

**T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN DOKTORA PROGRAMI**

**ULUSLARARASI DENETİM VE GÜVENCE STANDARTLARI
ÇERÇEVESİNDE GELECEĞİN DENETİMİ**

DOKTORA TEZİ

**HAZIRLAYAN
ÖZGECAN ÖZER TAMER**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ORHAN SEVİLENGÜL**

ANKARA – 2013

ÖZET

Bu çalışma, Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları başlığı altında yer alan *ISAE 3400 Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi Standardı* çerçevesinde bu bilgilerin sınıflandırılması, hazırlanması, raporlanması ve incelenmesi sürecini araştırmaktadır. Çalışmada, çeşitli ülkelerin standartlara yakınsama çalışmaları doğrultusunda düzenledikleri mevzuat ve tartışma raporları incelenerek, işletme yönetimi ve meslek mensuplarının bu süreçteki rol ve sorumluluklarını belirlemek amaçlanmaktadır. Buna göre, meslek mensuplarının bu çerçevedeki rolü ile ilgili çeşitli konulardaki tartışmaların süregeldiği tespit edilmiş ve geleceğe yönelik finansal bilgilerin doğal yapısı gereği daha detaylı tanımlamalar içeren kılavuzların geliştirildiği gözlenmiştir. Bundan hareketle, Türkiye’de genel olarak geleceğe yönelik finansal bilgilerin incelenmesi konusuna meslek mensuplarının yaklaşımlarını ve ileriye yönelik beklentilerini araştırmak amacıyla uygulanan anket çalışması ile mevcut durumunun tespiti yapılmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, meslek mensupları geleceğe yönelik finansal tabloların bağımsız denetim sürecine tabi olması gerektiğini ve böylece kullanıcılara verilen güvence seviyesinin belli düzeyde artacağını öngörmüşlerdir. Buna ek olarak, bu standardın uygulama sürecinde ülkemizde karşılaşılabilecek en büyük zorluk, işletme yönetimlerinin konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması, risk ve belirsizliklerin bu süreçte güçlükle yönetilmesidir. Çalışmanın önemli sonuçlarından bir diğeri ise meslek mensuplarının geleceğe yönelik finansal bilgilerin tümünün finansal tablolarda bir bütün olarak yer almasından yana olmalarıdır.

Anahtar Kelimeler: Güvence Standartları, Geleceğe Yönelik Finansal Bilgi, ISAE 3400

ABSTRACT

This research investigates the process of classification, preparation, reporting and examination of prospective financial information (PFI) within the scope of *ISAE 3400: The Examination of Prospective Financial Information* under International Auditing and Assurance Standards (IAAS). Regarding the convergence of standards, the study aims to analyze the regulations and discussion reports of some countries and determine the role and responsibilities of company managements and auditors. Accordingly, the current discussions mainly focus on the roles of auditors and the identification of the prospective financial information. Therefore, many countries have been developed a more detailed introductory guide for the examination of PFI especially for the practitioners. The research additionally undertakes a survey to the auditors that will take role in examining the PFI in order to determine their opinions and expectations about the audit of future-oriented information in Turkey. According to the results, most of the participants think that the prospective financial reports should be subject to independent audit process, which will increase the level of assurance given to the related parties. In addition, the challenges that may be encountered during the implementation of the standard can be the inadequacy of information about the subject in the country, especially the company managements, and the difficulty of managing the risk and uncertainties during the process. Finally, the research study shows that the auditors believe all kinds of future-oriented information in financial statements should be considered as integrated either the PFI is prepared for historical or prospective incentives.

Key Words: Assurance Standards, Prospective Financial Information, ISAE 3400

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
TABLolar LİSTESİ	VII
KISALTMALAR.....	VIII
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I. MUHASEBE DENETİMİ VE GÜVENCE STANDARTLARINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER.....	4
1.1. Temel Kavramlar	4
1.1.1. Denetim Kavramı	4
1.1.2. Denetim Türleri	5
1.1.2.1. Amacına Göre Denetim Türleri.....	6
1.1.2.1.1. Finansal Tablolar Denetimi	6
1.1.2.1.2. Uygunluk Denetimi	6
1.1.2.1.3. Faaliyet Denetimi	7
1.1.2.1.4. Özel Amaçlı Denetim	7
1.1.2.2. Denetçi Statüsüne Göre Denetim Türleri	7
1.1.2.2.1. İç Denetim	8
1.1.2.2.2. Bağımsız Denetim	8
1.1.2.2.3. Kamu Denetimi	8
1.1.2.3. Zorunlu Olmasına Göre Denetim Türleri.....	9
1.1.2.3.1. Zorunlu (Yasal) Denetim.....	9
1.1.2.3.2. İsteğe Bağlı Denetim	9
1.1.3. Denetçi Kavramı ve Denetçi Türleri	9
1.1.3.1. İç Denetçi	9
1.1.3.2. Bağımsız Denetçi	10
1.1.3.3. Kamu Denetçisi	10
1.1.4. Denetim Riskleri.....	11
1.1.4.1. Önemli Yanlışlık İçerme Riski.....	11
1.1.4.2. Tespit Edememe Riski	11
1.1.5. Güvence Hizmetleri.....	12
1.1.6. Geleceğin Denetimi	16
1.2. Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları'nın Oluşumu	19
1.3. Standartların Oluşmasında Rol Oynayan Düzenleyici Kurumlar.....	22
1.3.1. Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC)	22
1.3.2. Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB)	22
1.3.3. Amerika Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB).....	24
1.4. Bağımsız Denetimin Türkiye'deki Gelişimi.....	25
1.4.1. 3568 Sayılı Kanun Çerçevesinde Denetim	26
1.4.2. Sermaye Piyasası Kanunu Çerçevesinde Denetim	26
1.4.3. Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Denetim ve KGK.....	27
BÖLÜM II. ULUSLARARASI DENETİM VE GÜVENCE STANDARTLARI KAPSAMINDA GELECEĞE YÖNELİK FİNANSAL BİLGİLERİN İNCELENMESİ.....	31
2.1. Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları'na Yakınsama Eğilimleri	31
2.2. Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesine Yönelik Kılavuzlar.....	35
2.3. Geleceğe Yönelik Finansal Bilgi	40

2.3.1.	Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin Tanımlanması.....	40
2.3.2.	Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin Sınıflandırılması.....	42
2.3.2.1.	Özel amaçlı (sınırlı) kullanım	42
2.3.2.2.	Genel amaçlı kullanım	42
2.4.	Geleceğe Yönelik Finansal Bilgi için Sorumluluk	45
2.5.	Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin Hazırlanması	47
2.5.1.	Geleceğe Yönelik Finansal Bilgi İlkeleri	47
2.5.1.1.	İhtiyaca Uygunluk İlkesi	48
2.5.1.2.	Anlaşılabilirlik ve Makul Düzeyde Açıklama İlkesi.....	49
2.5.1.3.	Güvenilirlik ve İş Analizi İlkesi	51
2.5.1.4.	Karşılaştırılabilirlik ve Sonradan Doğrulama İlkesi.....	53
2.5.2.	Geleceğe Yönelik Finansal Bilginin Hazırlanmasına İlişkin Esaslar	54
2.5.2.1.	Sosyal Sorumluluk	55
2.5.2.2.	Uzman Personel.....	55
2.5.2.3.	Uygun Muhasebe Politikaları	56
2.5.2.4.	En İyi Bilgi	57
2.5.2.5.	İşletme Planları ile Tutarlılık.....	57
2.5.2.6.	Yeterli Belgeleme.....	58
2.5.2.7.	Tahminler ile Fiili Sonuçların Karşılaştırması	58
2.5.2.8.	Gözden Geçirme ve Onay	59
2.5.3.	Varsayımlara İlişkin Esaslar	60
2.5.3.1.	Kilit Faktörler	60
2.5.3.2.	Uygun Varsayımlar	60
2.5.3.3.	Varsayımların Duyarlılığı	62
2.5.3.4.	Makul Düzeyde Nesnel Bir Dayanağa Sahip Olma	63
2.6.	Geleceğe Yönelik Finansal Bilginin Raporlanmasına ilişkin Esaslar	67
2.6.1.	GYFB Sunum Formatı	68
2.6.2.	Muhasebe Politikaları	70
2.6.3.	Dönem	71
2.6.4.	Miktarların Sunumu.....	71
2.6.5.	Varsayımlar	72
2.6.6.	Kapsanan Süre	75
2.6.7.	Tahmin Dönemi Sonunda Açıklamalar	76
2.6.8.	Tahmin Dönemi Dışındaki Dönemler Hakkında Açıklamalar	76
2.6.9.	Tarihi Finansal Tablolardan Ayırt Edilmesi.....	77
2.6.10.	Finansal Tahmini Düzeltme ve Güncelleme	78
2.6.11.	Teknik Terminoloji.....	79
2.6.12.	Diğer Açıklamalar	79
2.6.13.	Geleceğe Yönelik Finansal Tablo Örnekleri	80
2.7.	Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilere İlişkin Sunulan Hizmetler.....	87
2.7.1.	Derleme	88
2.7.2.	Mutabık Kalınan İşlemleri Uygulama	90
2.7.3.	İnceleme.....	91
2.7.3.1.	Sözleşmenin Kabul Edilmesi ve İş Bilgisi	92
2.7.3.2.	Kapsanan Süre.....	94
2.7.3.3.	İnceleme/Tetkik Süreci	95
2.7.3.4.	Varsayımların İncelenmesi.....	96
2.7.3.5.	Sunum ve Açıklama	98

2.7.3.6.	İnceleme/Tetkik Raporu	99
2.7.4.	Genel Raporlama Esasları	101
2.8.	Geleceğe Yönelik Finansal Bilginin Kısmi Olarak Sunulması	103
BÖLÜM III. GELECEĞE YÖNELİK FİNANSAL TABLOLAR ANALİZİ		105
3.1.	Geleceğe Yönelik Finansal Bilginin Hazırlanması için Kullanılan Yöntemler	105
3.1.1.	GYFB'lerin Test Edilmesi	106
3.1.1.1.	Grup Yapısı	106
3.1.1.2.	Muhasebe Sistemleri	106
3.1.1.3.	Muhasebe Politikaları	106
3.1.1.4.	Finansal Tablolar	107
3.1.1.4.1.	Gelir Tablosu	107
3.1.1.4.2.	Nakit Akış Tablosu	109
3.1.1.4.3.	Bilanço (Finansal Durum Tablosu)	110
3.2.	Geleceğe Yönelik Finansal Tablo Analizi	110
3.2.1.	Nitel Analiz	114
3.2.2.	Nicel Analiz	116
3.2.3.	Stratejik Kaynakların Analizi	118
3.2.4.	Duyarlılık Analizi	118
3.2.4.1.	GYFB'ler ve Duyarlılık Analizi	119
3.2.4.2.	Duyarlılık Analizinin Uygulanması	121
3.2.5.	Stokastik Risk Analizi	121
3.2.5.1.	Stokastik Risk Analizinin Temel Amaçları	122
3.2.5.2.	Stokastik Risk Analizinin Uygulanması	122
3.2.6.	Yazılım Araçlarının GYFB Analizinde Önemi	123
3.2.7.	Değerlendirme ve Sonuç	124
BÖLÜM IV. GELECEĞE YÖNELİK FİNANSAL BİLGİLERİN BAZI ÜLKELER VE TÜRKİYE AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ		126
4.1.	Literatür Taraması	126
4.2.	Ülkelerin Yaklaşımları	130
4.2.1.	Tartışma Konuları	131
4.2.1.1.	Raporlama İlkeleri	133
4.2.1.2.	Varsayımların Raporlanması ve İncelenmesi	136
4.2.1.3.	Muhasebe Politikaları	140
4.2.1.4.	Duyarlılık	140
4.2.2.	Sonuç	140
4.3.	Türkiye'de Mevcut Durum	141
4.3.1.	Türkiye'de Geleceğe Yönelik Finansal Bilgiler	142
4.3.1.1.	Bütçeleme	142
4.3.1.2.	Tarihi Finansal Tablolarda Kullanılan Finansal Tahminler	143
4.3.2.	Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesine İlişkin Bağımsız Denetçilerin Yaklaşımlarının Tespitine Yönelik Bir Pilot Araştırma	146
4.3.2.1.	Araştırmanın Amacı ve Önemi	146
4.3.2.2.	Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi	147
4.3.2.3.	Araştırma Sonuçlarının Değerlendirilmesi	147
4.3.2.3.1.	Meslek Mensuplarına İlişkin Özellikler	147
4.3.2.3.2.	Meslek Mensuplarına Göre ISAE 3400 Standardı ve Türkiye'deki Durumu	149

4.3.2.3.3. Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin Raporlanmasının ve İncelenmesinin Sağlayacağı Faydalar	149
4.3.2.3.4. Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilere İlişkin Güvence Seviyesi.....	151
4.3.2.3.5. Geleceğe Yönelik Finansal Raporlara Eklenmesi Gereken Bilgilerin Önem Dereceleri.....	151
4.3.2.3.6. Geleceğe Yönelik Finansal Tabloların İncelenmesi Sürecinde Karşılaşılabilecek Zorluklar	153
4.3.2.3.7. Tarihi Finansal Tablolarda Kullanılan Finansal Tahminlere İlişkin Görüşler	153
BÖLÜM V. SONUÇ VE ÖNERİLER	156
KAYNAKÇA.....	162
EK-1. MAKUL DÜZEYDE NESNELLİK ÜZERİNE ÖRNEKLER.....	167
EK-2. ANKET SORULARI.....	174

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Bağımsız Denetçiler Tarafından Verilen Çeşitli Güvence Hizmetleri.....	15
Tablo 2. IFAC Uyum Programı.....	32
Tablo 3. Bazı Ülkelere Ait Kılavuzların Özellikleri.....	39
Tablo 4. Makul Düzeyde Nesnel Varsayımlar - Dikkate Alınabilecek Konular.....	65
Tablo 5. Tahmini Bilanço.....	81
Tablo 6. Tahmini Gelir Tablosu	82
Tablo 7. Tahmini Nakit Akış Tablosu	83
Tablo 8. Özet Finansal Tahmin Tablosu	84
Tablo 9. Dipnot ve Açıklamalar	85
Tablo 10. İşletme Yönetiminin Kontrolünde Olan ve Olmayan Faktörler.....	120
Tablo 11. Tarihi Finansal Tablolarda Kullanılan Bazı Tahminler	144
Tablo 12. Araştırmaya Katılan Meslek Mensuplarına İlişkin Genel Bilgiler.....	148
Tablo 13. Geleceğe Yönelik Finansal Tabloların Raporlanmasının ve Bağımsız Denetimden Geçmesinin Sağlayacağı Faydalar – Meslek Mensuplarının Görüşleri.....	150
Tablo 14. Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilere İlişkin Güvence Seviyesi.....	151
Tablo 15. Geleceğe Yönelik Finansal Raporlara Eklenmesi Gereken Bilgilerin Önem Dereceleri.....	152
Tablo 16. Geleceğe Yönelik Finansal Tabloların İncelenmesi Sürecinde Karşılaşılabilecek Zorluklar	153
Tablo 17. İşletmelerin Düzenlediği GYFB’ler	154

KISALTMALAR

AASB	: Kanada Denetim ve Güvence Standartları Kurulu - Auditing and Assurance Standards Board
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACCA	: Serbest Mali Müşavirler Odası - Association of Chartered Certified Accountants
AICPA	: Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü - American Institute of Chartered Public Accountants
APB	: Denetim Uygulamaları Kurulu - Auditing Practices Board
ASB	: Denetim Standartları Kurulu – Accounting Standards Board
ASIC	: Avustralya Sermaye Piyasası Kurulu - Australian Securities and Investments Commission
AUASB	: Avustralya Denetim ve Güvence Standartları Kurulu - Auditing and Assurance Standards Board
BDS	: Bağımsız Denetim Standartları
CASs	: Kanada Denetim Standartları - Canadian Auditing Standards
CICA	: Kanada Mali Müşavirler Enstitüsü - Canadian Institute of Chartered Accountants
FASB	: Amerika Finansal Muhasebe Standartları Kurulu - Financial Accounting Standards Board
FEE	: Avrupa Muhasebe Uzmanları Federasyonu - Federation Des Experts Comptables
FRS	: Finansal Raporlama Standardı – Financial Reporting Standard
GYFB	: Geleceğe Yönelik Finansal Bilgi
IAASB	: Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu - International Auditing and Assurance Standards Board
IAS	: Uluslararası Muhasebe Standartları – International Accounting Standards
ICAEW	: İngiltere ve Galler Uzman Muhasebeciler Enstitüsü - Institute of Chartered Accountants in England and Wales

IFAC	: Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu - International Federation of Accountants
IFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları - International Financial Reporting Standards
IOSCO	: Uluslararası Sermaye Piyasaları Örgütü - International Organization of Securities Commissions
ISA	: Uluslararası Denetim Standartları – International Auditing Standards
ISAE	: Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Standartları - International Standard On Assurance Engagements
ISRE	: Uluslararası İnceleme Sözleşmeleri Standartları
ISRS	: Uluslararası İlgili Hizmetler Standartları
KGK	: Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
NZICA	: Yeni Zelanda Mali Müşavirler Enstitüsü - Institute of Chartered Accountants of New Zealand
PCAOB	: Kamu Şirketleri Denetim ve Gözetim Kurulu - Public Company Accounting Oversight Board
PFI	: Prospective Financial Information
SAICA	: Güney Afrika Mali Müşavirler Enstitüsü - The South African Institute of Chartered Accountants
SMMM	: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SPK	: Sermaye Piyasası Kurumu
SSAEs	: Tasdik Sözleşmeleri Standartları - Statements on Standards for Attestation Engagements
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TÜRMOB	: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
UDGS	: Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları
UDS	: Uluslararası Denetim Standartları
YMM	: Yeminli Mali Müşavir

GİRİŞ

Özellikle son dönemde dünyadaki ekonomik koşulların şirket skandalları ve küresel kriz sonucunda değişmesiyle, Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları ile birlikte geleceğe yönelik finansal bilgilerin finansal tablolar ve açıklamalarında kullanıcılara sunulması önem ve ilgi kazanmaktadır. Finansal tablolar, açıkça belirtilmese de, geleceğe yönelik varsayımları da içermekte ve bu nedenle denetçinin, işletmenin uzun vadeli modellerini incelemesi ve işletme sahipleri ve yöneticileriyle daha yakın bir çalışma yapması günümüzün önemli tartışma konuları arasındadır. Meslek mensupları bugüne kadar tarihi bilgilere odaklanmıştır. Ancak varlıkların değerlerinin aynı zamanda gelecekte gerçekleşebilecek olaylara da bağlı olduğunu unutmamak gerekir.

Geleceğin denetimi, geleceğe yönelik her türlü finansal bilginin doğruluğunun ve güvenilirliğinin incelenmesi veya denetlenmesi süreci olarak tanımlanabilir. Geleceğe yönelik finansal tablolar gelecek olaylara ilişkin varsayımlara dayanır. Bu varsayımlar, hem geçmiş, hem de gelecek planların rol aldığı mevcut bilgi ve yargıların birleşmesinden meydana gelir. Ancak, geleceğin belirsiz olduğu gerçeği gözden kaçırılmamalıdır. Bu nedenle, geleceğe yönelik finansal bilgi (GYFB) denetimi, bir başka deyişle geleceğin denetimi, tarihi finansal bilgilerin denetimi sürecine kıyasla daha farklı koşulları içerisinde barındırmaktadır. Özellikle, denetime konu olan bilgilerin doğru ve güvenilir olduğu hakkında görüş vermek meslek mensuplarına daha fazla sorumluluklar getirmektedir. Her türlü geleceğe yönelik tahmin, projeksiyon ve diğer ileriye dönük finansal bilgilerin incelenmesi sonucunda görüş bildirirken, belirsizliklerle karşı karşıya oldukları yeni roller üstlenmektedirler.

İngiltere’de bağımsız denetim şirketi KPMG başkanı, toplumların da en az hissedarlar kadar korunması gerektiği için tüm sisteme bütün taraflarla birlikte bir bütün olarak yaklaşılması gerektiğini savunmakta ve her yeni, daha çok bilgi içeren denetim raporlarının beraberinde yeni sorumlulukları da getireceğini belirtmektedir (Izza, 2008). Bu nedenle, daha çok bilgi içeren güvence raporlarının ne şekilde hazırlanması gerektiği ICAEW (İngiltere ve Galler Uzman Muhasebeciler Enstitüsü) dahil birçok kurumun tartışma konusunu oluşturmaktadır. Serbest Mali Müşavirler Odası (ACCA)’nın 2009 yılındaki toplantısında bu konular detaylı tartışılmış ve toplantının sonucunda denetim

mesleği ile ilgili önemli değerlendirmeler ve öngörüler yapılmıştır. Özellikle işletme yönetimlerine ait tahminlerin finansal krizdeki rolünün büyük olması, işletmelerin geleceğe yönelik finansal bilgilerinin denetimi konusuna önem verilmesi gerektiğini açıkça göstermektedir.

Geleceğe yönelik finansal bilgilerin finansal tablo kullanıcılarına sunulması, özellikle finansal araçların değerlendirilmesi, işletme risklerinin belirlenmesi ve diğer tüm ilgili tarafların işletme ile ilgili çeşitli kararlar alabilmeleri açısından önem kazanmıştır. Geleceğe yönelik finansal bilgi için denetçi tarafından verilecek güvence, Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Standardı (ISAE) 3400 olarak ayrı başlık altında incelenmektedir. Bu standart, meslek mensuplarına geleceğin denetimi ile ilgili inceleme ve raporlama ilkelerini tanımlamaktadır.

Genel olarak akademik kaynaklar incelendiğinde, özellikle geleceğe yönelik finansal bilgilerin incelenmesi üzerine yapılan çalışmaların global düzeyde de yetersiz olduğu gözlenmektedir. Bu nedenle, uluslararası denetim ve güvence sözleşmeleri standartları çerçevesinde ileriye dönük olarak hazırlanan, geleceğe yönelik finansal bilgilerin denetimi ile ilgili akademik çalışmalara gereksinimin olduğu açıktır.

Çalışmanın tezi, bu konuda uluslararası ve ulusal düzeydeki çalışmaların ve düzenlemelerin geliştirilmesinin gerekli olduğudur. Bu çalışma, geleceğin denetimi konusunda finansal tablo kullanıcılarını aydınlatarak, Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları ile yakınsama çalışmalarında ISAE 3400 Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi Standardı çerçevesinde bu bilgilerin hazırlanması, raporlanması ve incelenmesi sürecini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca, bağımsız denetim anlayışına farklı bir bakış açısı getiren güvence sözleşmeleri çerçevesinde uygulanan anket çalışması ile, ülkemizde geleceğe yönelik finansal bilgilerin incelenmesi konusunda meslek mensuplarının görüşlerini tespit etmek hedeflenmektedir.

Bu amaçlar doğrultusunda araştırma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde temel kavramlar tanımlanacak, Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları'nın oluşumu ve bağımsız denetimin Türkiye'deki yapısı ve gelişim süreci açıklanacaktır. İkinci bölümde, ülkelerin standartlara yakınsama çalışmaları ve bu doğrultuda düzenledikleri mevzuat tartışılacak, geleceğe yönelik finansal bilgilerin sınıflandırılması, hazırlanması,

raporlanması ve incelenmesi süreci mercek altına alınacaktır. Üçüncü bölümde ise, geleceğe yönelik finansal tablo analizinde günümüzde uygulanan veya uygulanması önerilen model ve teknikler incelenmektedir. Dördüncü bölümde, ülkelerin önde gelen kurumları tarafından düzenlenen tartışma raporları analiz edilecek, daha sonra meslek mensuplarının geleceğe yönelik finansal bilgilerin incelenmesi konusuna yaklaşımlarını ve bu konuya hazırlık seviyelerini araştırmak amacıyla uygulanan anket çalışması ile Türkiye'nin konuyla ilgili mevcut durumunun tespiti yapılacaktır. Beşinci ve son bölümde ise, araştırmanın sonuçlarına ve bu doğrultuda önerilere yer verilecektir.

BÖLÜM I. MUHASEBE DENETİMİ VE GÜVENCE STANDARTLARINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

1.1. Temel Kavramlar

1.1.1. Denetim Kavramı

Günümüzde, denetimin girdiği her alanda konulara özgü olarak ayrı ayrı denetim tanımı yapılmaktadır. İşletme, muhasebe, ekonomi ve mali alanların yanında, kamu ve özel kesimde, yasama, yürütme ve yargıda yapılan denetimler için kendilerine özgü denetim tanımları yapmak mümkündür. Bu nedenle, denetimin tüm işlevlerini biraraya getirerek bir tanım oluşturmak oldukça zordur. Genel olarak denetim, bir kişi, kurum, sistem veya sürecin, farklı açılardan ilgili mevzuat çerçevesinde uygunluğunun değerlendirilmesi olarak tanımlanabilir.

Amerikan Muhasebeciler Birliği Temel Denetim Kavramları Komitesi tarafından denetim; ekonomik faaliyetler ve olaylar hakkındaki beyanlar ile önceden oluşturulmuş kriterler arasındaki uygunluk derecesini belirlemek için bu ekonomik faaliyetler ve olaylar hakkındaki beyanlarla ilgili kanıtların tarafsız olarak elde edilmesi, değerlendirilmesi ve sonuçların ilgili kişilere iletilmesinden oluşan sistematik bir süreç olarak tanımlanmaktadır¹. Buna paralel olarak, genel kabul görmüş muhasebe denetimi; bir ekonomik birim veya döneme ait bilgilerin önceden belirlenmiş ölçütlere olan uygunluk derecesini araştırmak ve bu konuda bir rapor düzenlemek amacıyla bağımsız bir uzman tarafından yapılan kanıt toplama ve değerlendirme süreci olarak ifade edilmektedir (Bozkurt, 2000: 23).

Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları'na göre, denetimin amacı kullanıcıların finansal tablolara duyduğu güven seviyesini arttırmaktır. Bu amaca, finansal tabloların tüm önemli yönleriyle, geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun biçimde hazırlanıp hazırlanmadığı konusunda denetçinin bir görüş ortaya koyması ile ulaşılabilir².

¹ Silvos, J. A. 1972. Report of the Committee on Basic Auditing Concepts. The Accounting Review, 47: 15-74.

² Bağımsız Denetim Standardı 200: 3 <http://www.kgk.gov.tr/contents/files/BDS/BDS_200.pdf>

Finansal tablolar işletmelerin durumları hakkında ve dış kullanıcılara bilgi veren en önemli araç olması nedeniyle bu tabloların doğru ve yeterli bilgi vermeleri gerekmektedir. Bir başka deyişle, belli bir tüzel kişiliği olan işletmelerin, bağımsız bir uzman denetçi tarafından finansal tablolarının detaylı incelenerek kontrol edilmesi ve görüş verilmesi önemlidir. Burada altı çizilmesi gereken husus, denetçi görüşünün işletmelerin finansal tablolarının doğruluğu, tarafsızlığı ve güvenilirliği konusunda bir güvence verme sorumluluğunun olmasıdır.

Denetimin hem denetlenen firmaya, hem de kamuya ve devlete yararlarından söz etmek mümkündür. Denetimin veya mali/finansal denetimin önemi ilk olarak güvenilir bilgi sağlama işlevidir. Yönetime finansal tablolarla ilişkili olarak tahmin, analiz, denetim ve rapor hazırlama gibi konular üzerinde, geleceğe ait kararların saptanmasında yol gösterici olmasıdır. Denetimin özellikle güvence verme ve geleceğe yönelik yol gösterici işlevleri ile ilgili ilerideki kısımlarda daha detaylı açıklamalar yapılmıştır.

Genel olarak denetimin önemi, bu kavramın tanımlarından ortaya çıkarılan bazı unsurları anlayarak mümkün olacaktır. Bu unsurlar temel olarak şu şekilde sıralanabilir: Bağımsızlık, düşüncelerin ifade edilmesi, yasal yükümlülükler uyması, hesap verme sorumluluğu ve performansın kontrolü (Özer, 1997: 15)

Denetimin bağımsız olması için; hesapların kaydedilmesi ve işe ilişkin işlemlerin yürütülmesi ile uğraşılması, denetlenen işletmenin emri altında olunmaması veya olanlarla birlikte çalışılmaması, geçimin yine bu işletme tarafından sağlanmaması ve bağımsızlığın hiçbir iç veya dış etkenle zayıflatılmaması gibi koşulların sağlanması gerekmektedir. Bunun yanında, denetçi işletme hakkında edinilen düşüncelerini yasalar ve mevzuat çerçevesinde ifade etmelidir. Dolayısıyla, denetimin türüne ve yapısına göre uygun yasal yükümlülükler uyması zorunludur. Ayrıca, denetlenen kurumun mali yapısı ve hesap kayıtlarının denetimi hakkında görüş bildirerek, genel olarak işletmelerin mali performansını inceleyerek ve raporlayarak hesap verme sorumluluğuna sahiptir.

1.1.2. Denetim Türleri

Denetim türleri üç ana grupta incelenebilmektedir:

- Amacına göre denetim türleri,
- Denetçinin statüsüne göre denetim türleri,
- Performans nedenine göre denetim türleri.

1.1.2.1. Amacına Göre Denetim Türleri

Denetimin amacına göre, denetim dörde ayrılır. Bunlar; finansal tablolar denetimi, uygunluk denetimi, faaliyet denetimi ve özel amaçlı denetim olarak sıralanabilir.

1.1.2.1.1. Finansal Tablolar Denetimi

Finansal tabloların denetimi, tüm finansal tabloların önceden belirlenmiş genel kabul görmüş kriterlere uygun düzenlenip düzenlenmediğini tespit etmeyi amaçlar. İşletmelerin finansal tablolarında olabilecek hata ve uygunsuzlukların belirlenmesi ile, finansal tabloların güvenilir olmasını sağlamak mümkün olmaktadır. Bu tür denetim, bilanço, gelir tablosu, nakit akış tablosu ve özkaynak değişim tablosu olmak üzere temel finansal tablolarını kapsar. Finansal tabloların denetimi aynı zamanda en yaygın türde denetim olup, bağımsız denetçiler ve kamu denetçileri tarafından yürütülmektedir (Kaval, 2008).

1.1.2.1.2. Uygunluk Denetimi

Uygunluk denetimi, yetkili bir üst makam tarafından belirlenmiş kurallara uyulup uyulmadığını araştırmayı amaçlamaktadır. Bu üst makam işletme içinden veya işletme dışından olabilir. İşletme içinden olduğu durumlarda, muhasebe kayıtlarının işletmedeki finansman ve mali işler müdürlüğünün yayınladığı yönergeler ve muhasebe el kitabına uygun olarak yapılıp yapılmadığının denetimi söz konusudur. Bazı durumlarda da kamu uygulamalarına gereksinim olabilmekte ve bu durumda denetimin de kapsamı genişlemektedir. İşletmelerde veya kâr amacı olmayan örgütlerde belirlenmiş politikalara, yazılı sözleşmelere ve yasal düzenlemelere uygunluğun denetçilerin çalışma konusunu oluşturur.

Genellikle işletme içindeki denetçiler tarafından yürütülen uygunluk denetimlerinin raporları işletme yöneticilerine sunulur. Dolayısıyla uygunluk denetimlerinde ilgili taraf işletme yönetimidir (Güredin, 2010).

1.1.2.1.3. Faaliyet Denetimi

Faaliyet denetimi, işletmenin veya bölümlerinin etkinlik ve verimliliklerinin değerlendirilmesi amacıyla o bölümlerin faaliyetlerine ilişkin yöntemlerin gözden geçirilerek incelenmesi faaliyetidir. Bu türde denetim, işletmenin örgütsel yapısını, iç kontrol sistemini, iş akışlarını ve yönetimin başarısını saptamayı amaçlar ve organizasyonun belirlenmiş amaçlarına ve hedeflerine ulaşp ulaşmadığını ölçmeye çalışır. Denetim sonunda ise, yönetime ilgili bölüm faaliyetlerinin iyileştirilmesi hakkında önerilerin bulunduğu rapor sunulur (Kepekçi, 1996).

Faaliyet denetiminin yapılması ve sonuçlarının raporlara yansıtılması finansal tablo ve uygunluk denetimine göre daha zordur. Bunun en temel nedeni ise faaliyetlerin etkinliğinin ve verimliliğinin objektif olarak belirlenmesinin kolay olmamasıdır. Bu denetim, her türde denetçi tarafından yürütülebilir, ancak uygulamada genellikle iç denetçiler ve kamu denetçileri tarafından sürdürüldüğü gözlemlenmektedir (Güredin, 2010).

1.1.2.1.4. Özel Amaçlı Denetim

Özel amaçlı bağımsız denetim ise, işletmenin finansal tabloların ve bunların dayandığı belgelerini belli bir konuda belli bir karar birimine ayrıntılı bilgi sağlamayı ve önerilerde bulunmayı amaçlamaktadır. Özel denetime örnekler şu şekilde sıralanabilir (Aksoy, 2002: 60):

- Maruz kalınan yolsuzluk ve başarısızlık araştırmaları,
- Mahkemeler tarafından yapılan özel incelemeler,
- Kamu kurumları tarafından yapılan denetim ve incelemeler,
- Vergiye yönelik denetim ve incelemeler,
- Krediler öncesi yapılan denetimler,
- Devralma, el değiştirme ve birleşmeler öncesi yapılan incelemeler.

1.1.2.2. Denetçi Statüsüne Göre Denetim Türleri

Denetçi statüsüne göre denetim türleri ise iç denetim, bağımsız dış denetim ve kamu denetimi olmak üzere üç ana başlık altında incelenmektedir.

1.1.2.2.1. İç Denetim

Türkiye İç Denetim Enstitüsü'nün tanımına göre; *“İç denetim, bir kurumun faaliyetlerini geliştirmek ve onlara değer katmak amacını güden bağımsız ve objektif bir güvence ve danışmanlık faaliyetidir.”* Bu denetim türünün amacı, kurumun risk yönetim, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkililiğini değerlendirmek ve geliştirmektir. Bu nedenle bir yönetim kontrol aracı olarak da ifade edilen iç denetim, işletme içerisinde sistemli ve disiplinli bir yaklaşım getirerek işletme hedeflerine ulaşılmasına yardımcı olur.

1.1.2.2.2. Bağımsız Denetim

26 Aralık 2012 tarihinde yürürlüğe giren “Bağımsız Denetim Yönetmeliği” nin 4. Maddesinin “b” bendinde bağımsız denetim şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Finansal tablo ve diğer finansal bilgilerin, finansal raporlama standartlarına uygunluğu ve doğruluğu hususunda, makul güvence sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının elde edilmesi amacıyla, denetim standartlarında öngörülen gerekli bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak defter, kayıt ve belgeler üzerinden denetlenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanması.”

Bağımsız denetim özellikle şirket yönetimi, hissedarlar, çalışanlar, kredi verenler, yatırımcılar ve kamu kurumları (BDDK, SPK) gibi taraflara doğru ve güvenilir bilgi sağlamayı amaçlamaktadır. Bu denetimin özellikleri şöyle belirlenebilir:

- Bilgilerin standartlara uygunluğu denetlenir.
- Bağımsız denetim teknikleri kullanılır.
- Belgeler ve defterler üzerinde inceleme ve denetleme yapılır.
- İşletmeden bağımsız denetçiler tarafından gerçekleştirilir.
- Bundan fayda sağlayacak tarafların gereksinimlerine cevap verecek şekilde yapılır.

1.1.2.2.3. Kamu Denetimi

Kamu denetimi, kamunun çeşitli ihtiyaçlarına karşılık vermek üzere görev yetkilerini yasalardan alan ve kamu adına denetim yapan kişilerce gerçekleştirilen mali tablo, uygunluk ve faaliyet denetimlerinin tümünü ifade etmektedir. Denetim görevleri

yapan bazı kamu denetim kurumları; TBMM, Anayasa Mahkemesi, Devlet Denetleme Kurulu, Sayıştay, Başbakanlık, Bakanlıklar, Müsteşarlıklar ve çeşitli Üst Kuruluşlar (SPK, BDDK, EPDK)'dır.

1.1.2.3. Zorunlu Olmasına Göre Denetim Türleri

Zorunlu olmasına göre ise denetim türleri iki başlık altında incelenebilir.

1.1.2.3.1. Zorunlu (Yasal) Denetim

Mevcut kanun ve düzenlemelere göre zorunlu olarak yapılması gereken denetimdir. Zorunlu denetim ilgili mevzuatta kimler tarafından ve hangi işletmeler için yürütüleceği ifade edilmektedir.

1.1.2.3.2. İsteğe Bağlı Denetim

İsteğe bağlı denetim, işletme ile ilişkisi olan belli kurum ve kişilerin isteği üzerine yapılan denetim türüdür. Bu denetim türünde belli bir yasal zorunluluk olmamasına karşın, işletme yönetimi denetim ile ilgili koşulları ve sınırları belirlemede yetkili taraf olarak nitelendirilmektedir.

1.1.3. Denetçi Kavramı ve Denetçi Türleri

Denetçi, denetim faaliyetlerini yürüten mesleki bilgi ve deneyime sahip, bağımsız davranabilen ve yüksek ahlaki nitelikleri taşıyan uzman kişi olarak tanımlanmaktadır. Denetçiler, bağımsız, iç ve kamu denetçileri olarak üç gruba ayrılmaktadır.

1.1.3.1. İç Denetçi

İç denetçiler, bağlı bulundukları işletmede iç denetim hizmeti yapan denetçilerdir. Uluslararası İç Denetim Standartları'na göre iç denetçiler, işletmenin faaliyetlerini geliştirmek ve bunlara değer katmak için oluşturulan birim, bölüm veya danışman ekibi üyeleri olarak tanımlanmaktadır.

İç denetçilerin çalışmaları ve araştırmaları sonucu ulaştıkları bulgular doğrudan doğruya işletme yönetimine raporlanır.

1.1.3.2. Bağımsız Denetçi

Bağımsız denetçi, bağımsız denetimi yürüten kişi, kişileri veya denetim şirketini ifade etmektedir. Bağımsız Denetim Yönetmeliği'nin 4-a maddesinde bağımsız denetçiler; bağımsız denetim yapmak üzere, 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununa göre yeminli mali müşavirlik ya da serbest muhasebeci mali müşavirlik ruhsatını almış meslek mensupları arasından Kamu Gözetimi Kurumu tarafından yetkilendirilen kişiler olarak ifade edilmektedir.

Finansal tabloların denetiminin yürütülmesinde denetçinin genel amaçları standartlarda şu şekilde belirtilmiştir³:

- *Bir bütün olarak finansal tabloların, hata veya hile kaynaklı önemli bir yanlışlık içerip içermediğine ilişkin makul güvence elde etmek ve böylece finansal tabloların tüm önemli yönleriyle geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına dair bir görüş bildirmek,*
- *Bulgularına uygun olarak, finansal tablolar hakkında raporlama yapmak ve BDS'lerin zorunlu tuttuğu bildirimlerde bulunmaktır.*

Denetim sürecinde, bağımsız güvence sağlayan taraf işletme sahiplerine bir hizmet sunmaktadır. Bağımsız güvence sağlayan denetçinin sorumluluğu bilgi ve tecrübelerine dayanarak, belirlenmiş standartlar doğrultusunda işletmeye ait finansal raporlarının doğruluğunu tasdik etmektir. Bu tasdikleme, işletmenin beyanlarının güvenilirliğini arttırıcı ve böylece de bu beyanlara bağlı olarak oluşabilecek riskleri azaltıcı ve işletme sahiplerinin inanılabilirliğini arttırıcı en önemli etken olarak yer almaktadır (El-Masry ve Reck, 2008).

1.1.3.3. Kamu Denetçisi

Kamu denetçileri kamu kuruluşları adına denetim faaliyetini yürüten kişiler olarak nitelendirilir. Kamu ve özel işletmelerin faaliyetlerine ilişkin olarak bu grup denetçiler, mevzuata, devletin ekonomi politikasına ve kamu yararına uygunluk düzeyini araştırır ve denetler.

³ Bağımsız Denetim Standardı 200: 11 <http://www.kgk.gov.tr/contents/files/BDS/BDS_200.pdf>

1.1.4. Denetim Riskleri

Finansal tablolarda yer alan her bir unsur için bir denetim riskinden söz edilmektedir. Uluslararası Bağımsız Denetim ve Güvence Denetimi Standartları Kurulu (IAASB) tarafından düzenlenen ve Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) tarafından yayımlanan Uluslararası Denetim Standartları'nda denetim riski, “*finansal tabloların önemli bir yanlışlık içermesine rağmen, denetçinin duruma uygun olmayan bir denetim görüşü vermesi riski*” olarak belirtilmiştir⁴. Bir başka deyişle, finansal tabloların önemli yanlışlıkları içerme riski ile bağımsız denetçinin bu yanlışlığı ortaya çıkaramama riskinin bir fonksiyonu olarak tanımlanabilmektedir.

1.1.4.1. Önemli Yanlışlık İçerme Riski

İşletme yönetimi tarafından hesaplarla ilgili yapılmış önemli bir yanlışlığın bulunma riski olarak ifade edilir. Bu risk kendi içinde yapısal (doğal) risk ve kontrol riski şeklinde ikiye ayrılmaktadır.

Yapısal risk, işletmenin finansal tablolarında önemli hataların olması riski olarak özetlenebilir. Bu risk, işletme içindeki kontrol mekanizmalarının etkisi dikkate alınmayarak değerlendirilmektedir. Kontrol riski ise, finansal tablolarda yer alan önemli hataların işletmenin iç kontrol sistemleri tarafından zamanında önlenememesi veya tespit edilerek düzeltilmemesi riski olarak ifade edilmektedir⁵.

1.1.4.2. Tespit Edememe Riski

Ortaya çıkaramama riski olarak da adlandırılan bu risk, ilgili Standardın 13 (j) maddesinde “denetim riskini kabul edilebilir düşük bir seviyeye indirmek için denetçinin uyguladığı prosedürler neticesinde, tek başına veya diğer yanlışlıklarla birlikte önemli olabilecek mevcut bir yanlışlığın tespit edilememesi riski” olarak ifade edilmektedir⁶.

⁴ Bağımsız Denetim Standardı 200: 13 (c) <http://www.kgk.gov.tr/contents/files/BDS/BDS_200.pdf>

⁵ Bağımsız Denetim Standardı 200: 13 (h-i,ii) <http://www.kgk.gov.tr/contents/files/BDS/BDS_200.pdf>

⁶ Bağımsız Denetim Standardı 200: 13 (j) <http://www.kgk.gov.tr/contents/files/BDS/BDS_200.pdf>

1.1.5. Güvence Hizmetleri

Kelime anlamı olarak “güvence”, bir sözleşmede bir tarafın sorumluluğu üzerine alması ve belli bir konuda garanti, teminat vermesi demektir. Denetim dünyasında Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Birliği (AICPA) tarafından güvence hizmetleri, karar vericiler için bilgi kalitesini veya kapsamını arttıran bağımsız profesyonel hizmetler olarak nitelendirilmektedir.

Denetim kullanıcılara, finansal tabloların önemli bir hata içermediğini gösteren makul düzeyde güvence sağlamayı amaçlar. Bağımsız Denetim Standartları’na göre, makul güvence, finansal tabloların denetimi çerçevesinde, yüksek ancak mutlak olmayan güvence seviyesi anlamına gelmektedir⁷.

IFAC, Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları başlığı altında Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Çerçevesi 7 No’lu paragrafta güvence sözleşmelerinin tanımını şu şekilde yapmaktadır: “*Güvence sözleşmesi, belli ölçütlere göre bir konunun ölçülmesi veya değerlendirilmesi sonucunda, meslek mensubunun ilgili sorumlu taraf dışındaki kullanıcıların güven seviyesini arttırmak için görüş açıkladığı sözleşme anlamında kullanılmaktadır.*” Bir konunun ölçülmesi veya değerlendirilmesi ile ilgili ölçütlerin uygulanması sonucunda ise “konu bilgisi” elde edilmektedir. “Konu bilgisi” terimi standartlar çerçevesinde güvence raporunda görüş vermek için makul düzeyde bir dayanak sağlamak amacıyla meslek mensubunun uygun ve yeterli kanıt topladığı bilgi anlamında kullanılmaktadır⁸.

Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Çerçevesi 10. paragrafa göre, bazı güvence sözleşmelerinde konunun ölçümü ve değerlendirilmesi sorumlu tarafça yapılabilir ve konu bilgisi, kullanıcılar tarafından ulaşılabilecek bir açıklama şeklinde de olabilir. Bu açıklamayı sorumlu taraf yapar ve bu tür sözleşmeler “açıklama-tabanlı sözleşmeler” olarak nitelendirilir. Diğer güvence sözleşmelerinde meslek mensubu; hem konunun değerlendirilmesini ve ölçülmesini yapar, hem de kullanıcıların ulaşamadığı değerlendirme ve ölçmeyi gerçekleştiren sorumlu taraf açıklamasını alır. Konu bilgisi, isteyen

⁷ Bağımsız Denetim Standardı 200: 13 (e) <http://www.kgk.gov.tr/contents/files/BDS/BDS_200.pdf>

⁸ Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Çerçevesi, 8. Madde. <<http://www.ifac.org/sites/default/files/downloads/b003-2010-iaasb-handbook-framework.pdf>>

kullanıcılara güvence raporunda belirtilmektedir. Bu türde sözleşmelere ise “doğrudan raporlama sözleşmeleri” denir.

Güvence sözleşmeleri iki çeşit olarak ele alınmaktadır: “makul güvence sözleşmesi” veya “sınırlı güvence sözleşmesi”.

- Makul güvence sözleşmesinin amacı, meslek mensubu görüşünü olumlu olarak ifade edilebilmesi için, sözleşmenin koşullarına uygun olarak, güvence sözleşme riskinin kabul edilebilir makul bir düşük seviyeye inecek şekilde azalmasını sağlamaktır.
- Sınırlı güvence sözleşmesinin amacı ise, güvence sözleşmesi riskinin, sözleşme koşulları itibarıyla kabul edilebilir bir seviyeye kadar inecek şekilde azalmasını sağlamaktır. Ancak bu sözleşme riskinin makul güvence sözleşmesine kıyasla daha yüksek olması beklenmektedir.

Burada sözü edilen güvence sözleşmesi riski, esas konu bilgisinin önemli derecede yanlış beyan edilmesi halinde, meslek mensubunun uygun olmayan bir açıklama yapma riski olarak ifade edilmektedir.

Bir güvence sözleşmesinin unsurları şu şekilde sıralanabilir⁹:

- Bir meslek mensubunun, bir sorumlu tarafın ve istekli kullanıcıların bulunduğu bir üçlü taraf ilişkisi,
- Uygun bir konu,
- Uygun ölçüt veya ölçütler,
- Yeterli seviyede uygun kanıtlar,
- Makul güvence sözleşmesi veya sınırlı güvence sözleşmesine uygun bir biçimde yazılmış olan bir güvence raporu.

Meslek mensubu tarafından yerine getirilen sözleşmelerin hepsi güvence sözleşmeleri olarak nitelendirilemez. Yukarıdaki tanımlamayı karşılamayan, dolayısıyla kavramsal çerçevenin kapsam dışında olan ve sıkça yapılan sözleşmeler şunlar olabilir¹⁰:

⁹ Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Çerçevesi, 20. Madde. <<http://www.ifac.org/sites/default/files/downloads/b003-2010-iaasb-handbook-framework.pdf>>

- Uluslararası İlgili Hizmetler Standartları tarafından kapsanan sözleşmeler. Örneğin, üzerinde anlaşılmış prosedürlere ilişkin sözleşmeler ve finansal veya diğer bilgilerin derlemeleri,
- Herhangi bir güvence taşıdığına dair bir sonucun olmadığı vergi beyannamelerinin hazırlanması,
- Danışmanlık sözleşmeleri (Örneğin, vergi ve yönetime ilişkin danışmanlık).

Bir güvence sözleşmesinin, daha büyük bir sözleşmenin parçası olması mümkündür. Bir işletmeyi devralmaya ilişkin danışmanlık sözleşmesinin, tarihi veya geleceğe yönelik finansal bilgiye ilişkin güvence taşıması gerektiğine dair bir hüküm içermesi, bu duruma örnek teşkil edebilir.

Tüm güvence sözleşmelerinin, Uluslararası Denetim Standartları (ISAs), Uluslararası İnceleme Sözleşmeleri Standartları (ISREs) veya Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Standartları (ISAEs) ile uyumlu olması gerekmektedir. Güvence sözleşmeleri standartlarının amacı, tarihi finansal tabloların kapsamına girmeyen finansal bilgilerin incelenmesi ve bu sözleşmelerin hazırlanması için denetçilere yol gösterici rehberlik sağlamak ve temel prensipler ile teknikleri saptamaktır.

Tarihi finansal tabloların denetimi, finansal raporlama ile ilgili iç kontrolün etkinliğinin onanması, tarihi finansal tabloların gözden geçirilmesi gibi onaylama hizmetlerinin dışında bağımsız denetçiler tarafından yapılan birçok çeşitli güvence hizmetleri bulunmaktadır. Kavramsal Çerçeve ve ISAE 3000 Numaralı Tarihi Finansal Bilgilerin Denetimi ve İncelenmesi Dışında Kalan Güvence Sözleşmeleri Standardı kapsamında belirtilen finansal bilgi, finansal olmayan bilgi, sistemler ve süreçler, ve davranışsal unsurlarla adlandırılan güvence hizmetleri doğrultusunda en çok verilen bazı güvence hizmetleri Hasan ve diğerleri (2005) tarafından belirlenmiş ve Tablo 1'de özetlenmiştir.

¹⁰ Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Çerçevesi, 12. Madde. <<http://www.ifac.org/sites/default/files/downloads/b003-2010-iaasb-handbook-framework.pdf>>

Tablo 1. Bağımsız Denetçiler Tarafından Verilen Çeşitli Güvence Hizmetleri

Finansal Bilgi	Geleceğe yönelik finansal bilgi
	Özel inceleme ¹¹
	Finansal tabloların bileşenleri
	Bütçeler
	Ara dönem finansal tablolar
	Gelir vergisi beyannameleri
Finansal Olmayan Bilgi	Çevre denetimi
	Performans ölçümleri
	İç denetim
	Özel inceleme
	Para denetimi değerlemesi
	Entellektüel sermaye ¹²
	İzahnameler
Sistemler ve Süreçler	İç denetim
	WebTrust ¹³
	SysTrust ¹⁴
	Çevresel sistemler
	Yönetim sistemleri
Davranışsal unsurlara göre	Güvenlik sistemleri
	Kanun ve yönetmeliklerle uyum
	Adli denetim ¹⁵
	Kurumsal yönetim

¹¹Genellikle, “due diligence” olarak bilinir. Satın alınacak şirketin içinde bulunduğu gerçek durumun ortaya konması amacıyla başta mali tabloları finansal ve vergisel açıdan olmak üzere detaylı bir şekilde incelenirken bir yandan da şirketin evrakları, imzaladığı sözleşmeler, devam eden davaları ve diğer hukuksal sonuç yaratacak işlem, karar ve defterleri ile ana sözleşmesi hukuki açıdan detaylı bir analize tabi tutulması sürecine denir (Öğredik, 2012).

¹² Stewart (1991)’in tanımına göre entellektüel sermaye işletmeye piyasada rekabet avantajı sağlayan, işletme çalışanlarının ortak sahip olduğu ve bildiği herşeyin toplamıdır.

¹³ İnternet üzerinden yapılan işlemlerdeki ani artış sonucunda güvence hizmetlerine olan ihtiyacın artmasına karşılık verebilmek için, bir wen sitesini kullanan üçüncü şahıslara güvence vermek amacıyla AICPA ve CICA tarafından birlikte WebTrust güvence hizmetleri oluşturulmuştur.

¹⁴ AICPA ve CICA tarafından bilgi sistemlerinin güvenilirliğine ilişkin güvence sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. WebTrust’dan farkı işletme yönetimine, yönetim kuruluna ve üçüncü şahıslara bilgi üretmede kullanılan sistemlerin güvenilirliğine dair güvence vermeyi amaçlar.

¹⁵ Genellikle “forensic auditing” olarak bilinir. Hileli olduğu iddia edilen finansal faaliyetlerin izlenmesi, araştırılması ve adli kanıt toplanması ve üretilmesi için muhasebe metotlarının ve özel yöntemlerin uygulanmasına denir (Karausta ve Dönmez, 2013: 61).

Güvence hizmetlerini konu alan kapsamlı raporunda AICPA (2013) ise, son yılda katılan yeni güvence hizmetlerini şu şekilde sıralamıştır:

- Risk değerlendirme,
- İşletme performans ölçümü,
- Bilgi sistemleri güvenilirliği,
- E-ticaret,
- Sağlık hizmetleri performans ölçümü,
- Yaşlı bakımı.

Güvence hizmetlerine her geçen gün yeni bir hizmet türü eklenmekte ve meslek mensuplarının bu hizmetler konusunda uzmanlaşma sürecini zorlamaktadır.

Sonuçta denetim, dış denetçiler aracılığıyla bir finansal bilginin doğruluğunu onaylayarak, finansal bilgiyi hazırlayanlarla işletmenin pay sahipleri arasında bilgi asimetrisini azaltmaktadır. Bu doğrultuda, finansal bilgi kullanıcılarının güven derecesindeki artışa ancak denetçinin belli bir seviyede sağlayacağı yeterli güvence ile ulaşılabilir. Bu nedenle, standart belirleyicilerin ilgili denetim ve güvence standartlarında güvence seviyesini belirlemelerinin önemi büyüktür (Ruhnke ve Lubitzsch, 2010). Bu nedenle, meslek mensupları ve meslek mensuplarından hizmet alan sorumlu taraflarca, sözleşmelerin ne gibi özellikleri içermesi gerektiği, güvence sözleşmelerinin unsurları, meslek mensuplarının konuyla ilgili uygulamaları ve güvence raporlarının nasıl hazırlanacağı ile ilgili temel ilke ve kuralların en iyi şekilde tespit edilmesi ve anlaşılması gerekmektedir.

1.1.6. Geleceğin Denetimi

Meslek mensupları bugüne kadar geçmiş tarihi bilgilere odaklanmıştır. Ancak varlıkların değerlerinin değerlendirme günündeki koşullar yanında gelecekte gerçekleşebilecek olaylara da bağlı olduğunu unutmamak gerekir. Özellikle son dönemde uluslararası muhasebe standartlarının da kabulü ile birlikte geleceğe yönelik finansal bilgilerin açıklamalarda kullanıcılara sunulması önem ve ilgi kazanmaktadır. Finansal tablolar geleceğe yönelik varsayımları da içermekte ve bu nedenle denetçinin, işletmenin uzun

vadeli modellerini de incelemesi ve işletme sahipleri ve yöneticileriyle daha yakın bir çalışma yapması günümüzün tartışma konuları arasında önemli bir yer tutmaktadır.

Finansal tabloları, başta yatırımcılar olmak üzere, kullanıcılar için daha elverişli kılmak adına çeşitli düzenleyici kesimler kâr dahil birçok finansal bilginin geleceğe yönelik tahminlerini finansal tablolarla birlikte yayınlanması gerektiğini öngörmüşlerdir. Bu sonuca varılmasında Avrupa Birliği (AB) ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi gelişmiş ülkelerde son yüzyılda sıkça yaşanan birçok ekonomik olayın etkisi büyük olmuştur.

Geleceğin denetimi, geleceğe yönelik her türlü finansal bilginin doğruluğunun ve güvenilirliğinin incelenmesi veya denetlenmesi süreci olarak tanımlanabilir. Geleceğe yönelik finansal tablolar gelecek olaylara ilişkin varsayımlara dayanır. Bu varsayımlar, hem geçmiş, hem de gelecek planların rol aldığı mevcut bilgi ve yargıların birleşmesinden meydana gelir. Ancak, geleceğin belirsiz olduğu gerçeği gözden kaçırılmamalıdır. Bu nedenle, geleceğe yönelik finansal bilgilerin denetimi, bir başka deyişle geleceğin denetimi, tarihi finansal bilgilerin denetimi sürecine kıyasla daha farklı koşulları içerisinde barındırmaktadır. Özellikle, denetime konu olan bilgilerin doğru ve güvenilir olduğu hakkında görüş vermek meslek mensuplarına daha fazla sorumluluklar getirmektedir. Her türlü geleceğe yönelik tahmin, projeksiyon ve diğer ileriye dönük finansal bilgiler hakkındaki incelemelerin sonucu doğrultusunda görüş bildirirken, belirsizliklerle karşı karşıya oldukları yeni roller üstlenmektedirler.

Kimse geleceği bilemeyeceği için ve geleceğe yönelik finansal bilgi işletmenin içinden ve dışından birçok faktörden etkilenebileceği için, ASB (Denetim Standartları Kurulu) tarafından düzenlenen SSAE'ler (Tasdik Sözleşmeleri Standartları) meslek mensuplarının mesleki kanaatte bulunmalarını gerektirmektedir. Bu kanaat, koşulların muhtemelen nasıl ve ne zaman değişeceğini takdir etmede kullanılabilmektedir. Bu kanaatler daha sonradan gelecek koşulları temsil etmediği yönünde de bir sonuç gösterebilir. Bu nedenle, ileriye dönük finansal bilgilerin elde edilebilirliği ve güvenilirliği garanti edilemez. Bu bilgilerin objektif olarak doğrulanabilirliği de yine tarihi verilere göre daha azdır.

Mevcut tarihi finansal tablolarda içerisinde çeşitli varsayımlara dayalı tahminler barındırmaktadır. Ancak bu tahminler geçmiş dönemi kapsamaları nedeniyle ISA 540 Muhasebe Tahminlerinin Denetimi Standardı'na tabi olmaktadır. Buna karşın, geleceğe yönelik finansal bilgi için meslek mensubu tarafından verilecek güvence, Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Standardı (ISAE) 3400 olarak ayrı başlık altında incelenmektedir. Bu standart, meslek mensuplarına geleceğin denetimi ile ilgili inceleme ve raporlama ilkelerini tanımlamaktadır.

Geleceğe yönelik tahminlerin denetim raporlarında meslek mensubu tarafından gerçeğe uygun görüş (olumlu görüş), varsayımlar makul olsa dahi, kullanılmamaktadır. Standartta bununla ilgili olarak; “denetçi ancak uygun tatmin seviyesini elde ettiğine kanaat getirdiğinde, varsayımlar hakkında olumlu fikir bildirmeyi tercih edebilir” şeklinde bir düzenleme yer almaktadır. ISAE 3400 Standardı'nın 9. Maddesinde bu husus

“...Yönetimin varsayımlarının uygunluğu raporlanırken denetçi yalnızca orta seviyede güvence sağlar. Ancak, denetçi uygun tatmin seviyesini elde ettiğine kanaat getirdiğinde, varsayımlar hakkında olumlu fikir bildirmekten geri durmaz.”

şeklinde ifade edilmektedir. Burada, orta seviyede güvence tahmine dayalı finansal bilgilerin uygunluğunun raporlanmasında verilebilecek makul düzeyde en yüksek güvence seviyesi olarak kabul edilmiştir. Bunun temel nedeni, bu bilgilerin niteliği gereği mutlak kesinliğinin olmayışıdır.

Geleceğin denetimi kavramından söz edildiğinde, ne kadar sürede bir geleceği kapsayan denetimin kastedildiği önemlidir. Tarihi finansal bilgilerin denetimi genellikle bir mali yıl süresinden veya daha kısa olarak üç veya altı aylık dönemlerden oluşmaktadır. Ancak, geleceğin denetiminde, denetimin konusu olan ilgili geleceğe yönelik finansal bilginin kapsadığı süre kadar bir denetim sürecinden söz edilmektedir. Örneğin, finansal tahmin bir yıllık olabilirken, bir finansal projeksiyon artı bir beş yıllık süreyi kapsayabilir¹⁶. Burada temel alınması gereken, meslek mensubunun makul düzeyde güvence verebilmesi ve işletme yönetiminin en iyi tahmini yapma konusundaki yetisini azaltmaması olmalıdır. Çünkü süre uzadıkça tahminlerin isabet şansı azalır. Bunun için, bu

¹⁶ ISAE 3400, paragraf 3. <<http://www.ifac.org/sites/default/files/downloads/b013-2010-iaasb-handbook-isae-3400.pdf>>

sürenin işletmenin varsayımlarda uygun ve makul görülenin ötesinde genişletilmemesi standartlar tarafından uygun görülmektedir.

Sonuç olarak, geleceğin denetiminde kapsanacak süre belli bir kurala bağlanmamıştır. Ancak, bu sürenin, çeşitli faktörler, varsayımlar ve diğer çeşitli etkenlerle sınırlandırılması uygun görülmüş, bu faktörler ve varsayımlar belli standart hükümleri ve denetim ilkeleri ile belirlenmiştir.

1.2. Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları'nın Oluşumu

Küreselleşme ile kişiler, kurum ve kuruluşlar, uluslar ve devletler daha hızlı, detaylı ve ucuz bir biçimde bilgiye erişim sağlayabilmektedir. Küresel sermaye ise küresel standartlarını da getirmektedir ve birçok meslek, mal ve hizmet gibi unsurlara uluslararası standartlar düzenlenirken, öne çıkanlardan bir tanesi de muhasebe mesleğine getirilen standartlardır (Pekdemir, 2010). Özellikle uluslararası ticaret, yatırımlar ve faaliyetler arttıkça, muhasebe ve denetim mesleğine yönelik talep artmakta ve bunlara ilişkin belirli kuralların getirilmesi kaçınılmaz olmaktadır.

Finansal tabloların güvenilirliği, işletmelerin faaliyetleri ile ilgili tüm tarafların işletmeler hakkında doğru bilgiyi edinebilmeleri açısından ayrı bir öneme sahiptir. Bu güvenilirliğin sağlanabilmesinde, işlemler ve faaliyetlere ilişkin kamuya açıklanan finansal tablo bilgilerinin doğruluğunun ve yasal düzenlemelere uygunluğunun düzenli olarak denetlenmesi kuşkusuz en önemli etkidir. Bu nedenle, sürdürülen denetim çalışmalarının yeterliliğini ve kalitesini belli bir seviyede tutabilmek için takip edilmesi ve uyulması gereken ilke ve kuralları belirleyen standartlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyacın karşılanması amacıyla oluşturulan standartların tümüne “genel kabul görmüş denetim standartları” ismi verilmektedir.

Denetim faaliyetlerinin kimler tarafından ne şekilde yapılacağını ve sonuçlarının nasıl raporlanacağını kurallara bağlayan denetim standartlarının düzenlenmesi adına birçok ulusal ve uluslararası mesleki kuruluş bünyesinde çalışmalar yürütülmektedir. Denetim standartları oluşturan ülkelerde, meslek ruhsatı vermeye yetkili meslek kuruluşu tarafından çalışma kuralları, yetki ve sorumlulukları belirlenerek özerk bir kurul oluşturulmaktadır.

Bu kurul da, muhasebe denetim faaliyetlerinin temellerini ve esaslarını belirleyen ulusal denetim standartlarını görüş alarak ve tartışmaya açarak belirlemektedir (Başpınar, 2005).

Bu alanda dünyadaki en etkin kuruluş olarak Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) bulunmakta ve kendi bünyesinde oluşturulan Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB) ile denetim standartları belirlenmektedir.

2000 yıllarının başından günümüze dünya çapında yaşanan finansal skandallar bu dönemde düzenleyici kurumların ve uluslararası meslek kuruluşlarının harekete geçmelerine neden olmuş, mesleğe ait mevcut tüm kurallar yeniden yapılandırılmaya başlanmış ve denetim kalitesini yükseltmeye yönelik yeni düzenlemeler ve yeni kuruluşlar gündeme gelmiştir (Türker ve Pekdemir, 2002). ABD’de yaşanan Enron ve World Com gibi muhasebe skandallarından sonra oluşturulan Sarbanes-Oxley Kanunu ve Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu (The Public Company Accounting Oversight Board) da bu alanda yerlerini korumaktadır. Avrupa Birliği (AB)’nde ise yasal mali denetim uygulamalarını 1984 tarihli 8 numaralı yönerge düzenlemekte, ancak finansal skandallar sonrası bu düzenlemeyi daha kapsamlı yapma konusunda çalışmalar başlamış bulunmaktadır.

2002 yılında yürürlüğe giren Sarbanes-Oxley (SOX) Kanunu’nun hazırlanmasında en büyük etken hissedarların muhasebe skandalları sonucunda yüksek oranda kayıplara uğraması olmuştur. Söz konusu kanunun amacı, geleneksel denetim fonksiyonunu geliştirerek ve güvence hizmetlerinin uygulanmasına ve sürecine sıkı kontroller getirerek hissedarların karşılaştıkları finansal riskleri azaltmak olarak tanımlanabilir. Sarbanes-Oxley Kanunu ile ABD’de 2002 yılından itibaren ve AB’de 2006 yılından kabul edilen Sekizinci Yönerge ile denetim mesleğine yeni açılımlar getirilmiştir. Bu düzenlemelerin amaçları arasında, finansal skandalların sonunda sermaye piyasalarında kaybolan güvenin yeniden oluşturulması, denetçilerin bağımsızlığının sağlanması ve en önemlisi topluluk üyesi ülkelerin denetim standartlarını genel kabul görmüş denetim standartları ile uyumlu hale getirmesi yer almaktadır (Çalışkan, 2006). Yine bankalar içinde Basel kriterlerinin oluşturulması muhasebe ve denetim mesleğini etkileyen önemli gelişmeler olarak nitelendirilmektedir.

Finansal tablo kullanıcı niteliklerinin daha bilgili ve profesyonel olma yönünde değiştiği göz önünde bulundurulursa, piyasada daha ilgili yatırımcıların olması ve bu yatırımcıların güncel bilgiyi aramaları da doğal bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle bilginin zamanında sunumu ve eksiksiz olması gibi hususlar günümüzde ayrı bir önem teşkil etmektedir.

Buna göre, Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları'nın genel amacı yüksek kalitede denetim, güvence, kalite kontrol ve ilgili diğer hizmetler konusunda standartlar düzenleyerek ve bu standartların ulusal düzenlemelerle uyumlaştırmasına yardımcı olarak kamu yararına hizmet etmektir. Böylece, dünya çapında denetim hizmetlerini belli bir kalite ve standarda yükseltip, mesleğe karşı kamu güvenini arttırmak amaçlanmaktadır.

Denetim standartları, denetim mesleğinin düzenlenmesinde önemli bir faktördür. Standartlar, denetçiye mesleki sorumluluğunu yerine getirmesinde yardımcı olan ve denetim faaliyetlerinde ona ışık tutan genel ilkeleri içerisinde barındırmaktadır. Denetimin uygun, geçerli ve güvenilir kabul edilebilmesi için denetçinin bu ilkelerden hiçbir şekilde ayrılmaması gerekmektedir. Gerçekte, genel kabul görmüş denetim standartları, bir denetim sürecinde denetçilere yapmaları gerekenleri ayrıntılı olarak göstermek yerine, daha çok denetim faaliyetine yol gösteren, denetimin kaliteli ve güvenilir olmasını sağlayan ölçütlerden oluşmaktadır (Türker, 2005).

Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu global birliği sağlamak amacıyla denetim standartlarını sürekli olarak yenilemekte ve güncellemektedir. Avrupa Birliği, tüm üye ülkelerin Uluslararası Denetim Standartları'na uyumlu bir şekilde denetim yapması gerektiğini açıklamıştır. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri Muhasebe Uygulamaları Komitesi de Uluslararası Denetim Standartları ile uyumlaşma çalışmalarını sürdürmektedir. Bugüne kadar ülkelerin yakınsama çabaları sonucunda 100'den fazla ülke ulusal düzenlemelerine denetim standartlarını uyarlamış veya yakın gelecekte uyarlayacağını bildirmiştir.

1.3. Standartların Oluşmasında Rol Oynayan Düzenleyici Kurumlar

1.3.1. Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC)

Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) 1977 yılında kurulmuş ve bu tarihten günümüze kadar mesleği daha güçlü, kaliteli ve ekonomilere katkı sunmak adına çeşitli kurul, komite ve çalışma grupları oluşturarak, birçok bildiri, yönerge ve standart düzenlemiştir.

IFAC kamuoyunun çıkarlarını göz önünde bulundurarak, yüksek kalitede standartların ve rehberlerin geliştirilmesi, uyumlaştırılması ve uygulanmasına; muhasebe meslek odalarının ve firmalarının geliştirilmesi, güçlendirilmesi ve yüksek düzeyde mesleki kalite elde edilmesine ve dünya çapında profesyonel muhasebecilerin değerini arttırma konusunda katkıda bulunmayı amaçlamaktadır¹⁷. Bu amacını gerçekleştirmek için diğer faaliyetlerle beraber Uluslararası Denetim Standartlarını, Etik ve Eğitim Standartlarını, Kamu Sektörü Muhasebe Standartlarını oluşturmak ve geliştirmeyi hedef almaktadır.

IFAC kamu uygulamaları, eğitim, devlet hizmetleri, endüstri ve ticaret alanında, 129 ülke ve bölgede yaklaşık 2,5 milyon muhasebeciyi temsil eden 173 ortak ve üyeden oluşan uluslararası bir organizasyondur. IFAC üyeleri, kendi ülkelerinde kanun veya genel görüş tarafından önemli ulusal örgüt olarak kabul edilmiş muhasebe meslek örgütleridir¹⁸.

1.3.2. Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB)

Uluslararası denetim standartları, IFAC bünyesinde faaliyet gösteren Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB) tarafından yayınlanmıştır. Kurul, IAPC olarak Mart 1978’de kurulmuş ve 1991 yılında ilk standartları yayınlayarak günümüze kadar Uluslararası Denetim Standartları (ISA) şeklinde gelen standartların temellerini atmıştır. IAPC’nin ilk çalışmaları özellikle finansal tablo denetiminin amaç ve kapsamı, sözleşmeler ve genel denetim ilkeleri olmak üzere üç alanda olmuştur.

¹⁷ IFAC. 2013a. About IFAC. <<http://www.ifac.org/about-ifac/>>

¹⁸ 15 Kasım 2012 itibarıyla verilen değerlerdir. www.ifac.org/about-ifac/membership

2001 yılında ISA'lar üzerinde kapsamlı bir inceleme başlatılmış ve 2002 yılında kurulun adı IAASB olarak değişmiştir. Kurulun genel amacı ise uluslararası toplum çıkarları doğrultusunda uyumlaştırılabilir denetim ve güvence hizmetleri ile ilgili denetim ve güvence standartlarını geliştirmek ve yayınlamak olarak belirlenmiştir. 2004 yılında standartlar adına yapılan son Sadeleştirme Projesi (Clarity Project) ile IAASB, tüm bildiri, yönerge ve standartları tekrar gözden geçirmek üzere, diğer dillere çevrimini kolaylaştırmayı ve daha sade bir yapıya getirmeyi hedeflemektedir¹⁹.

IAASB tarafından yayınlanan tüm standartlar şöyle sıralanabilir²⁰:

- ISAs – Tarihi finansal bilgilerin denetlenmesi ile ilgili Uluslararası Denetim Standartları,
- ISREs – Tarihi finansal bilgilerin gözden geçirilmesi ve yorumlanması ile ilgili Uluslararası İnceleme Sözleşmeleri Standartları,
- ISAEs – Tarihi finansal bilgilerden ziyade herhangi bir konudaki bilgilenmeyi güvence altına alacak hizmetler ile ilgili Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Standartları,
- ISRSs – Profesyonel meslek mensupları tarafından sunulan diğer hizmet sözleşmelerine uyacak esasları içeren Uluslararası İlgili Hizmetler Standartları,
- ISQCs – IAASB'nin Sözleşme Standartları kapsamına giren tüm hizmetleri içeren Uluslararası Kalite Kontrol Standartları.

Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu ayrıca denetim ve güvence konularında farklı bildiriler yayınlarak, profesyonel denetçilerin ve güvence hizmeti sağlayanların görev ve sorumluluklarında kamu anlayışını geliştirmektedir.

Uluslararası denetim standartları ile IAASB, ilgili üye kuruluşlardan, ulusal standartlarla uluslararası denetim standartları arasında yakınsama sağlanmasını ortak bir amaç olarak benimsemelerini beklemektedir. Böylece ülkelerde geliştirilen standartlar, Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu'nun yayınlamış olduğu bildiriler ve standartlarla tam bir uygunluk içinde olması sağlanmış olacaktır.

¹⁹ IFAC. 2013b. About IAASB. <<http://www.ifac.org/auditing-assurance/about-iaasb/>>

²⁰ IFAC. 2013e. Terms of Reference. <<http://www.ifac.org/auditing-assurance/about-iaasb/terms-reference>>

1.3.3. Amerika Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB)

1973'den bu yana Finansal Muhasebe Standartları Kurulu, özel sektörde sivil toplum kuruluşları tarafından finansal raporların hazırlanmasını düzenleyen muhasebe standartlarının oluşturulması için seçilmiş bir organizasyondur. Bu standartları belirleme yetkisi yasal olarak Menkul Kıymetler Borsası Komisyonu (Securities and Exchange Commission-SEC) ve Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Birliği (AICPA)'ya aittir. AICPA bünyesinde 1939'da Muhasebe Prosedürleri Komitesi'nin (ARC) kurulmasıyla başlayan standart yayınlama çalışmaları, 1973'ten itibaren bağımsız bir kuruluş olarak yetkilendirilen Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB), tarafından sürdürülmektedir.

Standartlar, etkin bir ekonomi için önemli bir konumdadır, çünkü kaynakların tahsisi ile ilgili kararlar güvenilir, öz ve anlaşılabilir finansal bilgiye dayanmalıdır. Buna göre, FASB'ın temel amacı yatırımcılara ve diğer finansal tablo kullanıcılarına karar alma süreçlerinde faydalı bilgiler sunmaya yön verecek finansal muhasebe ve raporlama standartlarını kurmak ve geliştirmektir²¹.

AICPA tarafından yayınlanan ve finansal tabloların denetimi sırasında meslek mensuplarına yol gösteren denetim standartları bütünü üç grup altında toplam on standarttan oluşmaktadır (Arens ve diğerleri, 2000: 29). Bunlar;

Genel Standartlar: Mesleki Eğitim ve Yeterlilik Standardı, Bağımsızlık Standardı, Mesleki Özen ve Titizlik Standardı,

Çalışma Alanı Standartları: Planlama ve Gözetim Standardı, İç Kontrol Sistemi Hakkında Bilgi Edinme Standardı, Kanıt Toplama Standardı,

Raporlama Standartları: Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine Uygunluk Standardı, Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerinin Devamlılığı Standardı, Finansal Tablolardaki Açıklamaların Yeterliliği Standardı, Görüş Bildirme Standardı.

FASB ve IASB 2002 yılında, ABD Connecticut Norwalk'da gerçekleştirdikleri toplantı sonucunda, hem iç piyasalarda hem de sınır ötesi finansal raporlamada

²¹ FASB. 2013. Facts About FASB. < <http://www.fasb.org/facts/index.shtml#mission> >

kullanılacak yüksek kaliteli ve birbirleriyle uyumlu muhasebe standartlarının geliştirilmesi taahhütlerini bir anlaşma ile karşılıklı karara bağlamışlardır. Bu toplantıda, her iki kurul mevcut finansal raporlama standartlarını mümkün olduğu ölçüde birbirleriyle uyumlu hale getirebilmek ve geleceğe ilişkin çalışma programlarını koordine edebilmek amacıyla gereken çabayı gösterme konusunda anlaşmaya varmışlardır.

1.4. Bağımsız Denetimin Türkiye’deki Gelişimi

1987’de bankalar ve sermaye piyasaları için bağımsız denetim zorunluluğu getirilmiş, 1989’da 3568 sayılı muhasebe ve denetim meslek yasası çıkarılmış, 2003 yılında Türkiye Denetim Standartları Kurulu (TÜDESK) oluşturulmuş, 2006 yılında ise Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından uluslararası denetim standartları yayımlanmıştır.

Günümüzde, denetim kuruluşları;

- Sermaye piyasası kapsamında yaptıkları denetimlerde SPK’nın,
- Bankalar veya özel finans kuruluşlarının denetiminde BDDK’nın,
- Sigorta ve reasürans şirketlerinin denetiminde Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü’nün,
- Enerji piyasalarında faaliyet gösteren işletme denetimlerinde Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK)’nın,
- TURMOB’un

ilgili kurallarını esas almak durumundadırlar.

Bağımsız denetim alanındaki bu dağınık yapının kurumların düzenlemelerinde yer alan farklı hükümler nedeniyle denetimlerde farklı usul ve tekniklerin uygulanmasının gerekmesine ve bir işletme adına aynı dönemde birden fazla denetim raporu düzenlemesine neden olduğu görülmektedir.

Bu dağınıklığı gidermek üzere bağımsız denetim uygulamaları için ABD ve AB ülkelerinde olduğu gibi bir kamu gözetim sistemi tasarlanmış ve 2 Kasım 2011 tarihli Resmi Gazete yayımlanan 660 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) oluşturulmuştur.

1.4.1. 3568 Sayılı Kanun Çerçevesinde Denetim

Türkiye’de bağımsız denetim mesleği ilk defa 13 Haziran 1989 tarihli ve 20194 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 3568 sayılı “Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu” ile kurallara bağlanmıştır. Bu kanun ile muhasebe mesleği, mesleği icra edenler ve denetleyenler olarak iki temel gruba ayrılmıştır. Muhasebecilik mesleğini icra edenlere Serbest Muhasebeci (SM) veya Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM), denetim görevini icra edenlere de Yeminli Mali Müşavir (YMM) unvanları verilmiştir.

Kanunun amacı, işletmelerde faaliyetlerin ve işlemlerin sağlıklı ve güvenilir bir şekilde işleyişini sağlamak ve faaliyet sonuçlarını ilgili mevzuat çerçevesinde denetlemeye, değerlendirmeye tabi tutarak gerçek durumu ilgililerin ve resmî kuruluşların yararına tarafsız bir şekilde sunmaktır. Bunun yanı sıra kanun, “Serbest Muhasebecilik”, “Serbest Muhasebeci Malî Müşavirlik” ve “Yeminli Malî Müşavirlik” meslekleri ve hizmetlerine dair esaslar ile Serbest Muhasebeci Malî Müşavirler ve Yeminli Malî Müşavirler Odaları, Serbest Muhasebeci Malî Müşavirler ve Yeminli Malî Müşavirler Odaları Birliğinin kurulmasına; teşkilat, faaliyet ve denetimlerine; ve organlarının seçimlerine dair esasları düzenlemektedir²².

Temel olarak SMMM’ler imza, YMM’ler tasdik yetkisine sahiptir. Yeminli malî müşavirler gerçek ve tüzel kişilerin veya bunların teşebbüs ve işletmelerinin mali tablolarının ve beyannamelerinin mevzuat hükümleri, muhasebe prensipleri ile muhasebe standartlarına uygunluğunu ve hesapların denetim standartlarına göre incelendiğini tasdik ederler.

1.4.2. Sermaye Piyasası Kanunu Çerçevesinde Denetim

2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, 1981 yılında, “*tasarrufların menkul kıymetlere yatırılarak halkın iktisadi kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını sağlamak*” ve “*sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını, tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını düzenlemek ve denetlemek*”

²² 3568 Sayılı SM, SMMM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK KANUNU, Md.1
<http://www.tesmer.org.tr/images/docs/3568_yeni.pdf>

amacıyla çıkarılmıştır²³. Bu doğrultuda kanun, değişik kurumları düzenleyen bir kanundur. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), bu kanun ile kurulmuş olup, yetkilerini kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak kullanan, idari ve mali özerkliğe sahip düzenleyici bir kamu kurumudur.

Kanun kapsamındaki ihraççılar ve Sermaye Piyasası Kurumları konsolide olanlar, mali tablo da dahil, rapor ve bilgilerini, Kurulca saptanan muhasebe kavram ilke ve standartlarına (uluslararası muhasebe standartlarına) uygun olarak düzenlemek ve gerektiğinde bunları kamuya açıklamak ya da kurula göndermekle yükümlüdürler.

Dünya çapında piyasada yaşanan skandallar sonucunda kamuya açıklanacak olan finansal tabloların daha güvenilir olmasını sağlamak amacıyla Sermaye Piyasası Kurulu çalışmalar başlatmıştır. Uluslararası Bağımsız Denetim Standartlarıyla büyük ölçüde uyumlu olarak hazırlanan “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliği” 12.06.2006 tarih ve 26196 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. SPK düzenlenecek mali tablolardan bazılarının bağımsız dış denetimden geçirilmiş olmasını bu tebliğ ile şart koşmuştur. Bağımsız dış denetim şirketlerince yapılan denetimlerde amaç, kamuya açıklanacak ya da SPK’ ya gönderilecek olan mali tabloların, uluslararası muhasebe ilke ve standartlarına uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığını incelemektedir.

Sermaye piyasasında bağımsız denetim çalışmaları, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) tarafından yayınlanan “Uluslararası Denetim Standartları” (ISA) ve Avrupa Birliğinin yönergeleri çerçevesinde sürdürülmektedir. Bu bağlamda, ülkemizde Sermaye Piyasası Kurulu düzenlemelerinin diğer düzenlemelerle kıyaslandığında ABD genel kabul görmüş denetim standartları, AB Sekizinci Yönergesi kapsamındaki denetim standartları ve Uluslararası Denetim Standartları ile daha uyumlu olduğu saptanmıştır (Dönmez ve diğerleri, 2005).

1.4.3. Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Denetim ve KGK

3568 sayılı “Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu” ile denetim mesleği ilk olarak tanımlanmış, denetim

²³ 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, Md.1<<http://www.ekanun.net/2499-sayili-kanun/index.html>>

mesleğinin yürütülmesine ve denetime ilişkin standart ve ilkelere ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamıştır (Özer, 2013). Denetim standartları açısından bakıldığında ise çok parçalı bir yapı ortaya çıkmakta ve birbirinden farklı otoritelerin kendi görev ve yetki alanları kapsamında düzenleme yapma yetkilerinin bulunduğu gözlenmektedir.

13 Ocak 2011 tarihinde yeni Türk Ticaret Kanununun (TTK) kabul edilmesiyle, bu parçalı yapının ortadan kaldırılması hedefler arasında yerini almıştır. Bu Kanun ile ülkenin ekonomik ve finansal alanlarda rekabet etme gücünün artırılması ve dürüstlük ve şeffaflık ilkeleri çerçevesinde sistemik bir yapı oluşturulması amaçlanmıştır. Kanun:

- uluslararası muhasebe standartları ile uyumlu ulusal standartları,
- uluslararası denetim ve güvence standartları ile uyumlu ulusal standartları,
- profesyonel meslek mensuplarına yetki ve sorumluluk yükleyen uygulamaları,
- kurumsal yönetim anlayışını

öngörmektedir. Şirketlerin denetimine yönelik önemli düzenlemelerle birlikte, özellikle üç temel denetim uygulamasından söz edilmektedir:

- Şirket kuruluşu, sermaye arttırımı, birleşme gibi hususları kapsayan “işlem denetimi”,
- Şirketle ilgili riskli durumların açığa kavuşturulması amaçlı “özel denetim”,
- Sermaye şirketleri için öngörülen sürekli “bağımsız denetim”.

Yeni TTK, Uluslararası Denetim Standartları’yla uyumlu Türkiye Denetim Standartları’na uygun ve meslek etiğine bağlı olarak alanında uzman ve mesleki yönden yeterli bağımsız denetçiler tarafından gerçekleştirilen bir denetim öngörmektedir. Buna karşılık, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu içinde yer alan mevcut ve geleceğe yönelik finansal bilgilerin, denetlenen finansal tablolar ile tutarlı olup olmadığı ve gerçeği yansıtıp yansıtmadığının incelenmesi de daha geniş bir denetimi anlatır. Bu hususları da içeren bir denetim, şirketin varlığını ve geleceğini tehdit eden tehlikeleri teşhis sistemlerinin şirkette bulunup bulunmadıklarını ve gerekli önlemlerin alınıp alınmadığını da kapsayacaktır²⁴.

²⁴ Deloitte. 2010. Yeni Türk Ticaret Kanunu ve Bağımsız Denetim. <https://www.deloitte.com/assets/Dcom-Turkey/Local%20Assets/Documents/turkey_tr_ttk_yenittkvebagimsiz_denetim_100511.pdf>

İşletmelerin denetimine yeni bir anlayış ve çağdaş bir yaklaşım getiren TTK, bağımsız denetim alanında kamu gözetim sistemini gündeme getirmiştir. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK), muhasebe ve finansal raporlama standartları, denetim standartları, bağımsız denetçilerin yetkilendirilmesi ile gözetilmesi gibi hususlarda tek yetkili merci olmuştur²⁵. Böylece Sermaye Piyasası Kurulu'na ait olan bağımsız denetçileri yetkilendirme görevi ile Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'nun her türlü görev ve yetkileri sona ermiş bulunmaktadır.

TTK ile öngörülen sisteme paralel olarak, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu uluslararası standartlara uygun olarak finansal raporlama ve denetim standartlarını oluşturmayı, bağımsız denetçilerle denetim kuruluşlarını yetkilendirerek bağımsız denetimde uygulama birliğini sağlamayı, kamu gözetimi yapmak suretiyle denetim hizmetinin uluslararası kalite standartlarında verilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. KHK'nın 9. Maddesi KGK'nın görev ve yetkilerini düzenlemektedir. Buna göre, Kurumun başlıca görev ve yetkileri şu şekilde özetlenebilir:

- Uluslararası standartlarla uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları'nı oluşturmak ve yayımlamak, standartların uygulamasına yönelik ikincil düzenlemeleri yapmak,
- Bağımsız denetçiler ve bağımsız denetim kuruluşlarının kuruluş şartlarını ve çalışma esaslarını belirlemek,
- Bağımsız denetçi sınav, yetkilendirme ve tescil işlemlerini yapmak,
- Bağımsız denetçiler ve bağımsız denetim kuruluşlarının faaliyetleri ile denetim çalışmalarını gözetlemek ve denetlemek, gerektiğinde bağımsız denetçiler ve bağımsız denetim kuruluşlarının faaliyet izinlerini askıya almak veya iptal etmek,
- Yabancı ülkelerin Kurumun görev alanıyla ilgili konularda yetkili birimleri ile işbirliği yapmak,
- Denetimin bağımsızlığının ve tarafsızlığının sağlanmasına, denetime olan güven ile denetimin kalitesinin artırılmasına yönelik düzenlemeler yapmak ve gerekli tedbirleri almak, ilgili ikincil düzenlemeleri yapmak,
- Uluslararası uygulama ve gelişmeleri izlemek, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu ve Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu ile muhasebe ve denetim alanında çalışmalar yapan diğer uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmak.

²⁵ Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Yönetmelik, Gerekeç.

01 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren yeni TTK henüz yürürlüğe girmeden kamuoyunda düzenlemelere ilişkin bazı eleştirileri ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle, 30 Haziran 2012 tarihli resmi gazete’de yayımlanan 6335 sayılı Kanun’la birlikte bazı düzenlemeler yeniden ele alınmış ve eleştirilerin ortadan kalkması amaçlanmıştır. Ancak, defterlerin Türkiye Muhasebe Standartları’na göre tutulma yükümlülüğünün kaldırılması ile finansal tabloların nasıl düzenleneceği ve bağımsız denetime tabi olacak ve olmayacak şirketlere uygulanacak ölçütler ile bağımsız denetim alanının ne olacağı gibi konular halen tartışılmaktadır (Özer, 2013). Bağımsız denetime tabi olacak şirketler Bakanlar Kurulunca belirlenmiş, ancak bu şirketlerin bağımsız denetime ilişkin usul ve esasları henüz belirlenmemiş olup, bu konudaki çalışmalar sürdürülmektedir. Bu noktada, uluslararası uygulamalarda olduğu gibi kamu gözetim otoritesinin meslek örgütleri ile işbirliği ve uyumlu bir şekilde çalışması mesleğin gelişimi ve raporlama açısından altyapının kurulmasında önemli kabul edilmektedir (Sayar, 2013).

Sonuç olarak, yeni TTK ile tüm şirketlerin bağımsız denetime tabi olması öngörülmüş, ancak yeni düzenlemeler ile Bakanlar Kuruluna bağımsız denetime tabi olacak firmaları belirleme yetkisi verilmiştir. Buna karşın, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu’nun muhasebe ve denetim sisteminde tek yetkili düzenleyici ve denetleyici konumda bulunması amaçlanmaktadır. Ülkemizde, uluslararası uygulamalara paralel olarak yeni TTK ve yeni Kurum ile birlikte bağımsız denetim alanında güçlü ve bağımsız bir yapıya gereksinim olduğu açıkça gözlenmektedir. Bir başka deyişle, muhasebe ve denetim standartlarının oluşturulması, uygulanması ve denetlenmesi gibi konularda bir kamu gözetim sisteminin bulunması birçok yönden önem teşkil etmektedir.

BÖLÜM II. ULUSLARARASI DENETİM VE GÜVENCE STANDARTLARI KAPSAMINDA GELECEĞE YÖNELİK FİNANSAL BİLGİLERİN İNCELENMESİ

Günümüzde yatırım kararları alınırken tarihi finansal tablo bilgilerinin yanında geleceğe yönelik bilgiler de önem kazanmıştır. Bir yatırım kararının uygulanması ve sonucunun alınması gelecekte gerçekleşeceğine göre, gerçekleşme zaman kesitinde, olacaklara yönelik bilgilerin yatırım kararında göz önünde tutulması başarı için bir zorunluluktur. Yatırımların kalitesi aslında işletmelerin gelecekte kazanç yaratabilme kabiliyetlerine bağlı olup, bu kazancın olasılığının incelenmesi, yatırımcılar, girişimciler, kredi kuruluşları, finansal raporları hazırlayan muhasebeciler ve yorumlayan uzmanlar için önem taşımaktadır. (Davey, 2001). Bu nedenle geleceğe ilişkin bilginin incelenmesi ile finansal tablo kullanıcılarına sağlanan güvence konusunda çok önemli bir adım atılmaktadır.

İlk olarak, çalışmanın bu bölümünde ülkelerin uluslararası denetim ve güvence standartlarına yakınsama çalışmaları ve bu doğrultuda düzenledikleri mevzuat açıklanmaktadır. Daha sonra, geleceğe yönelik finansal bilginin tanımlanması, sınıflandırılması, hazırlanması ve sunulmasına ilişkin esaslar ortaya konulmakta ve son olarak ise bu bilgilere ilişkin meslek mensupları tarafından verilen güvence hizmetlerine ilişkin esaslar incelenmektedir.

2.1. Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları'na Yakınsama Eğilimleri

Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu tarafından yayınlanan Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları (UDGS)²⁶, birçok ülke tarafından kabul edilmiş ve kendi mevzuatı ile uyumlu hale getirilmiştir. IFAC uyum programı kapsamında yapılan çalışmaların durumu aşağıdaki tabloda özetlenmiştir²⁷:

²⁶ Bundan sonra “UDGS” olarak ifade edilecektir.

²⁷ IFAC. 2013d. Basis of ISA Adoption. <<http://www.ifac.org/about-ifac/membership/compliance-program/basis-isa-adoption>>

Tablo 2. IFAC Uyum Programı

Tespit Konusu	Ülke Sayısı
Genel amaçlı mali tabloların denetiminde IAASB tarafından yayınlanan standartların kullanımını ilgili yasa veya yönetmeliklerle öngörenler	11
Uluslararası Denetim Standartları'nı benimseyip ülke standardı sayanlar	32
Ulusal değişiklikler IAASB'nin Değişiklikler Politikasına aykırı olmadan yapılacak şekilde Uluslararası Denetim Standartlarını yerel standartlar olarak kabul edenler	29
Diğerleri: • Mevcut bilgileri yerel uyum sürecini değerlendirmek için yeterli olmayanlar, • Yerel genel kabul görmüş denetim standartlarının Uluslararası Denetim Standartları'na dayalı veya benzer olduğu gösterilse dahi IAASB gereksinimlerinin karşılandığı belli olmayanlar, • Uluslararası Denetim Standartları'na yakınsama sürecini ilan eden, ancak henüz bu amaca ulaşmak için daha zaman gerekenler.	54

Geleceğe yönelik finansal bilgilerin denetimi ile ilgili ilk standartlar IAASB'den önce ABD'de AICPA tarafından belirlenmiştir. Bunun temelinde 1970'lerden bu yana düzenleyici kurumların, işletme yönetimlerinin geleceğe yönelik finansal bilgilerini açıklanması konusuyla ilgilenmesi yer almaktadır. 1980 yılında ilk olarak AICPA (Amerika Sertifikalı Muhasebeciler Enstitüsü), hazırlanan geleceğe yönelik finansal tablo bilgilerinin denetimine izin vermiş ve ilgili denetim standartlarını yayımlayarak yürürlüğe koymuştur.

Bazı ülkelerdeki çalışmaların durumu aşağıda özetlenmiştir:

Amerika Birleşik Devletleri (ABD):

Hedef: ABD, genel kabul görmüş denetim standartlarını Uluslararası Denetim Standartları (UDS) ile uyumlu hale getirmeyi ve farklılıkları ortadan kaldırmayı hedeflemektedir.

Öngörülen esas: AICPA, borsada kota edilmemiş şirketler için, Denetim Standartları Kurulu (ASB) tarafından yayınlanan standartlara uygun bir denetimi öngörmektedir.

Yakınsama yaklaşımı: ABD’de Uluslararası Denetim Standartları’na yakınsama süreci ile ilgili olarak ASB yaklaşımı, Kamu Şirketleri Denetim ve Gözetim Kurulu (PCAOB) standartları ile gereksiz farklılıkların yaratılmasından kaçınmak olarak ifade edilebilir. Bu yaklaşım, yerel kullanıcıların ihtiyaçlarına daha iyi hizmet etmeyi veya yasal ve düzenleyici nedenlerle UDS’yi değişikliklere esas olarak kullanmayı amaçlamaktadır.

Uyum çalışmaları: Uyum sürecinin bir parçası olarak, ASB gündemini IAASB ile uyumlu hale getirmiş ve ASB standartlarının yeni UDS ile eşzamanlı olarak geliştirileceğini duyurmuştur.

Kanada:

Hedef: Kanada mevcut ulusal düzenlemelerini Uluslararası Denetim Standartları (UDS) ile uyumlu hale getirerek birleştirmeyi hedeflemektedir.

Öngörülen esas: 2000 yılında, Uluslararası Sermaye Piyasaları Örgütü (IOSCO) UDS’lerin ülkede uygulanmasını desteklemiştir. Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (AASB) tarafından, UDS’lerin Kanada Denetim Standartları (CASs) ismiyle genel kabul görmüş düzenlemelerinin yerini alması öngörülmüştür.

Yakınsama yaklaşımı: Bu uyum sürecinde genellikle fayda ve maliyetler sermaye piyasası katılımcıları açısından değerlendirilmiştir (Simunic, 2003). Mevcut düzenlemeler ile UDS’lerin karşılaştırılması yapılarak; hangi yetki alanlarının işletme yönetimi, yatırımcılar, kredi verenler, meslek mensupları ve düzenleyiciler üzerinde ne gibi etkiler yaratacağı göz önünde bulundurulmuştur.

Uyum çalışmaları: Uyum sürecinin bir parçası olarak, AASB gündemini IAASB ile uyumlu hale getirmiştir. 14 Aralık 2010 tarihi itibarıyla UDS’lerle uyumlu Kanada Denetim Standartları (CASs) uygulanmaktadır ve IOSCO ile IAASB uluslararası

düzeyde finansal tabloların düzenlenmesi ve denetlenmesi konularında çalışmalarını birlikte sürdürmektedir.

Birleşik Krallık:

Hedef: Birleşik Krallık, Uluslararası Denetim Standartları (UDS) ile uyumlu standartlar geliştirmeyi ve bu doğrultuda ulusal standartlarında sadeleştirme yapmayı hedeflemiştir.

Öngörülen esas: Sadeleşmiş UDS'lerdeki düzeltmeler ile ek tamamlayıcı gereksinimlerin önemli ölçüde azalacağı beklenmektedir.

Yakınsama yaklaşımı: Denetim standartları, Denetim Uygulamaları Kurulu (APB) aracılığıyla Finansal Raporlama Konseyi'nin sorumluluğundadır. 2004 Aralık ayında, APB, IAASB tarafından yayınlanan Uluslararası Denetim Standartları ile aynı başlıklarla UDS'leri (Birleşik Krallık ve İrlanda) yayınlamış ve aktif olarak Sadeleştirme Projesi'nde yer almıştır.

Uyum çalışmaları: Denetim Standartları Kurulu, Birleşik Krallık ve İrlanda'da sadeleştirilmiş UDS'yi kabul etmiştir. Böylece, önerilen yeni UDSler (Birleşik Krallık ve İrlanda) ile bazı ek gereksinimler ve rehberler düzenlenmiş ve IAASB tarafından yayınlanan yeni UDSler benimsenmiştir.

Avrupa Birliği (AB):

Hedef: FEE (Avrupa Muhasebe Uzmanları Federasyonu) Avrupa Birliği üyesi ülkelerin denetim standartlarının uluslararası denetim standartlarına uyumunu ve ülkelerin uyum sürecinde yer almalarını hedeflemiştir.

Öngörülen esas: Sekizinci Direktif, ulusal yetki üzerinde durarak, tüm AB ülkelerinin kendi standartlarını belirlerken IAASB tarafından belirlenen Uluslararası Denetim Standartları'nı göz önüne almalarını öngörmüştür.

Yakınsama yaklaşımı: Bu doğrultuda, ülkeler Sekizinci Direktif ile uyumlu yerel düzenlemeler geliştirmiş ve aynı zamanda FEE'nin bütün üyeleri IFAC üyesi olarak bu süreçte yer almıştır.

Uyum çalışmaları: Ulusal standartlar ile UDS arasında büyük oranda uyum olduğu gözlenmektedir. Mevcut farklılıklar genellikle, yerel düzenlemelerle bağlantılı konular ile denetim süreci konularında belirmektedir²⁸.

Sonuç olarak, UDGS ile uyum için ülkelerin yakınsama çalışmaları devam etmektedir. Bu standartlar altında yer alan geçmiş dönemlere ait finansal bilgilerin denetimi konusunda Uluslararası Denetim Standartları (ISAs) ve tarihi finansal bilgilerin gözden geçirilmesi ve yorumlanması ile ilgili Uluslararası İnceleme Sözleşmeleri Standartları (ISREs)'na ek olarak, geleceğe yönelik finansal bilgiler dahil, tarihi finansal bilgiler dışında kalan birçok diğer konunun incelenmesi gibi güvence hizmetlerini içeren Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Standartları (ISAEs) ve Uluslararası İlgili Hizmetler Standartları (ISRSs) ile denetimin kapsamı çok daha fazla genişlemektedir.

2.2. Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesine Yönelik Kılavuzlar

IAASB tarafından ISAE 3400 (önceden ISA 810) - Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi Standardı'nın yayımlanması üzerine, geleceğe yönelik bilgilerin denetimi konusu daha çok gündeme gelmektedir. Ayrıca son dönemlerde yaşanan güncel sorunlar çerçevesinde birçok gelişmiş ülke bu standardı mercek altına almaya karar vererek, bu standardın nasıl uygulanacağı, raporların varsayımlar dahil nasıl hazırlanması gerektiği ve tahminlerin nasıl denetleneceği konularını içeren detaylı kılavuzlar hazırlamıştır. Geleceğe yönelik finansal bilgi ile ilgili düzenlenen bu kılavuzlar, raporlar ve çeşitli çalışmalar kendi meslek mensupları ve işletme yöneticileriyle paylaşılmaktadır.

Özellikle ABD ve İngiltere'nin konuyla ilgili detaylı çalışmalar sonucunda yayımladıkları çok kapsamlı kılavuzlar, bu bilgilerin sunulmasından sorumlu işletmelere ve bu bilgilerin raporlanmasından sorumlu meslek mensuplarına yol göstermektedir. Avustralya, Yeni Zelanda, Güney Afrika gibi çeşitli ülkelerde de meslek odaları

²⁸ FEE. 1998. Setting The Standards Statutory Audit in Europe. FEE Position Paper. <http://www.fee.be/images/publications/auditing/Setting_the_Standards_98288200959124.pdf>

tarafından, yine geleceğe yönelik finansal bilgilerin kapsamını ve raporlama biçimini belirleyen kılavuzlar yayımlanmıştır. Bazı ülkelerin hazırlayıp yayımladıkları kılavuzlara ilişkin tespitler aşağıda açıklanmış ve Tablo 3’de özetlenmiştir:

Birleşik Krallık:

- a. Geleceğe yönelik finansal bilgi açıklamalarının değerlendirilmesi için kılavuz dışında standart ölçütler bulunmamaktadır.
- b. Kılavuz, “Geleceğe Yönelik Finansal Bilgi – Birleşik Krallık Yöneticileri için Kılavuz” başlığı altında yatırımcıların ve yasal düzenleme kuruluşlarının, bilgi ihtiyaçlarını karşılama ve geleceğe yönelik yüksek kalitede finansal bilgi sunulmasına destek olma amacıyla ICAEW (İngiltere ve Galler Uzman Muhasebeciler Enstitüsü) tarafından Eylül 2003 tarihinde üçüncü kişiler ve özellikle geleceğe yönelik finansal bilgi yayımlayan işletme yöneticileri için hazırlanmıştır. Denetçi ve finansal raporlamadan sorumlu muhasebeciler için de destek sağlamayı amaçlayan bir kılavuz olarak literatürde yerini almıştır.
- c. Kılavuz geleceğe yönelik finansal bilgilerin hazırlanması ve ilgili kişilere raporlanmasının nasıl yapılacağını anlatmaktadır.
- d. Kılavuz, standart değil, standart anlayışı içinde hazırlanmış “yol gösterici” olarak tanımlanmaktadır.
- e. Kılavuz, “ilke-bazlı²⁹” olarak hazırlanmıştır. Hazırlanma özelliği gereğince, kılavuzda her geleceğe yönelik bilgiye özel bir kural bulunmamaktadır. Böylece, yüksek kalitede geleceğe yönelik finansal bilgilerin sunumu konusunda IAS/IFRS’lerdekine benzer güçlü ve esnek bir yaklaşım ortaya koymaktadır.
- f. UFRS’yi benimsemiş şirketler için kolaylık ve uygulamada sürat sağlayacağı göz önünde tutularak kılavuzun kavramsal çerçeveye uyumlu olmasına özen gösterilmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD):

- a. Geleceğe yönelik finansal bilgi açıklamalarının hazırlanması, raporlanması ve değerlendirilmesi için kılavuz dışında standart ölçütler bulunmamaktadır.

²⁹ İlke-bazlı yaklaşımla hazırlanan muhasebe standartları daha az kural içermekte ve verdiği genel ilkeler kullanıcılar tarafından yorumlanmaktadır. Bir başka deyişle, ilke-bazlı muhasebe standartları “özün önceliği” kavramını esas almaktadır (Hodgkinson, 2003).

- b. Kılavuz, “Geleceğe Yönelik Finansal Bilgi” başlığı altında Mart 2009 tarihinde AICPA (Amerika Sertifikalı Muhasebeciler Enstitüsü) tarafından yalnızca işletmeleri değil, meslek mensuplarını da bekleyen sorumlulukları kapsayarak, işletmeler dahil meslek mensupları için hazırlanmıştır.
- c. Kılavuz, raporlama örnekleri ile birlikte geleceğe yönelik finansal bilginin hazırlanması, ilgili kişilere raporlanması ve incelenmesinin nasıl yapılacağını detaylı olarak anlatmaktadır.
- d. Kılavuz, standart değil, standart anlayışı içinde hazırlanmış “yol gösterici” olarak tanımlanmaktadır.
- e. Kılavuz, daha detaylı ve geniş bir anlatımla hazırlanmış ancak yine ilke-bazlı olarak düzenlenmiştir. Hazırlama özelliği gereğince, kılavuzda her bir geleceğe yönelik bilgiye özel bir kural bulunmamaktadır. Ülkede ulusal muhasebe ve denetim standartlarının kural-bazlı olduğunu ve bu nedenle sadeleştirmeye giderek IFRS ile yakınsama sürecine girdiği göz önüne alındığında, bu husus da kılavuza IAS/IFRS’lerdekine benzer bir esneklik sağlamaktadır.
- f. Uluslararası Standartları benimsemiş şirketler için kolaylık ve uygulamada sürat sağlayacağı göz önünde tutularak kılavuzun kavramsal çerçeveye uyumlu olmasına özen gösterilmiştir.

Avustralya:

- a. Avustralya Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (AUASB), UDGS’ler ile uyumlu olarak, 1 Temmuz 2004 tarihinde AUS 804 - Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin Denetimi Standardı’nı yürürlüğe koymuştur. Buna göre, geleceğe yönelik finansal bilgi açıklamalarının değerlendirilmesi için kılavuz dışında standart ölçütler bulunmamaktadır.
- b. Kılavuz, 170 numaralı “Geleceğe Yönelik Finansal Bilgiler” başlığı altında Nisan 2011 tarihinde Avustralya Sermaye Piyasası Kurulu (ASIC) tarafından bu bilgileri düzenleyen ve raporlayan taraflara yönelik olarak hazırlanmıştır. Özellikle yatırımcıların çıkarlarının korunmasına yönelik olarak düzenlenen Kılavuz, geleceğe yönelik finansal bilgilerin açıklanmasına yönelik yükümlülüklerin yerine getirilmesi için finansal ürün ihraç edenlere yardım etmeyi amaçlamaktadır.
- c. Kılavuz geleceğe yönelik finansal bilgilerin hazırlanması ve ilgili kişilere raporlanmasının nasıl yapılacağını anlatmaktadır.

- d. Kılavuz, standart değil, standart anlayışı içinde hazırlanmış “yol gösterici” olarak tanımlanmaktadır.
- e. Kılavuz, ilke-bazlı olarak hazırlanmıştır ve bu husus kılavuza IAS/IFRS’lerdekine benzer bir esneklik sağlamaktadır.
- f. Kılavuzun kavramsal çerçeveye uyumuna özen gösterilmiştir.

Yeni Zelanda:

- a. Yeni Zelanda Mali Müşavirler Enstitüsü tarafından UDGS’ler ile uyumlu olarak Nisan 1996 tarihinde “Geleceğe Yönelik Finansal Bilgiler” başlığı altında 29 numaralı Finansal Raporlama Standardı (FRS 29), ülkenin ticari kanunları çerçevesinde yayınlanmıştır. Buna göre, geleceğe yönelik finansal bilgi açıklamalarının değerlendirilmesi için bu standart dışında ölçütler bulunmamaktadır.
- b. Yeni Zelanda Mali Müşavirler Enstitüsü ayrıca bir kılavuz yayınlamayı tercih etmemiş, onun yerine Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları ile uyumlu olarak hazırlanan standardın genel yapısına her bir standart maddesine eşlik eden yorumlar ekleyerek açıklamalar getirmeyi uygun görmüştür.
- c. Ülkenin bu yaklaşımında amaç, ilkeleri oluşturmak ve genel amaçlı geleceğe yönelik finansal bilgilerin hazırlanması ve sunumu için asgari açıklamaları belirlemektir.

Güney Afrika:

- a. UDGS’ler ile uyumlu olarak düzenlenen standartlara paralel olarak geleceğe yönelik finansal bilgi açıklamalarının değerlendirilmesi için kılavuzlar dışında standart ölçütler bulunmamaktadır.
- b. Mali Müşavirler Enstitüsü (SAICA) tarafından 2005 yılında “Proforma Finansal Bilgiler Kılavuzu” ve “Tahminler Kılavuzu” başlıkları altında işletmeler ve meslek mensupları için hazırlanmıştır.
- c. “Proforma Finansal Bilgiler Kılavuzu” proforma finansal tabloların hazırlanmasını, “Tahminler Kılavuzu” ise 3400: Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi Standardı ile uyumlu olarak, meslek mensuplarına finansal tahminlerin hazırlanması, sunulması, incelenmesi ve ilgili kişilere raporlanmasının nasıl yapılacağını anlatmaktadır.

Tablo 3. Bazı Ülkelere Ait Kılavuzların Özellikleri

Ülke	Ülke Standardı ile İlişki	Uluslararası Standartlar ile İlişki	Hedefi	Yapı Özelliği
Birleşik Krallık	Yok	Var	İşletme yönetimleri için yol gösterici olmak	İlke-bazlı, esnek bir yaklaşım
ABD	Yok	Var	İşletme yönetimleri ve meslek mensupları için yol gösterici olmak	İlke-bazlı, standartlara kıyasla daha kapsamlı ve detaylı bir yaklaşım
Avustralya	Yok	Var	Yatırımcıları korumak ve finansal ürün ihraç eden işletmelere yardımcı olmak	İlke-bazlı, standartlara benzer olarak esnek bir yaklaşım
Yeni Zelanda	Yok	Var	İlke oluşturmak	Yorumlar yoluyla standardın maddelerine açıklama getirme
Güney Afrika	Yok	Var	İşletme yönetimi ve meslek mensuplarına rehber olmak	Yorumlar yoluyla standardın maddelerine açıklama getirme

2.3. Geleceğe Yönelik Finansal Bilgi

2.3.1. Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin Tanımlanması

Geleceğe yönelik finansal bilgi (GYFB³⁰) çeşitli biçimlerde olabilmekte ve literatürde bir dizi tanım ve zaman zaman tutarlı olmayan ifadelerle yer alabilmektedir. Genel olarak incelendiğinde, yaygın olarak “finansal tahmin”, “bütçe”, “beklenen değer” veya “finansal projeksiyon” gibi nitelemeler görülmektedir (Davey,2001). Ancak Denetim ve Güvence Standartları çerçevesinde, GYFB’ler gelecekte olabilecek olaylar ve işletmenin olası eylemleri hakkındaki varsayımlara dayanan finansal bilgi demektir. Bu bilgiler niteliği gereği gerçekleşmemiş veya gerçekleşmeyecek olaylar ve eylemlerle ilişkili olduğundan büyük ölçüde öznel ve hazırlanması önemli kararların tetkik edilmesini gerektirir (ISAE 3400:3).

ISAE 3400 Standardı’na göre GYFB, “finansal tahmin” veya “finansal projeksiyon” anlayışına dayanmaktadır. Bir işletmenin gelecekteki finansal durumu, faaliyet sonuçları ve nakit akışları, gelecekteki belirli bir süre boyunca;

- tahminlere dayandırılarak (finansal tahmin),
- hipotetik varsayımlara dayandırılarak (projeksiyon)

oluşturulur.

GYFB’den söz edildiğinde, yalnızca raporlanmış olan bilgiler kastedilmektedir. Buna göre, GYFB, bugüne kadar veya belli bir dönem için hazırlanan gelecekteki birincil finansal tabloları ve bu tabloların unsurlarını, hesap özetlerini, dipnot ve açıklamalarını kapsar. GYFB için bu tanım geniş sayılabilir, çünkü içerisinde geçmişe dönük, tarihi bilgiler doğrultusunda hazırlanan bilgiler de bulunmaktadır (ICAEW, 2003: 1.11). Ancak GYFB’ler, ICAEW’in kılavuzunda belli tipte raporlar veya formatlar şeklinde kurala bağlanmadığı gibi, birçok düzenleyici diğer kurumun aksine, bu bilgiler yalnızca kâr ile ilgili konularla da sınırlı değildir. AICPA ise geleceğe yönelik finansal bilgiler ile ilgili daha kural-bazlı bir yaklaşım tercih etmektedir. Bu nedenle, kılavuzunda belli tipte rapor formatlarına ve daha detaylı kurallara rastlamak mümkündür.

³⁰ Bundan sonra “GYFB” olarak ifade edilecektir.

GYFB; işletme yönetimi, mevcut veya potansiyel hisse senedi sahipleri, kredi veren kuruluşlar ve diğer üçüncü kişiler, devlet kurumları ve kamu gibi çeşitli tarafların ilgi alanında yer almaktadır (AICPA, 2009: 1.01). İşletmeler, özellikle Avrupa ve Amerika’da, geniş kapsamda geleceğe yönelik bilgi raporlamaktadır. Örneğin; İngiltere’nin kılavuzuna göre, bunların bazıları;

- kâr uyarıları (işletmenin gerçek kâr rakamlarını açıklamadan yalnızca birkaç hafta önce açıkladığı kâr tahmini duyurusu),
- çalışma sermayesi raporları,
- fon ihtiyaçları tahminleri,
- kâr tahminleri,
- birleşme kazançları raporları,
- genel açıklama yükümlülükleri altında gerçekleşen açıklayıcı finansal projeksiyonlar/duyurular,
- gönüllü olarak açıklanan diğer geleceğe yönelik bilgilerdir.

Bunlara ek olarak; satış, harcama düzeyleri ve kârlılık ile ilgili finansal bilgi tahminleri de geleceğe yönelik finansal bilgi olarak gruplanabilmektedir (ICAEW, 2003: 1.13).

AICPA’nın kılavuzuna göre ise, GYFB, yine aynı şekilde ileriye dönük olarak finansal durumun tamamının sunumunu, faaliyetlerin sonuçlarını, nakit akışları ve önemli varsayımların özetlerini ve önemli muhasebe politikalarını veya diğer sınırlandırılmış finansal bilgileri (kısmi olarak sunumu) kapsayabilmektedir.

İngiltere ile paralel olarak ABD, çoğunlukla finansal geleceğe yönelik tahminlerin ve finansal projeksiyonların üzerinde durmaktadır. Ancak, öncelikli olarak dikkatleri “finansal tahmin” üzerine çekmektedir, çünkü bu bilgiler tarihi finansal tablolara daha yakındır. Bilindiği gibi tarihi finansal tablolar, işletme ile ilgili olarak finansal kararlar alan, ancak, işletmenin finansal kayıtlarına ve yönetimine erişme imkânı olmayan kişilerin ihtiyaç duyduğu finansal bilgileri sağlamak amacıyla hazırlanmaktadır. Buna karşılık finansal tahminler aynı zamanda finansal projeksiyonlara ait ilkelerin de türetildiği çerçeveyi oluşturur. Bu nedenle, ICAEW’e benzer olarak, AICPA’nın kılavuzu öncelikle

finansal tahminlere ilişkin ilkeleri, daha sonra bu ilkelerin finansal projeksiyonlara nasıl uyarlandığını göstermektedir.

2.3.2. Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin Sınıflandırılması

İşletmeler çok çeşitli nedenden ötürü GYFB hazırlamaktadırlar. Örnek olarak, bir işletme;

- dış finansman sağlamayı,
- faaliyetlerinde değişiklik yapmayı,
- uygulamakta olduğu muhasebe politikalarını değiştirmeyi,
- bütçe hazırlamayı

isteyebilir. Geleceğe yönelik finansal bilginin türünü bu hedeflerin gerekleri belirler. GYFB, özel amaçlı (sınırlı) ve genel kullanım amaçlı olarak hazırlanabilir.

2.3.2.1. Özel amaçlı (sınırlı) kullanım

Özel amaçlı kullanımda, GYFB'nin yalnızca sorumlu tarafça veya sorumlu taraf ile sorumlu tarafın doğrudan müzakere halinde olduğu üçüncü kişilerce kullanımı söz konusudur. Örneğin, banka kredisi müzakerelerinde kullanımı, düzenleyici kuruluşlara teslimi veya yalnızca işletme tarafından kullanımı, özel amaçlı kullanım kapsamına girer (Arens ve diğerleri, 2006: 748). Geleceğe yönelik bilginin özel amaçlı olarak kullanımını amaçlayan üçüncü kişiler ise, genel kullanımın aksine, sorumlu işletmeye doğrudan bu bilgilerin sunumu ile ilgili bir talepte bulunabilir. Bu kişiler, işletmeyle bir işlemin şartları ve yapısı üzerine doğrudan müzakerede bulunabilirler. Bu bilgiler bir finansal tahmin olabileceği gibi, bir finansal projeksiyon veya kısmi sunum da olabilir (AICPA, 2009: 4.04).

2.3.2.2. Genel amaçlı kullanım

GYFB'nin genel amaçlı kullanımı, bu bilgilerin sorumlu tarafın doğrudan müzakere halinde olmadığı kişiler tarafından kullanımı anlamına gelmektedir. Doğrudan müzakere halinde olmayan taraflar, doğrudan işletmenin borç veya sermaye çıkarları doğrultusunda bir ilişkide bulunmayan kişi veya kurumlar olarak nitelendirilir. Bu nedenle

de genel kullanım amacında olan GYFB kullanıcıları, sorumlu işletmeye doğrudan bu bilgilerin sunumu ile ilgili bir talepte bulunamazlar. Kullanıcılar için en faydalı bilgi sunumu, beklenen sonuçların tasvir edildiği raporlama olarak tanımlanmaktadır (AICPA, 2009: 4.03). Dolayısıyla, yalnızca finansal tahmin niteliğindeki GYFB'ler genel kullanım amacı için uygunluk taşımaktadır. Finansal projeksiyonlar ise genel kullanım için uygun bulunmamaktadır. Bu duruma istisna olarak, projeksiyonun bir finansal tahmini tanımlamak için kullanılması veya tahminle aynı döneme ait bir bilgi olması durumu gösterilmektedir.

Kısaca, AICPA GYFB'nin sınıflandırmasını özel ve genel kullanım amaçlı olarak yapmıştır. Ancak bu ayrım yalnızca kullanıcıların işletme ile doğrudan müzakeresi olup olmaması ile ilişkilendirilmiştir. Bir başka deyişle, kullanıcılardan herhangi bir tanesinin işletme yönetimi ile doğrudan müzakeresi bulunmuyorsa, o bilgi yine genel kullanım amaçlı olarak sınıflandırılmaktadır. Ancak bütün kullanıcıların doğrudan işletmeyle bir ilişkisi olması durumunda o bilgiyi özel kullanım amaçlı grubuna yerleştirmektedir.

ICAEW ise, amaca göre bir sınıflandırma yaparak AICPA'dan farklı ifadeler kullanmıştır. Buna göre GYFB, esas olarak içsel ve dışsal olmak üzere iki temel amaca hizmet etmektedir. İçsel olarak yönetim kurulu üyeleri ve diğer yöneticileri için bütçe veya sermaye harcama tahminleri gibi GYFB'ler, işletmenin plan ve hedefleri doğrultusunda karar almayı destekleyen ve gerçekleşen sonuçların ölçülmesine olanak sağlayan bir yönetim aracı olarak hizmet etmektedir (ICAEW, 2003: 1.12). Dışsal olarak ise GYFB'ler, işletme dışındaki kullanıcılara işletme planlarının finansal sonuçlarını göstererek, yatırım yapma ve karar alma aşamalarında yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

AICPA'nın genel kullanım amaçlı GYFB tanımıyla ICAEW'in dışsal olarak hazırlanan GYFB tanımının arasındaki benzerlik dikkat çekmektedir. Her iki durumda da işletme kendinden bağımsız olan taraflara bilgi sunmakta ve bunun sorumluluğunu üstlenmektedir. Kavramlar arasında bazı benzerliklerden söz etmek mümkündür. Özel kullanım amacıyla düzenlenen bir GYFB, aynı zamanda dışsal olarak bir amaca da hizmet edebilmektedir. ICAEW'in düzenlediği kılavuz, GYFB kapsamına yalnızca raporlanmış veya raporlanacak olan bilgileri almıştır. AICPA ise farklı ifade biçimleriyle, özel kullanım amaçlı düzenlenen GYFB'lerin içsel amaçlara hizmet eden GYFB'ler olduğunu

açıklamaktadır. Kısacası, her iki ülkede de sınıflandırmanın özünde işletmenin bilgiyi hangi amaçla düzenlediğine dikkat çekilmektedir. Bu amacın işletme tarafından doğru tespit edilmesi ve daha sonra GYFB'nin bu tespite göre sınıflandırılması gerekmektedir.

Uluslararası Denetim ve Güvence Standartlar kapsamında, önceden belirtildiği üzere, kullanıcılar için raporlanmış, genel amaçlı ve dışsal olarak hazırlanan GYFB yer almaktadır. Başka bir deyişle GYFB, işletmelerin raporladığı yalnızca yararlı olan ileriye dönük bilgiyi temsil etmektedir. İşletmenin strateji ve planları ile ilgili ileriye dönük bilgiler, karşılaştığı riskler ve finansal olmayan performans ölçütleri, çeşitli üçüncü kişiler için önemli olsa dahi, GYFB'nin kapsamında değildir. Bunun bir nedeni, iç yönetimin ihtiyaçlarına karşılık olarak veya özel amaçlı üçüncü kişiler için kullanılan finansal bilgilerin raporlanmamış olması veya raporlanmış olan bilginin desteklenmesi amacıyla kullanılabilmesidir. Bu gibi bütçe veya yönetim hedefleri gibi içsel amaçlı finansal bilgiler yalnızca bir yönetim aracı olarak nitelendirilmektedir. Kısaca, işletmenin içinde kalan her türlü finansal bilgi bağımsız denetimin değil, iç denetimin kapsamında yer almaktadır.

Geleceğe yönelik bilgilerin sınıflandırılmasında bir diğer konu ise bilginin kapsadığı dönem ile ilgilidir. GYFB'lerin yalnızca geleceğe ait bir bilgiyi değil, aynı anda geçmiş veya gelecek her iki türde bilgiyi içerisinde barındırması durumu göz önünde bulundurulmalıdır. ICAEW Geleceğe Yönelik Finansal Bilgiler Kılavuzu madde 1.17'ye göre GYFB'lerin bazı çeşitleri kısmen geçmiş kısmen gelecek dönemi kapsamaları nedeniyle tarihi finansal bilgilerden unsurlar içerebilmektedir. Buna göre, bilginin az veya çok kısmı tarihi finansal bilgidir oluşsa dahi, düzenlemelerin tüm dönem için uygulanması gerektiğinden söz edilmektedir. Ayrıca söz konusu kılavuza göre, tarihi finansal bilgiyi sunduğu için proforma finansal bilgiler, GYFB kapsamına alınmamaktadır (ICAEW, 2003: 1.18). Bu bilgiler daha çok işletmelerin düzenlediği, planlı bir işlemin veya diğer gelecekteki bir olayın etkilerini gösteren bilgilerdir. İleriye dönük olsalar dahi sonuç değişmemektedir, çünkü bu bilgiler her durumda tamamen yeniden düzenlenmiş tarihi finansal bilgilerden oluşmaktadır ve gelecek performans için yeni bir bilgi kullanıcılara sunmamaktadır. Aynı şekilde AICPA, 2009 madde 2.03'te proforma finansal bilgilerden söz edilmektedir. Bu bilgilerin tarihi finansal bilgilerden oluştuğu ve daha önce gerçekleşmesi beklenen bir işlem veya olayın üzerindeki muhtemel etkilerini göstermeyi

amaçladığı vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, proforma finansal bilgiler veya raporlar GYFB olarak sınıflandırılmamaktadır.

Buradaki işlemler ve olaylar, tüm standart ve kılavuzlarda sözü edilen geleceğe yönelik bilgiler şeklinde gözüксе dahi, gerçekte bu sunumların geçmiş finansal bilgilerden oluştuğunun ve GYFB anlamına gelmediğinin üzerinde özellikle durulmaktadır. Bu sonuç, uluslararası denetim standartlarında adı geçen “Geleceğe Yönelik Finansal Bilgi” tanımının, tüm ülkeler tarafından aynı anlaşıldığı anlamına gelmektedir. Görüldüğü üzere, ileriye yönelik, gelecekle ilgili finansal bilgi olması nedeniyle, bu bilgiler birçok çeşitli biçimlerde var olabilmektedir. Ancak burada asıl önemli olan, bilginin ne şekilde ifade edildiğinden ziyade, GYFB tanımına uyup uymaması ve bu tanıma uyduğu durumlarda da hangi amaçla düzenlenmiş olduğu konusudur.

2.4. Geleceğe Yönelik Finansal Bilgi için Sorumluluk

GYFB’lerden sorumlu taraf genellikle işletme yönetimidir. Sorumlu taraf olarak nitelendirilen kişi veya kişiler, geleceğe yönelik olarak düzenlenen bu bilgilerin dayandığı varsayımlardan sorumlu olan kişilerdir. Sorumluluğun işletme üzerinde kalmasının nedeni, GYFB’lerin sorumlu tarafın eylemlerine, planlarına ve varsayımlarına yüksek derecede bağlı olmasıdır. Bu sorumluluk, varsayımların değerlendirilmesini, kilit kararlar alınmasını, kendi varsayımlarını benimsemesini ve sunmasını içermektedir.

İşletme yönetimi, GYFB’lerin derlenmesi konusunda işletme içinde diğer birimlere yetkiler verebilir. Ancak, yetki verirken yöneticilerin tahminler için her zaman gelecekteki muhtemel olayları öngörme becerisi ve karar verme yeteneğine ihtiyaç olduğunu iyi bilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle, yetkilendirme yapılırken her bir kişinin alacağı sorumluluk ve bu kişilerin tahminin oluşturulması sürecindeki yerleri belirlenmelidir (SAICA, 2005: 0.12).

Finansal tahminin hazırlanmasında görev alan personelin; temel varsayımlar ve kendilerinin karar verme yetkisinin düzeyi konusunda çok iyi bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Ayrıca, sorumlu personelin işletmenin raporlama döneminde yetkili muhasebeci ve denetçilere, ihtiyaç duyulan her aşamada tahminlerle ilgili bilgi verme zorunluluğu vardır. Dolayısıyla, finansal tahminin hazırlanması sürecinde görevli olan tüm

personel ve yöneticilerin görevlerini, yetkilerini ve sorumluluklarını tam olarak anladıklarından emin olmaları burada en önemli husus olmaktadır.

Sorumlu taraf, GYFB'lerin hazırlanmasında üçüncü kişilerden de yardım talebinde bulunabilir. Bu kişiler (örneğin bir meslek mensubu) kilit faktörleri belirlemede, varsayımlar geliştirmede veya bilgileri birleştirmede işletmeye destek sunabilir. Meslek mensubu aynı zamanda bir finansal model geliştirme sürecinde de bulunabilir ve bu sayede sorumlu taraf ve diğerleri çeşitli varsayımları kullanarak sonuçları değerlendirebilir. Bu gibi faaliyetler, meslek mensuplarının GYFB'lerin incelenmesi aşamasındaki tarafsızlıklarını etkilememelidir (AICPA, 2009: 5.02).

Standartlara göre sorumluluk şu şekilde özetlenebilir:

- Meslek mensubunun katılımı ne ölçüde olursa olsun, varsayımların sorumluluğu sorumlu tarafta, yani işletme üzerindedir.

Meslek mensubu dahil GYFB kullanıcıları, işletme yönetiminin bu tahmin ve temel varsayımlarından tek sorumlu taraf olduğunun bilincinde olmalıdır. Yöneticiler ise bu tahminin gerçekleşmesini bekledikleri sonuçların en iyi tahminlerini temsil ettiğinden emin olmalıdır. Yöneticiler tahminin hazırlanması konusunda danışmanlık hizmeti alsalar dahi, sorumluluk bu kişilere devredilemez (SAICA, 2005: 0.12).

- Meslek mensupları varsayımların ifade edilmesinde yardımcı olabilir, ancak yine de GYFB'lerin hazırlanmasından ve sunulmasından sorumlu taraf işletme yönetimidir.

Meslek mensuplarının varsayımlar üzerinden herhangi bir sorumluluk almaması sonucunda, işletmenin GYFB'lere ilişkin aldığı her türlü hizmet ile tarihi finansal tablolara ilişkin aldığı hizmetler arasındaki bağımsızlık etkilenmeyecektir.

Bazı durumlarda meslek mensubu, olası projelerin finansal analizlerini hazırlama taahhüdünde bulunabilir. Bu anlaşma, bilgi toplamayı, uygun varsayımların yapılmasını ve sunumun birleştirilmesini içerebilir. Bu türde yapılan bir analizin, GYFB olarak

sınıflandırılmaması gerekir. Bu gibi analizler ancak işletme tarafından varsayım ve sunumların incelenip kabul edilmesi ve sonunda da finansal tahmin olarak sunulması durumunda genel kullanım amaçlı bilgi olarak sınıflandırılabilir.

Sorumlu taraf, GYFB’de öngörülen finansal sonuçlara ulaşılacağını garanti edemez, çünkü sonuçlar işletme yönetiminin kontrolünün dışında olan birçok faktöre bağlıdır. Ancak sorumlu taraf, işletme faaliyetlerini planlayarak, organize ve kontrol ederek ve yöneterek faaliyetlerini etkileyebilmekte, böylece de kilit faktörler açısından makul veya uygun varsayımlar geliştirme konumuna ulaşabilmektedir (AICPA, 2009: 5.01).

2.5. Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin Hazırlanması

2.5.1. Geleceğe Yönelik Finansal Bilgi İlkeleri

GYFB’ler üzerine düzenlenen kılavuzlarda belirtilen finansal bilginin niteliksel özellikleri, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve içerisinde açıklanan faydalı finansal bilginin niteliksel özelliklerine benzerlik göstermektedir. GYFB ilkeleri aşağıda detaylı olarak açıklanmıştır.

GYFB’ler tarihi finansal bilgilere benzer olarak, fayda/maliyet ve önemlilik ölçütleri çerçevesinde üretilmelidir. Buna göre bilginin öncelikle faydalı olması gerekir. Kılavuzlarda bir GYFB’nin faydalı olabilmesi için aşağıdaki koşulların sağlanması gerekliliğinden söz edilmektedir³¹:

- İhtiyaca Uygunluk,
- Anlaşılabilirlik,
- Güvenilirlik,
- Karşılaştırılabilirlik.

Burada bilginin faydalı olması için gerekli niteliksel özellikler ile 27 Ocak 2011 tarihinde yenilenen Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve’de yer alan özellikler arasında farklılık olmadığı görülmektedir. Finansal bilginin faydalı olması için öncelikli

³¹ Ancak, GYFB’lere ilişkin niteliksel özellikler UDGS altında, ISAE 3400 Standardında söz edilmemektedir.

olarak ihtiyaca uygun olması ve açıkladığı bilgiyi gerçeğe uygun bir şekilde sunması gerekmektedir. Piyasaların ve yatırımcıların finansal bilgilerde aradığı karşılaştırılabilir, doğrulanabilir, anlaşılabilir ve zamanında sunum nitelikleri tarihi bilgilerde olduğu gibi GYFB’lerde de bilginin faydasını arttırmaktadır³². Bilginin faydası bu özelliklere göre ölçülebilmektedir. Fayda, yatırımcıların karar almalarında önemli olan konuların çerçevesinde her zaman öncelikli olarak değerlendirilmektedir.

ICAEW’in kılavuzunda ayrıca bu özellikler, GYFB çerçevesinde; makul açıklama, iş analizi ve sonradan doğrulama ilkeleri ile birlikte kullanılarak ayrıca yorumlanmış ve desteklenmiştir.

2.5.1.1. İhtiyaca Uygunluk İlkesi

GYFB’nin ihtiyaca uygun olması için şu koşulları sağlaması gerekmektedir (ICAEW, 2003: 2.7):

- Yatırımcıların ekonomik kararlarını etkilemede yeterli olması,
- Karar verenler açısından kararlarını etkileyebileceği zamanda sunulması,
- Tahmini bir değerinin olması veya teyit etme ve geçmiş değerlendirmeleri düzeltme konusunda yardımcı olan doğrulanabilir bir değerinin olması.

Bilginin ihtiyaca uygun olması, o bilginin yapısı ve önemlilik derecesine göre değişmektedir. Bazı durumlarda, bilginin yapısı tek başına ihtiyaca uygunluğunu belirlemede yeterli olabilmektedir. Örneğin; bir belirsizliğin açıklanması işletmenin risk ve fırsatlarının değerlendirilmesini finansal sonuçlarından bağımsız olarak etkileyebilmektedir. Kavramsal Çerçeve NÖ 11 maddesinde; *“bir bilginin verilmemesi veya yanlış verilmesi kullanıcıların belirli bir raporlayan işletmeye ilişkin finansal bilgiye dayanarak verecekleri kararları etkileyebiliyorsa bu bilgi önemlidir.”* şeklinde açıklamaktadır. Bilginin önemli olup olmaması, bireysel bir işletmenin finansal raporu dikkate alınarak, bilginin ilgili olduğu kalemlerin niteliğine veya büyüklüğüne ya da her ikisine birden bağlı olduğuna dikkat çekmektedir.

³² KGK. 2013c. Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve. NÖ 4

GYFB, doğal olarak belirsiz olan gelecek olayları yansıtır. Bilginin ihtiyaca uygunluğuna GYFB'lerin aşağıdaki özellikleri etki eder³³:

- Genel anlamda, bir olay veya durumun sonucu ile ilgili belirsizlik derecesi, tahminin sunulduğu tarih ile tahminin beklenen gerçekleşme tarihi arasındaki zaman farkı büyüdükçe artar.
- Gelecekle ilgili yapılan her türlü yargı veya alınan karar, yargının yapıldığı zamanda mevcut olan bilgiye bağlıdır. Takip eden olayların, zamanında makul gözükken bir karar ile çelişebilme ihtimali her zaman vardır.
- İşletmenin büyüklüğü ve karmaşıklığı, faaliyetlerin doğası ve koşulları, dış faktörlerden etkilenme derecesi, olay ve koşulların sonucuna ilişkin karar verme aşamasında etkilidirler.

Tarihi bilgiler için dikkate alınan önemlilik kavramı, GYFB için de geçerlidir. Ancak, GYFB'nin belirsiz olması nedeniyle, göz önünde bulundurulması gereken bazı ek hususlar vardır. Raporlanacak GYFB'nin yapısı ve içeriği ile ilgili seçimler, tarihi finansal bilgilerde olduğu gibi, yatırımcı açısından ihtiyaca uygunluğu ve fayda/maliyet dengesi değerlendirilerek yapılan yargıları içermektedir. Bazı durumlarda, bu seçimler bilginin nitelikleri bakımından elde edilen ile vazgeçilen değerler arasında denge kurmayı gerektirebilir. Örneğin, kâr tahmini olarak bir GYFB'nin çok hızlı raporlanması, bir yandan o bilgiyi ihtiyaca daha uygun duruma getirirken diğer taraftan daha az güvenilir kılabilir. Bu durum, fayda/maliyet dengesinde de düşünülmelidir. İşletme bilgiyi elde ederken veya o bilgiyi yatırımcılara ve aynı zamanda rakiplere sunarken potansiyel karşı etkilerle birlikte bazı maliyetler yüklenebilmektedir. Fakat asıl dikkat çekilmesi gereken husus hisse değerine genel etkisidir. Özellikle, yatırımcılar arasında daha fazla anlayış ve güven oluşturan bu bilgileri sağlamanın, işletmenin sermaye maliyetine olumlu etkilerini göz önünde bulundurmak gerekir.

2.5.1.2. Anlaşılabilirlik ve Makul Düzeyde Açıklama İlkesi

Raporlanan GYFB'nin belirsizlik düzeyi ilgili dipnot ve açıklamaların karmaşıklığını belirleyecek en önemli etkidir. Doğal olarak belirsizlik düzeyinin yüksekliği bilginin anlaşılabilirliğini azaltır. Anlaşılabilir olması için, GYFB'nin makul bir

³³ICAEW. 2003. Prospective financial information - guidance for UK directors, 2.14

açıklama içermesi gerekmektedir. Geleceğe yönelik bilginin kullanıcılar tarafından karar alma amaçlarında anlaşılabilir olması için belirsizliklerin ve ilgili varsayımların, içerdği duyarlılıklar ve alternatif sonuçlar da dahil, mutlaka dipnot ve açıklamalarda olması gerekir. Ancak dipnotların belirsizlik düzeyi yatırımcıların o bilgiyi anlamaları ve kullanmalarında çok fazla karmaşıklık yaratıyorsa, bu bilgiyi aktarmak uygun olmayacaktır. GYFB'nin yapısı, öncelikli olarak, belirsizliği ilgilendiren, çok daha önemli bir bilgiyi sunmayı hedeflemelidir (ICAEW, 2003: 2.17).

Bilginin anlaşılabilir olması aşağıdaki koşullara bağlıdır:

- Bilgi açık olmalıdır.
- Tanımlama, sınıflandırma ve sunum özet şeklinde olmalıdır.
- Kullanıcı, bilgiye ilişkin konuda belirsizlikleri değerlendirmede beceri sahibi olmalıdır.

Başarı şansını arttırmak için de açıklamalarda;

- belirsizliğin kaynağının,
- bu belirsizliklere dayalı yapılan varsayımları, varsayımların ileride uygulanma şansını etkileyen belirleyici faktörlerin,
- farklı varsayımlar doğrultusunda gerçekleşebilecek diğer sonuçların

ele alınması gerekmektedir.

Örneğin, gelecek yıla ait devir hızındaki artış, yeni bir ürünün sürümü konusunda yetkili bir kurumun ya da makamın onayına bağlı olabilir. Bu durumda, dipnot ve açıklamalar şu gibi faktörleri tanımlamalıdır:

- *Belirsizlik*: onayın alınıp alınmaması,
- *Varsayım*: mali yılın sonunda onayın alınacağı,
- *Belirleyici faktörler*:
 - Teknik gereksinimlerin uyuşması,
 - İlgili testlerden geçilmesi,
 - Uzman desteğinin alınması gibi unsurlar içerebilir.

Diğer bir örnek olarak da ürün satışının olmaması verilebilir. Böyle bir varsayımın gerçekleşmemesi, farklı bir sonuç ortaya çıkarmaktadır. Bazı durumlarda GYFB'yi raporlayan işletme yönetimi, varsayımların başarısız olmasının sonuçlarını daha iyi açıklayabilmek adına duyarlılık analizlerini dipnotlarda sunması gerekebilecektir (ICAEW, 2003: 2.19).

Özet olarak, genel amaçlı GYFB'nin kapsadığı döneme ilişkin belirsizlik düzeyi, o bilginin kullanıcılar için faydalı olmasında belirleyici bir faktör olmaktadır. Makul düzeyde açıklama ilkesi ile, belirsizliklerle ilgili ek açıklamaların karmaşık ve yoğun olması durumunda anlaşılabilirliğin çeşitli yönlerden etkilenebileceği vurgulanmakta ve kullanıcıların belirsizlikleri değerlendirme becerileri önem kazanmaktadır. Burada da yine önemlilik ilkesinin altı çizilmelidir. Kullanıcıların aldıkları kararları etkilemeyecek, önemlilik barındırmayan varsayımlar ve önemli derecede belirsizlik içeren GYFB'ler açıklamalarda yer almamalıdır. Önemlilik işletmeye özgü olması sebebiyle, pratikte bilginin niteliği ve büyüklüğüne göre karar verilecektir (ICAEW, 2003: 2.10). Kapsadıkları dönem nedeniyle, finansal tahminler finansal projeksiyonlara kıyasla daha az belirsizlik içermektedir ve işletmelerin dipnot ve açıklamalarda bu hususlara dikkat çekmesi öngörülmektedir. Standarda paralel olarak ICAEW ilke-bazlı yaklaşımdan ötürü, işletmeleri raporlanacak finansal bilgiler konusunda kurallara bağlamayı tercih etmemiştir. İşletme yönetimleri, makul düzeyde dipnot ve açıklamalar ilkesini benimseyip uygulama ve bilgilerin faydası konusunda karar verme yönünde teşvik edilmektedir. AICPA ise, belli tanımlamalar yaparak işletmeleri bu türdeki finansal bilgilerin hazırlanması ve raporlanması yönünde daha detaylı yönlendirmeyi tercih etmektedir.

2.5.1.3. Güvenilirlik ve İş Analizi İlkesi

GYFB'nin güvenilir olabilmesi için, bilginin işletmenin iş analizi ile desteklenmesi ve tam olarak somut temellere dayanan stratejileri, planları ve risk analizlerini yansıtması gerekmektedir. Aynı zamanda GYFB'nin faydalı olabilmesi ise, işletmenin faaliyet ve amaçlarının tam olarak bilinmesi ve anlaşılmış olması ile mümkün olmaktadır. Eğer bilgi, onu raporlayan işletmenin gerçek stratejilerine, planlarına ve risk analizlerine dayanmıyorsa, kullanıcılar için o bilgi güvenilir değildir. Bilgi;

- Yatırımcılar tarafından beklenen şekilde ve tam bir sunum olarak

nitelendiriliyorsa,

- Bir kararı veya yargıyı etkileyerek önceden istenen bir sonuca ulaşmak amacıyla kasıtlı veya sistematik eğilimden bağımsız ve tarafsız ise,
- Önemli bir hata içermiyorsa,
- Önemlilik dahilinde eksiksiz ve tam ise,
- Belirsizlik koşullarında karar alınmasında uygulanması gereken derecede ihtiyatlı ise

güvenilir olarak tanımlanabilmektedir (ICAEW, 2.31).

Ülkelerin GYFB'ler ile ilgili düzenlemeleri incelendiğinde, tam bir sunum niteliğinin GYFB için belirgin bir sorun oluşturduğu görülmektedir. Tarihi bilgiler genellikle geçmişte ne olduğuyla ilgilidir. Bu nedenle, konusunu tam olarak sunup sunmadığı sorusuna, geçmişteki işlem ve olayların kanıt olarak ele alınmasıyla cevap bulunabilmektedir. Ancak GYFB, gelecek ile ilgili olması ve gerçeğin gelecekteki işlem ve olaylara bağlı olması nedeniyle, bilgiyi destekleyecek kanıtların yapısı konusunda da şüpheleri arttırmaktadır. Bu problem temelde tarihi ve geleceğe yönelik olmak üzere her iki tür bilgi için de bir takım sorunları ortaya çıkarmaktadır. Tarihi finansal tabloları oluşturan varlık ve borçların tahakkuk ettirilmesi ve değerlemesi işletmenin gelecekle ilgili görüşlerinin bir aynasıdır. Gerçeğe uygun değerlendirme ile birlikte geleceğin önemi bu tür tablolarda daha da artmaktadır. *“Gerçeğe uygun bir sunumun, tam anlamıyla sağlanabilmesi için üç özelliğe sahip olması gerekir. Buna göre sunum tam, tarafsız ve hatasız olmalıdır.”*³⁴ ve gerçeğe uygun olması için finansal tabloların, “işletmenin sürekliliği”, “tahakkuk esası” ve “tutarlılık” kavramları dikkate alınarak düzenlenmelidir (Akdoğan ve Sevilengül, 2007: 11).

Burada vurgulanması gereken özelliklerden bir tanesi “işletmenin sürekliliği” esasıdır. Bu temel muhasebe ilkesi, niteliği gereği kendi başına bir varsayım olarak düşünülebilir. Bu kavram işletmelerin sonsuz bir ömre sahip olduğu ve faaliyetlerini bir süreye bağlı olmadan sürdüreceği varsayımı olarak tanımlanmaktadır (Sevilengül, 2013:19). Bu varsayımın olmadığı durumda ise işletme varlıklarının tasfiye değerleri ile izlenmesi gerekebileceği düşünülmelidir. Bu bağlamda, işletmenin sürekliliği ilkesi

³⁴ KGK. 2013c. Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, NÖ 12

çerçevesinde düzenlenen finansal tabloların sorumlu tarafa ait gelecekle ilgili varsayım ve düşünceleri yansıttığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Sonuç olarak, geleceğe yönelik bilginin faydalı ve güvenilir olması adına yalnızca geçmişte gerçekleşmiş olanı değil, gerçeklere dayalı geleceğe yönelik bir işletme analizini de tam olarak yansıtmaları gerekmektedir. Böylece meslek mensupların işletme hakkında çok daha geniş bilgi yelpazesine ihtiyaçları olacaktır. Bu nedenle, ICAEW (2003: 2.35), temel finansal bilgi niteliklerinin kapsamını genişleterek GYFB özelliklerine eklemeler yapmıştır. Buna göre GYFB;

- yalnızca, işletmenin mevcut stratejileri ve planları ile öngörülen gelecekteki eylemlerini yansıtır.
- yalnızca, ilgili risklerin analiz edildiği gelecekteki eylemler, olaylar ve durumları yansıtır.
- işletme stratejilerinin, planlarının ve risk analizlerinin veya unsurlarının tam olarak gösterimini vaat eder.
- işletmenin iş analizini önemlilik ilkesi çerçevesinde hatasız ve tam olarak yansıtır.
- işletmenin diğer raporlanan eylem planları ile tutarlıdır.

2.5.1.4. Karşılaştırılabilirlik ve Sonradan Doğrulama İlkesi

GYFB'nin karşılaştırılabilir olması için, ileride elde edilecek sonuçlar ile karşılaştırılarak, doğrulanabilmesi gerekmektedir. Buna göre, bir GYFB'nin karşılaştırılabilir olması diğer dönemlere ait benzer bilgiler ve diğer işletmelerle karşılaştırılabilir olması anlamına gelmektedir. Tarihi finansal bilgilerde olduğu gibi, benzerliklerin ve farklılıkların ayırt edilebilmesi ve değerlendirilebilmesi önemlidir. Ayrıca, hazırlanması ve raporlanmasında tutarlılık olması, bilginin hazırlanmasında kullanılan muhasebe politikaları ile desteklenmesi gerekir (Özerhan ve Yanık, 2010).

Karşılaştırılabilirlik, tarihi finansal bilgi raporlayan işletme bünyesinde;

- dönemden döneme,
- işletmeler arasında tek bir dönemde,

aynı kalemler için aynı yöntemlerin kullanılması anlamına gelir. Bu uygulama yine benzer şekilde GYFB'nin karşılaştırılabilirlik özelliği için farklı dönemler arası veya farklı işletmeler arası olmak üzere tutarlı olarak hazırlanmasını gerektirir. GYFB'ye ilişkin muhasebe politikaları ile tutarlı olması sadece tarihi rakamlarla karşılaştırılabilirliğini değil, aynı zamanda sonraki tarihi finansal verilerle de karşılaştırılabilirliğini sağlamış olur. GYFB, tarihi finansal bilgilerle karşılaştırılabilir olduğu sürece, elde edilebilirliğini arttıracak ve böylece faydasını ve doğrulayıcı değerini de arttırmış olacaktır. Bu bilgilerin, özellikle, tarihi finansal bilgiye referans olarak sonradan doğrulanabilme özelliğine sahip olması gerekmektedir (ICAEW, 2003:2.44).

Bu bakımdan, yöneticiler GYFB kapsamında faydalı bilgiye ilişkin ilkeleri benimserken, aynı zamanda geriye dönük olarak bu bilgilerin doğrulanabilme özelliğinin bulunduğundan da emin olmaları gerekmektedir. Bu aynı zamanda, GYFB'nin, ileride ilişkili olduğu dönemi kapsayan tarihi finansal bilgi ile karşılaştırılabilir olmasının gerektiği anlamına da gelmektedir. GYFB bu nitelikte ise benzerlikler ve farklılıklar;

- anlaşılabilir,
- değerlendirilebilir,
- açıklanabilir.

2.5.2. Geleceğe Yönelik Finansal Bilginin Hazırlanmasına İlişkin Esaslar

Raporlanan GYFB, işletmenin yönetim kurulu sorumluluğu altındadır. Yöneticilerin geleceğe yönelik bilginin; neden hazırlandığını, nasıl kullanılmak üzere tasarlandığını ve fayda/maliyet ile önemlilik ilkeleri çerçevesinde bilginin faydasını nasıl değerlendirileceğini tanımlaması gerekmektedir.

Bir tahmin öncelikli olarak mevcut ve gelecekteki olası yatırımcıları, ve diğer finansal tablo kullanıcılarını bilgilendirmeyi amaçlar. Bu amaç doğrultusunda, GYFB ilkeleri çerçevesinde bu bilgilerin hazırlanması ile ilgili olarak bir kısım ilkelere uyulması gerekir.

2.5.2.1. Sosyal Sorumluluk

Finansal tablo hazırlayıcıları, bu görevini yerine getirirken hukuki sorumluluktan daha geniş bir sorumluluk anlayışı ile hareket etmelidir. Muhasebenin temel kavramlarından olan “Sosyal Sorumluluk Kavramı” doğrultusunda üretilen, düzenlenen ve rapor edilen tarihi finansal bilgiler, bu şekilde gerçeğe uygun, tarafsız ve dürüst olarak ifade edilebilir (Sevilengül, 2013: 17).

Geçmişe yönelik finansal bilgilerde olduğu gibi, GYFB’nin hazırlanması ve raporlanması sürecinde de işletme yönetimi, ilgili kişi ve grupların yararına bu bilgiyi sunma görevi nedeniyle, kamuya karşı aynı derecede sorumludur. GYFB’lerin üçüncü kişileri yanıltma veya yanlış yönlendirme olasılığı tarihi finansal bilgilere göre çok daha fazla olduğu bilinmektedir. Çünkü bu bilgilerin hazırlanması sorumlu tarafların önemli ölçüde karar verme hükmünü kullanmalarını gerektirmektedir. Bu nedenle, kendilerinden “sosyal sorumluluk” anlayışı ile hareket etmeleri beklenmektedir.

AICPA (2009), bu kavramı daha farklı olarak finansal tahminlerin “iyi niyet” çerçevesinde hazırlanması gerektiği şekliyle ifade etmiştir. Sorumlu tarafların GYFB hazırlama ve raporlama sürecinde iyi niyetli bir çaba içerisinde olmaları gerektiğine vurgu yapmaktadır. İfadede geçen iyi niyet deyimi, uygun ve doğru varsayımlar geliştirmek için gayretli olmayı ve üçüncü tarafları yanıltmayacak şekilde özenli olmayı anlatmaktadır. Buna göre, geleceğe yönelik finansal bilgilerin;

- Uygun ve doğru varsayımlara dayanması,
- Üçüncü tarafların yanıltmaması için özenle hazırlanmış olması,
- Doğru olması,
- Önceden belirlenmiş kurallara uygun olarak sunulması

gerekmektedir.

2.5.2.2. Uzman Personel

GYFB’leri hazırlayacak personelin, tarihi bilgileri hazırlamak için gerekli mesleki bilgi yanında, GYFB’nin özelliklerine uyum gösterecek bilgi, beceri ve deneyime sahip olmaları gerekmektedir (ISAE 3400: 13). Çünkü GYFB’lerin hazırlanması, ileri düzeyde

hesaplama ve veri kullanma işlemlerini içerir. Ayrıca bu veriler tarihi bilgilerin doğasında var olan kontrol ve denge sistemlerinin olmadığı bir ortamda üretilmek zorundadır. Bu bilgilerin hazırlanması, çeşitli kayıt ve hesaplama hatalarına karşı duyarlı olmayı gerektiren bir süreç olduğundan, önceden belirlenmiş esaslar ve usuller ile bu gibi hataların önlenmesi, tespiti ve düzeltilmesi amacıyla belli süreçlerin belirlenmesi gerekmektedir. Uzman bir personelin bu süreçte yer alması, finansal tahminlerin oluşturulmasında gerekli bilgi birikiminin ve yeterliliğin mevcut olduğunu garanti etmektedir. Örneğin, pazarlama, işletme faaliyetleri, finans, araştırma ve mühendislik ve diğer teknik alanlarda yeterliliğe sahip personel geleceğe yönelik finansal bilgilerin hazırlanma sürecinde yer alabilir. Ayrıca, tahmin yöntemlerinde analitik yetenek ve deneyime, tarihi finansal bilgilerin analiz ve yorumunda kullanılan teknik uzmanlığa da ihtiyaç duyulabilir (AICPA, 2009: 6.11-13).

2.5.2.3. Uygun Muhasebe Politikaları

Finansal tahminler tarihi finansal tablo esaslarına uygun olarak, uygun muhasebe politikaları kullanılarak hazırlanmalıdır (ISAE 3400: 2-d). Geleceğe yönelik finansal tahminler için öngörülen olay ve işlemlere uygulanan muhasebe politikaları ile bu olaylar ve işlemler gerçekleştiğinde uygulanacak olan muhasebe politikalarının aynı olması gerekmektedir.

Genellikle, finansal tahminlerin hazırlanmasına yönelik uygulanan politikalar mevcutta işletmenin uyguladığı muhasebe politikaları ile paralellik göstermektedir. Ancak bazı durumlarda bir finansal tahmin için kullanılan değerlendirme esasları tarihi finansal tablolardan farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, işletme yönetimi nakit bazlı bir finansal tabloyu gelecekteki nakit akışını belirlemek için hazırlayabilir. Bu durumda, finansal tahmin oluşturma yöntemi, geleceğe yönelik finansal tabloların sonuçları ile tarihi finansal tabloların sonuçları arasındaki tutarlılığı sağlamalıdır.

Bunların dışında işletmeler muhasebe politikalarını çeşitli nedenlerden ötürü değiştirebilirler. Bu gibi durumlarda ise, aynı tarihi finansal tablolarda olduğu gibi, geleceğe yönelik finansal bilgilere de bu değişiklikler yansıtılmalıdır³⁵. GYFB işletmenin gelecekle ilgili beklenen sonuçlarını yansıtmaktadır. Bu nedenle, eğer sorumlu taraf tarihi

³⁵ TMS 8: Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar Standardı konuyla ilgili hususları detaylı olarak açıklamaktadır.

finansal bilgilere ilişkin bir muhasebe politikasında değişiklik planlıyorsa, aynı şekilde finansal tahminlere bu değişikliği yansıtmalıdır.

2.5.2.4. En İyi Bilgi

GYFB geliştirme yöntemleri, o sırada mevcut olan en iyi bilgiyi bulmayı hedeflemelidir. GYFB ile ilişkili her türlü bilgi işletme içi ve dışı olmak üzere çeşitli kaynaktan gelebilmektedir. Farklı kaynaklarda elde edilen bilgi, aynı zamanda farklı derecede güvenilirlik anlamına gelmektedir. Bu nedenle, temel bilginin güvenilirliği geleceğe yönelik finansal tahminleri hazırlayanlar tarafından değerlendirilmeli, mevcut bilgiler arasından en iyi olan aranmalıdır.

Bilginin “en iyi” olması için, bu bilgilere erişim maliyeti faydasını aşmamalıdır. Geleceğe yönelik bilgilerin hazırlanmasında ayrıntılar uygun düzeyde kullanılmalıdır. Bazı durumlarda, detaylı bilgi o tahminin güvenilirliğini arttırabilmektedir. Örneğin, ürün bazında yapılan satış tahminleri toplam satışlar bazında düzenlenen tahminlerden daha güvenilir olabilir. Bazen de bunun tersi olabilir (AICPA, 2009: 6.25).

2.5.2.5. İşletme Planları ile Tutarlılık

Finansal tahminlerin hazırlanma sürecinde kullanılan varsayımların işletme planlarıyla tutarlı olması gerekmektedir (ISAE 3400: 21). İşletme planları ve bütçeleri etkili planlama ve kontrol sistemleri ile birlikte, geleceğe yönelik finansal tahminlerin geliştirilmesi sürecinde önemli kabul edilmekte, GYFB hazırlanırken işletmeye ait bu bilgiler göz önünde bulundurulmaktadır. Bu nedenle, GYFB; işletmece öngörülen stratejiler, programlar, eylemler ve gelecekte beklenen durumlar için planlanan eylemler ile tutarlı olmalıdır.

ICAEW (2003: 3.5)’in vurguladığı iş analizi ilkesine uygun olarak, GYFB hazırlayıcıları;

- raporlanan bilgiye destek sağlamak için sağlam ve güncel iş analizine sahip olmalı,
- strateji ve iş planları çerçevesinde raporlama için seçilen başlıklar ve dönemlerin tarafsızlığını ve geleceğe yönelik bilgiyi göz önünde bulundurmalı,
- şirketin iş planlarında belirtilen varsayımlar uyarınca geleceğe yönelik finansal

bilgiyi derlemeli,

- varsayımların gelecekteki olaylar ve koşulları ne derecede yansıttığı ile ilgili karar vermeli ve bu kararı verirken aynı zamanda işletmenin strateji ve planlarının ve harici kanıt ve görüşlerinin uygulanması ile ilgili riskleri dikkate almalıdır.

Bu sayede, işletme yönetimi hazırladığı GYFB için tutarlılık ve güvenilirliği sağlama hususunda önemli bir adım atmış olacaktır. ICAEW yayınladığı kılavuzda özellikle raporlanan GYFB'nin, yatırımcıların karar vermelerine faydalı olacağını garanti etmeye yardımcı olması açısından, GYFB hazırlama süreçleri oluşturmanın işletme yönetimi için önem teşkil ettiğinin altını çizmektedir. Bunu sağlamak için, öncelikli olarak yönetim, raporlanan GYFB'nin hazırlanması için makul düzeyde açıklama, iş analizi ve sonradan doğrulama ilkelerini uygulamak için bazı sistemleri işletmede kurmalıdır.

2.5.2.6. Yeterli Belgeleme

Finansal tahmin geliştirme yöntemleri, yeterli düzeyde belgelemeyi içermelidir. Belgeleme; finansal tahminlerin incelenmesi ve onaylanmasına, tahmin değerlerinin gerçek sonuçlarla karşılaştırılmasına ve güvenilir tahminler elde etmek için gerekli olan disiplinin oluşturulmasına olanak sağlamaktadır. Ayrıca, varsayımlara temel olan başlıca faktörlerin incelenmesine ve böylece bu faktörlerdeki değişimlerin ve etkilerinin tanımlanmasına imkân vermektedir. Aynı zamanda, bir anlaşmazlık durumunda da belgelenen çalışmalar kanıt oluşturabilmektedir. Belgeleme temel varsayımların ve bu varsayımları destekleyen kanıtların kaydedilmesini de içerir. Bu kayıtlar, varsayımlara destek oluşturacak tahminlerin sonuçlarının takip edilmesine yardımcı olur (AICPA, 2009: 6.39).

2.5.2.7. Tahminler ile Fiili Sonuçların Karşılaştırması

GYFB geliştirme yöntemleri, finansal tahminler ve fiili sonuçlar arasında düzenli karşılaştırmaları içermelidir. Tahminlerle elde edilen sonuçların karşılaştırılması ve sapmaların incelenmesi;

- finansal tahminlerin başarısı,
- işletmenin ileride yapacağı tahminlerin güvenilirliği,
- kullanılan yöntemlerin ve yaklaşımların iyileştirilmesi

açısından önem taşımaktadır (ISAE 3400: 13). Bu karşılaştırma sadece sonuçlar ile sınırlandırılmamalı, karşılaştırma; satış hacimleri, fiyatlar ve üretim miktarları gibi kilit faktörler ve varsayımlar için de yapılmalıdır.

Bunlarla beraber, karşılaştırılabilirlik ve sonradan doğrulama ilkesine uygun olarak ise, GYFB hazırlayıcıları şunları gözönünde bulundurmalıdır;

- GYFB'nin sonradan doğrulanma kapasitesine sahip olup olmadığı düşünülmelidir,
- İşletmeye ait mevcut muhasebe politikaları ile uyumlu olarak geleceğe yönelik bilgiler derlenmeli ve hangi yönden nerede bu bilginin mevcut politikalar kapsamında olmadığına veya nerede daha sonraki finansal bilgilerin hazırlanmasında yeni muhasebe politikalarının takip edileceğine dikkat çekilmelidir,
- GYFB ile gerçek sonuçlar arasındaki farklılıkların açıklanmasında ihtiyaç duyulacak faktörlerin ilgili bilgiler içerisinde uygun şekilde yansıtılıp yansıtılmadığı göz önünde bulundurulmalıdır (ICAEW, 2003: 3.6).

GYFB ile ilgili olarak ayrıca işletme yönetiminin göz önünde bulundurması gereken esaslar aşağıdaki gibi özetlenebilir (ICAEW, 2003: 3.8);

- Bilgiyi hazırlama ve sunma süreçleri işletme içinde planlanmalı, organize edilmeli ve bildirilmelidir.
- Yönetim kurulu üyeleri ve diğer yöneticilerle, tüm faaliyetlerde gerekli olan kapsamlı iş deneyimi ve uzmanlık paylaşılmalıdır.
- Net bir şekilde sorumluluklar ayrılmalı ve koordine edilmelidir.
- Sorumlu taraf olarak yönetim, kendisini raporlanan geleceğe yönelik bilgilerin dayanağını oluşturan raporlar oluşturmak için uygun sistemler olduğuna ikna etmelidir.
- Sürecin temel unsurlarını kanıtlamak için açıklayıcı ve eş belgeler üretilmelidir.

2.5.2.8. Gözden Geçirme ve Onay

Finansal tahmin geliştirme yöntemleri, işletme tarafından uygun düzeyde gözden geçirme ve onay almayı içermelidir. Geleceğe yönelik finansal tablolar işletmenin ileriye

dönük sonuçlarını gösterdiğinden, en az tarihi finansal tablolar kadar önem taşımaktadır. Buna göre, uygun düzeyde inceleme ile işletme finansal tahmin oluşturma sürecinin doğruluğundan emin olunmalıdır.

Uygun düzeyde bir denetim, tahminlerin kılavuzlara uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığının bir göstergesi olmaktadır. İşletme sorumlu taraf olarak uygun denetim ve onaylama için finansal tahminlere ve belgelere her zaman ulaşabilmelidir. Denetim; pazarlama, finans, araştırma gibi birçok fonksiyon ile birlikte yürütülmelidir (AICPA, 2009: 6.46).

2.5.3. Varsayımlara İlişkin Esaslar

2.5.3.1. Kilit Faktörler

İşletmeyi etkileyebilecek varsayımlar belirlenirken, kilit faktörler göz önünde bulundurulmalıdır. “Kilit faktörler”, işletmenin gelecekteki sonuçlarının bağlı olduğu işletmenin büyüklüğü ve yapısı, faaliyet gösterdiği alanlar gibi önemli konulardır. Bu faktörler işletmeler ve endüstriler arasında farklılıklar gösterebilir (AICPA, 2009: 6.28). Örneğin dünya politik ve ekonomik koşulları, büyük bir işletme için çok önemli olabilirken küçük bir işletmeyi göreceli olarak daha az etkilemektedir. Diğer yandan, sermaye ihtiyacı olan bir işletme için faiz oranları belirleyici bir faktör olabilirken, yeterli sermayesi olan bir işletme için kilit faktör olmamaktadır.

Bu nedenle, işletmeyle ilgili kilit faktörler belirlenirken işletmenin çok iyi tanınması gerekmektedir. Finansal tahminlerin oluşturulmasında tüm bu faktörlerin tanımlanması gerekmektedir. Varsayımlar bu tanımlamadan sonra geliştirilmelidir. Örneğin, kilit faktör üretim iş gücü ise, varsayımlar işgücü gereksinimleri ve/veya işçi ücretleri göz önünde tutularak geliştirilebilir.

2.5.3.2. Uygun Varsayımlar

Varsayımlar GYFB oluşturma sürecinin esasını oluşturmaktadır (ISAE 3400: 2-b). Bir başka deyişle, varsayımlar finansal tabloların tek ve en önemli belirleyicisi olmakta ve bu nedenle, finansal tahminlerin temelinde yatan varsayımların kalitesi aynı zamanda

GYFB'lerin kalitesini de belirlemektedir. Bu nedenle, finansal tahminlerin hazırlanmasında kullanılan varsayımlar o işletme için geçerli olmalıdır.

Varsayımların uygunluğuna gösterilen özen kadar bu varsayımların ileriye dönük sonuçlarına olan etkilerine de özen gösterilmelidir. Yüksek derecede etkisi olan varsayımlar daha az etkiye sahip olanlara göre daha fazla önem vermeyi gerektirmektedir.

AICPA (2009: 6.30-36) birçok başlık altında varsayımların makul olması ve uygun derecede desteklenmesi gerektiğinden söz etmektedir. Destek derecesi ikna edici olmalıdır. İşletme faaliyetlerinin doğası gereği varsayımların birbirleriyle ilişkili olmasının yanı sıra, belli unsurlar üzerinde çeşitli etkileri de olabilmektedir. Örneğin, ekonomik faaliyetlerdeki bir yavaşlama yalnızca satış hacminde değil, aynı zamanda satış fiyatları, kaynakların maliyetleri ve kullanılabilirliği gibi birçok unsurda da yavaşlamaya neden olabilmektedir. Muhtemel satış ve gelir rakamları için faaliyetlerin muhtemel maliyetleri hesaplanırken varsayılan koşullarla tutarlı olması son derece önemlidir. Bu nedenle, işletmelerin;

- doğru maliyet ve hasılat tutarlarının gözden geçirildiğinden,
- kapasite ve kaynakların tahmin edilen gelir düzeyini üretebileceğinden,
- sermaye harcamalarının (sabit varlıklara yapılan harcamalar) uygun olduğundan,
- vergilerin karşılığını ayırdığından,
- ihtiyaç duyulan finansman tutarlarının belirlendiğinden

emin olmaları gerekmektedir.

İşletme faaliyetlerine yönelik geçmiş piyasa araştırmaları, genel ekonomik göstergeler ve trend analizleri geleceğe yönelik finansal bilgilere ilişkin varsayımların geliştirilmesinde destek oluşturabilir. Alternatif varsayımlar da tarafsızca incelenmelidir. Geçmiş ve gelecekteki koşullar ile ilişkilendirilerek varsayımların uygunluğu kontrol edilmeli ve işletme koşullarındaki değişiklikler dikkate alınarak temel faktörler iyi anlaşılmalıdır. Ancak, finansal tahminlerin temelinde olan tüm varsayımların belgelenmesi ve desteklenmesi çoğunlukla olanaklı değildir. Geleceğe yönelik tahminlerin doğası gereği bazı varsayımlar somutlaştırılmaz ve her türlü çaba, analiz ve desteğe rağmen beklenmeyen olay ve durumlar her zaman meydana gelebilir.

ICAEW (2003: 3.4) bu konuyu makul düzeyde açıklama ilkesine uygun olarak şu şekilde özetlemiştir. GYFB hazırlayıcıları aşağıdaki unsurları tanımlamalı ve dikkate almalıdır:

- Belirsizlikler,
- Varsayımlar,
- Varsayımların pratikte denenme şansını etkileyen belirleyici faktörler,
- Denenmemiş varsayımların sonuçları olarak alternatif sonuçlar,
- Varsayımların ve belirsizlikler ile ilgili açıklamaların anlaşılabilirliği.

Genel olarak tarihi ve geleceğe yönelik finansal tablolarda yer alan tahminlerin ardında yer alan varsayımlara örnekler şu şekilde sıralanabilir:

- Faiz oranları (eğer işletme önemli ölçüde borçlu veya alacaklı ise),
- Büyüme oranları,
- Döviz kurları (eğer işletmenin önemli miktarda yabancı paralı varlıkları veya yükümlülükleri varsa),
- Finansal varlıkların gerçeğe uygun değer hesaplamalarını etkileyen faktörler,
- Vergi oranları,
- Endüstriyel anlaşmazlıkların olasılığı,
- Enflasyon oranları,
- Belli bir dönemde kullanılan yeni tesis.

2.5.3.3. Varsayımların Duyarlılığı

GYFB geliştirme yöntemleri, temel varsayımlardaki değişikliklerin olası etkilerini belirleme imkânı sağlamalıdır. Bir tahmin geliştirirken, tahmin sonuçlarının belirli varsayımlara karşı duyarlılığını anlamak gerekir, çünkü geleceğe yönelik finansal sonuçlar bazı varsayımlara karşı daha fazla duyarlılık gösterebilmektedir. Önceden varsayılan durumlardaki küçük değişiklikler ileriye dönük sonuçlarda göreceli olarak daha büyük etkiler yaratabilirken, büyük değişiklikler daha küçük etkilere neden olabilmektedir. Bu durum, varsayımlara karşı sonuçların “göreceli duyarlılığı” olarak ifade edilmektedir (AICPA, 2009: 6.38). Bu nedenle, işletmenin özellikle yüksek duyarlılığa sahip, kilit

faktör olarak sınıflandırılan ve değişim olasılığı yüksek olan bu gibi varsayımlara karşı ayrıca önem göstermesi ve çok iyi tespit etmesi gerekmektedir.

2.5.3.4. Makul Düzeyde Nesnel Bir Dayanağa Sahip Olma

Sorumlu tarafın, belli bir finansal tahmini genel kullanım amacıyla sınıflandırabilmesi için “makul nesnel bir dayanak”a sahip olması gerekir (ISAE 3400: 2-a). Kullanıcılar, sunulan finansal tahminlerin sorumlu tarafın en iyi tahmini olmasını bekler. Bununla beraber, finansal tahminler gelecek hakkında bilgiler olmaları nedeniyle kesinlik içermezler. Bu nedenle, bu bilgiler aktarılırken kullanıcılar her zaman tahmin edilen sonuçların elde edilememe ihtimalinin olduğu konusunda uyarılmalıdır. GYFB işletmenin beklenen finansal pozisyonunu, faaliyet sonuçlarını ve nakit akışlarını yansıtır. Sorumlu taraflar için, makul düzeyde bir dayanağa sahip olma, finansal tahmin sunmak için bilginin kalitesinin yeterliliğinin bir ölçüsü olarak tanımlanmaktadır (AICPA, 2009: 7.01). Eğer her bir kilit faktör için kabul edilebilir düzeyde nesnel varsayımlar üretilebiliyorsa, sorumlu tarafın finansal tahmini sunması için makul düzeyde nesnel bir dayanağa sahip olduğundan söz edilebilir.

Bazı durumlarda, bir veya birden fazla varsayım, doğası gereği, son derece öznel olabilir ve sorumlu tarafın nesnel bir dayanağa sahip olması mümkün olmayabilir. Bu gibi durumlarda, sorumlu tarafın geleceğe yönelik finansal bilgiyi genel kullanım amacıyla sunmaması gerekir. Bu nitelikteki GYFB sınırlı kullanım amacıyla finansal tablolara yansıtılabilir. Örneğin, nesnel bir dayanağı bulunmayan kuramsal varsayımlar oluşturmak ve finansal projeksiyonlar sunmak veya nesnel bir dayanağı bulunmayan bir unsuru çıkararak kısmi şekilde sunmak sorumlu tarafın çözümleri arasında yer alabilir (AICPA, 2009: 4.08-09).

Finansal tahmin sunmak için yeterli nesnelliğin olup olmadığını değerlendirme önemli derecede mesleki yargı gerektirmektedir. Bu değerlendirme için işletmenin faaliyette bulunduğu alanın ve işletme nitelik ve koşullarının iyi bilinmesi önemlidir. GYFB sunulması; makul düzeyde nesnel bir dayanağa sahip olmak, her bir belirleyici faktör için yeterli nesnellikte varsayımlar geliştirilmekle mümkündür. Bu varsayımların geliştirilmesi süreci değerlendirilirken aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurulmalıdır:

- Varsayımları destekleyen ve geçmiş ile gelecekteki olaylar/durumlar hakkında yapılan yargılamalar nelerdir?
- Önem teşkil eden bir varsayım, makul bir dayanağa sahip olamayacak kadar öznel midir?
- İşletme ve endüstrideki kişiler önemli olan varsayımları seçebilmek için yeterli bilgi düzeyine sahip midir?
- Tahmin yapılan dönem makul uzunlukta mıdır?

Nesnel varsayımlar elde edebilmek için dikkate alınabilecek hususlar Tablo 4’de özetlenmiştir:

Tablo 4. Makul Düzeyde Nesnel Varsayımlar - Dikkate Alınabilecek Konular

Dayanak	Az nesnel	Daha çok nesnel
Ekonomi	Belirsiz ekonomi	Göreceli olarak daha istikrarlı ekonomi
Endüstri	Gelişmekte olan veya istikrarsız endüstri; yüksek başarısızlık oranı	Gelişmiş veya göreceli olarak istikrarlı endüstri
İşletme - Faaliyet geçmişi	Faaliyet geçmişi çok az veya yok	Tecrübeli işletme; göreceli olarak istikrarlı bir faaliyet geçmişi
- Müşteri tabanı	Muhtelif, değişen müşteri grubu	Göreceli olarak daha istikrarlı müşteri grubu
- Finansal durum	Zayıf finansal durum ve faaliyet sonuçları	Güçlü finansal durum ve faaliyet sonuçları
İşletme yönetimi tecrübesi - Endüstri ile ilgili olarak	Tecrübesiz Yönetim	Tecrübeli yönetim
- Faaliyetler ve ürünleri ile ilgili olarak	Tecrübesiz Yönetim (Kilit personelde yüksek devir hızı)	Tecrübeli yönetim
Ürünler ve hizmetler - Piyasa	Yeni ve belirsiz piyasa	Var olan ve göreceli olarak istikrarlı piyasa
- Teknoloji	Hızla değişen teknoloji	Göreceli olarak istikrarlı teknoloji
- Tecrübe	Yeni ürünler veya genişleyen ürün serisi	Göreceli olarak istikrarlı ürünler
Varsayımlar	Olası sonuçlarda çeşitlilik	Göreceli olarak kısıtlı olası sonuçlar
Varsayımların tahminlerin sonuçlarına olan bağımlılığı*	Yüksek bağımlılık	Düşük bağımlılık

*örneğin bir gayrimenkulün tahmini satış fiyatı, tahmini nakit akımlara aktifleştirme oranı uygulayarak hesaplanabilir.

Kaynak: AICPA. 2009. Prospective financial information: with conforming changes as of March 1, 2009. New York: AICPA, Tablo 7-1 , s. 27

Her bir kilit faktör için nesnel bir veya birden çok varsayım geliştirebilmek konusunda aşağıdaki unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır:

- Bir faktör, işletme planları, parasal değeri ve ilgili varsayımların tahmin sonuçlarına etkileri ile birlikte değerlendirilmelidir. Hangi kilit faktörlerin ilgili tahmin sonuçlarına ne kadar etkisi olacağı konusu sorumlu taraf için mesleki yargı becerisi gerektirir. Ayrıca, bu karar verme sorumlu tarafın finansal tahmin kullanıcılarıyla ilgili göreceli öznel algısı ile değişebilecektir. Buna göre, finansal tahmin sonuçlarına en yüksek etkiye sahip olan kilit faktör; o faktörle ilgili varsayımın çıkarılması veya yanlış yorumlanması ile üçüncü kişilerin kararlarını değiştiren veya etkileyen faktör olacaktır.
- Sorumlu taraf varsayım geliştirebilmek için mevcut olan en iyi bilgiyi elde etmeyi amaçlar. İhtiyaç duyulan bilginin elde edilmesinde fayda/maliyet ilişkisine bakılmalıdır.
- Bir tahminin nesnel dayanağı olduğu sonucuna varılmasında o tahminin belli bir dizi halinde çeşitli aralıklarla sunulmuş olması olumlu yönde destekleyici olabilir (AICPA, 2009: 7.04).

GYFB'lerin hazırlanmasında kullanılan varsayımların uygunluğu için ise işletme birçok unsuru değerlendirmelidir:

- İşletme, varsayımlar ile altındaki gerçekler ve koşullar arasında rasyonel bir ilişki olup olmadığına, bir başka deyişle varsayımların geçmiş ve bugünün koşulları ile tutarlı olup olmadığına bakmalıdır.
- İşletme, varsayımların eksiksiz olduğundan emin olmalıdır (Her kilit faktör için varsayımlar geliştirilmiş olmalıdır).
- İşletme, varsayımların aşırı iyimserlik veya kötümserlik olmadan geliştirilmesi gereğini göz önünde bulundurmalıdır.
- İşletme, varsayımların işletme plan ve beklentileri ile tutarlı olmasını aramalıdır.
- İşletme, varsayımların kendi aralarında tutarlı olmasını aramalıdır.
- İşletme, varsayımların bir bütün olarak ilgili tahmin doğrultusunda mantıklı olduğundan emin olmalıdır.

GYFB'nin sunumu üzerinde önemli bir etkiye sahip olmayan varsayımlar ayrı ayrı değerlendirilme zorunluluğu taşımaz. Ancak, önemsiz kabul edilen birden fazla varsayımın toplam etkisi varsayımların uygunluğu konusunda genel değerlendirmede göz önünde tutulmalıdır (AICPA, 2009: 7.05).

Ek-1'de bir GYFB'yi raporlamak için makul düzeyde nesnel bir dayanağın var olup olmadığını değerlendirme sürecinde sorumlu tarafın gözönünde bulundurması gereken örneklerle yer verilmiştir.

2.6. Geleceğe Yönelik Finansal Bilginin Raporlanmasına ilişkin Esaslar

GYFB'lerin hazırlanması kısmında söz edildiği gibi, ilk olarak GYFB'yi raporlayacak tarafın öncelikle bu bilgiyi açıklamasının gerekip gerekmediğine karar vermesi gerekmektedir. Örneğin bir ürünü satın almak veya ürün hakkında bilgili bir değerlendirme yapmak durumundaki üçüncü kişiler karar vermede bu bilgiye ihtiyaç duymuyorlar ise bu konudaki GYFB gereksizdir.

GYFB'yi raporlama kararı verilirken, açıklanacak bilginin ihtiyaca uygunluğu ile güvenilirliği arasında bir denge kurulması gerekmektedir. Bu iki unsur birbirleriyle ilişkilidir. Bilgi daha az güvenilir oldukça yatırımcılar açısından daha az ihtiyaca uygun olurken aynı zamanda da bu bilginin açıklamalara dahil edilmesi ihtimalini daha az indirmektedir. Bu nedenle, finansal bilginin raporlanması kararında öncelikli olarak iki unsur temel alınmalıdır:

- Kullanıcılar için ihtiyaca uygun olması,
- Güvenilir olması.

Raporlanan bilginin yanıltıcı olmaması konusunun yanı sıra, beraberindeki açıklamalar ve terminoloji de dikkate alınması gereken önemli hususlardır. Her anlamda doğru kabul edilen bir açıklama aynı zamanda yanıltıcı ve aldatıcı olabilir. Bu nedenle, finansal tablolar GYFB'nin güvenilirliğini değerlendirebilmek için gerekli bilgiyi sunmalıdır. Bu, genellikle geleceğe yönelik bilgilerle ilgili varsayımlar ve diğer ilgili konuların, GYFB'nin kendisiyle aynı bölümde olması gerektiği anlamına gelir. Buna göre, GYFB, ilişkili varsayımlar ve sınırlamalar ile birlikte sunulmalıdır. Kullanıcıların

varsayımların ve sınırlamaların varlığı, yapısı ve miktarı konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Finansal tahminlerin raporlanmasında öne çıkan konular aşağıda detaylı olarak incelenecektir.

2.6.1. GYFB Sunum Formatı

Genel kullanım amaçlı finansal tahminlerin kullanıcıları; sorumlu taraf ile yüz yüze gelmediğinden, sorumlu tarafın bilgi ve kanaatlerinin, beklenen finansal pozisyonunun, faaliyet sonuçlarının ve nakit akışlarının, bir diğer deyişle finansal tahminlerinin sunumunda en özenli hizmeti alırlar.

Finansal projeksiyonlar ise özel kullanım amaçlı finansal bilgi kapsamına girmektedir ve bu nedenle, daha çok sorumlu taraf ile görüşme imkânı olan üçüncü kişilere sunulmaktadır.

Buna göre, açıklanan tüm GYFB'lerin tahmin veya projeksiyon olarak sınıflandırılması gerekmektedir. Bu iki bilgi çeşidi arasındaki ayırım her durumda çok iyi açıklanmalıdır. GYFB'yi her birinin doğal yapısına önem vererek tahmin veya projeksiyon olarak sınıflandırmak, bilginin güvenilirliğini zedeleme olasılığını azaltacaktır.

Tarihi finansal tablolar, işletmenin finansal durumunun, faaliyet sonuçlarının ve nakit akışlarının geçmiş ve mevcut dönemleri arasında karşılaştırmayı kolaylaştırmaktadır. Benzer olarak, GYFB'ler aksi bir anlaşma olmadığı sürece, tarihi finansal tablolar düzeninde ilgili dönemlerin tamamını gösterecek şekilde sunulmalıdır.

GYFB'ler, geleceğe yönelik finansal performans tablosu ve muhasebe politikaları açıklamaları ve aşağıdaki tablolardan bir veya birden fazlası ile birlikte sunulabilir (NZICA, 1996: 5.3).

Geleceğe yönelik olarak:

- Gelir tablosu,
- Bilanço (Finansal durum tablosu),
- Özkaynak değişim tablosu,
- Nakit akış tablosu.

Finansal tahminler temel finansal tabloların düzeninde veya aşağıdaki unsurlar kapsamında raporlanabilir (AICPA, 2009: 8.06).

- a. Satışlar,
- b. Satışların maliyeti,
- c. Olağandışı veya seyrek görülen öğeler,
- d. Gelir üzerinden ödenen vergi karşılıkları,
- e. Sürdürülen Faaliyetlerden gelirler,
- f. Durdurulan faaliyetlerden gelirler,
- g. Net kâr,
- h. Normal veya seyreltilmiş hisse başına kazanç,
- i. Bilançoda (finansal durum tablosunda) görülen önemli değişimler,
- j. Raporlanan finansal tahminlerle sorumlu taraf niyetini açıklayan bir beyan (GYFB'ler hazırlanırken varsayımların sorumlu tarafın kararına dayandığını ifade eden bir beyanname, tahmini sonuçların elde edilememe ihtimalini ifade eden bir ihtarname),
- k. Önemli varsayımların özeti,
- l. Önemli muhasebe politikalarının özeti.

AICPA kılavuzunda (a)-(i) arasındaki unsurları finansal tahmini oluşturan minimum unsurlar olarak tanımlamış, bu unsurlardan bir veya birden fazlasının çıkarılmasını genel kullanım amacından uzak, kısmi sunum olarak ifade etmiştir. (j)-(l) arasındaki unsurlar ise finansal tahmine eşlik eden dipnot ve açıklamalar kısmındaki bilgileri oluşturmaktadır. Bu unsurlardan herhangi birinin eksikliği o sunumu kısmi sunum olarak nitelendirmekte, gerekli açıklamaların eksikliği nedeniyle yetersiz bir sunum olarak tanımlamaktadır.

GYFB'lerin hazırlanmasında takip edilecek ilkeler öncelikle bu minimum unsurlar için geçerli olmalıdır. Ancak sorumlu taraf daha detaylı bilgiler raporlamak istediğinde her zaman tarihi finansal tablolarla olan uyumu ve karşılaştırılabilirliği koruması gerekmektedir. Ayrıca, finansal tahminlerin her bir sayfasında kullanıcıları varsayımların ve muhasebe politikalarının özetlerine yönlendiren bir açıklama olması uygun görülmektedir.

Finansal tablolar ile dipnot ve açıklamalar, ülkenin uluslararası standartlarına uyumlu olarak finansal tablo sunum formatlarına göre düzenlenmesi gerekmektedir. Sonuç olarak, GYFB'lerin sunum formatı, genel amaçlı finansal tabloların sunuluşu ile ilişkili muhasebe politikalarının tanımlandığı ilgili muhasebe standartları (TMS-1: Finansal Tabloların Sunuluşu) ile uyumlu olarak hazırlanmalı ve sunulmalıdır. Finansal tablo kullanıcıları açısından finansal bilgilerin muhasebe standartlarına uyumlu olarak hazırlanması önemli bir beklentidir.

2.6.2. Muhasebe Politikaları

Önemli muhasebe politikalarının bir özeti finansal tahminlerin sunumunda açıklanmalıdır. Bu gibi açıklamalar ilgili finansal tahminin bir dipnotu olarak gösterilmelidir. GYFB'ler, tarihi finansal tablolarda temel alınan muhasebe ilkeleri ve politikaları ile uyumlu olmalıdır.

Ancak finansal projeksiyonların istisnai olması ve aynı kısıtlamaya tabi olmamasından ötürü, ilgili muhasebe politikalarında, ayrıca dipnotlarda açıklandığı sürece, farklılık olabilmektedir.

Bu durumda, finansal tablo dipnot ve açıklamalarında şu bilgilere yer verilmelidir (ASIC, 2011: 170.79):

- Mevcut uygulamada olan muhasebe standartlarından olabilecek herhangi bir sapmanın nedenleri,
- Belli bir takdir sonucunda, bir muhasebe standardının özel bir şekilde uygulanma nedeni,
- Mevcut uygulamalar ile ilgili meslek uzmanları arasında farklılık doğduğunda, belli bir muhasebe politikasının uygulanma nedeni.

Bir GYFB'ye eğer açıklamalarda yer veriliyorsa, bu bilginin muhasebe standartlarının gereği olan değerlendirme esaslarına uygun olarak hazırlandığını gösteren bilgilere ve farklılıklara da aynı dipnot ve açıklamalarda yer verilmelidir (ISAE 3400: 26-b).

Genel olarak, tarihi finansal tablolar ile geleceğe yönelik finansal tablolar aynı değerlendirme esaslarını takip etmelidir. Ancak bazı durumlarda finansal tahminler farklı değerlendirme esaslarına göre yapılabilmekte olduğundan bu farklılığın faaliyet sonuçlarına etkisi ve finansal durum ile nakit akış tablolarında yarattığı değişimler dipnotlarda mutlaka açıklanmalıdır. Bununla beraber, bir finansal tahmin tarihi finansal tablolarda yer alan muhasebe politikalarında değişikliklere sebep olabilir. Bu durumda, değişikliklerin gerçekleşeceği döneme ilişkin GYFB raporlarına ait açıklamalarda bu değişimler belirtilmelidir. Bir başka deyişle, uygulanan muhasebe politikalarında yapılan her türlü değişiklik nedenleri ve ilgili geleceğe yönelik finansal bilgilere etkileri ile birlikte tabloların dipnot ve açıklamalarında belirtilmelidir.

2.6.3. Dönem

GYFB'nin hazırlanma sürecinin bitiş tarihi açıklanmalıdır. Sorumlu taraf, söz konusu bitiş tarihinin uygunluğundan emin olmalıdır. Bu açıklama, kullanıcılara sunumun ne kadar güncel olduğunu belirlemede yardımcı olmakta ve daha önceki tarihlerde hazırlanan finansal tahminler konusunda bir uyarı görevi görmektedir (AICPA, 2009: 8.11).

2.6.4. Miktarların Sunumu

GYFB'ler, normalde tek bir tahmin miktarı üzerinden belli bir para cinsinden ifade edilmektedir. Ancak, sorumlu taraf en iyi bilgi ve kanaat yardımıyla kilit varsayımlar seçerek, çeşitli beklentilerini yansıtan bir değer aralığı oluşturmayı da tercih edebilir. Bu durumda, finansal tahminler bu beklentilerin içerisinde yer alacağı değer aralığı biçiminde hazırlanabilir. Eğer bir tahmin belli bir değer aralığı içeriyorsa, bu aralığın genişliği sorumlu tarafın tahmin ile ilgili göreceli belirsizlik seviyesini ifade etmektedir. Tahmine dayalı belirsizlik arttıkça, değer aralığı da doğal olarak genişlemektedir. Ancak, bu değer aralığının belli bir seviyeden daha fazla geniş olması o sunumun güvenilirliğini ve anlamını yok edecektir. Bu nedenle, GYFB bir aralık biçiminde ortaya konulacağı durumlarda, bu aralığın yanıltıcı yaklaşım içeren aralıklardan olmaması son derece önemlidir (ISAE 3400: 26-e).

Diğer taraftan, GYFB'yi belli bir değer aralığında göstermek, yatırımcıların tek bir değer üzerinde yoğunlaşmalarını engelleyerek riskleri en aza indirmektedir. Ancak değer aralığı vermek, net kâr veya net varlıklar gibi yalnızca önemli toplamlar için uygunluk gösterir. Aksi takdirde, her bir finansal tablo unsuru için değer aralığı vermek karmaşık ve yanıltıcı olabilmektedir. İşletme finansal tahminlerini anlamlı kılabilmek için değer aralıklarını dar tutmaya çalışmalı ve açıklamalarda hangi faktörlerin değer aralığı içerisindeki sonuçlara önemli etki yaratabileceğini belirtmelidir. Eğer işletmenin beklentileri değer aralığının en alt değerine daha yakın ise, değer aralığı açıklamak kullanıcıyı yanıltabilir. Bu nedenle, bir değer aralığı verildiğinde varsayımlar ile en üst ve en alt değerler arasındaki ilişki açıkça anlatılmalıdır. Bu durumda, en azından belirli bir miktarın daha fazla gerçekleşme olasılığı olduğunu ifade etmek genellikle daha uygun olacaktır (ASIC, 2011: 170.88).

Finansal tahminler bazı finansal projeksiyonlarla desteklenebilir. Bu destek aynı mali dönem için, gerçekleşmesi beklenen varsayımların dışında kalan varsayımlardan kaynaklanan faaliyet sonuçları ve finansal pozisyonundaki farklılıkları göstermek amacını taşıyabilir. Aynı destek, özel amaçlı kullanım olduğunda ileri dönemler için de gerçekleştirilebilir. Ancak finansal tahminler ile finansal projeksiyonlar birarada sunulduğunda açıkça, tahmin ve projeksiyon olarak, sınıflandırılmalıdır (AICPA, 8.20).

2.6.5. Varsayımlar

GYFB'ler, gerçekleşme ihtimali olan veya olmayan gelecekteki koşullar ve olaylar hakkında birçok varsayımlara dayalı olmaktadır. Önceki kısımda açıklandığı üzere, bilginin kalitesi büyük ölçüde bu varsayımların uygun, makul ve eksiksiz olmasına bağlıdır. Bu nedenle, kullanıcıların varsayımların güvenilirliği ve kalitesi hakkında isabetli karar verebilmeleri için bu varsayımlar temin edilmelidir. Ayrıca, GYFB'nin yüksek derecede belirsizliğe tabi varsayımlara olan duyarlılığına ilişkin bilgilerin kullanıcılara sunulması gerekmektedir (NZICA, 1996: 5.16). Bu nedenle, varsayımların dayanaklarını veya gerekçelerini dipnotlarda açıklamak, okuyucuların mali tabloları iyi anlamalarını ve yorumlamalarını sağlamalarına ortam yaratmaktır.

Sorumlu taraf, önemli kabul edilen varsayımları açıklamalıdır. İşletme yönetimi, varsayımlar geliştirmek ve bu varsayımların koşullara uygunluğunu sağlamakla sorumlu

olan taraftır³⁶. Varsayımların belirlenmesi sorumlu taraf açısından dikkat gerektiren bir karar verme sürecidir. Özellikle karmaşık kurumlarda GYFB'ler, doğası gereği içerisinde çok sayıda varsayımı barındırmaktadır ve tüm bu varsayımların açıklanması mümkün olmamaktadır. Ayrıca, açıklanmayan ve önemsiz sayılan bazı varsayımlar beklenmeyen değişimlere sebep olarak daha sonra önemli hale gelebilir. Buna göre, açıklamalarda yer alan varsayımların sınırlı liste olmadığı ve yalnızca işletme yönetiminin önemli kabul ettiklerinden oluştuğu ifade edilmedir. Güney Afrika Mali Müşavirler Enstitüsü'nün 2005 yılında yayınladığı "Tahminler Kılavuzu" madde 36'da hangi varsayımların açıklanacağına karar verirken işletme yönetiminin neleri göz önünde bulundurmasının gerektiği açıklanmaktadır:

- Kullanıcılar varsayımların etkilerini anlayabilmeli, böylece tahminin makul olma ve belirsizlik düzeylerini göz önünde tutarak varsayımlardan faydalanabilmelidir.
- Mümkün olan her yerde, varsayımlar genel değil özel, belirsiz değil kesin olmalıdır.
- Tüm konuları kapsayan ve genel doğruluğa sahip tahminlerle ilgili olan varsayımlardan kaçınılmalıdır.
- İleriye dönük sonuçları önemli ölçüde etkileyebilecek bir değişime neden olabilecek varsayımlar raporlanmalıdır.
- Mevcut koşullardan önemli ölçüde farklı olması beklenen ileriye dönük durumlar ile ilgili varsayımlar değerlendirilmelidir.
- Varsayımlar sadece ileriye dönük bilgi veya yorumlar hususunda önemli sayılan konularla ilgili olmalıdır.

Sonuç olarak, GYFB'lerin dayandığı tüm önemli varsayımlar açıkça ve ayrı olarak belirtilmelidir. Ayrıca, finansal tabloların sunumunda hangi varsayımların daha duyarlı olduğu açıklanmalıdır. Varsayımlar genellikle birbirine bağlıdır. Buna göre, bir varsayım işletmenin birçok bölümünü etkileyebilir ve diğer varsayımların oluşmasına neden olabilir. Bu nedenle, bu varsayımlar GYFB ile birlikte sürekli açıklanmalıdır (NZICA, 1996: 5.19). Sorumlu taraf duyarlılığı yüksek olan varsayımları belirlemeye çalışmalı, ancak önceden

³⁶ Eğer sorumlu taraf işletme yönetiminden farklı ise, genellikle raporun giriş bölümünde yönetim tarafından sorumluluğu üstlenen tarafa atıfta bulunulması gerekmektedir.

ortaya çıkmamış, tabloların hazırlanma sürecinden daha sonra belirlenebilen duyarlılığı yüksek varsayımların olabileceğini de kabul etmelidir.

Özellikle duyarlı varsayımların, yüksek düzeyde belirsizliğe tabi olduğu durumlarda, finansal tahminleri önemli ölçüde etkileyebilme ve değiştirebilme olasılığı vardır. Ancak, her önemli olarak nitelendirilen varsayımların duyarlı olduğu sonucuna varmak da doğru olmayacaktır. Örneğin, gelir vergisi ile ilgili bir varsayım önemli olarak sınıflandırılabilirken duyarlı olarak nitelendirilmeyebilir veya bir borcun faiz oranı ile ilgili bir varsayım aynı anda önemli ve duyarlı olarak tanımlanabilir. Ayrıca, duyarlılığı olan varsayımların olası etkileri rakamsal olarak açıklanmayı her zaman gerektirmeyebilir (AICPA, 2009: 8.25).

Varsayımlar geliştirmek için takip edilen süreçlerde ortaya çıkan hataları yakından incelemek son derece olağan bir durumdur. Varsayımların bağımsız taraflarca gözden geçirilmesi, yanlışlıkları azaltmak ve varsayımların geçerliliği üzerinde ayrıca bir öngörü sağlamak için genellikle değerli bir yardımcı olarak kabul edilmektedir. Bu, özellikle varsayımlar geliştirmek uzman becerisi gerektirdiğinde, geçerlidir (NZICA, 1996: 5.18)

Bazı durumlarda ise, temel olan bir varsayım finansal tahminin içinde yer alacağı düşünülerek varlığını sürdürecektir. Örneğin, her zaman ülkede barış ortamının olacağı veya doğal afetlerin gerçekleşmeyeceği gibi durumlar finansal tahmin içinde doğal olarak varsayılmaktadır.

Bunlarla beraber, raporlarda önemli varsayımlar hakkında ne kadar detay verileceği konusu işletme tarafından dikkate alınmalıdır. Çünkü işletmelerin varsayımlar ile ilgili çok fazla detay vermesi bu kurumların rekabetçi konumunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu nedenle, her zaman varsayımların kısa ve basit olmasına ihtiyaç vardır. Büyük ve karmaşık işletmelerde, tahminleri bölümlere ayırmak ve her bölümle ilişkili varsayımları ayrı göstermek daha uygun olacaktır (SAICA, 2005: 0.37).

Varsayımların özetinin girişinde ileriye dönük bilgilerin hazırlanmasında kullanılan varsayımların tümünün gösterilmediği açıklanmalıdır (AICPA, 2009: 8.28). Ayrıca, bu varsayımların sorumlu tarafın ilgili finansal bilgilerin hazırlanması sırasındaki mesleki yargılarından oluştuğu ve ileriye dönük sonuçların elde edilememe riski bulunduğu

belirtilmelidir. Finansal projeksiyonlar için ise ön giriş açıklamasında, GYFB'lerin raporlanmasındaki her türlü özel nedenler ve faydalar açıkça belirtilmelidir.

En iyi tahmine dayalı varsayımların, desteklenebilir olabilmesi için; işletmenin kendi geçmiş performansını, benzer işletmelerin performansını, fizibilite ve objektif doğrulama sağlayan diğer çalışmaları ve günün ekonomik koşullarını dayanak alması gerekmektedir. Her varsayımı destekleyen detaylı bilginin kapsamı ve her varsayımın makul bir değerlendirmesi koşullara göre değişim gösterir ve varsayımın önemi ile destekleyici bilgilerin erişebilirliği ve kalitesi gibi faktörlerden etkilenir. İşletme yönetiminin sorumluluğu, GYFB hazırlamak için kullanılan bireysel varsayımların koşullara uygunluğunu temin etmenin ötesinde, varsayımların bir bütün olarak uygunluğunu sağlamaktır.

2.6.6. Kapsanan Süre

GYFB'nin kapsadığı süre, açıklanması gereken bilginin bir parçasını oluşturan bir varsayım olarak kabul edilebilir. Finansal tablo açıklamalarında, seçilen sürenin nedenini belirtmek uygun olmaktadır. Kapsanan sürenin dönemsel veya mevsimsel faktörlerden etkilenebileceği göz önüne alınarak, işletme kullanıcıların süre ile ilgili yanıtlamaları gerekmektedir (ASIC, 2011: 170.72). Finansal tahminin kapsadığı süre değerlendirilirken, sorumlu taraf kullanıcıların ihtiyaçları ile bilginin geleceği tahmin kapasitesi arasında bir denge kurmalıdır. Ancak, makul derecede nesnel dayanaklar her tahmin edilen süre için ayrıca bulunmalıdır.

Kapsanan süre belirlenirken, işletmelerin hesap dönemleri temel alınmalıdır. Böylece, kullanıcılara sonuçları geçen yıl finansal tablo sonuçlarıyla karşılaştırma olanağı sunulur. Genellikle, GYFB'nin normal faaliyetler döngüsü olarak en az bir yıllık bir süreyi içermesi uygun bulunmaktadır. Üç ile beş yıl dönemli finansal tahminler için makul düzeyde bir nesnellik sağlamak zor olmaktadır. Bu nedenle, koşullara bağlı olarak daha kısa süreleri tercih etmek daha uygun olacaktır (AICPA, 2009: 8.33). Bir diğer deyişle, eğer güvenilir bir finansal tahmin yalnızca bir mali yıl için yapılabiliyorsa, tahmin sadece bu süreyi kapsayabilir.

Bunun yanı sıra, uzun faaliyet döngüsüne sahip endüstrilerde veya uzun dönem finansal sonuçların gerekli olduğu durumlarda, kısa süreleri kapsayan finansal tahminler anlamlı olmayabilir. İşletme bu gibi durumların sonuçlara olan etkilerini dipnot ve açıklamalarda raporlamalıdır.

2.6.7. Tahmin Dönemi Sonunda Açıklamalar

Bazen uzun dönemi kapsayan finansal bilgilere ilişkin sonuçların etkileri GYFB süresinin sonunda açıklanmaktadır. Örneğin, bir gayrimenkul şirketinin finansal tahmin zamanı, işletme yatırımını nakde çevirme zamanına erişemiyorsa, açıklamalar tahmin süresi sonunda nakde çevrilmenin etkilerini tartışmalıdır. Bu varsayıma dayanan gayrimenkul satışı finansal tahmin dipnotlarında açıklanmalı veya finansal tahminin bir parçası olarak ayrı bir raporda sunulmalıdır. Bu gibi sunumlar, önemli varsayımları, hangi varsayımların kuramsal olduğunun göstergelerini ve sunumun amacını içermeli ve aynı zamanda uygun bir şekilde sınıflandırılarak diğer açıklamalara eşlik etmelidir (AICPA, 2009: 8.35).

Nadiren sorumlu taraf finansal tahminin süresi içerisinde gayrimenkul satışının tahminini yapabilir. Bu durumda, satış, diğer faaliyetlerle ve nakit akışları ile birlikte finansal tahminin bir parçasını oluşturacaktır.

Genellikle, varsayıma dayanan bu şekilde bir gayrimenkul satışının tahmin süresinin sonundaki etkileri açıklanırken satış fiyatı, tahmini nakit akışları için belli bir aktifleştirme oranına göre hesaplanmaktadır. Varsayılan bu aktifleştirme oranı, finansal tahminin varsayımları ve işletme/endüstri deneyimleri ile tutarlı olmalıdır. Aksi takdirde, sorumlu taraf öngörülen satış fiyatının uygunluğunu değerlendirmelidir. Çünkü bu satış fiyatı kullanıcılara yatırım kararlarının uzun vadeli sonuçları hakkında anlamlı bilgileri ulaştırmada tutarsız bir sunuma neden olur.

2.6.8. Tahmin Dönemi Dışındaki Dönemler Hakkında Açıklamalar

Bazı durumlarda, uzun vadeli sonuçların olası etkileri tahmin dönemi dışındaki dönemler ile ilgili açıklamalar içerisinde de yer alabilir. Açıklamalarda yer alabilecek özel planlar, olaylar veya durumlar şu şekilde sıralanabilir (AICPA, 2009: 8.40):

- Kredinin anaparasında planlanan artışlar,
- Planlı bir yeniden finansman,
- Üretim veya faaliyet tesisleri ile ilgili gelecekte büyüme veya yeni ürünlerin tanıtımı için mevcut planlar,
- Önemli bir patent veya sözleşme süresinin dolması,
- İşletme varlıklarının büyük bir kısmının beklenen satışı,
- Yatırımcılar için olumsuz sonuçlar doğurabilecek tarifeli veya önceden belirlenmiş vergiler.

Bütün olası durumları önceden öngörmek mümkün olmadığından ülkelerin kılavuzları, dipnot ve açıklamalarda yer alacak tahmin dönemi dışındaki faaliyet ve diğer sonuçlar için belli bir standart format sunmamaktadır.

Ancak bu açıklamalar, tahmin dönemi dışında sonuçlara önemli etkisi olması beklenen özel olaylar ve durumlar konusunda sorumlu tarafın kendi plan ve tecrübesine bağlı olmalıdır. Ne şekilde olursa olsun bu tip bir açıklama önemli varsayımlar ve muhasebe politikaları özetlerine bir referans olarak dahil edilmelidir. Ayrıca, açıklamalarda şunlara yer verilmelidir (AICPA, 2009: 8.42):

- Tahmin dönemi dışındaki dönemler ile ilgili bilgi sunduğuna dair bir başlık,
- Sunulan bilginin finansal tahmin niteliği taşımadığını ve amacını belirten bir giriş bölümü,
- Önemli ve kuramsal olan varsayımların açıklaması ve tahmin dönemi dışındaki sonuçlara önemli etkisi olması beklenen özel planlar, olaylar ve durumların belirtilmesi,
- Bilginin yalnızca analiz amaçlı sunulduğuna, açıklanan olay ve durumların meydana geleceğine dair bir güvence olmadığına ve bilginin finansal tahmin içerisinde sunulan bilgidен daha az güvenilir olduğuna dair bir açıklama.

2.6.9. Tarihi Finansal Tablolardan Ayırt Edilmesi

Geleceğe yönelik finansal tabloların tarihi finansal tablolardan okuyucu tarafından ayırt edilebilmesi için açık bir şekilde sınıflandırılması gerekmektedir. Önceki dönem

bilgileri, tarihi sonuçlar gibi ve önceki döneme ait finansal tahminler dönemin finansal tahminleri ile birlikte karşılaştırmayı kolaylaştırmak için raporlanabilir.

2.6.10. Finansal Tahmini Düzeltme ve Güncelleme

Finansal tahminin düzeltilmesi, o tahminin hazırlanması sırasında yapılan bir hatanın raporlanmasından sonra değişiklik yapılması anlamına gelmektedir. Finansal tahminin güncelleştirilmesi ise, varsayımlardaki, gerçek sonuçlardaki veya beklenen olay ve durumlardaki değişiklikleri yansıtmak için tahminin değiştirilmesini ifade etmektedir. Bu konular özellikle AICPA (2009) tarafından 8.46 – 8.51 maddelerinde detaylı olarak açıklanmıştır.

Hatalar: Eğer sorumlu taraf finansal tahmin hazırlanırken bir hata yapılmış olduğunu daha sonra tespit ederse, öncelikle herhangi bir kullanıcının raporlanan o bilgiyi kullandığından veya kullanma niyeti olduğundan emin olmalıdır ve daha sonra tespitine göre ihtiyaç duyarsa ilgili finansal tahmini piyasadan geri çekmelidir. Eğer sorumlu taraf finansal tahminin geri çekilmesi kararına varırsa, tüm kullanıcılara, bu bilgiye artık güvenilmemesi gerektiğini, açıklamak için büyük bir çaba göstermelidir. Gerekirse, düzeltilmiş ve yeni olan finansal tahmin raporlanmalıdır.

Güncelleme: Genellikle tahminlerin güncelleştirilmesi beklenmeyen bir durumdur. Sorumlu taraf finansal tahmin raporunda o bilgiye bir güncelleme yapmayacağını önceden açıklayabilir. Bununla birlikte, güncellenmenin uygun olacağı durumlar da söz konusu olabilmektedir (işletmenin tahvil veya hisse senetlerini satışa sunması sırasında önemli bir olayın meydana gelmesi gibi). Finansal tahmini güncelleme kararını verirken sorumlu taraf, kullanıcıların geleceğe yönelik finansal tablolarda güncellenme beklentilerinin olup olmadığını göz önünde bulundurmalıdır. Ayrıca, güncelleme kilit faktörlerin ve varsayımların yeniden analizini ve yeni finansal bir tahminin hazırlanmasını ve dipnot ve açıklamalarda güncellenme nedenlerinin açıkça belirtilmesini gerektirir.

Eğer sorumlu taraf güncelleme yapmaya karar vermesine rağmen bunu anında yapmıyorsa, mutlaka ilgili kullanıcılara uygun açıklamaların yapılması gerekmektedir. Bu açıklamalar güncellemeye neden olan durumları, mevcut tahminin herhangi bir neden için kullanılmaması gerektiğini ve güncellenen finansal tahminin hazır olduğunda

raporlanacağını belirtmelidir. Ancak, sorumlu taraf mevcuttaki finansal tahminin daha fazla kullanılamayacağı kararına varır fakat güncellenmiş yeni bir tahminin raporlanmasını uygun bulmaz ise, bu kararını ve nedenlerini yine ilgili kullanıcılara açıklamalıdır.

2.6.11. Teknik Terminoloji

Bunların dışında, GYFB sunumlarında teknik terimlere de dikkat edilmesi gerekmektedir. Örneğin “tahmin” teriminin belli bir muhasebe anlamı vardır. Bunun gibi teknik terimlerin kullanıcıları yanıltması önlenmelidir (ASIC, 2011: 170.89). Sorumlu tarafların her zaman teknik terimlerin; yanıltıcı olmadığından, bu terimlerin açıklamalarda yeterli düzeyde tanımlandığından ve finansal tablo dipnot ve açıklamalarının tamamında tutarlılık gösterdiklerinden emin olmaları gerekmektedir. Bu doğrultuda, GYFB’ye verilecek başlığın doğasına uygun olması ve içerisinde “tahmin” veya “tahmin edilmiş” kelimelerini barındırması uygun ve yararlı olacaktır.

2.6.12. Diğer Açıklamalar

GYFB sunumunda şimdiye kadar açıklanan bilgiler doğrultusunda, dipnot ve açıklamalarda ek olarak şu unsurların da yer alması istenmektedir (NZICA, 1996: 5.32):

- Dayanak alınan varsayımların kabul edildiği tarih (Kullanıcıları bu tarihten sonra meydana gelebilecek olayların sunulan bilgilerin yararlılığını etkileyebilme ihtimaline karşı uyarır),
- Fiili finansal sonuçların ne ölçüde dahil edildiği ve bu sonuçların kapsadığı dönem (Sunulan bilginin güvenilirlik derecesinin bir göstergesi olarak önemlidir),
- İleri tarihlerde sunulan bilginin güncellenmesinin amaçlanıp amaçlanmadığı ve eğer böyle bir niyet varsa ne zaman güncelleneceği (Kullanıcıyı, bu gibi güncel bilgileri sunma niyetinin bir ölçüsü niteliğinde uyarır).

Bu bilgiler beraberinde GYFB raporlarında, bilginin ne amaçla hazırlandığı ve açıklanan nedenlerin dışındaki amaçlar için uygun olamayacağı uyarısı da beraberinde açıklamalarda yer almalıdır. Ayrıca, kapsanan dönemde elde edilen fiili sonuçların sunulan verilerden farklılık gösterme ihtimalinin olduğunu ve bu farklılıkların önemli olabileceğini belirten bir uyarı notu da sunulmalıdır (NZICA, 1996: 5.30).

2.6.13. Geleceğe Yönelik Finansal Tablo Örnekleri

Geleceğe yönelik finansal tablo örnekleri özellikle AICPA'nın düzenlediği kılavuzda detaylı olarak verilmektedir. Bu örneklerden yola çıkarak aşığıda geleceğe yönelik bilanço, gelir tablosu ve nakit akış tabloları düzenlenmiştir. Her üç tabloda verilen temel GYFB değerleri tek bir tabloda birleştirilerek, özet bir sunumla kullanıcıya raporlanabilmektedir.

Tablo 5 – 9, bir ticari veya üretim işletmesi olan XYZ A.Ş.'nin 31.12.20X3 dönemine ait sırayla tahmini bilanço, tahmini gelir tablosu, tahmini nakit akış tablosu,özet finansal tahmin tablosunu ve dipnot ve açıklamaları göstermektedir. Bu tablolara ait önemli tahmin varsayımları ve muhasebe politikalarını içeren dipnot ve açıklamalar ise tabloların sonunda yer almaktadır.

Tablo 5. Tahmini Bilanço

XYZ TİCARET A.Ş.			
Tahmini Bilanço			
01.01.20X2 - 31.12. 20X3			
(Bin TL)			
	Finansal Tahminler	Karşılaştırmalı Tarihi Finansal Bilgiler	
	<u>20X3</u>	<u>20X2</u>	<u>20X1</u>
VARLIKLAR			
Dönen Varlıklar:			
Hazır Değerler	3.300	1.862	2.196
Ticari Alacaklar	14.900	12.438	11.008
Stoklar	27.000	26.932	22.937
Diğer Dönen Varlıklar	3.500	1.813	1.463
Dönen Varlıklar Toplamı	<u>48.700</u>	<u>43.045</u>	<u>37.604</u>
Duran Varlıklar:			
Maddi Duran Varlıklar	30.900	26.915	22.832
Birikmiş Amortismanlar (-)	17.300	14.912	11.314
Diğer Duran Varlıklar	5.000	2.714	2.114
Duran Varlıklar Toplamı	<u>18.600</u>	<u>14.717</u>	<u>13.632</u>
VARLIKLAR TOPLAMI	<u>67.300</u>	<u>57.762</u>	<u>51.236</u>
KAYNAKLAR			
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar:			
Mali Borçlar	4.600	3.100	3.000
Ticari Borçlar ve Gider Tahakkukları	12.300	11.193	9.497
Borç ve Gider Karşılıkları	4.400	3.968	3.010
Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	900	925	114
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar Toplamı	<u>22.200</u>	<u>19.186</u>	<u>15.621</u>
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar:			
Mali Borçlar	20.100	16.700	16.400
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar Toplamı	<u>20.100</u>	<u>16.700</u>	<u>16.400</u>
Özkaynaklar:			
Ödenmiş Sermaye	11.400	11.412	11.412
Geçmiş Yıl Kârları	13.600	10.464	7.803
Özkaynaklar Toplamı	<u>25.000</u>	<u>21.876</u>	<u>19.215</u>
KAYNAKLAR TOPLAMI	<u>67.300</u>	<u>57.762</u>	<u>51.236</u>

Tablo 6. Tahmini Gelir Tablosu

XYZ TİCARET A.Ş. Tahmini Gelir Tablosu 01.01.20X2 - 31.12. 20X3 (Bin TL)			
	Finansal Tahminler	Karşılaştırmalı Tarihi Finansal Bilgiler	
	<u>20X3</u>	<u>20X2</u>	<u>20X1</u>
Net Satışlar	101.200	91.449	79.871
Satışların Maliyeti	77.500	70.140	60.463
Brüt Satış Kârı	<u>23.700</u>	<u>21.309</u>	<u>19.408</u>
Satış ve Genel Yönetim Giderleri	15.100	13.143	11.014
Faaliyet Kârı	<u>8.600</u>	<u>8.166</u>	<u>8.394</u>
Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Kârlar	<u>-700</u>	<u>-950</u>	<u>-2.251</u>
Muhtelif Gelirler	1.700	964	-308
Faiz Gelirleri	-2.400	-1.914	-1.943
Olağan Kâr	<u>7.900</u>	<u>7.216</u>	<u>6.143</u>
Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler	3.400	3.267	2.929
Dönem Net Kârı	<u>4.500</u>	<u>3.949</u>	<u>3.214</u>
Dönem Başı Geçmiş Yıl Kârları	10.500	7.803	5.543
Kâr Payı			
(hisse başı 20X3: 1,50TL; 20X2: 1,35TL; 20X1: 1,00TL)	<u>-1.400</u>	<u>-1.288</u>	<u>-954</u>
Dönem Sonu Geçmiş Yıl Kârları	<u>13.600</u>	<u>10.464</u>	<u>7.803</u>
Hisse Başına Kazanç	<u>4.73</u>	<u>4.14</u>	<u>3.37</u>

Tablo 7. Tahmini Nakit Akış Tablosu

XYZ TİCARET A.Ş. Tahmini Nakit Akış Tablosu 01.01.20X2 - 31.12. 20X3 (Bin TL)			
	Finansal	Karşılaştırmalı	
	Tahminler	Tarihi Finansal	
		Bilgiler	
	<u>20X3</u>	<u>20X2</u>	<u>20X1</u>
Dönem Net Kârı	4.500	3.949	3.214
İşletme Faaliyetlerine İlişkin Nakit Akışları:			
Amortisman Giderleri	2.800	2.422	2.181
Ticari Alacaklardaki Artış/Azalış	-2.500	-1.430	-483
Stoklardaki Artış/Azalış	-100	-3.995	-1.431
Diğer Dönen Varlıklarda Artış/Azalış	-1.700	-350	-62
Ticari Borçlardaki Artış/Azalış	1.100	1.696	846
Diğer KVYKdaki Artış/Azalış	0	811	161
İşletme Faaliyetlerinden Sağlanan Net Nakit Akışı	<u>4.100</u>	<u>3.103</u>	<u>4.426</u>
Yatırım Faaliyetlerine İlişkin Nakit Akışları:			
MDV Artış/Azalış	-4.400	-2.907	-2.114
Diğer Varlıklarda Artış/Azalış	-2.200	-600	-83
Yatırım Faaliyetlerinden Sağlanan Net Nakit Akışı	<u>-6.600</u>	<u>-3.507</u>	<u>-2.197</u>
Finansman Faaliyetlerine İlişkin Nakit Akışları:			
Ödenen Temettüleri	-1.400	-1.288	-954
Kısa Vadeli Mali Borçlardan Sağlanan Nakit	1.500	100	-300
Uzun Vadeli Mali Borçlardan Sağlanan Nakit	6.000	4.100	2.000
Uzun Vadeli Borçların Ana Para Ödemeleri	-2.200	-2.842	-1.958
Finansman Faaliyetlerinden Sağlanan Net Nakit Akışı	<u>3.900</u>	<u>70</u>	<u>-1.212</u>
Nakit ve Nakit Benzerlerindeki Net Artış/Azalış	1.400	-334	1.017
Dönem Başı Nakit ve Nakit Benzerleri Mevcudu	<u>1.900</u>	<u>2.196</u>	<u>1.179</u>
Dönem Sonu Nakit ve Nakit Benzerleri Mevcudu	<u>3.300</u>	<u>1.862</u>	<u>2.196</u>
Gelir Vergisi, 20X2 ve 20X1 yıllarında sırasıyla 3.207 ve 2.789 olarak ödenmiş ve 20X3 yılında 3.300 olarak tahmin edilmiştir. Borçlanma faizi ise 20X2 ve 20X1 yıllarında sırasıyla 1.756 ve 2.155 olarak ödenmiş ve 20X3 yılında 2.620 olarak tahmin edilmiştir.			

Tablo 8. Özet Finansal Tahmin Tablosu

XYZ TİCARET A.Ş.			
Özet Finansal Tahmin Tablosu			
01.01.20X2 - 31.12. 20X3			
(Bin TL)			
	Finansal Tahminler	Karşılaştırmalı Tarihi Finansal Bilgiler	
	<u>20X3</u>	<u>20X2</u>	<u>20X1</u>
Net Satışlar	101.200	91.449	79.871
Brüt Satış Kârı	23.700	21.309	19.408
Dönem Kârı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler	3.400	3.267	2.929
Dönem Net Kârı	4.500	3.949	3.214
Hisse Başına Kazanç	4,73	4,14	3,37
Finansal Durumda Beklenen Önemli Değişiklikler:			
İşletme Faaliyetlerinden Sağlanan Nakit Akış	4.100	3.103	4.426
UVYK'da Net Artış/Azalış	3.400	300	-300
Kâr Payı	1.400	1.288	954
MDV Artış/Azalış	4.400	2.907	2.114
Nakit ve Nakit Benzerlerindeki Artış/Azalış	1.400	-334	1.017

Tablo 9. Dipnot ve Açıklamalar

XYZ TİCARET A.Ş. Dipnot ve Açıklamalar 01.01.20X2 - 31.12. 20X3
Bu finansal tahmin, yönetimin en iyi bilgi ve inancı doğrultusunda, işletmenin tahmin döneminde beklenen finansal durumunu, faaliyet sonuçlarını ve nakit akışlarını göstermektedir. Buna göre, finansal tahmin işletme yönetiminin 17.02.20X3 tarihinde beklenen koşulları ve kararlarını yansıtmaktadır. Raporlanan varsayımlar işletme yönetiminin finansal tahmin için önemli olarak kabul ettiği varsayımlardır. genellikle olaylar ve koşulların beklenenden farklı seyir izlemesinden ve bu farklılıklar önem teşkil edebileceğinden ötürü, tahmini ve fiili sonuçlar arasında farklılıklar olacaktır. 20X1 ve 20X2 dönemlerine ait tarihi finansal tablolar karşılaştırmalı olarak raporlarda sunulmaktadır. Bu bilgiler finansal tahminlere ek bilgi olarak okunmalıdır.
a. Önemli Muhasebe Politikalarının Özeti
b. Satışlar: İşletme ürünlerinin toplam piyasasında son beş yıl içerisinde gayri safi yurtiçi hasıladaki artışın üzerine %2 oranında bir büyüme gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, işletmenin Pazar payı %14 ile %16 arasında sabit bir seyir izlemiştir. İşletme ürünlerine olan talep üzerine yapılan son piyasa araştırmalarına göre, %15 pazar payı ve tahmini üretim maliyetlerindeki artışın önemli bir kısmını sağlayan birim fiyat artışı ile 20X2 itibarıyla satışlarda %11 düzeyinde artış olacağı tahmin edilmiştir. (Bu oran tahmin dönemindeki GSYH'daki artışın %2 üzerindedir.)
c. Satışların Maliyeti:
Malzemeler: İşletmenin kullandığı malzemeler mevcutta elinde hazır bulunmaktadır. Malzeme maliyetlerini tahmin etmek için işletme genellikle üreticinin fiyat tahminlerini kullanmaktadır. İşletmenin en temel malzemesi olan bakırın fiyatı üretici ülkelerdeki politik olaylardan ötürü karışık bir seyir izlemiştir. Sonuç olarak, bakır endüstrisinin fiyat artış tahmini, tahmin döneminde 20X2 fiyatlarının üzerinde %15 ile %30 arasındadır. Buna göre, işletme yeterli tedarikin elde edileceği varsayımı ile bakır maliyetinin 20X2 değerinin %22 üzerinde olacağını beklemektedir. Ancak, bu belirsizliklerden ötürü tahminin gerçekleşmesi gerçek fiyat artışlarına bir ölçüde duyarlılık gösterecektir. Gerçek fiyat artışındaki %5'lik aşağı ve yukarı sapma, tahmini net kârı yaklaşık olarak 485.000 TL tutarında etkileyecektir.
İşgücü: İşletmenin imalat bölümünde görevli tüm personeli kapsayan Sendika Sözleşmesi 20X2 yılında üç yıllık dönem için imzalanmıştır. İşgücü maliyetleri sözleşme hükümlerine göre tahmin edilmiştir.
d. Duran Varlıklar ve Amortisman Giderleri: Maddi duran varlıklardaki tahmini 4,4 milyon tutarındaki artış, büyük oranda tedarikçilerin tahmini kote fiyatlarında gerçekleştirilen düzenli ve periyodik üretim tesisi ve araçlarının yedeklenmesinden oluşmaktadır. Bu artış tutarı üretim kapasitesi ve süreçlerinde önemli bir değişimi kapsamamaktadır. Amortisman varlık bazında ayrı ayrı

hesaplanmıştır.
e. Satış ve Genel Yönetim Giderleri: Bu kısımda yer alan dayanaklar; gider işçi ücretleri, ulaşım giderleri ve satış promosyonlarıdır. İşçi ücretleri kişi bazında tahmin döneminde beklenen ücret tarifelerine göre hesaplanmıştır. Ulaşım giderleri büyük oranda sözleşmeli nakliyat giderlerinden oluşmaktadır. Hacim satış tutarları ve stoklar bazında tahmin edilmiş, oranların ise kamyon sanayi tahminlerine göre 20X2 değerinin %16 üstünde olacağı öngörülmüştür. Satış promosyon maliyetlerinin ise, artan rekabeti yakalamak ve pazar payını korumak için, 20X2 değerinin yaklaşık %14 üzerinde olacağı beklenmektedir. Bunların dışında kalan diğer maliyetlerin tüketici fiyat endeksine göre 20X2 değerlerini koruyacağı düşünülmektedir.
f. Muhtelif Gelirler: Bu tahmin, İşletmenin patentli döküm yöntemiyle üretilen ilk 10 milyon ürünü için minimum 950,000 TL ve bu seviyenin üzerinde her ürün başına 0,05 TL sağlayacağı anlaşmayı baz alarak, royalti gelirini 950.000 TL olarak öngörmüştür. İşletme yönetimi, üretim seviyesinin 10 milyonun üzerine çıkmayacağını düşünmektedir. Muhtelif gelirler bakiyesinin diğer unsurları ise, yatırımlardan sağlanan fazla nakit ve diğer kaynaklar olarak varsayılmıştır.
g. Banka Kredileri ve Faiz Giderleri: Bu tahmin, İşletmenin 20X2 yılında mevcut olan kısa vadeli kredileri ile karşılaştırılabilir olması açısından bu kredi şartlarının korunacağını varsaymıştır (itibarlı oranın üzerinden %2). İşletme itibarlı oranı tahmin dönemi boyunca %12 ile %14 arasında değişen banka itibarlı kredi faizi oranlarının aritmetik ortalamasını alarak %13 olarak hesaplamıştır. Ancak, finansal piyasalardaki dalgalanma nedeniyle 20X2 yılında kısa vadeli faiz oranları %12 ile %17 arasında istikrarsız bir seyir izlemiştir. Buna ek olarak, işletme 6 milyon TL tutarında uzun vadeli kredi alacağını tahmin etmiş ve bankalarla bu doğrultuda görüşmelere başlamıştır. Bu kredi ile temel olarak maddi duran varlıkları satın alma fonu oluşturmak amaçlanmıştır. Ayrıca, diğer duran varlık artışları için kullanılması da düşünülmektedir. Bankalarla yapılan görüşmeler doğrultusunda İşletme, bu uzun vadeli borçlanmanın %14 faiz oranı üzerinden gerçekleşeceğini beklemektedir.
h. Gelir Vergileri: Gelir vergisi karşılıkları, 20X2 yılında geçerli olan yasal oranlar kullanılarak hesaplanmıştır. Bu oranların tahmin döneminde değişmesi beklenmemekte ve 20X2 yılındaki yatırım vergilerinin geçerli olacağı varsayılmaktadır.
i. Kâr Payları: İşletmenin kâr payı politikası, bir önceki yıl net kârının en az üçte birlik bir artış göstermesi ile önceki yıl kâr payları üzerinden ödeme yapılması şeklindedir. Burada yönetim kurulu İşletmenin nakit ve nakit benzerlerinde ve çalışma sermayesi seviyesinde olumsuz bir etkilenme olmayacağını düşünmektedir. Kâr payları net kârın bir önceki yıl tutarından üçte birlik bir artış olacağı varsayımı ile hisse başına 1,50 TL olarak tahmin edilmiştir.

2.7. Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilere İlişkin Sunulan Hizmetler

Bu bölüm, GYFB'lerin derlenmesi, incelenmesi veya önceden üzerinde mutabık kalınan işlemlerin uygulanması süreçlerinde bulunan meslek mensuplarının sundukları hizmetleri açıklamaktadır.

Bir meslek mensubu, kendi düzenlediği veya danışmanlığını yaptığı bir finansal tahmin raporunu kullanıcılara sunduğunda veya bir GYFB hakkında inceleme raporu hazırladığında “Tarihi Finansal Bilgilerin Denetimi ve Gözden Geçirilmesi Dışındaki Güvence Sözleşmeleri” kapsamında, “Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Standartları” ve “Uluslararası İlgili Hizmetler Standartları”nı takip etmesi gerekmektedir. GYFB'lerin incelenmesi konusu “ISAE 3400 Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi” Standardı, GYFB'nin derlenmesi ve üzerinde mutabık kalınan işlemlerin uygulanması konuları ise Uluslararası İlgili Hizmetler Standartları altında yer alan “ISRS 4410 Finansal Bilgilerin Toplanması ile İlgili Sözleşmeler” ve “ISRS 4400: Finansal Bilgilerle İlgili Üzerinde Mutabık Kalınan İşlem Sözleşmeleri” Standartları hükümlerince düzenlenmektedir.

ABD tarafından uygulanan UDGS'lere paralel olarak AICPA'nın GYFB Kılavuzuna göre, tahmini finansal tablolar ile ilgili tasdik sözleşmeleri aşağıdakilerden birine yönelik olabilmektedir:

- Derleme,
- İnceleme,
- Önceden üzerinde mutabık kalınmış özel işlemleri uygulama,
- Danışmanlık,
- Kısmi sunum.

Bu listeye göre, meslek mensubu derleme, inceleme veya üzerinde mutabık kalınan işlemleri uygulama için sözleşme imzalamadığı ve finansal tahminin üçüncü taraflarca kullanılması beklenmediği durumlarda, bu kişi diğer danışmanlık veya kısmi sunum hizmetlerini verebilmektedir. Ancak, bu amaçla yapılan sözleşmeler işletme için dahili kullanımda geçerli olacaktır. ISAE 3400, ISRS 4400 ve ISRS 4410 Standartları ise daha

genel bir kapsamda, meslek mensuplarının GYFB'nin incelenmesi, derlenmesi ve üzerinde mutabık kalınan işlemlerin uygulanması gibi hizmetlerine ilişkin hükümler içermektedir.

GYFB'nin üçüncü tarafların kullanımında olup olmayacağı kararı, işletme yönetimi ile imzalanan sözleşme şartlarında yer almalıdır. Aksi durumda, GYFB'nin kapsamına girmeyecek ve standart hükümleri geçerli sayılmayacaktır. Meslek mensubunun amacı, GYFB üzerinde tetkik yapmak, rapor yazmak ve üçüncü taraflara belli düzeyde güvence vererek, işletmenin güvenilirliğini arttırmaktır.

2.7.1. Derleme

Genel amaçlı GYFB'nin derlenmesi meslek mensupları tarafından sağlanan profesyonel bir hizmet türüdür. Finansal bilgilerin mali tabloya dönüştürülmesi veya herhangi bir muhasebe sistemine göre düzenlenmiş olan mali tabloların başka bir sisteme göre yeniden düzenlenmesi bu hizmet türünün kapsamında yer almaktadır (Başpınar, 2005: 41). Derleme hizmetleri şu unsurları içermektedir (AICPA, 2009: 12.01):

- Sorumlu tarafın varsayımlarına dayanan GYFB'lerin gerektiği ölçüde birleştirilmesi,
- Önemli varsayımlar ve muhasebe politikaları ile birlikte finansal tahminler okunarak ve standardın sunum ilkelerine uygunluğu gözönünde bulundurularak, gerekli düzenleme prosedürlerinin uygulanması,
- Bir düzenleme raporunun sunulması.

Derleme ile ilgili hizmetler, GYFB ve dayandığı varsayımlar üzerinde bir güvence vermeyi amaçlamamaktadır. Bunun temel nedeni, meslek mensuplarının bu türlü bir hizmet anlaşması altında daha sınırlı bir yetkiye sahip olmalarıdır.

Bir GYFB'nin derlenmesi yapılırken 1 Temmuz 2013 itibarıyla yenilenen ISRS 4410 Standardı gözönünde bulundurularak, meslek mensubu mümkün olan düzeyde aşağıdaki esasları yerine getirmelidir (AICPA, 2009: 12.11):

- İşletme yönetimi ile gerçekleştirilecek hizmetler için bir anlaşma sağlanmalıdır. Bu anlaşma içerisinde imzalanan sözleşmenin amaçlarını, yönetimin sorumluluklarını, meslek mensubunun sorumluluklarını ve sözleşmenin kısıtlamalarını

barındırmalıdır. Meslek mensubu, işletme yönetimi ile bu anlaşmayı karşılıklı onay ile belgelemelidir. Bu anlaşma sağlanamadığı takdirde meslek mensubunun sözleşmeyi fesh etme hakkı bulunmalıdır.

- GYFB hazırlanmasında kullanılan muhasebe politikaları soruşturulmalıdır.
- Sorumlu tarafa kilit faktörleri ve geliştirilen varsayımları nasıl belirlediği sorulmalıdır.
- Finansal tahmine dayanak oluşturan önemli varsayımlar listelenmeli ve işletmenin geleceğe yönelik sonuçlarını etkileyecek kilit faktörlerin göz ardı edilip edilmediği değerlendirilmelidir.
- Varsayımların kendi aralarında tutarsızlık olup olmadığı gözönünde bulundurulmalıdır.
- Varsayımlar doğrultusunda oluşturulan finansal tahmin hesaplamalarında matematiksel doğruluk test edilmeli ve hatalar düzeltilmelidir.
- Finansal tahmin önemli varsayımların özetleri ile birlikte okunmalıdır ve
 - Varsayımlar ve muhasebe politikaları ile birlikte finansal tahminin standartlara uyumlu olarak raporlandığı,
 - Önemli varsayımların özeti ile birlikte finansal tahminin meslek mensubunun işletme ve endüstri üzerinde bilgisi ve finansal tahmin döneminde beklenen olay ve koşullar ile uygunluğu değerlendirilmelidir.
- Tahmin dönemimin belli bir süresi dolduğunda, finansal durumda gerçekleşen önemli değişimleri ve faaliyet sonuçları veya faaliyetlerin önemli bir kısmı (satış hacimleri gibi) hakkında sorgulama yapılmalı ve finansal tahmine olan etkisi değerlendirilmelidir. Eğer bu zaman diliminde tarihi finansal tablolar düzenlendiyse, meslek mensubu bu tablolardaki sonuçların finansal tahmine ilişkisini gözönünde bulundurmalıdır.
- Sorumlu taraftan alınan yazılı beyan ile bu kişi veya kişilerin finansal tahmin ve varsayımları anladığından emin olunmalıdır.
- Eğer meslek mensubu raporların uygun olmadığını, eksik veya birşekilde yanıltıcı olduğunu tespit ederse, ek veya yeni bilgiler talep edebilir. Bu bilgileri elde edemediği takdirde, meslek mensubunun sözleşmeden çekilme hakkı olmalıdır.
- Meslek mensubunun derleme hizmetleri içerisinde kullandığı çalışma kağıtları planlama ve denetimin tamamlandığını gösterecek şekilde hazırlanmalıdır. Ayrıca

düzenleme raporuna temel olarak gerekli prosedürlerin yerine getirildiğini açıkça göstermelidir.

ISRS 4410 Standardı 40. maddeye göre, meslek mensubunun finansal tahmin için standart bir düzenleme raporu şu unsurlardan oluşmalıdır:

- Sorumlu tarafın sunduğu finansal tahminin tanımı,
- Meslek mensubunun finansal tahmini ilgili standartlar doğrultusunda derlediğini tasdikleyen bir beyanname,
- Derlemenin sınırlı bir kapsamı olduğunu ve meslek mensubuna finansal tahmin veya varsayımlar üzerinde herhangi bir görüş bildirmeye veya başka bir biçimde güvence vermeye izin vermediğini açıklayan bir beyanname,
- Tahmin sonuçlarının elde edilememe ihtimalinin olduğunu gösteren bir ihtarname,
- Rapor tarihinden sonra gerçekleşen olay ve koşullara göre meslek mensubunun raporu güncelleştirme sorumluluğunu üstlenmediğini açıklayan bir beyanname,
- Meslek mensubunun kendisine ait veya şirketi adına imzası,
- Düzenleme raporunun tarihi.

2.7.2. Mutabık Kalınan İşlemleri Uygulama

Önceden mutabık kalınmış özel işlemlerin uygulaması ile ilgili hizmetler ise şu kalemlerden oluşmaktadır (ISRS 4400: 4 – 6):

- Mutabık kalınan işlemlerin uygulanması konusunda anlaşılmalı belli kullanıcıların olması ve özel amaçları için yeterli prosedürlerin olduğuna dair sorumluluğun alınmış olması,
- Mutabık kalınmış işlemlerin uygulanması,
- Uygulanan prosedürleri açıklayan, meslek mensubunun bulgularını raporlayan ve anlaşma hükümlerine uyumlu olduğunu belirten bir raporun sunulması.

Aynı zamanda, bu raporda düzenlenen bilgilerin sınırlı kullanıma sahip olduğu ve bu bilgilerin belli kullanıcılar için hazırlandığının belirtilmesi gerekmektedir.

ISRS 4400 madde 16’da çeşitli işlemler şu şekilde sıralanmıştır:

- Sorgulama ve analiz,
- Yeniden hesaplama, karşılaştırma ve diğer yazı hatası kontrolleri,
- Gözlemlleme,
- Teftiş etme,
- Onay verme.

AICPA (2009) madde 19.08’de bu uygulamalara şöyle örnekler vermektedir:

- Belli türde işlemleri veya bu işlemlerin ayrıntılı bir şekilde niteliklerini kanıtlayan belirli belgelerin teftiş edilmesi,
- Üçüncü kişilerle belli bilgilerin doğrulanması,
- Hesaplamaların yapılması.

Meslek mensupları bu türde özel hizmetler sunmaya karar verirken öznellikten ve yorum farklılıklarından uzak durmaları gerekmektedir. Bu nedenle, bilgilerle ilgili her zaman makul düzeyde dayanakların temin edilmesi ve raporlarda bu dayanakların gösterilmesi beklenir.

2.7.3. İnceleme

GYFB’nin incelenmesi meslek mensubu tarafından sunulan profesyonel bir hizmet olup, ISAE 3400 madde 2’ye göre içerisinde şu unsurları içermelidir:

- GYFB’nin nasıl hazırlandığının değerlendirilmesi,
- GYFB’nin dayandığı varsayımların değerlendirilmesi: Yönetimin en iyi tahminlerinin dayandığı varsayımların makul olduğunun ve varsa hipotetik varsayımların bilginin amacı ile tutarlılığının incelenmesi,
- GYFB raporlarının standart ve kılavuzlarda yer alan sunum ilkeleri ile paralel olup olmadığının değerlendirilmesi: GYFB’nin en iyi tahmin veya hipotetik tüm önemli varsayımlarla birlikte doğru açıklandığının incelenmesi,
- GYFB’lerin tarihi finansal tablo esaslarına uygun olarak ve uygun muhasebe politikaları kullanılarak hazırlandığının değerlendirilmesi,
- Bir inceleme raporunun sunulması.

Bu inceleme sonucunda meslek mensubunun; GYFB'nin standartlara ve ilgili kılavuzlara uygun olarak sunulduğuna ve varsayımların sorumlu tarafın tahminine makul düzeyde bir dayanak oluşturduğuna dair görüş bildirerek rapor vermesi mümkün olmaktadır.

En iyi tahmin ve varsayım prosedürlerini incelemek de dahil, meslek mensupları GYFB'lere ilişkin raporlamaları ve tetkik sözleşmelerinin incelenmesine dair rehberlik yapmak ve standartlar oluşturmayı amaçlayan 3400 numaralı Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Standardı (ISAE)'nı ve bu standarttan hareketle düzenlenen kılavuzları takip etmek zorundadır. Buradaki esaslara göre meslek mensupları sözleşmeyi kabul eder, tetkik sürecini takip eder ve GYFB'ye yönelik inceleme/tetkik raporunu düzenlerler.

ISAE 3400 GYFB'lerin İncelenmesi Standardı'nda yer alan çok sayıda prosedür (örneğin işletmenin yıllık raporunda yer alan yönetim beyan ve analizleri için), bu tür bir tetkik açısından elverişli olmasına rağmen genel ya da sınırlı ifade edilen GYFB incelemesinde uygulanmamaktadır (ISAE 3400: 1).

2.7.3.1. Sözleşmenin Kabul Edilmesi ve İş Bilgisi

GYFB tetkik sözleşmesinin planlanma aşaması, sözleşmenin yürütülmesi ve beklenen kapsamı için genel bir strateji geliştirilmesini içerir. Böyle bir strateji geliştirmek için meslek mensubu, GYFB üzerinde önemli etkiye sahip olabilecek her türlü olaylar, işlemler ve uygulamaları anlayabileceği yeterli seviyede iş bilgisini elde etmelidir. Buna göre, bu süreçte meslek mensubu tetkik sürecini planlarken şu faktörleri gözönünde bulundurmalıdır (ISAE 3400: 10):

- Kullanılacak muhasebe politikaları ve sunum türü,
- Bilginin ne amaçla kullanılacağı,
- GYFB ile ilgili beklenen “denetim başarı riski” düzeyi³⁷,
- Varsayımların niteliği,

³⁷ AICPA, (2009) Madde 15.09, Dipnot 3'de bu risk “attestation risk” olarak ifade edilmiş, “denetim başarı riski” olarak türkçeleştirilmiştir. Bu riskler, meslek mensubunun bilmeden önemli ölçüde yanlış beyan edilmiş bir GYFB, bir başka deyişle standartlara uygun olarak sunulmamış veya işletmenin tahminine makul düzeyde bir temel oluşturmayan varsayımlar içeren bir GYFB için onay verme riskidir. Bu risk, denetim risklerinin iki unsurundan oluşur: (1) Önemli Yanlışlık İçerme Riski (2) Tespit Edememe Riski: Meslek mensubunun bu hataları tespit etmeme riskiBirinci bölümde açıklanan Önemli Yanlışlık İçerme Riski, Yapısal Risk ve Kontrol Riski olarak iki temel unsurdan oluşmaktadır. Bu riskler birinci bölümde tanımlanmıştır.

- Önemlilik seviyelerinin ön tespitleri,
- GYFB içerisinde düzeltme veya değişiklik gerektiren öğeler,
- Meslek mensubunun inceleme sürecinde uzatma veya değişiklik gerektirebilecek koşullar,
- İşletme faaliyetleri ve çalışma alanı hakkında bilgi,
- Sorumlu tarafın GYFB hazırlama konusunda tecrübesi,
- GYFB'nin kapsadığı süre,
- Sorumlu tarafın GYFB geliştirme süreci.

Meslek mensubu, geleceğe yönelik finansal sonuçları etkileme olasılığı olan işletme faaliyetleri, muhasebe politikaları ve kilit faktörler hakkında bilgi sağlamalıdır. Özellikle meslek mensubunun aşağıdaki hususlara odaklanması gerekmektedir (AICPA, 2009: 15.10):

- Faaliyetler için gerekli olan kaynakların mevcudiyeti ve maliyeti (başlıca kalemler: hammadde, işgücü, kısa ve uzun dönem finansman, tesis ve cihazlar),
- İşletme, ara pazarlara ürün satıyorsa nihai tüketici pazarları da dahil olmak üzere, mal ve hizmetlerini sattığı piyasaların yapısı ve koşulları,
- Rekabet koşulları, ekonomik koşullara duyarlılık, muhasebe politikaları, özel yasal gereksinimler ve teknoloji dahil sanayiye özgü faktörler,
- İşletmenin veya benzer işletmelerin gelir ve maliyet eğilimleri, aktif devir hızları, fiziki tesislerin kullanım ve kapasiteleri, işletme politikaları dahil, geçmiş performans örnekleri.

Bunlara ek olarak meslek mensubunun işletmenin GYFB hazırlama sürecini iyi tanınması gerekmektedir. Bunun için ISAE 3400 madde 13 şu unsurların gözönünde bulundurmasını öngörmektedir:

- GYFB hazırlama sürecinde kullanılan sistem üzerindeki iç kontroller ve bu bilgilerin hazırlanmasında yer alan personelin uzmanlık ve deneyimi,
- İşletme yönetiminin varsayımlarını destekleyen belgelerin niteliği,
- Kullanılan istatistiksel, matematiksel ve bilgisayar tekniklerinin kapsamı,
- Varsayımların geliştirilmesinde ve uygulanmasında kullanılan yöntemler,

- Önceki dönemlerde hazırlanan GYFB'lerin doğruluğu ve önemli sapmaların nedenleri.

Meslek mensubu, işletmenin tarihi finansal tablolarının güvenilirliğini de değerlendirmelidir. Bu sayede GYFB'lerin bu bilgileri esas alarak hazırlanıp hazırlanmadığını inceleyebilir ve işletmenin varsayımlarını değerlendirirken ölçüt olarak alabilir. Meslek mensubu tarihi finansal bilgilerin denetlenmiş veya incelenmiş olmasını ve bu bilgilerin hazırlanmasında uygun muhasebe politikalarının kullanılmış olmasını tespit etmek isteyebilir.

Meslek mensubu, daha önce kurulmuş olan işletmelerde tarihi finansal tablolarda kullanılan muhasebe politikaları ile karşılaştırma yapmalı ve finansal tahmin döneminde temel alınan muhasebe politikalarının aynı olması konusundaki özeni sorgulamalıdır. Meslek mensubu, yeni kurulmuş ve faaliyete henüz başlamamış, veya yeni kurulacak olan işletmeler için ise, benzer veya aynı endüstrilerde özelleşmiş ve temel alınan muhasebe politikaları ile karşılaştırma yapmalıdır. İşletme faaliyetlere başladığında uygulanması beklenen muhasebe politikalarının finansal tahmin için uygulanıp uygulanmayacağı incelenmelidir.

Meslek mensubu varsayımların gerçekçi olmadığına veya GYFB'nin kullanım amacına uygun olmadığına kanaat getirdiği durumlarda sözleşmeyi kabul etmemeli veya sözleşmeden çekilmelidir (ISAE 3400: 11).

2.7.3.2. Kapsanan Süre

Meslek mensubu GYFB'lerin kapsadığı süreyi ve bu sürede hangi tarihi sonuçların GYFB içerisinde yer aldığını ele almalıdır. Bu iki faktör GYFB içinde yer alan varsayımları destekleyerek güvenilirliği arttıracaktır. Bilindiği üzere, kapsanan süre uzadıkça varsayımların daha spekülatif olmasının yanı sıra, işletme yönetiminin en iyi tahmin yapma olasılığı da azalmaktadır. Yönetim varsayımlarda makul olma seviyesini aşacak şekilde süreyi uzatmamalıdır. Meslek mensubunun GYFB'lerin kapsadığı süreyi değerlendirirken ilgili olabilecek faktörler şöyle sıralanabilir (ISAE 3400: 16):

- Faaliyet döngüsü: Örneğin bir büyük yapılanma projesinde projenin tamamlanması için gerekli olan süre kapsanan süreyi belirlemede esas alınabilir.
- Varsayımların güvenilirlik derecesi: Örneğin, işletme yeni bir ürünü piyasaya sunuyorsa kapsanan süre hafta veya ay olarak kısa bölümlere ayrılabilir. Alternatif olarak, işletmenin tek faaliyeti uzun vadeli gayrimenkul kiralamak ise daha uzun süreler uygun olabilir.
- Kullanıcıların ihtiyaçları: Örneğin GYFB bir kredinin geri ödemesinde yeterli görülen süreye paralel olarak hazırlanabilir veya yatırımcılara yönelik olarak sonraki dönemde hasılatın kullanım amacını göstermek için tahvil satışlarıyla bağlantılı olarak geliştirilebilir.

2.7.3.3. İnceleme/Tetkik Süreci

Meslek mensubu inceleme sürecinde sunacağı hizmetlere ilişkin olarak sorumlu taraf ile bir anlaşma yapmalıdır. Bu anlaşma içerisinde; imzalanan sözleşmenin amaçları, yönetimin sorumlulukları, meslek mensubunun sorumlulukları ve sözleşmenin kısıtlamaları yer almalıdır. Meslek mensubu, işletme yönetimi ile bu anlaşmayı karşılıklı onay ile belgelemelidir. Bu anlaşma sağlanamadığı takdirde meslek mensubunun sözleşmeyi fesh etme hakkı bulunmalıdır.

Meslek mensubunun bir GYFB'yi inceleme sürecindeki amacı, denetimin başarı riskini raporunda vereceği güvence seviyesine uygun şekilde en aza indirmek için yeterli kanıt toplamaktır. GYFB inceleme raporunda meslek mensubu, finansal bilginin ISAE 3400 Standardı'nda uygun olarak hazırlanıp raporlandığına ve varsayımların yönetimin tahminine makul bir dayanak oluşturduğuna dair güvence vermektedir. Buna göre, meslek mensubunun GYFB'de gösterilen sonuçların elde edilip edilemeyeceği konusunda herhangi bir görüş bildirmesi ve güvence vermesi beklenmemektedir (Messier ve diğerleri, 2008: 50). GYFB'nin tanımında daha önce açıklandığı gibi, geleceğe yönelik olaylar ve koşullar beklendiği gibi bir seyir izlemeyebilir ve bu bilgilerin gelecek dönemde gerçekleşmesi sorumlu tarafın eylemleri, planları ve varsayımlarıyla doğrudan ilgilidir.

GYFB inceleme sürecinde denetim risklerini belli bir seviyeye indirgeyen en uygun yöntemler arasından tercih edilmelidir. İnceleme yöntemlerinin türünü, zamanını ve

kapsamını belirlerken meslek mensubu Şu unsurları gözönünde bulundurmalıdır (ISAE 3400: 17):

- Bir bütün olarak finansal bilginin yapısı ve önemi,
- Yanlış beyanda bulunma olasılığı,
- Mevcut ve önceki sözleşmelerden elde edilen bilgi,
- GYFB'ler ile ilgili sorumlu tarafın yeterliliği,
- GYFB'nin sorumlu tarafın kararlarından ne oranda etkilendiği,
- Sorumlu tarafın temel aldığı verilerin uygunluğu ve güvenilirliği.

Meslek mensubunun inceleme kapsamının belirlenmesinde önemli rolü vardır. Başlangıçta bilgilerin raporlanmasından sorumlu personel ile yapılan görüşmelerle ilk bilgiler toplanır. Meslek mensubu; daha sonra kilit faktörlerin nasıl belirlendiği ve varsayımların nasıl geliştirilip kabul edildiği konusunda soruşturma, gözlem, kılavuzların incelenmesi, muhtıralar, yönergeler, formlar, model analizleri, istatistiksel teknikler ve diğer ilgili belgelerin incelenmesi yoluyla ayrıntılı bilgileri elde eder. Varsayımları destekleyen belgelerin elde edilmesi veya oluşturulması, sürecin kendi karmaşık yapısına bağlı olacaktır (AICPA, 2009: 15.18).

2.7.3.4. Varsayımların İncelenmesi

Meslek mensubunun varsayımların GYFB için makul düzeyde bir dayanak oluşturduğuna dair rapor verebilmesi için uygun yöntemleri kullanması gerekir. Böylece, meslek mensubu, işletme yönetiminin tahmin döneminde beklenen finansal durumunu, faaliyet sonuçlarını ve nakit akışlarını en iyi bilgi ve kanaatine göre sunması durumunda, varsayımların bu finansal bilgilere makul düzeyde bir dayanak sağladığı konusunda görüş bildirebilir. Ayrıca meslek mensubu, işletme yönetiminin tahmin dönemi boyunca faaliyetleri önemli düzeyde etkileyebilecek tüm faktörleri açıkça belirlediği ve bu faktörler için uygun varsayımlar geliştirdiği ve bu varsayımların uygun biçimde desteklendiğine dair kanaatini raporuna ekler.

Meslek mensubu, işletme ile ilgili bilgisini kullanarak tüm kilit faktörler için geliştirilmiş varsayımlar hakkında değerlendirme yapar. Meslek mensubu, bu süreçte belirlenen kilit faktörlerin genel bütünlüğünü ve geçerliliğini gözönünde bulundurur.

Meslek mensubu buna ek olarak, GYFB'lerle ilişkili riskleri ve sonuçlara önemli etkisi olacak değişimlere karşı bu bilgilerin duyarlılığını değerlendirir (Davey, 2001). Bu noktada, meslek mensubunun geçmiş dönem finansal tablolar ışığında finansal sonuçları etkileyen başlıca faktörleri belirlemesi kolaylaşacaktır. Geçmiş rakamlardan belirgin sapmaların tespit edilmesi ve bu sapmalarda özellikle finansal tahmin dönemine yansıyan tutarların incelenmesi önem teşkil etmektedir. Çünkü bu gibi sapmalar önceki dönemlerde işletme için önemli sayılmayan kilit faktörlerin belirlenmesine olanak sunmaktadır.

Tüm kilit faktörlerin elde edildiğine ve her bir kilit faktör için varsayım geliştirildiğine dair yeterli kanıt elde edildikten sonra varsayımların desteklenmesi değerlendirilmelidir. Varsayımların uygun bir şekilde desteklendiğine dair sonuç elde etmek için meslek mensubunun elde ettiği bilgilerin her bir önemli varsayımı desteklediğini tespit etmesi gerekmektedir (AICPA, 2009: 15.23). Bunun nedeni, varsayım geliştirme sürecinde aynı bilgi üzerinden farklı kişilerin, farklı ancak eşit düzeyde makul olan varsayımlara ulaşabilmeleridir.

Meslek mensubunun varsayımların raporlama için makul bir dayanağa sahip olduğuna kanaat getirmesi sürecinde detaylı inceleme gerektiren bazı varsayımlar şu şekilde sıralanabilir (AICPA, 2009: 15.28):

- Geleceğe yönelik değerler için önemlilik teşkil edenler,
- Değişimlere özellikle duyarlılığı olanlar,
- Geçmiş eğilimlerden farklılık gösterenler,
- Belirsiz olanlar.

Varsayımların desteklenmesi incelenirken AICPA (2009) madde 15.29'a göre, meslek mensubu şu unsurları değerlendirmelidir:

- a. Varsayımlarla ilgili yeterli düzeyde bilgi kaynaklarının varlığı: Örneğin, dış kaynaklar içerisinde resmi yayınlar, endüstriye ait yayınlar, ekonomik tahminler, mevcut veya tasarıdaki kanunlar ve değişen teknoloji raporları yer alabilir. İç kaynaklarda ise, bütçeler, iş sözleşmeleri, patentler, royalti anlaşmaları, satış kayıtları, kredi anlaşmaları ve işletme planlarını içeren yönetim kurulu eylemleri yer almaktadır.

- b. Elde edildiği bilgi kaynaklarıyla varsayımların tutarlı olması.
- c. Varsayımların kendi aralarında tutarlı olması.
- d. Kullanılan tarihi finansal bilgiler ve diğer verilerin güvenilir olması. Güvenilirlik, geçmiş tablolarda uygulanan yöntemler, soruşturma ve analik yöntemleri ile değerlendirilebilir. Eğer tarihi finansal tablolar GYFB döneminin bir kısmını kapsıyorsa, meslek mensubu aynı dönem için bu tarihi bilgilerin GYFB sonuçlarına ilişkisini göz önünde bulundurmalıdır. GYFB eğer bu tarihi finansal sonuçları içeriyorsa ve kapsanan süre raporlar için önem teşkil ediyorsa, meslek mensubu tarihi finansal bilgileri de aynı standartlar çerçevesinde incelemelidir.
- e. Kullanılan tarihi finansal bilgiler ve diğer verilerin dönemler arası karşılaştırılabilir olması.
- f. Varsayımları destekleyen verilerle birlikte değerlendirilen tartışma ve teorilerin makul olması.

Varsayımlar için destek piyasa araştırmaları, mühendislik çalışmaları, genel ekonomik faktörler, endüstri değerleri, işletmenin faaliyet geçmişinde izlenen eğilim ve modeller ve içsel veri ve analizler ile de sağlanabilir. Meslek mensubu inceleme süreci boyunca da bu destekleri elde edebilir. Ayrıca, yine meslek mensubunun kendisi tahminleri incelerken varsayımlar geliştirilmek için alternatif yöntemler kullanabilir. Bu süreçte örneğin mühendis, ekonomist, yatırım uzmanı, bankacı veya mimar gibi bir uzman desteğine başvurmak da seçeneklerden biridir.

2.7.3.5. Sunum ve Açıklama

GYFB raporları, dipnot ve açıklamaları incelenirken meslek mensupları şu unsurlar hakkında güvence vermelidir (ISAE 3400: 26; AICPA, 2009: 15.35):

- Sunum belirlenen varsayımları yansıtmaktadır.
- Varsayımları GYFB değerlerine aktaran hesaplamalar, matematiksel olarak, doğrudur.
- Varsayımlar kendi içinde tutarlıdır.
- Finansal tahminde kullanılan muhasebe politikaları tahmin dönemini kapsayan ve en son döneme ait tarihi finansal tablolarda kullanılması öngörülen muhasebe politikaları ile tutarlıdır.

- Finansal projeksiyonda kullanılan muhasebe politikaları tahmin dönemini kapsayan ve en son döneme ait tarihi finansal tablolarda kullanılması öngörülen muhasebe politikaları ile tutarlıdır.
- GYFB raporları ilgili standart ve kılavuzları takip ederek hazırlanmıştır.
- Varsayımlar standart ve kılavuzlara uygun biçimde yeterli düzeyde GYFB dipnotlarında açıklanmıştır.
- GYFB belli değer aralıkları şeklinde sunuluyorsa, bu değer aralıkları doğru ve güvenilir hesaplamalarla belirlenmiştir.

Buna göre, meslek mensubu matematiksel hatalar, makul olmayan veya kendi içinde tutarsız olan varsayımlar, uygun olmayan veya eksik sunum veya yetersiz açıklamalar ile karşılaştığında GYFB sunum ve açıklamalarını yeniden incelemelidir.

Meslek mensubunun, işletme yönetiminden finansal tahminin kullanım amacını, bu bilgilerin dayandığı varsayımların doğruluk ve bütünlüğü ile ilgili sorumluluğunu belgeleyen yazılı bir beyan alması standart tarafından önerilmektedir (ISAE 3400: 25). Bu yazılı beyan, ayrıca sorumlu tarafın beklenen olay ve koşulları gözönünde bulundurarak en iyi bilgi ve kanaati doğrultusunda sunduğu finansal tahminin, beklenen finansal durumunu, faaliyet sonuçlarını ve tahmin dönemi nakit akışlarını gösterdiğini içermelidir. Ayrıca, sorumlu taraf, finansal tahmini ilgili kılavuz ve standartlara göre hazırlayıp, raporladığını ve varsayımların kabul edilebilir nesnellikte olduğunu beyan etmelidir. Eğer finansal tahmin değerleri belli bir aralıkta raporlanıyorsa, beyanlar tahmin değerinin bu değer aralıkları içerisinde olmasının beklendiğini ve yanlı veya yanıltıcı şekilde düzenlenmediğini açıklamalıdır.

2.7.3.6. İnceleme/Tetkik Raporu

ISAE 3400 27. madde uyarınca meslek mensubu tarafından GYFB'nin incelenmesine yönelik düzenlenecek rapor şu unsurları içermelidir:

- Başlık,
- Muhatap,
- Geleceğe yönelik finansal bilginin tanımı,

- ISAE 3400: Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi Standardı veya ilgili uluslararası standartlara atıfta bulunma,
- Geleceğe yönelik finansal bilgi ve bu bilginin dayandığı varsayımlara ilişkin işletme yönetiminin sorumlu olduğunu gösteren bir beyan,
- Gerektiğinde geleceğe yönelik finansal bilginin amacı ve/veya sınırlı kullanımına atıfta bulunma,
- Varsayımların geleceğe yönelik finansal bilgi için makul düzeyde bir dayanak sağlamadığına dair olumsuz güvence içeren bir beyan,
- Geleceğe yönelik finansal bilginin varsayımlara dayanarak uygun şekilde hazırlandığına ve ilgili finansal raporlama çerçevesine uygun biçimde sunulduğuna dair görüş,
- Geleceğe yönelik finansal bilginin öngördüğü sonuçların elde edilebilirliği konusunda uygun uyarılar,
- İnceleme sürecinin tamamlandığı tarih olan rapor tarihi,
- Meslek mensubunun adresi,
- İmza.

Bu rapor ile meslek mensubu, varsayımları destekleyen delillerin incelenmesine dayanarak aşağıdakilerden birini belirtebilir:

- GYFB'nin varsayımlara dayanarak doğru bir şekilde hazırlandığına ve ilgili finansal raporlama çerçevesine uygun olarak sunulduğuna dair görüş bildirilebilir.
- Varsayımların GYFB için makul düzeyde bir dayanak oluşturmadığına yönelik bir kanaat getirmesine neden olabilecek, dikkatini çeken herhangi bir durumu açıklayabilir.

Meslek mensubunun inceleme raporunda;

- Fiili sonuçların GYFB'lerden farklı oluşmasının muhtemel olduğunu,
- Gerçek sonuçların GYFB'nin kapsadığı dönemde gerçekleşeceği konusunda güvence verilmediğini,
- Finansal projeksiyon şeklindeki GYFB'nin hipotetik varsayımlara dayandığını

açıklaması, daha önce anlatılan esasların doğal bir gerekliliğidir.

2.7.4. Genel Raporlama Esasları

Meslek mensubu önemli varsayımları özetleyen açıklamalara raporlarında yer vermelidir. Bu husus, finansal projeksiyonlar için de geçerlidir.

Bir finansal tahmini raporlarken meslek mensubu varsayımların belirlenmesinde, bilgilerin toplanmasında ve tabloların birleştirilmesinde sorumlu taraftan destek isteyebilir. Finansal tahminin önemli ölçüde yönetimin faaliyetleri, planları ve varsayımlarına bağlı olmasından dolayı, finansal tahminin hazırlanmasında ve sunumunda sorumluluk yönetime aittir. Meslek mensubunun sözleşmesinde GYFB'nin hazırlanmasına yönelik bir hüküm bulunmamalıdır. Bir projenin finansal analizi için bilgi toplamayı, uygun varsayımlar yapmayı ve finansal tahmin sunumu düzenlemeyi içeren bir sözleşme ile gerçekleştirilen analiz “finansal tahmin” olarak nitelendirilmemelidir. Meslek mensubu işletmeye ait varsayımları kısmen inceleyip uygun buluyor veya böyle bir analizde dayanak olarak kabul ediyorsa, bu durumda genel kullanım amaçlı bir finansal tahmin düzenleme veya inceleme raporu düzenleyebilir.

Meslek mensupları ayrıca finansal tablo raporlarının belli bir değer aralığına göre sunulması durumunu değerlendirmelidir. Özellikle aralıklar arttığında sunumun daha anlamsız olabilme veya bazı durumlarda inceleme, derleme veya diğer hizmetlerine uygun olmama ihtimalini her zaman gözönünde bulundurmaları gerekmektedir.

Sorumlu taraf bazı durumlarda tahmin dönemi dışında kalan dönemlerde gerçekleşmesi beklenen olay ve koşullar hakkında açıklamalar içeren bir finansal tahmin sunabilir. Bu gibi durumlarda meslek mensubu, derleme veya inceleme hizmetleri altında bu açıklamalara ne derece ihtiyaç olduğunu ve nasıl düzenlendiklerini değerlendirmelidir. Meslek mensuplarının tahmin dönemi dışında kalan olaylar ve koşullar için özel bir süreç takip etmeleri gerekmemektedir. Daha ziyade sözleşmenin kapsadığı süre boyunca gerçekleşecek mevcut planlar, gelecek olaylar ve koşullar değerlendirilmelidir. Ayrıca meslek mensupları bu açıklamaların işletme planları, gelecek olaylar ve koşullarla olan tutarlılığını ve standartlarla uyumunu incelemelidir. Ancak inceleme raporlarında bu açıklamalara yer verilmesi uygun bulunmaktadır.

Meslek mensuplarının derlediği veya incelediği tarihi finansal tablolar aynı zamanda bir finansal tahmin içeriyorsa, bu derleme veya inceleme süreçlerini finansal tahmin için de gerçekleştirmelidir. Bu duruma istisna olarak AICPA (2009) madde 10.20’de;

- finansal tahmin “bütçe” olarak sınıflandırılmış,
- bütçenin dönemi mevcut mali yılın ötesini geçmiyor,
- bütçe mevcut yılın geçici tarihi finansal tabloları ile birlikte raporlanıyorsa

meslek mensubunun herhangi bir derleme, inceleme veya üzerinde mutabık kalınan işlemleri yapmasına ihtiyaç duyulmaması gerektiğinden söz etmektedir. Ancak raporlarda meslek mensuplarından bu bilgileri derlemedikleri veya incelemediklerini içeren, bütçe üzerinde farklı türde bir güvence veren bir görüş bildirmeleri beklenecektir.

Bir işletme tarihi ve geleceğe yönelik finansal tablolar ile bunlara ait denetim raporlarının dışında kalan farklı bilgiler sunabilmektedir. Bu durumda meslek mensubunun sorumluluğu raporlardaki finansal bilgilerin ötesine geçmemektedir. Bu gibi farklı bilgilerin meslek mensubu tarafından okunması ve sunum ve içerik açısından GYFB ile tutarlılığını değerlendirmesi uygun bulunmaktadır. Burada terminoloji ön plana çıkmaktadır. Örneğin, önemlilik ilkesi gereğince GYFB’ler ile tutarsız sayılabilecek ifadeler, “*Şuanda tahmin edilemez*”, “*Gerçekleşme ihtimali yoktur*” veya “*Hiçbir tahmin yapılamaz*” şeklinde sıralanabilir (AICPA, 2009: 10.25).

Bu gibi ifadeler sorumlu tarafın gerçekleşmesini beklediği olayları ve bu olaylar karşısında alacağı kararları yansıtan varsayımlarına dayanan GYFB tanımına aykırı olmaktadır. Bu nedenle, geleceğe yönelik finansal tablolarla birlikte sunulabilecek bu şekildeki raporlamalar finansal tahmin olarak sınıflandırılmamalıdır.

Meslek mensubu eğer geleceğe yönelik finansal tahmin raporunun içerisinde tutarsız bilgilerle karşılaşır, varsayımların yeterli düzeyde desteklenmediği sonucuna varabilir ve finansal tahminin yeniden gözden geçirilmesini veya ek bilgiler edinilmesini talep edebilir. GYFB’lerin sunumunun ve açıklamasının uygun biçimde yapılmadığı yönünde bir kanaat edindiği takdirde meslek mensubu, “şartlı” görüşünü ya da “olumsuz” görüşünü geleceğe yönelik finansal bilgi raporunda bildirmeli veya uygun biçimde

sözleşmeden çekilmelidir (ISAE 3400: 31). Benzer olarak, meslek mensubu bir yada birkaç önemli varsayımın, GYFB'ler için yeterli ve uygun bir dayanak oluşturmadığına dair bir sonuca ulaşırsa, GYFB'lere ilişkin raporunda olumsuz görüş bildirmeme veya sözleşmeden çekilme seçeneklerini değerlendirmelidir (ISAE 3400: 32).

2.8. Geleceğe Yönelik Finansal Bilginin Kısmi Olarak Sunulması

ABD'deki uygulamaları dikkate alması nedeniyle AICPA, düzenlediği kılavuzda GYFB'lerin kısmi olarak raporlanması konusunu ayrı bir başlık altında incelemiştir. Bazı durumlarda işletmeler geleceğe yönelik finansal tabloları tam set olarak hazırlamayı gerekli görmeyerek, ilgili gördüğü GYFB'leri hazırlayıp raporlayabilir. Bu durumda bu gibi raporlamalar kısmi sunum olarak ayrıca ifade edilmektedir. Sunum Formatı bölümünde yer alan unsurlardan (a) – (l) bir veya birden fazlası GYFB sunumunda yer almıyorsa, o sunum kısmi sunum olarak nitelendirilmektedir. GYFB hazırlanması, raporlanması ve incelenmesi süreçlerinin tümü kısmi sunum GYFB'ler için de geçerlidir.

Bir finansal tahminin kısmi olarak sunumu geleceğe yönelik finansal tablo şeklinde olabileceği gibi belli amaçlara yönelik de hazırlanabilir. Bu şekilde sunumlara örnekler şöyle sıralanabilir (AICPA, 2009: 23.02):

- Satış tahminleri,
- Tahmin edilen sermaye harcama programlarının sunumları,
- Finansal ihtiyaç projeksiyonları,
- Geleceğe yönelik finansal tablolara ait bazı unsurlar,
- Faaliyet kârını gösteren tahminler,
- Finansal durumdaki önemli değişimleri göstermeyen vergilendirilebilir gelirin tahmini,
- Finansal tahmin veya projeksiyon niteliği taşıyarak bu yönde bilgi veren raporlamalar (Satış birimlerinin tahmini, birim satış fiyatları, kapasite oranı tahmini vb. Ancak eğer bir GYFB yalnızca beklenen satış tutarlarını göstererek birim satış fiyatlarını sunum dışında bırakıyorsa kısmi sunum olarak değerlendirilmemelidir).

Sorumlu taraf GYFB sunumunda bir veya birden fazla unsuru dışarıda bırakırken, raporlayacağı bilginin özel amacına yönelik olması gerektiğini gözönünde

bulundurulmalıdır. Çünkü kısmi sunumun eksik raporlanması kullanıcılar için uygun bulunmayacaktır. Örneğin satış tahminlerini gösteren bir kısmi sunumda destekleyici kilit faktör olarak üretim kapasitesi değerlendirilebilir. Bu bağlamda, ürünün satış fiyatları satış tahminlerini doğrudan etkilediği için varsayım olarak raporlanmalıdır. Ayrıca, dolaylı olarak etkisi olabilecek diğer varsayımlarda, örneğin satış ve pazarlama stratejileri, üretim maliyetleri, finansal istikrar, çalışma sermayesi gibi, kısmi raporlarda yer almalıdır.

Kısmi raporlamaların incelenmesi süreci de tam olarak raporlanan GYFB'lerden farklı değildir. Ancak meslek mensupları, sunulan bilginin doğası gereği bazı konularda zorluklar yaşayabilmektedir. GYFB raporlarındaki birçok unsur birbirleriyle ilişkili olduğundan meslek mensupları kısmi sunumlarda yer alan unsurları etkileyen tüm kilit faktörleri değerlendirmeye almalıdır.

BÖLÜM III. GELECEĞE YÖNELİK FİNANSAL TABLOLAR ANALİZİ

Geleceğe yönelik finansal bilgilerin tanımlanması, hazırlanması ve raporlanması kadar bu tabloların analiz süreçleri de bir o kadar önem taşımaktadır. Ancak, GYFB içeren finansal tabloların analiz tekniklerini uygulayacak olan meslek mensupları için yol gösterici kaynakların yetersizliği açıkça gözlemlenmektedir. Tarihi finansal tablolarda olduğu gibi, ABD’de AICPA ve meslek mensupları geleceğe yönelik finansal tablo analizinde büyük rol üstlenerek öncülük etmektedir. Buna rağmen, akademik ve profesyonel kaynaklar incelendiğinde konu hakkında halen çok az sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu nedenle, GYFB analizinin doğru yapılabilmesi ve işletmeye bir bütün olarak yaklaşılabilmesi için bilgilendirilmeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu bölümde varolan kaynaklar ışığında, geleceğe yönelik finansal tablo analizinde günümüzde uygulanan veya uygulanması önerilen model ve tekniklerin incelenmesi amaçlanmaktadır.

3.1. Geleceğe Yönelik Finansal Bilginin Hazırlanması için Kullanılan Yöntemler

GYFB’ler çeşitli yöntemlerle üretilebilirler. Genellikle, GYFB tarihi değerler üzerinden veya “sıfıra dayalı” olarak hesaplanmaktadır. Sıfıra dayalı yaklaşım, varsayımların ve miktarların doğruluğunu detaylı olarak incelemeyi gerektirir (Davey, 2001). Bu şekilde gelir ve giderlere ilişkin tüm unsurlar değerlendirilmektedir. Alternatif yöntem ise, işletme yönetiminin en iyi bilgi ve inancına göre tarihi değerlerde beklediği değişimleri yansıttığı geleceğe yönelik yeni finansal bilgilerin üretilmesidir.

Piyasa oranları bazında üretilen bir GYFB söz konusu olduğunda, gelirler ayrı bir önem teşkil etmektedir, çünkü genellikle piyasa değerleri yeterli ölçüde dikkate alınmamakta, analiz edilmemekte ve bölümlere ayrılmamaktadır. Özellikle belirli kullanıcılar için düzenlenenler dışında, yeni ve piyasada yeri ispatlanmamış ürün ve hizmetlerin tahmini satış değerlerinin çok daha kırılgan bir yapıya sahip olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın, her yöntemin uygunluğu düşünülmeli gereken bir konudur.

Önceki bölümde açıklandığı üzere, GYFB'nin hazırlanma sürecinde görev alan personel işletme yapılarına göre farklılık gösterecektir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerde GYFB yalnızca meslek mensubu ve yönetici ile değil, üretim dahil tüm bölüm müdürleriyle birlikte oluşturulmalıdır. Böylece tüm varsayımların; borçlu ödeme şartları, alacaklı ödeme şartları ve kredi geri ödemeleri gibi güncel gelişmeler ve devam eden sözleşmelerle paralel olması kolaylıkla sağlanabilir.

3.1.1. GYFB'lerin Test Edilmesi

GYFB'nin hazırlanma aşamasında hatalı varsayımlar ve yanlışlıklar yapılabilmektedir. Bu nedenle, GYFB'lerin sağlamasını yapmak, bu hata ve yanlışlıkları önlemek açısından gerekli bir çalışmadır. Bu süreçte kilit unsur, doğrulamanın üst yönetim ve kurumsal personel ile birlikte gerçekleştirilmesidir.

Davey (2001) çalışmasında işletme yapısına göre göz önünde bulundurulması gereken konuları araştırmıştır. Araştırma bulguları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

3.1.1.1. Grup Yapısı

İşletme yapısının son dönem denetim raporları ve konsolide finansal tabloları ile uyumluluğu kontrol edilmelidir (Örneğin, grup yapısındaki değişiklikler: şirket birleşmeleri, satın almalar, devretme veya iştiraklarda artış veya azalış belirlenmelidir). Ayrıca, konsolidasyon için tüm işletmelerin dahil edildiğinden ve oluşturulan konsolide tabloların doğruluğundan emin olunmalıdır.

3.1.1.2. Muhasebe Sistemleri

Henüz denetlenmemiş tarihi ve gerçek değerlerin muhasebe kayıtlarına geri dönerek kontrolleri yapılmalı ve muhasebe sistemleri ile iç kontrol sistemleri yeniden değerlendirilmelidir.

3.1.1.3. Muhasebe Politikaları

İşletmenin benimsediği muhasebe politikaları ile GYFB için uygulanan muhasebe politikalarının tutarlılığı kontrol edilmelidir.

3.1.1.4. Finansal Tablolar

3.1.1.4.1. Gelir Tablosu

Satışlar:

- Satış rakamları satış varsayımları ile karşılaştırılmalıdır (Varsayımların kabul edilebilir düzeyde olup olmadığı belirlenmelidir).
- Satış hacimleri gözden geçirilmelidir.
- Geçmiş değerler ile karşılaştırılmalıdır (Geçmiş tutarlardan sapmaların nedenleri ve kontrol edilemeyen risk faktörleri tespit edilmelidir. İşletmenin grubuna katılan yeni şirketlerden tedarik edilen girdi tutarlarının önemli olabilecek etkileri belirlenmelidir).
- Üretim kapasitesi tesis, makine ve işgücü açısından karşılaştırılmalıdır.
- Eğer mümkünse mevcut piyasa verileri karşılaştırılmalı ve satış tahminlerini gerçekleştirebilecek bir piyasa talebinin oluşacağına dair bir kanıt olup olmadığı belirlenmelidir.
- İlgili pazarlardaki eğilimler, rakiplerin tepkileri ve piyasaya yeni katılan işletmeler değerlendirilmeli ve sektördeki rakip işletmeler ile rekabet üstünlüğünün nasıl sağlanabileceği tespit edilmelidir.
- Satış ve pazarlamanın etkileri dikkate alınmalıdır.
- Ticaretin mevsimsel yapısı, endüstri ve ekonomik döngüler belirlenmelidir.
- Satış emirlerini gösteren kayıtlar geçmiş dönemlerle karşılaştırılmalı ve teslimat süreleri değerlendirilmelidir.
- Fiyat politikalarının satış hacimlerine etkisi tespit edilerek ilgili varsayımın bu etkiler eşliğinde gerçekçi olup olmadığı belirlenmelidir.
- Yeni ürünlerin ve ürün gelişimin satış hacimlerine etkisi tespit edilmelidir.
- En son ve beklenen teknolojik değişimlerin satış hacimlerine etkisi tespit edilmelidir. Bu konudaki varsayımların gerçekçi olup olmadığı belirlenmelidir.
- Satış organizasyonunun etkinliği belirlenmelidir (Belli düzeyde etkinliğe sahip varsayımların kabul edilebilir seviyede olup olmadığı tespit edilmelidir).

- Dağıtım ağı ve yeni şubelere ihtiyacın olup olmadığı tespit edilmelidir (Bununla birlikte mevcut ve potansiyel müşteri profilleri, bu müşterilerin satın alma alışkanlıkları ve dağıtım kanalları belirlenmelidir).
- Genel olarak müşterilerin güven duyduğu finansman konularında yer alan kredi sınırlamaları bilinmelidir.
- Özellikle belli ürünler, rekabet ve adil rekabet konularında yurtiçi ve yurtdışı hükümet politikaları göz önünde bulundurulmalıdır.
- Satış fiyatları gözden geçirilmelidir.
- Geçmiş fiyatlarla nasıl kıyaslandığı ve farklılıkların makul olup olmadığı tespit edilmelidir.
- Fiyat artışlarının müşteriler tarafından kabul edilip edilmediği veya fiyat düşüşlerinin hangi nedenlerden kaynaklandığı belirlenmelidir.
- Üretimi veya satış hedeflerini etkileyecek sınırlayıcı faktörler veya dar geçitler tahmini değere yansıtılmalıdır.

Brüt Kâr Marjı:

- Brüt kâr oranları geçmişi ve geleceği gösterecek şekilde ve ürün bazında listelenmeli, farklar ve eğilimler makul şekilde açıklanmalıdır.
- Satış ve maliyet kayıtları incelenerek, karma veya genel mutabakat yöntemiyle açıklamaların doğruluğu test edilmelidir.
- Endüstri değerleri ile beklenen brüt satış kâr marjı karşılaştırılmalıdır.

Gider Kalemleri:

- Gider tutarları giderlere ait varsayımlar ile uyumlu olmalıdır.

Varsayımların doğrulanması:

- Makul düzeyde kabul edilebilir olup olmadıkları tespit edilmelidir.
- İşletme faaliyetlerine ait giderlerin tümünün kapsandığı belirlenmelidir.
- Geçmiş performans ile nasıl karşılaştırıldıkları belirlenmelidir (Yalnızca geçmiş değerlere benzer olmaları değil önemli değişimleri de içinde barındırdıkları önemlidir).

- İşletme faaliyetlerindeki tüm değişiklikler dikkate alınmalıdır (Örneğin, piyasa öncelikleri, istihdam, vs. Ayrıca, satış projeksiyonlarının yerine getirilmesi için satın alma, tanıtım, satışlar, üretim, yönetim ve sermaye kaynaklarının zamanında düzenlenmesi gerekmektedir).
- Satıcı davranışları ve düzenlemeleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Diğer Kalemler:

- Faiz ve vergi oranları uygulanmakta olan oranlar ile uyumlu olmalı ve bu oranları veya herhangi baz alınan bir hesaplamayı değiştirebilecek faktörler değerlendirilmelidir.
- Kâr paylarının doğruluğu kontrol edilmeli ve hesaplamalar makul olmalıdır.

3.1.1.4.2. Nakit Akış Tablosu

Nakit akışlar, nakit akış varsayımları, yasal ödeme tarihleri ve planlanan taahhütlerle bağdaştırılmalıdır. Bu aynı zamanda GYFB'lerin aritmetik doğruluğunu ve aşağıdaki unsurları değerlendirmeyi de beraberinde getirir:

- Sermaye artışları,
- Ticari belgeler,
- Varlıkların elden çıkarılmasından kaynaklanan tahsilat,
- Ticari harcamalar,
- Sermaye harcamaları,
- Vergiler,
- Kredi borçları ve diğer finansal ödemeler,
- Kâr payları (temettüleri).

Nakit akış tablosuna ait varsayımların doğrulanması ise şu unsurları içerir:

- Varsayımların tüm harcamaları belgelerine uygun olarak yansıttığı doğrulanmalıdır.
- Varsayımların makul düzeyde kabul edilebilir olup olmadığı belirlenmelidir.

- Varsayımlar ve tarihi veriler belgelerin zamanına göre kıyaslanmalıdır ve varsa sapma nedenlerinin kabul edilebilir olup olmadığına bakılmalıdır.
- Varsayımlar mevsimsel faktörleri (bazı işletmeler mali dönem sona ermeden ödeme yapabilmektedir) dikkate alınmalıdır.
- Alıcı ve satıcılar açısından varsayımlar satış koşulları ile değerlendirilmelidir.

Diğer unsurlar:

- İşletme içi hareketlerin konsolidasyonda elimine edildiğinden emin olunmalıdır.
- Borç tutarı satış ve faturalarla, alacaklı tutarı ise alım ve ödemeler ile uzlaştırılmalıdır.
- Nakit akış hareketlerinin kabul edilebilir olduğundan emin olmak için diğer bilanço kalemleri gözden geçirilmelidir.
- Herhangi bir hibe, bağış veya ödeneğin ilgili koşullara eklendiği dikkate alınmalıdır.
- Sınırlı ödeme yapılan veya ödeme yapılamayan fonlar tespit edilmelidir.

3.1.1.4.3. Bilanço (Finansal Durum Tablosu)

Bilanço en son doğrulama alanı olarak düşünülmelidir. Bu doğrulama, tüm varsayımların doğru uygulandığını, GYFB'lerin makul düzeyde kabul edilebilir olduğunu ve açılış/kapanış bakiyelerinin kâr tahminleri ile bağdaştırılabildiğini içermektedir. Değerlendirme sonunda bazı olası hataların altı çizilebilecektir (Borç ve alacak tutarlarının az veya fazla olması gibi). Bir başka deyişle, finansal ödemelerin mevcut borçları kapatamayacağı veya duran varlıklara değerinin üzerinde amortisman hesaplanabileceği gibi olabilecek hataları gösterilebilecektir.

3.2. Geleceğe Yönelik Finansal Tablo Analizi

Geleceğe yönelik finansal tabloların analizi kendi içerisinde ayrıca bazı zorlukları barındırmaktadır. Genellikle meslek mensupları tarafından düzenlenen bu bilgiler, belli bir düzende bankalara, potansiyel yatırımcılara ve yöneticilere sunulmaktadır. Birçok analist GYFB analizinde tarihi finansal bilgilerin analizinde kullanılan teknik ve metodları

uygulamaya çalışmaktadır. Ancak tarihi finansal bilgilerin analizi ile çok sayıda benzerlik olmasına karşın GYFB analizi önemli farklılıklar içermektedir. Bu bağlamda tarihi finansal bilgiler, rakamların nispeten doğrulanabilir olma varsayımı ile analiz edilirken, GYFB’ler gerçek sonuçlarının sunulan finansal tahminlerden yüksek olasılıkla farklı olacağı varsayımı ile analiz edilmektedir. Bu önemli farklılık GYFB analizine başka bir açıdan bakılması ve farklı yaklaşımların uygulanması gerektiği gerçeğini doğurmaktadır. Bu nedenle, meslek mensupları GYFB için tarihi finansal tablo analizinde yıllardır uyguladıkları yöntemlerden farklı teknikleri uygulamayı seçmeleri gerekecektir.

Kopczynski (1996) çalışmasında, meslek mensuplarının ve finansal analistlerin GYFB’yi anlamalarına ve analiz etmelerine yardımcı olmayı amaçlayarak, planlama ve karar verme süreçlerinde, geleceğe yönelik finansal tabloları hazırlama sürecine destek olmaktadır. Kopczynski (1996) geleneksel bakış açısını bir kenara bırakarak yeni bir yaklaşım ile analiz sürecini oluşturmaktan söz etmektedir. Bu yeni yaklaşım, işletmeyi birbiri ile ilişkili sistemler topluluğu olarak görerek, her bir altsistemin kendi aralarındaki ilişki ile önem kazandığını vurgulamaktadır. Bu teori “sistem yaklaşımı” olarak ifade edilmektedir. Sistem yaklaşımı uygun analiz ve karar verme için bilgi akışını en iyi duruma getirmeyi amaçlamaktadır. Bu şekilde organizasyon olarak bir işletmenin gerçekte nasıl çalıştığını açıklamak mümkün olmaktadır.

Sistem yaklaşımında işletme, birçok altsistemi içeren bir sistem olarak ele alınmaktadır. Analiz süreci, kendi başına bir sistem modeli olarak görülmekte ve diğer altsistemlerden bilgileri derlemeyi içermektedir. Başarı için analiz edilen GYFB, birçok altsistemi veya işletmenin unsurlarını doğru ve güvenilir bir biçimde yansıtmalıdır. Buna göre analist, sistemler bütünü olarak ifade edilen işletme, bir sistem olarak ifade edilen analiz süreci ve incelenen GYFB üçlüsünün tam ortasında yer almaktadır. Bu üç unsurun birbirleriyle ilişkili olması sonucunda herhangi bir kalemde gerçekleşen değişiklik veya hata tüm sistemi etkilemektedir.

Genel olarak ele alındığında, finansal tablolar analizi; amaçlarına uygun olarak bir veya birden fazla döneme ait finansal bilgilerin kendi aralarında veya bütünüle olan ilişkilerinin çeşitli analiz teknikleri doğrultusunda incelenmesi, yorumlanması ve değerlendirilmesidir (Akdoğan ve Tenker, 2007:549). Bütünüle olan ilişkinin önemi

Kopczynski (1996) tarafından işletmenin bir sistemler bütünü olarak anlaşılması açısından vurgulanmaktadır.

Geleneksel finansal tablolar analizi yaklaşımı genellikle kendi başına bir analiz süreci olarak ele alınmakta ve değerlerin elde edilmesiyle işletmelere ait genel bir görüşe ulaşılmaktadır. Burada işletmenin mali durumu, kârlılık durumu, mali yönden gelişmesinin yeterli olup olmadığı gibi konular ele alınarak yalnızca mevcut ve geçmişteki durum saptanmaktadır (Akdoğan ve Tenker, 2007:549). Ancak gerçekte doğrusal olmayan ve dinamik olan bir çevrede olmamızdan ötürü, GYFB analizi için basit bir algoritma bulunmamaktadır. Meslek mensubu, örneğin doğrusal bir model oluşturmaya çalıştığında, bu model dinamik ve kompleks olan gerçek hayata uygulanamayacağından önemli eksiklikler ile sonuçlanacaktır. Bunun yerine, birçok açık uçlu ve sürekli değişken olan bilgi kaynakları ile baş edecek kurallar sağlayan deneysel bir modele ihtiyaç duyulmaktadır.

GYFB analizi beş aşamalı bir model olarak geliştirilmiştir³⁸:

1. Nitel (Kalitatif) Analiz
2. Nicel (Kantitatif) Analiz
3. Stratejik Kaynakların Analizi
4. Duyarlılık Analizi
5. Değerlendirme ve Sonuç

Geleneksel modellere kıyasla, modelin etkinliğini anlamak için tarihi finansal tablo analizlerinde kullanılan yaklaşımlardan nasıl bir farklılık gösterdiği gözönünde bulundurulmalıdır. Geleceğe yönelik finansal tablolar ne olduğundan ziyade neler olabileceği ile ilgilenmektedir. Bu nedenle, sunulan verilerden olası sapmalar ve bu sapmalarla oluşan ilişkiler önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra, parçaları ayrı incelemek yeterli değildir. Bu parçaların birbirleriyle olan ilişkisini değerlendirmek farklılığı oluşturur. Sonuç olarak, geleceğe yönelik finansal tablolarda yalnızca raporların kapsamı değil aynı zamanda işletme faaliyetlerinin kapsamı da önemli bilgileri yansıtmaktadır.

³⁸ Kopczynski, F. J. 1996. Prospective Financial Statement Analysis, John Wiley and Sons, Inc. 2. Bölüm

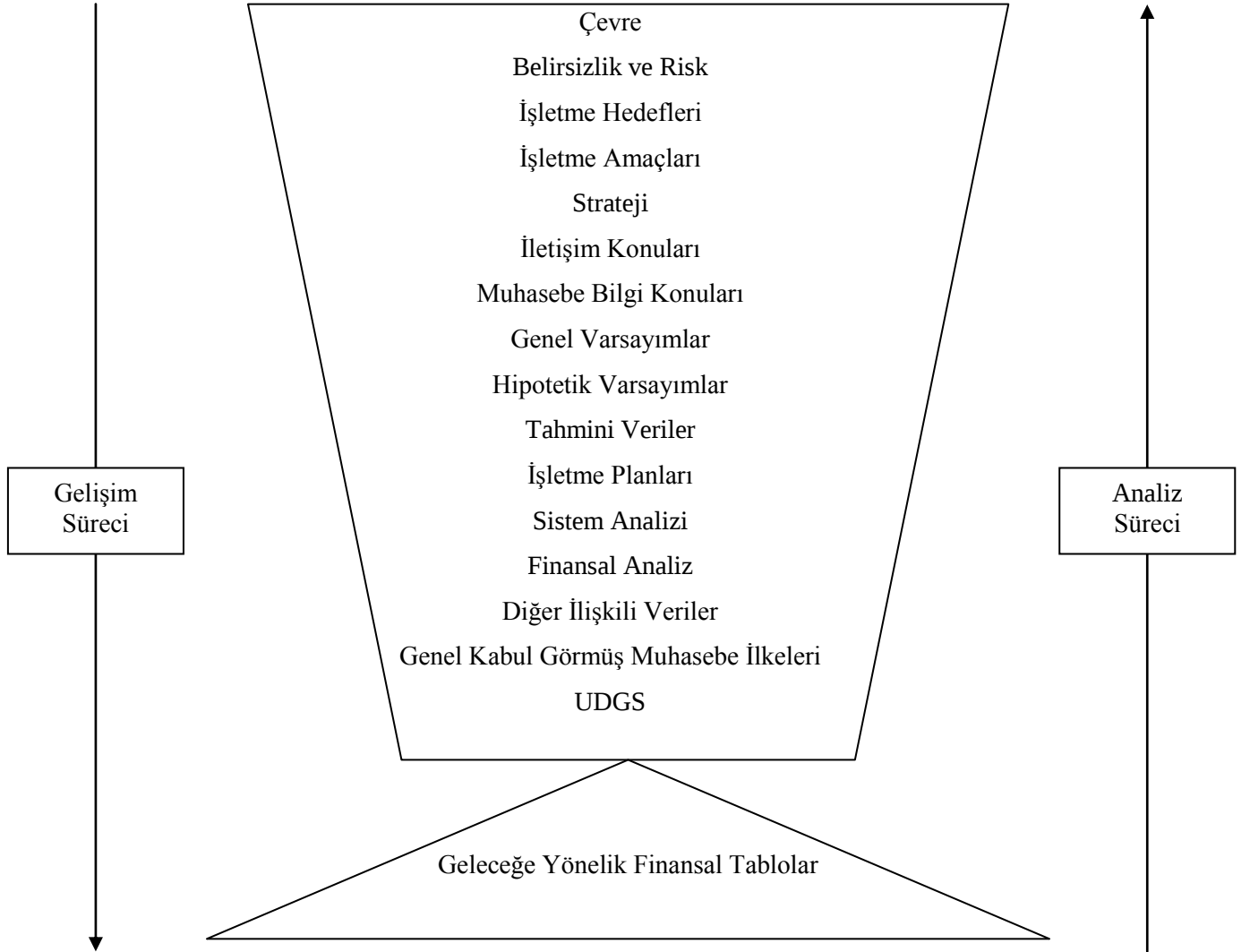
Analiz sürecinde tercih edilen yaklaşım, bilgisayar tekniklerini kullanan, duyarlılık analizine vurgu yapan, direkt olarak risk ve belirsizliklerle ilgilenen ve nitel konuları açık bir şekilde ele alan bir yaklaşım olmalıdır. Aynı zamanda, yalnızca içerik olarak değil, süreci etkileyen tüm insan faktörlerini de ele alarak iletişimin önemine vurgu yapmalıdır. Varsayımlar ve nitel konular analiz sürecinde odak noktası olmak zorundadır. Ayrıca uzmanların analiz sürecinde verilerin içindeki gizli ipuçlarını çözümlemek ve anlamak gibi yeteneklere sahip olmaları önemli bir ihtiyaç olarak nitelendirilebilir.

Tarihi finansal tablo analizinde rakamlar onaylanabilirken, geleceğe yönelik tablolarda bu mümkün olmamaktadır. GYFB'ler tarihi finansal verilere göre çok daha fazla risk ve belirsizlik unsuru içermektedir. Bu risklerden en önemlisi, ileriye yönelik bilgilerin gerçek değerlerden önemli düzeyde farklı ve hatalı olabilmesidir. Dolayısıyla GYFB analizi özel bir önem ve dikkat gerektirir.

Geleceğe yönelik finansal tablolar sürekli değişebilen bilgiyi yansıttıklarından analiz sürecinde olası eğilimleri oluşturmak ve olası süreksizlikleri ele almak gerekir. Nitel analiz bu noktada güçlü bir faktördür.

Şekil 1'e göre, meslek mensubu, tüm ilişkili unsurları ele alarak genelden özele doğru giderek geleceğe yönelik finansal tabloları oluşturmaktadır. Daha önce de söz edildiği üzere, tabloların hazırlanması sürecinde varolan tüm varsayımlardan işletme yönetimi sorumludur. Özellikle dikkat edilmesi gereken analiz sürecinin gelişim sürecine göre farklılık göstermesidir. Analiz süreci ters yönde hareket ederek, geleceğe yönelik tablolara, özelden doğru çok daha genele ve açık uçlu bir perspektife giderek yaklaşmaktadır. Bu süreç, gelişim sürecindeki unsurlarla sınırlandırılmayarak, GYFB'nin anlaşılması için her türlü bilgi kaynağını kullanabilmelidir. Son değerlendirmede ise meslek mensubu, süreçteki tüm ilgili kalemleri, sistemin bütünlüğünde barındırdığı karakteristik özelliklere olan etkisini incelemek amacıyla biraraya getirmelidir. Çünkü burada önemli olan belirli bir unsur veya bir altsistem değil, sistemin bütünüdür. Bu husus geleceğe yönelik finansal tablo analizi için oluşturulan sistemler sürecinin temelini oluşturmaktadır.

Şekil 1. Geleceğe Yönelik Finansal Tabloların Gelişimi ve Analizi

Kaynak: Kopczynski, F. J. 1996. *Prospective Financial Statement Analysis*. John Wiley and Sons, Inc. s.21

3.2.1. Nitel Analiz

Nitel analiz, yedi adımdan oluşmaktadır:

1. Genel kapsamı oluşturma: Meslek mensuplarının işletme için gerekli olan iletişim sisteminin tüm unsur ve bileşenlerini incelemesi gerekmektedir. Bu sistemin bir parçası olan geleceğe yönelik finansal tabloların hazırlanması aynı derecede önem taşır. Bu nedenle, GYFB'nin hazırlanması ve sunulmasında temel analitik çerçeve takip edilmeli ve şu unsurlara dikkat çekilmelidir:

- Geleceğe yönelik finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ile uyumu,
- Finansal tabloların amaçları,
- Muhasebe bilgisinin niteliksel özellikleri,
- Temel varsayımlar,
- Uygulanan temel ilkeler,
- Kullanılan temel düzenleyiciler.

Bu temel hususlar genel kabul muhasebe ilkelere uyum için gereklerin yerine getirilmesine ve finansal bilginin anlaşılması ve sunumunda kapsamın oluşturulmasına yardımcı olmaktadır.

2. Stratejik planı gözden geçirme: Çeşitli bileşenleri ile stratejik plan işletme faaliyetlerinin kapsamını oluşturur. Meslek mensubunun bu planı çok iyi anlaması ve gözden geçirmesi gerekir. Jauch ve Glueck (1988)'e göre genel karar verme sürecini temel alan stratejik yönetim planının ilk aşamasında işletme misyonu, hedefleri, değerleri ile kilit personelin belirlendiği stratejik yönetim unsurları bulunmaktadır. İkinci aşamada işletme çevresinin araştırılması ve işletmenin tehdit ve fırsatlarının tespit edilmesi, üçüncü aşamada ise çeşitli alternatiflerin göz önünde bulundurulması ve doğru stratejinin seçildiğinden emin olunması bulunmaktadır. Planların, politikaların, kaynakların ve idari yapının strateji ile örtüşmesi dördüncü aşamayı oluştururken, strateji ve uygulamanın işletme hedeflerini karşıladığından emin olunması beşinci ve son aşamadır.

3. İşletme planını inceleme: İşletme planı stratejilerin hangi yönde belirleneceğine temel oluşturması nedeniyle yönetim tarafından çok iyi kavranmalıdır. Analiz sürecinde işletme planını gözden geçirmek önemli bir aşamadır ve meslek mensubu stratejik plan ile işletme planını birarada ele almalıdır. Aksi durumda işletme yönünü kaybedecektir. Bu aşamada analiz süreci işletmenin çeşitli fonksiyon ve işlevlerini incelemeyi gerektirir. Diğer bir önemli unsur ise, işletmenin süreklilik arz eden bir tahmin sürecine gereksiniminin olmasıdır. İşletme, sürekli değişim, sürekli tarama ve uygun eylemlere geçilmesi için doğru bilgiyi elde eden bir mekanizmaya ihtiyaç duymaktadır.

4. Sistemleri ve kendi aralarındaki ilişkileri tanımlama ve inceleme: Analizin genel bakış açısı sistem kapsamında yer almaktadır. Bunun için tüm bileşenlere, işletmenin

altsistemlerine ve bunlar arasındaki ilişkilere karşı bir duyarlılık gerekmektedir. Her bir altsistem kendi parçaları içinde bir bütün aynı zamanda daha büyük bir sistemin parçası olarak ele alınmalıdır.

5. İnceleme kapsamını belirleme: Analizin tamamlanması için ne kadar bir çalışma gerektiği konusunda ayrı bir muhakeme yapılması gerekmektedir.

6. Varsayımları inceleme: Tüm finansal tablolarda yer alan varsayımlar geleceğe yönelik finansal tablolar için ayrı bir önem taşır. Bu tabloları anlamak için, temelde yatan varsayımları anlamak ve değerlendirmek gerekmektedir.

7. Hazırlama ve sunumu gözden geçirme: Geleceğe yönelik finansal tabloların raporlanmasının gözden geçirilmesi özel süreçleri gerektirmektedir.

Sonuç olarak nitel sonuçlar; muhtemel ilişkilerin, sebep, sonuçların ve dinamik süreçlerin oluşmasında önemli bir role sahiptir. Bu türde bir analiz sürecinin içinde bulunan analist aynı zamanda işletme ile ilgili detaylı ve içsel bilgiler derlemiş olmaktadır. Kolay ve hızlı sonuçlar elde edilemekte, ancak niceliksel araştırmaların ortaya çıkaramadığı nitel (kalitatif) özelliklerin tespit edilmesi ve değerlendirilmesinde çok daha büyük önem teşkil etmektedir (Burns, 2000).

3.2.2. Nicel Analiz

Nicel analiz ise dört adımdan oluşmaktadır:

1. Model ve modelin değerlendirilmesinin iyi bilinmesi: Nicel analizde ilk aşama model için bir anlayış geliştirmektir. Bu noktada analiz için bilgisayar programlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Daha sonra model çıktıları kullanarak doğrulamak amacıyla ilk basit aritmetik testler uygulanmalıdır. Matematiksel doğrulamanın ardından modelin kendisini bazı girdileri değiştirerek test etmek gerekmektedir. Örneğin, bilanço eşitliğinin aynı kalıp kalmadığı tespit edilmelidir. Geleceğe yönelik finansal tablolar değişikliklere olanak veren birçok durumla karşı karşıya kalması nedeniyle bilgisayar programları bu değişimleri yansıtabilmeli ve meslek mensubuna sonuçları değerlendirmesi için olanak sağlamalıdır.

2. Geleneksel finansal analiz: Geleneksel analizde ilk aşama kriterlerin ve hedeflerin belirlenmesidir. Bu noktada tarihi veriler, endüstri değerleri ve çeşitli bütçe ve hedefler olmak üzere üç kaynaktan faydalanılmaktadır.

Meslek mensupları istenilen yaklaşıma karar vermek için tablolar üzerinde dönemsel hesaplamalar ve testler yapması gerekebilir. Bu şekilde tahmini değerleri ve tutarlılığı ölçme imkânı elde edilir ve önemli bir sapma farkedildiğinde, varsayımların yeniden gözden geçirilmesi ve işletme planlarının incelenmesi sağlanabilir.

3. Ayırıştırma (iflas) Çözümlemesi: Ayırıştırma analizini uygulamak meslek mensubunun kararına kalmıştır. Ancak genel olarak bu analiz iyi bir referans kaynağı olarak kabul edilmektedir. Ticari işletmelere yönelik şöyle bir model geliştirilmiştir:

Likidite, Kârlılık, Kaldıraç oranı, Borç ödeme gücü ve Etkinlik gibi faktörler arasından bir oran ayırıştırma fonksiyonu olarak seçilir ve beş değişken elde edilir:

- X_1 = çalışma sermayesi/toplam varlıklar
- X_2 = Dağıtılmamış kârlar/toplam varlıklar
- X_3 = Faiz ve vergi öncesi kâr/toplam varlıklar
- X_4 = Sermaye piyasa değeri/toplam borcun defter değeri
- X_5 = Satışlar/Toplam varlıklar

Birçok hesaplamadan sonra belirlenen ayırıştırma fonksiyonu eşitliği şu şekilde gösterilebilir:

$$Z = 1.2X_1 + 1.4X_2 + 3.3X_3 + .6X_4 + 1.0X_5$$

4. Değerleme: Günümüzde en yaygın yöntemlerden birisi olan şirket değerlemesinin temelinde gelecekteki vergi sonrası nakit akışlarının bugünkü değeri yer almaktadır. Gelecek değerleri aynı zamanda geleceğe yönelik finansal tablolar ilişkili olmakta ve bu tablolar için kullanılabilmektedir. Bu yöntemdeki en büyük zorluk faiz oranlarını seçmek ve diğer önemli verileri hesaplamaların dışında bırakmaktır.

3.2.3. Stratejik Kaynakların Analizi

İşletmenin amaç ve hedeflerini oluşturan tüm kaynakların işletme planı içerisinde yer alması önemlidir. Herhangi gerekli bir kaynağın eksikliği o hedefin önemli olmadığına veya süreçte önemli bir hata olduğuna işaret edebilmektedir. Hedeflerin anlamlı olabilmesi şu kuralların uygulanması gerektirir:

- Hedefler açık, doğrudan ve anlaşılır olmalıdır.
- Hedefler ulaşılabilir olmalıdır.
- Hedefler somut faktörlere dönüştürülebilir olmalıdır.

Bu kurallar içerisinde üçüncüsü ayrı bir önem taşımaya karşın genellikle en çok gözardı edilen olduğu tespit edilmiştir.

3.2.4. Duyarlılık Analizi

Duyarlılık analizi en önemli yöntemlerden biri olarak değerlendirilmektedir. ISAE 3400 Standardı'nda bu analiz yöntemine gönderme yapılmaktadır. Özellikle varsayımların gerekli şekilde finansal tablo dipnotlarında açıklanması hususunda, bu varsayımların yüksek derece belirsizlik içeren konular doğrultusunda ne düzeyde duyarlı olduğu, bir başka deyişle sonuçları ne düzeyde değiştirebileceği yine açıklamalarda yer almalıdır (ISAE 3400: 26-c).

Duyarlılık analizi birçok çeşitli senaryo oluşturmada ve işletmenin planlarına göre en iyi, en kötü ve olasılığı yüksek olan tüm senaryoları tespit etmektedir. Duyarlılık analizi üç adımdan oluşmaktadır (Kopczynski, 1996):

1. Nitel Duyarlılık Analizi: Geleceğe yönelik finansal tablolarda açıklanan rakamların birebir aynı tutarlarda gerçekleşme ihtimali çok düşüktür. Analiz, nitel bileşenler için tablolar oluşturulmasına ve bu tabloların işlevlerine dikkat çekmektedir. Bu nedenle, geleceğe yönelik finansal tablolarda gerçekleşebilecek değişimlerin etkilerini inceleyen bu bileşenlere duyarlılık analizi yapılması gerekmektedir. Genellikle nitel verilere uygulanan bu analiz “ Ya...olursa, ne olacak?” tipinde bir analiz olarak tanımlanmaktadır. Buradaki önemli husus nitel bilgiyi oluşturan temelde destek olan nicel bilginin olmasıdır.

2. Nicel Duyarlılık Analizi: Duyarlılık analizi nicel olarak üç biçimde ele alınmaktadır:

- Sayısal duyarlılık: Değişime konu olabilecek belli aritmetik değişimlerle ilgilenir. Tüm finansal modeller sayısal duyarlılık gösterir.
- Davranışsal duyarlılık: İlişkiler veya parametrik değerlerde değişime konu olabilecek farklılıklar ile ilgilenir. Uygulama açısından sayısal duyarlılık analizine kıyasla daha zordur ve meslek mensubu davranış kalıplarında belli aralıklar içerisinde önemli ölçüde dalgalanma görüldüğünde dikkatli olmalıdır.
- Stratejik duyarlılık: Kabul edilebilir değişimlere yol açabilecek politik kararların etkilerini inceler.

Duyarlılık analizinde parametre değişimleri, yapısal değişimler ve iki değişimin kombinasyonu olmak üzere üç çeşit değişim kullanılmaktadır. Bu unsurlar aracılığıyla gerçek modelde mekanik değişimler oluşturarak modelin hangi durumlara karşı duyarlılık gösterdiği tespit edilebilmektedir.

3. Stratejik (Toplam) Kaynakların Duyarlılık Analizi: İşletme planının çeşitli unsurlarda meydana gelebilecek değişimlerin işletme politikasına veya stratejik planlara olası etkileri stratejik duyarlılık olarak tanımlanmaktadır. Stratejik kaynakların duyarlılığı ise önemli varsayımlardaki farklılıklar veya değişikliklerin analiz edilen geleceğe yönelik finansal tablolara olan etkisi ile ilgilidir. Bu etkilerin tümü, nitel ve nicel olmak üzere, bu analiz türünün odak noktasını oluşturmaktadır. Politikalar sonuçları etkiler, ancak sonuçlar politikayı etkileyebilir ve bu durum geribildirimın önemli rol oynadığı doğrusal olmayan dinamik bir çevrede ortaya çıkmaktadır. Bu iki benzer fakat farklı duyarlılık türü, sistemler yaklaşımında birbiriyle ilişkili olarak ele alınmaktadır.

3.2.4.1. GYFB'ler ve Duyarlılık Analizi

İyi hazırlanmış bir işletme planında duyarlılık veya başabaş analizi önemlilik arz etmektedir. Finansal tahminlerin ve projeksiyonların birçok belirsizlikle karşı karşıya olmaları nedeniyle, elde edilebilirlik açısından önemli olarak değerlendirilen herhangi bir varsayım, duyarlılık analizi hesaplamalarına konu olmalıdır. Böylece, duyarlılık analizi ile

varsayımların; kâr oranları, çalışma sermayesi ve kredi sözleşmeleri üzerindeki etkisi görülebilecektir.

Duyarlılık analizi, ülkelerin düzenlediği GYFB'lere özel kılavuzların birçok yerinde yer almaktadır. Örneğin, ICAEW (2003) tarafından düzenlenen kılavuza göre, her ölçülebilir varsayımda gerçekleştirilecek yüzdesel değişimlerin toplam nakit akışları üzerindeki etkisini gösteren bir duyarlılık analizi sunmak faydalı olabilecektir. Duyarlılık analizlerinin karşılaştırmalarda da kullanılması önerilmektedir. Ancak eğer birden fazla birbiriyle ilişkili belirsizlikler, nitel varsayımlar veya güvenilir olmayan göstergeler bulunuyorsa, GYFB kullanıcılarının, bu analizden anlamlı sonuçlar çıkarmaları mümkün olmayabilir. Bu durum göz önünde bulundurularak, uzun ve karmaşık bilgilerin dipnot ve açıklamalarda yer almamasına dikkat edilmelidir (ICAEW, 2003: 7.22).

Duyarlılık analizini yürütecek uzmanların işletmenin kontrolünde olan ve olmayan faktörleri belirlemeleri gerekmektedir. Birçok faktör direkt olarak işletme yönetiminin kontrolünde olabilmektedir. Birçok faktör ise direkt faktörlerin etki ve tepkileri ile ortaya çıkmaktadır. Bunun dışında ise yine birçok sayıda faktör işletme yönetiminin kontrolünün tamamen dışında kalmaktadır. Davey (2001) tarafından açıklanan bu faktörler Tablo 10'da özetlenmektedir.

Tablo 10. İşletme Yönetiminin Kontrolünde Olan ve Olmayan Faktörler

İşletme Yönetiminin Kontrolünde Olan Faktörler	İşletme Yönetiminin Kontrolünde Olmayan Faktörler
Fiyatlama politikası (arz/talep teorisi ile ilişkili)	Hükümet politikaları
Üretim kapasitesi (tesis ve makineler, işçi sayısı ile ilgili)	Enflasyon ve durgunluk
Pazarlama ve reklam politikaları	Döviz kurları (ancak vadeli piyasalardaki işlemlerle bu risk önlenbilir)
Dağıtım ağı politikası	Vergiler (kişisel ve kurumsal)
Araştırma ve geliştirme politikası	Olağanüstü faktörler (savaş, kamulaştırma vs.) Doğa olayları (iklim değişiklikleri, kuraklık, fırtına/kasırga, sel veya deprem.)

3.2.4.2. Duyarlılık Analizinin Uygulanması

İlk hedef, değişim olasılığı yüksek olan varsayımların, eğer bir değişiklik olursa, finansal tahmin veya projeksiyon değerlerine olan etkilerinin tespit edilmesi olmalıdır. Buna göre, duyarlılık hesaplamalarına genel olarak şu örnekler geliştirilebilir:

- Satış cirosunun hacminde bir artış veya azalış:
Bu değişim satışların maliyetini direkt olarak etkileyecek, ancak brüt kâr marjını aynı şekilde etkilemeyecektir. Değişim miktarlarının ayarlanması uzmanların ve GYFB'lerle ilgili finans danışmanlarının takdirinde olmalı, tahmin edilen satış tutarlarına ulaşılabilirlik göz önünde bulundurulmalıdır.
- Satış cirosunda fiyat bazında bir artış veya azalış:
Bu değişim ise brüt kâr marjını direkt olarak etkileyecektir. Ancak satış fiyatı tahminlerine ulaşılabilirlik yine dikkate alınmalıdır. En uygun yaklaşım (eğer işletmenin doğal yapısına aykırı değilse) kâr marjlarında eşit oranda değişikliğe gitmektir. Böylece, tahmini değerleri tarihi kâr marjları ile karşılaştırma olanağı elde edilebilir. Diğer taraftan, eğer gelişmiş bir tablo kullanılıyorsa, daha özel bir ayarlama veya detaylı bir yeniden fiyatlandırma kâr marjında tümünden bir oynama yapmaktan daha uygun olabilir.
- Tahmin veya projekte edilmemiş bir harcamanın ortaya çıkma olasılığı:
Bu ihtimal için tarihi verilerin ve gelecek faaliyetlerde bilinen değişikliklerin gözönünde bulundurulması gerekmektedir.
- Borç finansmanının önemli olduğu durumlarda banka faiz oranında bir hareket.
- Borçluların ödeme günlerinin uzaması (Örneğin 30 gün sonra dönen borçlar 40 güne yükselirse, tahmini net nakit akış tutarı düşecektir).
- Alacaklılara yapılacak ödeme günlerinin kısalması (Örneğin 40 gün sonra yapılacak ödemeler 30 güne inerse, tahmini net nakit akış tutarı düşecektir).
- Varsayılan enflasyon ve döviz oranlarında bir değişim.

3.2.5. Stokastik Risk Analizi

Davey (2001), GYFB için duyarlılık analizine alternatif olarak stokastik (olasılığa dayalı olarak tahmini ve belirsizlik içeren matematiksel hesaplama yöntemi) modellerin bu

süreçte uygulanabileceğini önermektedir. Bu modeller arasında en çok bilinen model Monte Carlo Simülasyonu³⁹ olarak ifade edilmekte olup risk analiz sürecinde yaygın olarak kullanılan gelişmiş bir yöntemdir. GYFB'nin, fiili değerlerden sapma olasılığı yüksek olan varsayımlara dayalı olması nedeniyle; stokastik bir yaklaşım, her geleceğe yönelik değeri bağımsız ve objektif olarak inceleyebilir veya bu değerlerin sağlama modeli olarak görev alabilir.

3.2.5.1. Stokastik Risk Analizinin Temel Amaçları

- Bir tahminin olası değerlerini anlamak: Örneğin 5 yıllık kâr tahmini değerlerini yalnızca en iyi veya en kötü senaryo bazında değerlendirmek değil, aynı zamanda belli bir güven aralığında ve tahmin değerlerinden herhangi birinin göreceli olarak fazla gerçekleşme olasılığı ile birlikte değerlendirmek anlamına gelir. Duyarlılık analizinin aksine, tüm değişkenlere aynı anda olan duyarlılığı değil, bir veya birden fazla değişkene olan duyarlılığı ve bu değişkenlerin kendi aralarındaki ilişkileri ve risk karakterlerinin incelenmesi ile stokastik risk analizi yönteminden fayda sağlanabilir.
- Bir modeldeki en büyük riskleri anlamak: Tahmin modelindeki hangi değişkenlerin sonuçlara daha büyük etkisi olduğunu tespit etmek, bir başka deyişle hangi değişkenlerin; daha belirsiz, değişken ve önemli olduğunu belirlemek anlamına gelir. Modeldeki bazı değişkenler işletme yönetiminin kontrolü dahilinde, bazıları ise kontrolü dışında olacaktır.

3.2.5.2. Stokastik Risk Analizinin Uygulanması

Geleneksel duyarlılık analizinden farklı olarak stokastik analiz, özel yazılım konusunda yetkili matematiksel istatistik hizmetlerine ihtiyaç duymaktadır. Burda da, uzmanların işletmenin yapısını, planını ve içinde bulunduğu endüstriyi çok iyi bilen taraflarla birlikte çalışması gerekmektedir.

Öncelikli olarak dikkate alınması gereken makul düzeyde değişkenlik gösterebilecek ve değişim sonucunda tahminleri önemli ölçüde etkileyebilecek olan

³⁹ Rastgele üretilen sayılardan faydalanılarak istatistiksel simülasyonlar gerçekleştirme yöntemine Monte Carlo Simülasyonu adı verilmektedir (Willmott, 2006).

varsayımlardır. Ancak, değişken olup tahminleri önemli düzeyde değiştirmeyecek varsayımlar da modele eklenebilir.

Herbir varsayım istatistikçiler tarafından geçmiş veriler, uzman görüşleri, değişkenin alabileceği tüm değer aralıklarının istatistiksel dağılımı veya değerlerin olasılıkları ile değerlendirilmelidir. İstatistiksel bir dağılım aynı zamanda değişkenin sapma riskini ve riskin özelliklerine göre belirsizliği de dikkate almaya olanak sağlamaktadır.

Bazı durumlarda değişkenler birbirleriyle ilişkili veya birbirlerini etkileyen unsurlar olarak tespit edilebilir. Bu bağıllık veya korelasyonlar mutlaka belirlenmeli ve istatistik uzmanı tarafından matematiksel olarak belirtilmelidir. Bu gibi etkileşimler özelliklerine göre birçok şekilde gösterilebilir.

Modelin birçok kez tekrarlanması sonucunda herbir değişken için rastgele üretilen birçok değer elde edilecektir. Bu değerler herbir değişkene verilen dağılımı ve diğer değişkenlerle olan ilişkileri gözönünde bulundurarak üretilecektir. Bu durumda, bilgisayar faiz oranlarına yüksek değerler üretirken yatırım getirilerine düşük değerler oluşturamayacaktır.

Tek bir tekrarlama ile herbir değişken için rastgele değerler elde edilmekte, olası senaryo ve tahmin değerleri oluşturulmaktadır. Birden fazla senaryonun üretilmesi ile Monte Carlo simulasyon yönteminden fayda sağlanabilmektedir. Özellikle analitik çözümlerin olmadığı durumlarda, bu yöntem ile belli sayıda örneklem üzerinden önemli değerler tespit edilebilmektedir (Cuthbertson ve Nitzsche, 2005).

3.2.6. Yazılım Araçlarının GYFB Analizinde Önemi

İşletmeler için GYFB üretiminde güçlü olan ve hesap tabloları oluşturan çok çeşitli yazılım programları bulunmaktadır. Bu programlar çoğunlukla bütçelemelerde kullanılmakta olup, daha gelişmiş modeller için de uzman paketler bulunmaktadır.

Genel olarak, GYFB'lerin kâr ve zarar hesapları, nakit akışları ve bilançoları bütünleştiren bilgisayar çizelgelerinde oluşturulması önerilmektedir. Bununla birlikte, bu tabloların varsayımların kilit faktörlerini de listelemesi gerekmektedir. Yazılım programlarının önemi şu şekilde özetlenebilir (Davey, 2001:4):

- Model veya formülün sisteme girilmesiyle, bilgisayar çizelgeleri tüm değişiklikleri en az çaba ile gerçekleştirmektedir. Bu özellikle duyarlılık ve stokastik analizlerini kolaylaştırmaktadır.
- GYFB'lerin kâr ve zarar hesapları, nakit akışları ve bilançoları birleştirilmesi gerektiği düşünüldüğünde bu hesapların bağımsız hazırlanmalarına göre bilgisayar çizelgelerinin kullanılması önemli hata risklerini ortadan kaldırmaktadır.
- GYFB'ler hazırlanırken varsayımlar dosyası kullanmak ve kilit faktörleri belirlemek bu bilgilerin hangi alanlarda değişime konu olabileceğinin açıkça gözlemlenmesine olanak vermektedir. Tek bir varsayım hücresinin değiştirilmesi ile tüm tahmin değerleri güncellenecek ve süreci kolaylaştırarak daha etkin olmasını sağlayacaktır.

3.2.7. Değerlendirme ve Sonuç

Sürecin son aşamasında meslek mensupları, sonuçları ve bir önceki aşamalarda elde edilen verileri etkinlikleri bakımından incelemek ve değerlendirmekle yükümlüdür. Bu aşamada sorulacak en önemli değerlendirme soruları şu şekilde sıralanabilir:

- İşletme, geleceğe yönelik finansal tabloların yansıttığı şekilde çevrenin sunduğu olanaklardan faydalanabilecek ve aynı zamanda tehditleri karşılayabilecek midir?
- Geleceğe yönelik finansal tablolar uygulanabilir mi?
- Varsayımlar finansal tahmin veya projeksiyonlara makul düzeyde bir dayanak oluşturuyor mu?
- Eğer bazı sapmalar söz konusu ise, önemlilik ilkesi gereğince önemli sayılabilir mi?
- Sistemler bakış açısı altında, net sonuçlar (varsayımlardaki olası sapmalarla birlikte) önceden tahmin veya projekte edilen sonuçlara göre kabul edilebilir düzeyde midir?

Geleceğe yönelik finansal tabloların analiz sürecinin en başından değerlendirme aşamasına kadar meslek mensupları farklı bir bakış açısı ve yaklaşıma sahip olmalarının önemi görülmektedir. Bu bakış açısı ve yaklaşımın bazı önemli unsurları şöyle özetlenebilir (Kopczynski, 1996):

- Neler olabileceğine bir vurgu,
- Sistem paradigmalarının kullanımı,
- Modelleme, bilgisayarlar ve duyarlılık analizini kullanan bir yaklaşım,
- İletişim, nitel konular ve varsayımlara bir vurgu,
- Teknikle birlikte sanatsal bir takdir,
- Risk ve belirsizliklere bir vurgu,
- Kapsama odaklanma,
- Değişimin tek gerçek sabit olduğu anlayışı.

Sonuç olarak GYFB'nin hazırlanması her zaman karar verme ve takdir etmeyi içerisinde barındırmaktadır. Bu bilgileri hazırlayan ve sorumluluk alan kişiler işletmeyi bir sistemler bütünü olarak kabul edip, kararlarını desteklemek, itinalı ve sağlam bir yöntemle tahmin değerlerini kanıtlamak durumundadır.

BÖLÜM IV. GELECEĞE YÖNELİK FİNANSAL BİLGİLERİN BAZI ÜLKELER VE TÜRKİYE AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Geleceğe yönelik finansal bilgiler, bir önceki bölümlerde açıklandığı üzere, hazırlama, raporlama ve inceleme süreçlerine göre ayrılarak teorik olarak belli bir çerçeveye yerleştirilmiştir. Özellikle ABD ve Avrupa ülkelerinde halka açık şirketlerin geleceğe yönelik çeşitli finansal bilgileri yatırımcılara sunmalarıyla birlikte mevzuata birçok ekleme yapılmış ve çeşitli kılavuzlar düzenlenmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde, özellikle araştırmanın konusu kapsamında daha önce yapılmış analitik ve analitik olmayan akademik çalışmalar özetlenmiştir. Daha sonra, önceki bölümlerde açıklanan bilgiler doğrultusunda çeşitli ülkelerin önde gelen kurumları tarafından düzenlenen tartışma raporları analiz edilmiştir. En son kısımda ise, Türkiye’deki mevcut durum mercek altına alınarak, uygulanan pilot araştırmanın önemi, amacı, kapsamı ve yöntemi açıklanmıştır. Araştırmanın sonuçları ve bu sonuçların değerlendirilmesi yoluyla ülkemiz açısından tespitler ortaya konmuştur.

4.1. Literatür Taraması

GYFB doğrultusunda bugüne kadar yapılan akademik araştırmalar incelendiğinde, bu bilgilerin yatırımcılar için ne derecede önem arz ettiği ile ilgili çeşitli çalışmalara rastlanabilmektedir. İlk olarak, tahminlerin doğruluk ve güvenilirliği gerçek rakamlarla, finansal analistlerin göstergeleriyle ve zaman serisi modelleriyle karşılaştırılmış, daha sonra birçok çalışma işletme tahminlerinin yatırımcılar açısından önemli olduğunu ve bu tahminlerin kazanç sağlamada etkili rolünün bulunduğunu saptamıştır. Kısaca, mevcut araştırmalar işletme yönetimin geleceğe yönelik finansal verilerinin önemli bilgi içerdiğini göstermektedir.

Bu bağlamda, dikkat çeken çalışmaların bir çoğu, bağımsız denetim raporlarında verilen mesajın çeşitli finansal rapor kullanıcılarından oluşan gruplar tarafından farklı algılanması konusunu incelemiştir. Akademik literatürde bu algılar arasındaki açıklığa “beklenti boşluğu” (beklenti farkı) adı verilmektedir. Beklenti boşluğu kamunun meslek mensubuna ait rol ve sorumluluklarını algılamasıyla, meslek mensubunun kendisinin bu rol

ve sorumlulukları algısı arasındaki farktan ortaya çıkmaktadır. Beklenti boşluğu yaratabilen diğer konular ise şöyle sıralanabilir:

- denetim fonksiyonunun kalitesi,
- mesleğin yapısı ve düzenlemeleri,
- denetim raporlarının niteliği ve anlamı,
- denetçinin kullanıcılara farklı seviyelerde güvence aktarabilme kabiliyeti (Schelluh ve Gay, 2006).

Schelluh ve Gay (2006), çalışmalarında geleceğe yönelik finansal bilgilerin beklenti boşluğuna olası etkilerini araştırmışlardır. Berlinger ve Robbins (1986) ise bu bilgilerin güvenilirlik açısından riskli olması nedeniyle harici kullanımının uzun zaman boyunca uygun bulunmadığını belirtirken, Dev ve Webb (1972) tahminlerin önceden doğrulanmasının mümkün olamayacağını tartışmışlardır. Ancak, Berlinger ve Robbins (1986) her zaman firmalar hakkında en uygun geleceğe yönelik tahminlerin, en az geçmiş finansal bilgiler kadar kabul gördüğünü ileri sürmüşlerdir.

Bunun dışında, meslek mensuplarının GYFB'lerin güvenilirliğini artırma kabiliyeti ile ilgili de çalışmalar da yapılmıştır. Corless and Norgaard (1974) denetçilerin gelecek kâr tahminleri üzerinde kullanıcılar açısından az oranda güven arttırdığını ancak bunun temel nedeninin denetçiler değil, tahmini bilgilerin niteliği olduğunu göstermişlerdir. Bunun aksine, Johnson and Pany (1984) denetçi ve kredi veren kuruluşların denetim kurumlarının tahmini finansal bilginin olasılığını arttıracaklarını ve hata payını düşürerek daha doğru olmasını sağlayacağını belirtmişlerdir. Mak (1990) yine buna benzer olarak geleceğe yönelik finansal bilgilerin bağımsız denetim kurumları tarafından incelenmesinin, bu bilgilerin doğruluğunu arttırarak, kullanıcılara güvence vereceğine dikkat çekmiştir.

Rodgers ve Housel (2004) ise, meslek mensuplarının firmalar hakkında çevresel risk bilgisini, yönetimin tahmini finansal bilgilerini destekleyen inceleme raporlarında nasıl kullandığını incelemişler ve karar alma sürecinden sonra meslek mensubunun, yargı verme aşamasında finansal bilgiyi incelemeye daha çok ihtiyaç duymakta olduğunu, çünkü bu noktada artık algısal yöntemlerin yetersiz kaldığını tespit etmişlerdir. Meslek mensupları, daha iyi incelemek ve işletmenin finansal bilgilerini daha iyi karşılaştırabilmek

için standartları lut olarak almakta ve bu doğrultuda işletme yönetimine giderlerin aşağı çekilmesi veya gelirlerin arttırılması yönünde tavsiyelerde bulunmaktadır. Ancak, denetçilerin geleneksel olmayan bilgi karşısında, algılarının karşılaştırma lutlerinin eksikliği nedeniyle, dengeli olamayacağı görüşü de savunulmaktadır (Groot, 2001; Rodgers and Housel, 2001)

Ruhnke ve Lubitzsch (2010) ise çalışmalarında denetlenen finansal bilgilerin güvenilirliğini kısıtlayıcı olası faktörleri araştırmış ve bu faktörlerin maksimum güvence seviyesine olan etkisinin ne derecede olduğunu incelemişlerdir. Ayrıca, Mcconomy (1998) GYFB denetiminin başlamasıyla, bir başka deyişle denetim seviyesinde güvence sözleşmelerine geçişten sonra gerçekleşen sapmalarda gözle görülür azalmaların olduğunu saptamıştır.

Güvence hizmetleri kapsamında yapılan araştırmalar arasından Brackney ve Helms (1996), Shafer ve Morris (1998), Rankin ve Sharp (2000) ve Reed (2001) 'in araştırmaları nde gelmektedir. Brackney ve Helms (1996), tasdik hizmetlerinin yapısını ve kapsamını belirlemek amacıyla AICPA'ya kayıtlı meslek mensuplarına anket uygulamış ve verilen en yaygın güvence hizmeti türünün, üzerinde mutabık kalınan işlem sözleşmeleri olduğunu tespit etmişlerdir. Shafer ve Morris (1998) ise çalışmalarında meslek mensuplarına yine anket uygulayarak, meslek mensuplarının güvence hizmetleri hakkındaki bilgilerini, bu hizmetleri ne kapsamda verdiklerini ve bu hizmetler çerçevesindeki bazı konularla ilgili tutumlarını değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Araştırmada ne çıkan sonuçlar arasından, meslek mensuplarının güvence hizmetleri nedeniyle ortaya çıkabilecek dava riskinden endişe etmelerine rağmen bu riskin finansal tabloların denetiminde karşı karşıya oldukları dava riskinden daha az olacağına inanıyor olmaları dikkat çekmektedir. AICPA'nın uyguladığı bir anket çalışmasının özetlendiği ve sonuçlarının açıklandığı araştırmalarında Rankin ve Sharp (2000), AICPA'in belirli güvence hizmetleriyle ilgili olarak rehberlik etmesi, eğitim vermesi ve tanıtım yapmasının denetim şirketlerinin bu hizmetlerle ilgili planlamalarını etkilediğini ortaya çıkar mışlardır. Son olarak Reed (2001) ise küçük denetim şirketlerine uyguladığı anket ile tasdik ve güvence hizmetlerini olumsuz yönde etkileyen faktör sıralamalarında, meslek mensuplarının hizmet konusuyla ilgili bilgi ve eğitimlerinin eksik olmasının başta geldiği sonucuna var mıştır. Yazar, meslek mensupları

tarafından en çok istenen ve ihtiyaç duyulan yardımın ise eğitim alanında olduğunu tespit etmiştir.

Son dönemde tartışmalarda yer alan bir başka önemli konu ise “Tümleşik (Entegre) Raporlama”dır. Bu kavram, kullanıcılara şeffaf ve güvenilir raporlama sunma amacıyla çevre muhasebesi, sosyal sorumluluk muhasebesi, kurumsal yönetim ve stratejik yönetim ile sürdürülebilir raporlamayı kapsamak amacıyla ortaya çıkmıştır (Yanık ve Türker, 2012). Yıllık faaliyet raporları gelecekte, işletmelerin sürdürülebilirliği doğrultusunda geliştirilecek raporlama modeli için önem teşkil etmektedir (Esendemirli, 2013). Bu kapsamda, entegre raporlama, yönetimin riskleri kontrol edebildiği, değişen piyasa ortamında stratejilerin belirlendiği ve stratejik önceliklerin temel kaynaklar, ilişkiler ve kilit performans göstergelerini kapsadığı durumlarda başarılı olmaktadır. Mevcut finansal raporlamadan en önemli farklılıkları; geçmiş değerlerin ötesinde gelecekle bağlantısı olan stratejik raporlama olarak ifade edilmektedir (PwC, 2011). Tarihi finansal bilgilerin güvenilirlik açısından geleceğe yönelik bilgilerden ayrılması gerektiği ise AICPA’nın kılavuzunda öne sürülmektedir (AICPA, 2009: 15.29-d). Kılavuza göre; GYFB eğer tarihi finansal sonuçları içeriyorsa ve kapsanan süre raporlar için önem teşkil ediyorsa, meslek mensubu tarihi finansal bilgileri de aynı standartlar çerçevesinde incelemelidir. Bunun nedenleri, işletmenin güvenilirliğini korumak; şeffaflığı, tutarlılığı ve sürdürülebilirliği sağlamaktır.

Türkiye’de ise güvence sözleşmeleri ve ilgili standartlar yeni gündeme gelmektedir. Bu konularda çeşitli çalışmalar ortaya çıkmakta, ancak geleceğe yönelik finansal bilgilerin incelenmesi ile ilgili akademik araştırmalar yeterli bulunmamaktadır. Ülkemizde bağımsız denetim ve vergi denetimi dışındaki güvence hizmetleri konusunda yapılan ilk kapsamlı araştırma Altıntaş (2013) tarafından gerçekleştirilmiş ve meslek mensuplarının konu ile ilgili görüşleri araştırılmıştır. Araştırma sonucuna göre ülkemizde üzerinde mutabık kalınan işlem sözleşmelerinin diğer güvence hizmetlerine göre en fazla verilen hizmet türü olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, meslek mensuplarının bu hizmetler hakkında bilgilerinin yetersiz olması ve hizmetlerin uygulanmasına ilişkin ulusal standartların olmayışı en önemli zorluklar olarak belirlenmiştir. Tarihi finansal tablolarda kullanılan tahminler çerçevesinde ise, Uluslararası denetim standartları 540 No’lu Muhasebe Tahminlerinin Denetimi isimli standardın detaylı incelemesi Türker (2006) tarafından yapılmış, muhasebe

tahminlerinin sağlıklı yapılması, gerçeği yansıtması ve hataların ortaya çıkarılması ile ilişki kurulmuştur.

Genel olarak akademik kaynaklar incelendiğinde, kuramsal ve deneysel olarak güvence seviyelerini etkileyen faktörler ve özellikle GYFB'lerin incelenmesi üzerine yapılan çalışmaların yetersiz olduğu gözlenmektedir. Genellikle mevcut çalışmalar, güvence seviyelerinin belirlenmesi ve raporlanması ile ilgili olup, bir kısmı da finansal bilgi kullanıcıların ve hazırlayıcıların bu raporlara attığı güvence seviyelerini araştırmıştır.

Finansal tablo kullanıcılarının raporlarda, daha güncel ve alakalı muhasebe bilgisi beklediği bir dönemde olmamızdan dolayı, geleceğe yönelik finansal tablo bilgilerinin çalışılması önemlidir. Özellikle son dönemde yatırımcılar ve kredi verenler tarafından bu hizmete artan talep ile bu konu daha fazla ilgi toplamaktadır (Bell and Wright, 1995). Sonuç olarak, uluslararası denetim ve güvence sözleşmeleri standartları çerçevesinde hazırlanan, GYFB'lerin incelenmesi ile ilgili akademik çalışmalara gereksinimin olduğu açıktır.

4.2. Ülkelerin Yaklaşımları

GYFB'lerine ilişkin hususların bir kısım ülkelerde mevzuata eklenmesi, GYFB'lerin hazırlama, raporlama ve inceleme sürecinin uygulamadaki şeklinin, aynı düzeyde, sağlam bir yapıya ulaştığını göstermemektedir. Günümüzde GYFB'lerin uygulama süreçlerinde daha detaylı açılımlara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu durumu, en kapsamlı şekilde, İngiltere ICAEW (İngiltere ve Galler Uzman Muhasebeciler Enstitüsü) tarafından yayınlanan Denetim Uygulamaları Kurulu - APB (Auditing Practices Board) ve FEE (Avrupa Muhasebe Uzmanları Federasyonu)'nin tartışma raporları göstermektedir. Ayrıca ABD'nin uygulamalar için detaylı kılavuzlarla birlikte, kitaplar ve raporlar yayınlamış olması da yine bu ihtiyaçtan ortaya çıkmıştır.

Ülkelerin tartışma raporları ile, meslek mensuplarının konu ile ilgili görüşlerinin belli bir platformda biraraya getirilmesi ve uluslararası standartların oluşturulmasına katkı sağlaması amaçlanmıştır. Buna göre, finansal sektörde yer alan birçok ülkenin düzenleyici

kurumları ve denetim şirketleri bu tartışmalarda yer alarak GYFB ve bu bilgilerin incelenmesi konusunda varolan standartlar ile ilgili görüş bildirmişlerdir.

İlk olarak İngiltere’de 1998 yılında, Denetim Uygulamaları Kurulu (Auditing Practices Board) öncülüğünde geleceğe yönelik finansal bilgilerin incelenmesi ile ilgili bir tartışma raporu yayınlanmış ve konu ile ilgili daha sonra detaylı bir kılavuzun geliştirilmesi için ilk adım atılmıştır. Bu rapor, GYFB raporlama gereksinimlerinde önerilen değişiklikler ve meslek mensuplarının karşılabileceği olası zorluklar hakkında, meslek mensupları ve düzenleyici kurumlardan görüşler alarak standardın uygulaması konusunda çok önemli başlıkların altını çizmektedir. Kurul’un bu çalışmasına katkı sağlayan kurumlar şöyle sıralanabilir:

- ICAEW (İngiltere ve Galler Uzman Muhasebeciler Enstitüsü),
- LIBA (Londra Yatırım Bankacılığı Derneği - London Investment Banking Association),
- London Society of Chartered Accountants Technical Committee (Londra Yeminli Mali Müşavirler Teknik Komite Derneği),
- APB (Denetim Uygulamaları Kurulu),
- Deloitte & Touche (Denetim Firması),
- Ernst & Young (Denetim Firması),
- KPMG (Denetim Firması),
- NAO (Ulusal Denetim Ofisi).

FEE (Avrupa Muhasebe Uzmanları Federasyonu) ise 2004 yılında AB ülkelerinde yer alan çeşitli kurumlara bazı sorular yönelterek GYFB’nin incelenmesi standardının genel durumunu ve bu standarda yönelik öneri ve görüşleri bir araya getirmiştir⁴⁰.

4.2.1. Tartışma Konuları

Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları’nda (UDGS), geleceğe yönelik finansal tahminler veya projeksiyonlar üzerine meslek mensuplarının inceleme yapması ve rapor vermesi konularıyla ilişkili temelde iki standart yer almaktadır:

⁴⁰ Bu araştırmada yer alan ülkeler ve kurumlar ise şunlardır: Finlandiya, Fransa, Yunanistan, Almanya, İsveç, Birleşik Krallık, İspanya, Litvanya, Polonya, Hollanda, Macaristan ve PwC (Denetim Firması).

- ISAE 3400: Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi.
- ISAE 3000: Tarihi Finansal Bilgilerin Denetimi ve İncelenmesi Dışında Kalan Güvence Sözleşmeleri.

ISAE 3400 Standardı'nın amacı, geleceğe yönelik finansal bilgileri inceleme ve bu bilgiler doğrultusunda rapor verme yükümlülükleri için standartlar belirleyerek kılavuz olmaktır. Belirlenen bu standartlara en iyi tahmin ve hipotetik varsayımların inceleme süreçleri ile ilgili yükümlülükler de dahil olmaktadır. AB mevzuatı, standart ile paralel olarak genel veya rapor formatındaki tahminlere yer vermektedir.

ISAE 3000 ise, belli bir standardın olmadığı, meslek mensuplarına tarihi finansal tablo denetimi veya incelenmesi dışında kalan güvence sözleşmeleri gibi konularda genel ilkeleri belirlemektedir. Bu standart, Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Çerçevesi kapsamında incelenmelidir. Güvence sözleşmeleri için düzenlenen bu Kavramsal Çerçeve, bir güvence sözleşmesinin unsurlarını ve amaçlarını tanımlamakta ve UDGS'nin konusu olan sözleşmeleri açıklamaktadır. Ayrıca, UDGS'nin kapsadığı tarihi finansal tablo denetimi dışında tüm güvence sözleşmeleri için genel uygulama ilkelerini içermektedir. Meslek mensupları, güvence vermeleri gereken bir rapor söz konusu olduğunda ve o konu ile ilgili özel bir standart olmadığı durumlarda bu standardı göz önünde bulundurmalıdır.

ISAE 3400 Standardı ile ilgili yapılabilecek en genel yorum, kapsamının çok geniş olmasıdır. Bu sonuç, Denetim Uygulamaları Kurulu ve FEE Mevzuat hükümlerinin standardın belirtmediği bazı tanımlamaları daha detaylı ifade etmesinden çıkarılabilir. Temel olarak standardın GYFB tanımında, kapsamı sınırlandıran ifadelerin yer almadığı görülmektedir. Bu nedenle, Denetim Uygulamaları Kurulu dört ayrı sınıflandırmaya giderken, FEE ise yine ISAE'nin kapsamında olmayan her türlü tahmin tanımına uyabilecek ifadeleri dahil etmiştir. Örneğin, ISAE 3400'de tahminler genel yada sınırlı terimlerle ifade edilmiş, işletmenin yıllık raporunda yer alan yönetimin beyanları ve analizleri gibi GYFB'leri kapsam dışı tutmuştur (ISAE 3400: 1 ve 4). FEE ise finansal tahmin tanımı içerisine her türlü kelime ile ifade edebilecek, minimum veya maksimum değeri veya içerisinde "tahmin" kelimesi kullanılmasa veya belli bir değer vurgulanmasa dahi GYFB hesaplamasında kullanılan tüm verileri içeriğe dahil etmiştir. Aynı şekilde

AICPA (2009) uygulamaya yönelik hazırladığı kılavuz ile standardın kapsamını birçok açıdan genişletmiştir.

Buna göre, 3400 Numaralı Standardın kapsam açısından ülkelerin mevzuatında şekil değiştirdiği gözlemlenmektedir. Bu ihtiyaç, özellikle gelişmiş ülkelerde uygulamalar sırasında karşılaşılan mevzuat boşluklarını doldurmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Ancak, bu düzenlemelerin uygulanması birçok alanda zorluklar doğurabilecektir. Genel olarak bu standart doğrultusunda geleceğe yönelik finansal bilgiler ve bu bilgilerin incelenmesi süreçlerinde uygulamada karşılaşılan zorluklar ve tarafların görüşleri şu başlıklar altında özetlenebilir:

- Raporlama İlkeleri,
- Varsayımların Raporlanması ve İncelenmesi,
- Muhasebe Politikaları,
- Duyarlılık.

4.2.1.1. Raporlama İlkeleri

Ülkelerin ISAE 3400 Standardı ile ilgili tartışmalarında yer alan en belirgin konu meslek mensuplarının raporlanan GYFB'ler ile ilgili karşılaşılabilecek zorluklar hakkındadır. GYFB'nin doğru düzenlendiğine dair görüş içeren bir denetim raporunun kullanıcılara ne ifade ettiği önemlidir.

GYFB'ler için bir raporlama modeli oluşturma konusunda karşılaşılabilecek en önemli zorluk meslek mensuplarının sorumluluklarının tanımlanması ile kullanıcıların beklentilerinin yönetilmesidir. Bu durum, özellikle kâr tahminlerinin raporlanmasına ihtiyaç duyulan ve beklentilerin çeşitlilik gösterdiği, raporlamanın zorunlu olmadığı ve bu konu ile ilgili tecrübelerin az olduğu piyasalarda daha güç olacaktır. Ayrıca, işletme yönetiminin en iyi tahminlerinden ziyade gerçekleşme olasılığı olan çeşitli örnek olaylar için benzer problemlerle karşılaşılmaktadır. Yeni kurulan işletmelere ait projeksiyonlar veya gelir/giderlerin öngörülmesinin zor olduğu yeni piyasa koşullarında düzenlenen tahminler için de güçlükler yine geçerli olacaktır. Bununla beraber, ortak bir başka görüş ise uygulamada GYFB'lerin gerçekleştirilebilirliğinin doğrulanmasının çok zor olacağı ile ilgilidir. Mevcut standartlara göre, inceleme raporlarında her türlü GYFB için meslek

mensubunun görüş bildirmesi gerektiği belirtilmektedir. Ancak, bu tartışma raporlarından ortaya çıkan görüşlere göre, standartları düzenleyici kurumların özellikle gerçekçi olmayan bir pozisyonu yansıtan GYFB'ler ile ilgili raporlarda meslek mensuplarının isimlerinin yer almasına izin vermeyeceklerini göz önünde bulundurması gerektiği düşünülmektedir.

Bir diğer önemli konu ise raporlanabilecek GYFB'lerin çeşitleri ile ilişkilidir. Öncelikle, raporlanan GYFB'lerin yalnızca finansal tablolar veya kâr tahminlerinden ibaret olmadığı, bunun dışında çeşitli olay ve durumlarla ilgili diğer öngörü ve projeksiyonların da bu raporlarda yer aldığı gözlemlenmektedir. Örneğin, kuruluş aşamasındaki işletmelerin hipotetik örneklemelerinin GYFB şeklinde raporlandığı vurgulanmaktadır. Bu nedenle, raporlama ile ilgili düzenlemelerin her bir durum için ayrı açıklamalara yer vererek, bu durumlar için verilecek güvence seviyelerinin her iki taraf için (meslek mensupları ve kullanıcılar) fayda sağlayacak şekilde hazırlanması gerekliliği önem arz etmektedir.

Bununla birlikte, meslek mensuplarının GYFB için standardın ihtiyaç gördüğünden daha fazla güvence verip vermemesi konusu sorgulanmaktadır. Herhangi bir GYFB için verilecek güvence seviyesi, o bilginin kapsadığı süre ile değişkenlik gösterecektir. Örneğin mevcut döneme ait bir finansal bilgi ileri dönemlere ait olan bir bilgiden daha güvenilir olacaktır. Güvence seviyesi, kapsanan süre ile birlikte başka bir çok faktöre bağlılık gösterebilmektedir. İstikrarlı bir sektörde daha önce kurulmuş bir işletmenin tahmini finansal değerlerinin, gelişmekte olan bir sektörde yeni kurulan bir işletmenin değerlerine göre daha gerçekleştirilebilir olması beklenen bir sonuç olmalıdır.

Buna göre, GYFB'yi belli başlıklarda sınıflandıracak bir sistemin geliştirilmesi önerilmiştir. İkinci bölümde tanımlanan ve sınıflandırılan GYFB ile uyumlu, ancak daha detaylı olan bu başlıklar şu şekilde sıralanabilir (APB, 1998b):

- Beklenen değer: Kapsadığı süre tamamlanmış, ancak gerçekleşmiş sonuçların açıklanmadığı GYFB,
- Tahmin: Kapsadığı süre henüz tamamlanmamış, ancak işletme yönetiminin gerçekleştirilebileceğinden kabul edilebilir düzeyde emin olduğu GYFB,
- Projeksiyon: Gelecek dönemlere ait, ancak işletme yönetiminin gerçekleşeceğine kabul edilebilir düzeyde güven duyduğu GYFB,

- Örnekleme: Gelecek dönemlere ait, gerçekleşebilirliği konusunda yeterli güvencenin olmadığı gerçek olaylarla ilgili ve belli varsayımlara dayanan GYFB.

Tartışmalarda yer alan bir diğer soru, özellikle kâr tahminleri olarak GYFB üzerinde güvence sağlamak için belli kriterlerin olabileceğine meslek mensuplarının ve kullanıcıların ne derece inandıkları üzerinedir. IAASB'nin güvence sözleşmeleri çerçevesinde, “uygun kriter” için bir tanımlama yapılmamıştır. Ancak ICAEW, finansal bilginin nasıl hazırlandığı veya ölçüldüğüne dair bilginin raporlarda yer almasının, kullanıcıların iyi anlaması açısından, çok önemli olduğunu belirtmektedir. Bunun için, niteliksel özelliklerin (ihtiyaca uygunluk, doğruluk, güvenilirlik, tarafsızlık ve anlaşılabilirlik) açıklanması gerekir. Bu nedenle, ICAEW, Birleşik Krallık için düzenlediği kılavuzda bu özellikleri ayrı ayrı tanımlayarak öneminin altını çizmiştir.

Sonuç olarak, özellikle kâr tahmini olarak ortaya çıkan GYFB'nin incelenmesi üzerine uluslararası düzeyde kriterler henüz yapılanmamıştır. Uygulamada ise, bu durumun aksine bazı ülkelerde çeşitli süreçler geliştirilmiş ve düzenlemeler hazırlanmıştır. Bu nedenlerden dolayı, GYFB'nin tarihi raporlarda yer alan finansal bilgiler gibi niteliksel özellikleri belirlenirse uygun kriterlerin oluşturulması da mümkün olacaktır.

Tartışmalara katılan Avrupa Birliği⁴¹ üyesi 4 ülke, uygun kriterlerin tutarlı muhasebe politikaları, kabul edilebilir varsayımlar ve modellerin matematiksel doğruluğunu kapsadığı görüşündedir. IAASB'nin Güvence Çerçevesinde yer alan niteliksel özellikler doğrultusunda belli kriterlerin oluşturulması için adım atması gerektiği önerilmektedir. Bir başka dört Avrupa ülkesi ise⁴², ancak ISAE 3400 veya diğer Uluslararası Denetim Standartları'nın uygulanabildiği durumlarda uygun kriterlerden söz edilebileceğini savunmaktadır. Ayrıca, standartlara ek olarak kurumların kılavuzlar düzenlemesi gerektiği konusunun önemi bütün ülkeler tarafından vurgulanmaktadır. Bu sonuçlar ışığında, FEE tarafından IAASB'ye GYFB'ler için uygun kriterlerin tanımlanması ve oluşturulması için çağrıda bulunulmuştur.

⁴¹ Polonya, Hollanda, İsveç, İngiltere

⁴² İspanya, Almanya, Fransa, Finlandiya

4.2.1.2. Varsayımların Raporlanması ve İncelenmesi

Avrupa Birliği mevzuatına dair görüşler, uygun düzenleme ve istikrarlı muhasebe politikaları üzerinde yoğunlaşmaktadır (FEE, 2004). Uygun düzenleme ile ilgili çok farklı görüşlerin olduğu tespit edilmiştir.

Bir önceki bölümde değinildiği gibi, GYFB için en kritik unsur bu bilginin dayandığı varsayımlardır. Genel olarak dünya piyasalarında varolan ortak görüş, standartlara paralel olarak, tahminlerin dayandığı varsayımların işletme yönetimi tarafından finansal raporlarda açıklanması gerektiği yönündedir. Buna ek olarak, tahmin üzerinde etkisi olan ve işletme yönetiminin kontrolünde olan veya olmayan her bir faktörün açıklamalarda yer alması gerektiği düşünülmektedir (Morris, 1998). Düzenlemelere göre meslek mensupları, GYFB'nin belirli varsayımlar bazında işletme tarafından doğru bir şekilde hazırlandığına dair rapor düzenlemekle yükümlüdür.

Buna rağmen, özellikle varsayımların raporlanması ve incelenmesi konusunda çok farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre, meslek mensubunun rolü GYFB'nin mevzuata uygun olarak düzenlendiğinin incelenmesi ile sınırlandırılmalıdır. Bu görüş aynı zamanda meslek mensubunun finansal tahminin düzenlenmesinde dayanak alınan varsayımların incelenmesi konusunda herhangi bir yükümlülüğün olmadığını varsaymaktadır. Bu görüşe karşılık; meslek mensuplarının en azından en iyi bilgi ve inancına göre, temelde var olan varsayımların tam ve makul olduğunu değerlendirmesinin beklenmesini ileri süren görüşler de bulunmaktadır.

Meslek odalarının yayınladığı kılavuzlara göre, raporlanan varsayımın gerçek dışı olması veya önemli bir varsayımın raporlanmaması durumunda meslek mensuplarının inceleme raporlarında bu gibi durumlardan söz etmelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle, meslek mensuplarının raporlarında konusu geçen varsayımların doğruluğu ve kabul edilebilirliğini değerlendirmeleri gerekmektedir. Denetim Uygulamaları Kurulu, APB (1998b) tartışma raporunda meslek mensuplarına bu konuya ilişkin gereksinimlerin ötesine geçilip geçilmemesini sormuş ve varsayımlar ile ilgili ayrı bir görüş verilmesi konusunda meslek mensuplarından görüş almıştır.

Burada karşılaşılabilecek en olası zorluk, bazı önemli varsayımların meslek mensuplarının uzmanlık konularının dışında kalmasıdır (Örneğin, gelecek piyasaların hacmi veya ticari bir ürünün fizibilitesi vb.). Geleceğe yönelik finansal tabloları hazırlarken işletme yönetiminin veya diğer hazırlayıcıların hangi kalitede varsayımlar geliştirdiğine dair bir rapor vermesi durumunda meslek mensuplarının yeterliliği konusu gündeme gelmektedir. Bu doğrultuda gelişmiş ülkelerdeki düzenleyici kurumlar; piyasa büyüme oranları, rekabet baskısı, teknik gelişmeler ve doğal kaynak rezervleri gibi çeşitli konularla ilgili olarak piyasa ve endüstri uzmanlarından görüş almanın daha uygun olabileceğini düşünmektedir.

Meslek mensuplarının karşılaşılabileceği bir başka zorluk ise finansal tahminler için geliştirilen varsayımlar ile ilgili kendi görüşlerini nasıl raporlayacakları ile ilgilidir. Belli düzeyde kabul edilebilirliği olan veya birçok muhtemel varsayımlar arasından seçilmiş olanların dışında kalanlar için bir güvence vermek meslek mensupları için kolay olmayacaktır. Eğer rapor düzenlenmesine mutlaka ihtiyaç duyuluyorsa, bu durumda bazı öneriler sunulmaktadır. Öncelikle rapor dilinin önemine vurgu yapılmaktadır. Örneğin, “GYFB’lerin temelinde *daha doğru* veya *daha olası* varsayımlar kullanılmıştır” şeklinde görüş verilebileceğinden söz edilmiştir. Ancak, rapor dilinin mevcut olan zorlukları ortadan kaldırmayacağı da bir başka görüştür. Bu nedenle, uygulamada meslek mensupları genellikle kendi düzenledikleri tahminler veya projeksiyonları dayandırdıkları varsayımları raporlarına eklemeyi tercih edecektir (APB, 1998a).

Genel olarak, geleceğe yönelik finansal tahminler ve projeksiyonlar nedeniyle dava sayısının çok düşük olduğu tespit edilmiştir. Ancak işletmelerin daha fazla GYFB sunması veya meslek mensuplarının raporlama yükümlülüklerinin arttırılması aynı zamanda risk düzeyini de arttıracığı görüşünü ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle, konuyla ilgili taraflar işletme yönetimlerinin ve meslek mensuplarının sorumluluklarını belli sınırlarda tutacak adımların atılmasını önermektedir. Ancak sorumluluğun sınırlandırılması ve dava olasılıklarından kaçınma çabası ile birlikte yatırımcılara sunulan bilgi kalitesinin olumsuz yönde etkilenme riski de her zaman gözönünde bulundurulmalıdır.

Bu zorluklar sonucunda, finansal tablo kullanıcılarının ilgili tahminleri yanlış yorumlama olasılığının olması doğal bir sonuç olacaktır. Bu problemin çözümü için üç yaklaşım öne sürülmüştür (Morris, 1998):

- Meslek mensuplarının bazı GYFB’ler için rapor düzenlemesi yasaklanabilir. Örneğin, belli bir dönemin ötesinde kalan ileri zaman dilimlerini kapsayan bilgiler için raporlama yapılmayabilir.
- Meslek mensupları, belli sınıflara ayrılmış GFYB’ler için ayrı biçimde bir rapor düzenleyebilir.
- Meslek mensupları yükümlülüklerini sınırlayacak şekilde yalnızca belli sınıflarda olan GYFB’ler için rapor düzenleyebilir.

Sonuç olarak, mevzuatta ve genel raporlama modellerinde yer almamasına rağmen, meslek mensuplarının varsayımlarının makul olup olmadığını ve GYFB’nin gerçekleştirilebilir olup olmadığını değerlendirmeleri gerektiği konusu tartışmaların başında yer almaktadır. Bunun en temel nedeni, uygulamaların mevzuat ile paralel olması çabasıdır.

Bir diğer konu ise, bir GYFB’nin doğru bir şekilde hazırlanıp düzenlendiğini belirten bir denetim raporunun meslek mensuplarına ve kullanıcılara ne ifade ettiği ile ilgilidir. GYFB raporlarının doğru hazırlanıp düzenlenmesi konusunun genel olarak taraflarca farklı anlaşıldığı gözlenmektedir. Bir taraf “doğru düzenleme”nin GYFB’nin matematiksel olarak doğru olması anlamına geldiğini savunurken, diğer bir taraf meslek mensubunun en iyi bilgi, tecrübe ve inancı ile raporladığı, sorumlu tarafın GYFB’yi belli kriterlere uygun olarak hazırladığı ve varsayımların doğru ve tam olduğu anlamına geldiğini düşünmektedir. Bu iki görüşün ortasında kalan farklı bir görüşe göre ise, “doğru düzenleme” matematiksel doğruluğun yanında, meslek mensubunun varsayımların makul olması veya GYFB’nin gerçekleştirilebilir olması anlamını taşımaktadır.

Bazı ülkeler ise varsayımların; bilginin kendi içinde ve işletmenin stratejileri, planları ve risk analizleri ile istikrarlı olduğu, GYFB ile ilgili yatırımcıların anlayacağı düzeyde açıklama yapıldığı ve matematiksel olarak doğru olduğu durumlarda o bilginin “doğru olarak düzenlendiği”nden söz edilebileceğini öne sürmüştür.

Bir başka tartışma konusu ISAE 3400 kapsamının göz ardı edilmesi sonucuna meslek mensuplarının ve kullanıcıların ne derece katıldığı konusuna dairdir (FEE, 2005). Bu tartışma sonucunda çok farklı görüşlerin olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin, Birleşik Krallık’da ICAEW tarafından, ISAE 3400’ün kapsamında yer alanlardan daha farklı bir çerçeve izlenmektedir. Bunun nedeni, standardın uygulama esnasında yetersiz kalmasıdır. AB uygulamalarında da aynı nedenle güçlük yaşanmaktadır. PwC ise ISAE 3400’ün tamamıyla göz ardı edilmesini uygun bulmamaktadır. Bu özel olan konu için uluslararası düzeyde kılavuzluk eden tek standart olması bunun en önemli nedenidir. Buna karşın, mevcut raporlama uygulamalarını yansıtabilmesi için IAASB tarafından yeniden düzenlemeye büyük ihtiyaç olduğu görülmektedir. Özellikle, kâr tahminleri için varsayımların makul düzeyde bir dayanak oluşturduğuna dair kamuya bir inceleme raporunun sunulması uygun olmamaktadır ve ISAE 3400’de yer aldığı gibi varsayımlar için olumsuz görüşün kullanılmaması gerekmektedir. PwC’ye göre raporlama belli sınırlara dayanmalıdır. Bunlar, GYFB’nin belirlenmiş temellere göre düzenlenmesi ve muhasebe politikalarıyla tutarlı olması olarak belirtilmiştir.

Varsayımlara ilişkin tartışmaları özetlemek gerekirse, ISAE 3400’ün kapsamının uygun olmadığı görüşü yaklaşımlarda kaydedilen ortak bir görüştür. Buna göre;

- Meslek mensuplarının GYFB’nin temelinde olan varsayımların makul olduğu konusunda olumsuz görüş vermeleri sakıncalıdır. Çünkü, işletmenin koşulları kendi sektörünün yapısı ve belirsizlik düzeyine göre değişkendir.
- Bu husus meslek mensuplarının yükümlülüklerini de arttırmaktadır.
- Temelde inceleme raporlarında GYFB’nin kapsamından ve yalnızca belli düzeyde güvence verilebileceğinden söz edilmesi gerekmektedir.
- Güvence sözleşmesi kapsamında yer alan GYFB’lerin yapısı ve tanımı raporlarda belirtilmelidir.

Tartışmaların sonucunda FEE, meslek mensuplarının GYFB varsayımlarının makul düzeyde bir dayanağa sahip olup olmadığı konusunda belli bir güvence vermemesini ve konu ile ilgili bir rapor düzenlememesini önermiştir. Ayrıca, IAASB’de ISAE 3400 ile ilgili olarak, yeni bir düzenleme yapılmasının ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır.

4.2.1.3. Muhasebe Politikaları

GYFB'nin tarihi finansal bilgilerle karşılaştırılabilir olması için GYFB hazırlanırken, kapsadığı döneme ait tüm finansal tablolarda göz önünde bulundurulmuş aynı muhasebe politikalarının temel alınması gerekmektedir. Eğer politikalarla ilgili gelecek dönemlere ait bir belirsizlik söz konusu ise, hazırlayanların tüm uygulanan politikaları ve hangi durumlarda değişiklik olabileceğini belirtmelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Muhasebe politikalarının istikrarlı olup olmadığının değerlendirilmesinin raporlama süreci içinde önemli bir konu olduğu düşünülmektedir (FEE, 2005).

4.2.1.4. Duyarlılık

Bugüne kadar yapılan tüm çalışmalarda kaydedilen bir ortak görüş ise, kabul edilebilir düzeyde varsayımlara dayanan her bir GYFB'nin “gerçekleşebilir” olma özelliği taşıdığı gerçeğidir. Ancak bu durum çeşitli problemleri de beraberinde getirmektedir. Örneğin ikinci bölümde açıklandığı üzere, belli rakamsal aralıklarla gösterilen tahminlerden hangi değerlerin diğerlerine göre daha olası olduğu veya olmadığı konusunda rapor verme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. GYFB'lerin gerçekleşebilirliği hakkında verilecek görüş büyük ölçüde öznel olup, aynı zamanda da karmaşıktır. Bu nedenle, bir duyarlılık analizi geliştirmek ve GYFB raporlarında duyarlılık ile ilgili detayların açıklanması önerilse de, duyarlılıkların tespitinin ve raporlamasının kolay olmadığı da vurgulanan bir diğer konudur. Buna karşın, herhangi bir GYFB sunulduğunda, o bilginin bir duyarlılık analizi ile birlikte raporlanması gerektiği gerçeği yine de ortadan kalkmamaktadır.

4.2.2. Sonuç

Üst kurumlar, GYFB varsayımlarının doğruluğu veya kabul edilebilirliğini değerlendiren bu raporların kullanıcılara gerekli olduğundan daha yüksek veya daha düşük düzeyde bir güvence vermesi tehlikesine dikkat çekmektedir. Bundan hareketle, meslek mensuplarından GYFB'nin gerçekleşebilirliği konusunda herhangi bir görüş bildirmeleri beklenmemeli görüşü ortaya çıkmaktadır.

GYFB'lere olan yükselen ilgi, bu bilgilerin güvenilirliği ve meslek mensubunun önceden tahmin edilmiş bu bilgilerin güvenilirliğini artırma beceresi gibi konularda çeşitli endişeleri de beraberinde getirmektedir. Kanıtlar, bu varsayımları destekleyebileceği gibi,

aynı zamanda geleceğe yönelik olmalarından ötürü spekülatif bir nitelik de taşımaktadır. Bu nedenle, meslek mensubunun olumlu görüş bildirmesi için yeterli bilgi seviyesine ulaşması zor olabilmektedir. Meslek mensubu, GYFB'nin incelenmesi üzerine düzenlenen sözleşmesini kabul etmeden önce, sözleşme kurallarında anlaşmaya varmalı ve işletme hakkında yeterli bilgiye sahip olmalıdır (Schelluch ve Gay, 2006).

AB ülkelerine ait görüşlerdeki farklılıklar ortak bir düzenleme yapılandırılmasında zorlukların olduğunu açıkça göstermektedir. Bu nedenle, FEE öncülüğünde AB düzenlemeleri, “uygun düzenleme”nin sadece matematiksel doğruluk olmadığını bilerek, GYFB'nin dayandığı varsayımların incelenmesini ve raporlanmasını meslek mensupları için zorunlu saymamıştır. Ayrıca, denetim raporlarında varsayımların tam ve kabul edilebilir olup olmadığına dair bir değerlendirmeye yer verilmemesi gerektiği önerilmiştir. Ancak bu raporlarda uygun bir dil kullanılarak GYFB'nin gerçek sonuçlardan farklı olabileceğine dair bir uyarının mutlaka yer alması genel olarak kabul edilen bir görüş olmaktadır.

Meslek mensuplarının GYFB çerçevesindeki rolü ile ilgili çeşitli konularda tartışmaların süregeldiği tespit edilmiştir. Buradaki temel husus, mevcut standartların ötesinde bir çerçeve oluşturmanın zorluğunun yanı sıra, GYFB'nin doğal yapısı sonucunda bu bilgiyi çeşitli sınıflara ayırarak daha detaylı tanımlamalar yapan kılavuzların geliştirilmesidir. Bu süreçte, hazırlayanlar, kullananlar ve meslek mensupları henüz gelişme aşamasında olan GYFB konusunda altyapının önceden sağlanmasına bir katkı sağlamış olacaktır.

4.3. Türkiye’de Mevcut Durum

Ülkemiz açısından bağımsız denetim konusunda olumlu yönde önemli gelişmeler olduğu gözlenmektedir. Özellikle yeni Türk Ticaret Kanunu (TTK) çerçevesinde yakın gelecekte uygulamaya girmesi beklenen Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları (UDGS), bağımsız denetimin kalitesini yükseltecektir. Ayrıca bağımsız ve etkin çalışan bir Kamu Gözetim Kurumu’nun oluşturulması ile gelecekte, AB ile üyelik görüşme sürecinde denetim düzenlemelerine uyum sağlamak adına çok fayda sağlanacaktır (Uzay, 2006).

Genel olarak güvence hizmetleri, Türkiye'de verilmekte olan başlıca güvence hizmetleri, SPK Seri: X No: 22 sayılı Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ ile düzenlenen özel amaçlı bağımsız denetim raporları, BDDK düzenlemeleri kapsamında verilen bilgi sistemlerinin denetimi ve kamu kurumlarının talep ettiği çeşitli tasdik hizmetleridir (Altıntaş, 2013: 115).

Bu kısımda, Ülkemizde 3400 No'lu Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi Standardı'nın uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi ve yer almaktadır. GYFB uygulamaları ile meslek mensuplarının konuya ilişkin görüşleri incelenmektedir.

4.3.1. Türkiye'de Geleceğe Yönelik Finansal Bilgiler

4.3.1.1. Bütçeleme

Ülkemizde GYFB oluşturulması ve incelenmesine ilişkin ilk uygulamanın bütçeleme olduğu görülür. Bütçe kavramı, işletmenin kısa dönemli veya gelecek dönemlere ait politikaları, planları, amaçları ve hedeflerini parasal ve sayısal terimlerle açıklayan rapor veya raporlar dizisi olarak tanımlanmaktadır (Akdoğan, 2009: 643). Bütçeler, işletmelerde planlama süreçlerinin verimliliğini arttırmak amacıyla geleceğe uzanan hedeflerin gerçekleşmesi için hazırlanmaktadır. GYFB'nin bir türü olan bütçelerin işletmeler tarafından aylık, yıllık veya uzun vadeli süreçler için hazırlandığı bilinmektedir. Ancak genellikle kısa süreler için işletmenin ana hedef ve uygulamaları dikkate alınarak hazırlanmaktadır.

Proforma finansal tablolar ise finansal tablo bütçeleridir. Proforma gelir tablosu (gelir tablosu bütçesi) işletmenin bütçe döneminde elde edeceği gelirler ile katlanacağı maliyet ve giderleri göstermektedir. Proforma bilanço ise belli bir döneme ait planlanan faaliyetlerin işletmenin varlık ve kaynak yapısına etkilerini yansıtmaktadır. Aynı zamanda işletmenin genel bütçesini oluşturmaktadır (Akdoğan, 2009: 682, 685). Bu özelliği ile bütçeler, birçok GYFB'nin yer aldığı çalışmalardır.

Bütçelerin hazırlanma süreci, GYFB'lerin hazırlanma sürecine benzer olarak, kilit faktörler ile geliştirilen ve makul düzeyde kabul edilebilir olan varsayımları dayanak alan tahminlerin hazırlanması olarak ifade edilebilir. Ancak, daha öncede belirtildiği üzere

bütçe tahminleri işletme içindeki amaçlara hizmet eden bilgiler olarak sınıflandırılmaktadır ve dış kullanıcılara raporlanmamaktadır. Bu nedenle, bu bilgilerin genel olarak ISAE 3400 kapsamında olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, bütçe veya yönetim hedefleri gibi içsel finansal bilgilerin yalnızca bir yönetim aracı olarak nitelendirilmesi nedeniyle, işletmenin içinde kalan her türlü finansal bilgi bağımsız denetimin değil, iç denetimin kapsamında yer almaktadır. Kısaca bütçe, işletmelerin iç kontrol aracıdır. Bütçe değerleri bazı işletmelerde performansı yansıtan, işletme yönetimine ait makul tahminleri gösterirken, bunlar genellikle bir hedeften öteye gidememektedir (Davey, 2001).

4.3.1.2. Tarihi Finansal Tablolarda Kullanılan Finansal Tahminler

İşletmeler, tarihi finansal tabloları hazırlarken; varlıklar, yükümlülükler, gelir ve gider tutarlarını etkileyebilecek geleceğe yönelik tahminler ve varsayımlarda bulunmaktadır. Muhasebe tahminleri işletme yönetimlerinin mevcut olaylar ve işlemlere ilişkin en iyi bilgilerine dayanmasına rağmen GYFB gibi fiili sonuçlarla nadiren birebir aynı sonuçları vermektedir. Gelecek finansal raporlama döneminde, varlık ve yükümlülüklerin kayıtlı değerinde önemli düzeltmelere neden olabilecek bu tahmin ve varsayımlar en az GYFB'ler kadar önem taşımaktadır.

Borsa İstanbul (BIST) 30 Endeksi içerisinde rastgele seçilen 10 adet şirketin 1 Ocak - 31 Aralık 2012 hesap dönemine ait faaliyet raporlarına göre ülkemizde tarihi finansal tablolarda kullanılan bazı önemli tahmin, varsayım ve projeksiyonlar aşağıda belirtilmiştir⁴³:

⁴³ BIST 30'dan seçilen şirketler: Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş., Türk Hava Yolları Anonim Ortaklığı ve Bağlı Ortaklıkları, Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş. ve Bağlı Ortaklıkları, Migros Ticaret Anonim Şirketi ve Bağlı Ortaklıkları, Koç Holding A.Ş., Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş. ve Bağlı Ortaklıkları, Doğan Şirketler Grubu Holding A.Ş., Aselsan Elektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş. ve Bağlı Ortaklıkları, Arçelik A.Ş., Türk Telekomünikasyon A.Ş.

Tablo 11. Tarihi Finansal Tablolarda Kullanılan Bazı Tahminler

Faydalı ömür: Maddi duran varlıklar ve maddi olmayan duran varlıklar tahmini faydalı ömürleri boyunca itfaya tabi tutulmaktadır. Amortismanına tabi varlıkların yararlı ömürlerinin belirlenmesi işletmelerin takdirine bırakılmıştır⁴⁴.

Varlıklarda değer düşüklüğü: İşletmeler tarafından genellikle yılda bir kez veya şartların değer düşüklüğünü işaret ettiği durumlarda daha sık aralıklarla maddi duran varlıklar (özel maliyetler vs.) ve maddi olmayan duran varlıklar (haklar, marka değeri, şerefiye vs.) değer düşüklüğü tespit çalışmasına tabi tutulmaktadır. Bir varlığın değer düşüklüğüne uğramış olabileceğine dair herhangi bir belirtinin bulunması durumunda, söz konusu varlığın geri kazanılabilir tutarı tahmin edilir. Nakit yaratan birimin geri kazanılabilir değeri kullanım değeri hesaplamalarına veya satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer hesaplamalarına göre tespit edilebilmektedir⁴⁵. Bu hesaplamalar tahmini nakit akımlarını bugünkü değerine indiregeyen iskonto oranı, brüt kâr marjı, beklenen büyüme oranı gibi tahmin ve varsayımları içermektedir.

Stoklar: Net gerçekleşebilir değer olağan ticari faaliyet içerisinde oluşan tahmini satış fiyatından tahmini tamamlanma maliyeti ve satışı gerçekleştirmek için gerekli tahmini satış maliyeti toplamının indirilmesiyle elde edilen tutar olarak ifade edilmektedir⁴⁶.

Karşılıklar: İşletmelerin geçmiş olaylar sonucunda, elinde bulundurduğu yasal ya da yaptırıcı bir yükümlülüğün mevcut bulunması ve bu yükümlülüğü yerine getirmek amacıyla geleceğe yönelik bir kaynak çıkışının muhtemel olduğu, ayrıca ödenecek miktarın güvenilir bir şekilde tahmin edilebildiği durumlarda ayrılmaktadır⁴⁷. İşletme yönetimleri tarafından burada en iyi tahmin hesaplanmaktadır. Örneğin kıdem tazminatı karşılığı hesaplamalarında işletmelerin ana varsayımı her hizmet yılı için olan azami yükümlülük tutarının enflasyona paralel olarak artacak olmasıdır. Bu nedenle, ilgili bilanço tarihi itibarıyla karşılıklar, geleceğe ilişkin çalışanların emekliliğinden kaynaklanacak muhtemel yükümlülüğün bugünkü değerini enflasyon baz alınarak tahmin edilen iskonto oranı ile hesaplanmaktadır. Bu oranın dışında işten ayrılma oranı, emeklilik olasılığı gibi çeşitli değerlerin tahminleri de hesaplamalarda kullanılmaktadır.

Ertelenmiş vergi: Vergilendirilebilen gelirin oluşmasının muhtemel olduğu durumlarda ertelenmiş vergi aktif her türlü geçici farklar üzerinden hesaplanmaktadır⁴⁸. Söz konusu farklılıklar

⁴⁴ TMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardı, prg. 6 ve prg. 75; TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardı, prg. 88

⁴⁵ TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı, prg. 10-a, prg. 66 ve prg. 74

⁴⁶ TMS 2 Stoklar Standardı, prg. 6

⁴⁷ TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar, prg. 14-a/b/c

⁴⁸ TMS 12 Gelir Vergileri, prg. 34

genellikle bazı gelir ve gider kalemlerinin vergiye esas tutarlarının UFRS'ye göre hazırlanan konsolide finansal tablolarda farklı dönemlerde yer almasından kaynaklanmaktadır. Gelecekteki kâr projeksiyonları, cari dönemlerde oluşan zararlar, kullanılmamış zararların ve diğer vergi varlıklarının kullanılabileceği tarihler ve gerektiğinde kullanılabilecek vergi planlama stratejileri gibi değerlendirmeler bu süreçte yer almaktadır.

Finansal araçların gerçeğe uygun değerleri: Finansal araçların tahmini gerçeğe uygun değerleri, işletmeler tarafından o döneme ait erişilebilir piyasa verileri ve uygun değerlendirme yöntemleri kullanılarak tespit edilmektedir. Özellikle finansal varlıklar ve finansal yükümlülükler için gerçeğe uygun değer hesaplama modeli oluştururken çeşitli varsayımlar baz alınarak iskonto oranı ve brüt kâr marjı gibi değerler hesaplamalarda kullanılmaktadır.

Bağımsız denetim raporları, finansal tablolarla ilgili olarak muhasebe tahminlerinin yapılması ve uygun muhasebe politikalarının seçilmesinden işletme yönetiminin sorumlu olduğuna dair bir beyan içermektedir. Ayrıca bağımsız denetim, işletmenin muhasebe politikaları ile yapılan önemli muhasebe tahminlerinin ve konsolide finansal tabloların bir bütün olarak sunumunun uygunluğunun değerlendirilmesini içermektedir. Sonuç olarak, geleceğe yönelik finansal tabloların incelenmesi süreciyle paralel olarak, raporlarda işletme yönetiminin sorumlu olduğuna dair bir beyan bulunmakta ve bağımsız denetçinin konuyla ilgili yetkileri açıklanmaktadır.

Bunların dışında, yukarıda seçilen işletmeler enerji, telekomünikasyon, perakendecilik, otomotiv, medya turizm ve sivil havacılık gibi çeşitli sektörlerde hizmet vermektedir. Yöntem benzerlikleri olmasına karşın, işletmelerin varsayımlar geliştirirken özellikle stratejik yapıları ve içinde bulundukları sektör dinamiklerini göz önünde bulundurdıkları tespit edilmiştir. Örneğin bazı durumlarda iskonto oranı yalnızca enflasyon oranına göre belirlenirken, diğer bir durumda projeksiyonlar daha uzun vadeli olabilmektedir. Benzer sektörlerde yer alan işletmelerin ise ileriye yönelik aynı grup tahminlerinde, nedenlerini açıklayarak, farklı varsayım ve tahminler geliştirdiği görülmüştür.

Sonuç olarak, geçmiş finansal tablolara ait bağımsız denetim raporlarında yer alan varsayım ve tahminler bağımsız denetim kapsamında olup, UDS 540 Muhasebe

Tahminlerinin Denetimi ve UMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar Standardı çerçevesinde düzenlenmekte ve denetlenmektedir.

Ancak bu bilgiler GYFB olarak tanımlanamaz. Bunlar ancak genel tahminler olarak nitelendirilebilir. Bu bilgilerin ISAE 3400 Standardı kapsamına, geçmiş döneme ait tarihi bilgiler olması nedeniyle girmemesi, aynı özenle denetlenmeyeceği anlamına gelmemelidir. Özellikle, kullanıcılar için kesin doğruluk niteliği taşıyan tarihi finansal tablo bilgilerinin dayandığı varsayımların bağımsız dış denetim tarafından incelenmesi gerekmektedir.

4.3.2. Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesine İlişkin Bağımsız Denetçilerin Yaklaşımlarının Tespitine Yönelik Bir Pilot Araştırma

Araştırmanın bu bölümünde, ISAE 3400 No'lu Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi Standardı'nın ülkemizde uygulanabilirliği doğrultusunda mevcut uygulamalar ve meslek mensuplarının görüşleri sorgulanmıştır. Türkiye'de denetim standartlarına uyulması açısından önemli aşamalar kaydedilmiştir. Ancak, UDGS'nin ikinci bölümünü oluşturan güvence standartları, meslek adına yeni başlıklar sunmaktadır ve ISAE 3400 bunlardan bir tanesi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, GYFB'lerin İncelenmesi konusuna meslek mensuplarının yaklaşımlarını ve bu konudaki eğitim ve hazırlık seviyelerini araştırmak amacıyla anket çalışmasına dayanan bir araştırma yapılmıştır.

4.3.2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amaçları şöyle sıralanabilir:

- Ülkemizde hangi GYFB'lerin mevcut durumda hazırlandığını ve bu bilgilerin bağımsız denetimine ihtiyaç duyup duymadığını tespit etmek,
- Geleceğe yönelik finansal tabloların raporlanmasının ülkemizde kullanıcılara ne düzeyde fayda sağlayacağını ve bu tablolar için düzenlenen bağımsız denetim raporu ile güvence seviyelerindeki değişimleri saptamak,
- Geleceğe yönelik finansal bilgilerin incelenmesi standardı çerçevesinde ülkemizde karşılaşılabilecek zorlukların neler olabileceğini öğrenmek,

- Bağımsız denetim anlayışına farklı bir bakış açısı getiren güvence sözleşmeleri çerçevesinde yer alan geleceğe yönelik finansal bilgilerin incelenmesi konusunda meslek mensuplarının görüşlerini ortaya koymaktır.

4.3.2.2. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırmanın amaçları doğrultusunda hazırlanan ve Ek-2’de yer alan anket formu, ülkedeki çeşitli bağımsız denetim, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) ve Yeminli Mali Müşavir (YMM) firmalarında görevli SMMM, YMM veya SPK Lisanslı Bağımsız Denetçilerden oluşan meslek mensuplarına uygulanmıştır. Ankette e-posta ve yüzyüze görüşme yöntemleri kullanılmıştır ve genellikle kapalı uçlu sorulara yer verilmiştir. Bununla birlikte, bazı sorular meslek mensuplarının yorumlarını gerektirdiğinden açık uçlu cevaplara da ihtiyaç duyulmuştur. Anketi toplam 114 meslek mensubu cevaplandırmıştır ve elde edilen veriler, SPSS 20.0 paket programı yardımıyla analiz edilmiştir. Anket sorularının güvenilirliğini ölçmek amacıyla güvenilirlik analizi yapılmış ve Cronbach Alpha⁴⁹ katsayısı 0,717 olarak hesaplanmıştır.

4.3.2.3. Araştırma Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Anket çalışmasından elde edilen bulgular aşağıdaki başlıklar altında açıklanmıştır.

4.3.2.3.1. Meslek Mensuplarına İlişkin Özellikler

Meslek mensuplarına ilişkin genel bilgiler Tablo 12’de gösterilmektedir.

⁴⁹ Cronbach alpha katsayısı 0 ile 1 arasında bir dağılım gösterir ve bu değerinin düşük çıkması testin homojen olmadığı anlamına gelir <x. Değerlendirmede, $0,00 \leq \alpha \leq 0,40$ arası güvenilir değil, $0,40 \leq \alpha \leq 0,60$ arası düşük güvenilirlikte, $0,60 \leq \alpha \leq 0,80$ arası oldukça güvenilir ve $0,80 \leq \alpha \leq 1,00$ arası yüksek derecede güvenilir olarak kabul edilir.

Tablo 12. Araştırmaya Katılan Meslek Mensuplarına İlişkin Genel Bilgiler

	Sayı	Yüzde
1. Cinsiyet		
Kadın	21	18.4
Erkek	93	81.6
2. Yaş		
34 ve altı	8	7
35 ve üstü	106	93
3. Eğitim Durumu		
Meslek Lisesi	0	0
Lisans	79	69.3
Yüksek Lisans	32	28.1
Doktora	3	2.6
4. Görev Yapılmakta Olan Denetim Firmasının Türü		
SMMM Şirketi	4	3.5
YMM Şirketi	50	43.9
Bağımsız Denetim ve SMMM Şirketi	14	12.3
Bağımsız Denetim ve YMM Şirketi	25	21.9
Uluslararası Bağlantılı Denetim Şirketi	21	18.4
5. Görev Yapılmakta Olan Denetim Firmasında Çalışan Eleman Sayısı		
1 - 19	79	69.3
20 – 39	13	11.4
40 ve daha fazla	22	19.3
6. Denetim Sırasında Kullanılan Unvan		
SMMM	9	7.9
YMM	62	54.4
SPK Lisanslı Bağımsız Denetçi	43	37.7
Toplam	114	100

4.3.2.3.2. Meslek Mensuplarına Göre ISAE 3400 Standardı ve Türkiye’deki Durumu

Ankete katılan meslek mensuplarının ISAE 3400 “Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi” isimli Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Standardı ile daha önce karşılaşma oranı yalnızca % 21’dir. Bununla birlikte bu standart çerçevesinde geleceğe yönelik finansal tablo denetimi ülkemizde katılımcılar tarafından bugüne kadar hiç uygulanmamıştır. Güvence standartlarının TTK’ya yakın bir geçmişte katılmış olması ve uygulama zorunluluğunun henüz getirilmemiş olması nedeniyle meslek mensuplarının konuya ilgisinin yeni olduğu görülmüştür.

Buna karşın, meslek mensuplarının % 81,6’sı, geleceğe yönelik finansal tablolar açısından bağımsız bir denetim mekanizmasına ihtiyaç olduğu görüşündedir.

4.3.2.3.3. Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin Raporlanmasının ve İncelenmesinin Sağlayacağı Faydalar

Geleceğe yönelik finansal tabloların raporlanmasının sağlayacağı fayda konusunda 114 meslek mensubundan 36’sı çok fayda sağlayacağı, 61’i fayda sağlayacağı, 15’i kararsız olduğu, 2’si ise fayda sağlamayacağı görüşünde olduğu görülmüştür. Geleceğe yönelik finansal tabloların bağımsız denetimden geçerek ayrı bir bağımsız denetim raporuyla sunulmasının kullanıcılara sağlayacağı fayda konusunda ise meslek mensuplarından 30’u çok fayda sağlayacağını, 58’i fayda sağlayacağını, 16’sı kararsız olduğunu, 10’u ise fayda sağlamayacağını belirtmiştir. Meslek mensupları tarafından her iki sorunun yanıtında ifade edilen faydalar Tablo 13’de özetlenmiştir.

Tablo 13. Geleceğe Yönelik Finansal Tabloların Raporlanmasının ve Bağımsız Denetimden Geçmesinin Sağlayacağı Faydalar – Meslek Mensuplarının Görüşleri

İşletmeye şeffaflık getirir.
İşletme stratejisinin belirlenmesine katkı sağlar.
Finansal tabloların UDGS'ye uygun hazırlandığını göstererek, özellikle şirket yönetimi düzeyinde mevcut ortaklara ve gelecekteki olası ortaklara yararlı olur.
İşletmeye ait geleceğe yönelik projelerden beklentilerin daha gerçekçi değerlerle ifade edilmesine neden olur.
Erken uyarı görevi yaparak, işletmeleri disipline eder ve böylece yöneticilerin vizyonunu genişletir.
Fiili sonuçlardan sapma nedenlerinin analiz edilmesi ve gerekiyorsa muhasebe politikalarında değişikliğe gidilmesi gibi kararların alınmasına yardımcı olur.
İşletmenin sürekliliği ve güvenilirliği açısından kurumsal yapısına önemli faydalar getirir.
Kredi ve yatırım kararlarına önemli etkileri olur ve yatırımcılara ışık tutar.
İşletme hakkında kullanıcılara ileriye yönelik kârlılık ve harcamalar ile ilgili önemli bilgiler aktarılmış olup, daha güvenilir ve daha objektif öngörüler yapılmasına yardımcı olur.
Finansal tabloların UDGS'ye uygun olarak incelendiği gösterilmiş olur.
GYFB'ler için sunulan bağımsız denetim raporuyla, kullanıcılara makul düzeyde güvence verilebilir.
Hile ve hataların önlenmesinde yardımcı olur.
İşletmenin gelecek dönemde aldığı riskler kullanıcılar tarafından incelenebilir.
Finansal tabloların hazırlanma sürecinde meslek mensuplarının daha detaylı, titiz ve ciddi çalışmasına sebep olur.
Tarihi finansal tablolarda yer alan tahmin ve projeksiyonların geliştirilmesine katkı sağlar. Örneğin, değer düşüklüğü testlerinde kullanım değeri hesaplamasında yapılacak projeksiyonlar bakımından faydalı olur.
Sermaye piyasalarının daha geniş bir tabana yayılmasına katkıda bulunur.

4.3.2.3.4. Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilere İlişkin Güvence Seviyesi

Meslek mensuplarına yöneltilen bir diğer soru ise UDGS çerçevesinde GYFB'lere ilişkin güvence seviyesi ile ilgilidir. Geleceğe yönelik finansal tablolar için düzenlenen bağımsız denetim raporu ile kullanıcılara bu finansal bilgilere ilişkin % 75 oranında belli düzeyde bir güvence sağlanacağı görüşü ortaya çıkmıştır. Sorunun yanıtı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 14. Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilere İlişkin Güvence Seviyesi

Geleceğe yönelik finansal tablolar için düzenlenen bağımsız denetim raporu ile kullanıcılara hangi düzeyde güvence sağlanır?	Sayı	Yüzde
Daha az güvence sağlar	1	0.9
Hiçbir güvence sağlamaz	3	2.6
Belli düzeyde güvence sağlar	75	65.8
Çok güvence sağlar	28	24.6
Güvence düzeyinde bir değişim olmaz	7	6.1
Toplam	114	100

4.3.2.3.5. Geleceğe Yönelik Finansal Raporlara Eklenmesi Gereken Bilgilerin Önem Dereceleri

Meslek mensuplarına geleceğe yönelik finansal tabloların denetlenmesi durumunda finansal raporlarda ihtiyaç duyulabilecek bilgiler sıralanarak, bu bilgilerin önem derecelerinin (1: en önemsiz, 6: en önemli) belirtilmesi istenilmiştir. Tablo 15'de görüldüğü üzere meslek mensupları, % 47,40 oranında kapsanan dönemde elde edilen fiili sonuçların sunulan verilerden farklılık gösterme ihtimalinin olduğunu ve bu farklılıkların önemli olabileceğini belirten bir uyarı notunun finansal raporlarda bulunması gereken en önemli bilgi olarak öngörmüştür. Bunu takiben, geleceğe yönelik finansal bilgi ve bu bilginin dayandığı varsayımlara ilişkin işletme yönetiminin sorumlu olduğunu gösteren bir beyannamenin finansal raporlarda yer alması meslek mensuplarının %41,20'si tarafından gerekli görülmüştür.

Tablo 15. Geleceğe Yönelik Finansal Raporlara Eklenmesi Gereken Bilgilerin Önem Dereceleri

	Önem Dereceleri (%)					
	(1: en önemsiz, 6: en önemli)					
	1	2	3	4	5	6
GYFB ve bu bilginin dayandığı varsayımlara ilişkin işletme yönetiminin sorumlu olduğunu gösteren bir beyan	15.80	9.60	7.00	2.60	41.20	23.70
GYFB'nin amacı ve/veya sınırlı kullanımına atıfta bulunma	15.80	19.30	11.40	36.80	13.20	3.50
Bilginin kalitesini etkileyen önemli, uygun ve duyarlılığı yüksek olan varsayımların özeti	35.10	12.30	21.10	9.60	7.00	14.90
Önemli muhasebe politikalarının bir özeti	10.50	39.50	19.30	11.40	8.80	10.50
GYFB'nin kapsadığı süre	11.40	12.30	35.10	18.40	18.40	4.40
Kapsanan dönemde elde edilen fiili sonuçların sunulan verilerden farklılık gösterme ihtimalinin olduğunu ve bu farklılıkların önemli olabileceğini belirten bir uyarı notu	7.90	7.00	5.30	18.40	14.00	47.40

Kendilerine sunulan tabloda listenen bu bilgiler arasından, bilginin kalitesini etkileyen önemli, uygun ve duyarlılığı yüksek olan varsayımların ve önemli muhasebe politikalarının özeti gibi bilgiler anket katılımcıları tarafından % 35,1 ve % 39,5 oranında en önemsiz olarak işaretlenmiştir. Bunun nedeni olarak meslek mensupları, bu gibi bilgilerin mevcut tarihi finansal raporlarda yer alan finansal tahminler için zaten sunuluyor olduğunu, dolayısıyla geleceğe yönelik finansal raporları için ayrı bir özel nitelik taşımadığını belirtmiştir.

4.3.2.3.6. Geleceğe Yönelik Finansal Tabloların İncelenmesi Sürecinde Karşılaşılabilecek Zorluklar

Anket katılımcılarının geleceğe yönelik finansal tabloların incelenmesi standardı çerçevesinde ülkemizde karşılaşılabilecek zorlukların neler olabileceğine dair görüşleri ise Tablo 16’da gösterilmektedir:

Tablo 16. Geleceğe Yönelik Finansal Tabloların İncelenmesi Sürecinde Karşılaşılabilecek Zorluklar

Zorluklar	Sayı	Yüzde
İşletme yönetiminin bu konuda bilgi eksikliği	82	% 71.9
Denetçilerin konuyla ilgili bilgi/eğitim eksikliği	39	% 34.2
Denetçilerin uygulamada tecrübe eksikliği	53	% 46.5
Risk ve belirsizliklerin yönetim güçlüğü	63	% 55.3
Varsayımların makul düzeyde kabul edilebilir olmasının sağlanmasındaki güçlülük	39	% 34.2
İşletme yönetiminin bu bilgileri raporlamaya istekli olmaması	57	% 50.0
Kullanıcıların (yatırımcılar, kreditorler vs.) bu bilgilere ihtiyaç duymuyor olması	22	% 19.3

Buna göre, ISAE 3400 Standardı’nın ülkemizde uygulama sürecinde karşılaşılabilecek en büyük zorluk işletme yönetimlerinin konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmamasıdır. Katılımcılardan 82 meslek mensubu bu görüşü paylaşmaktadır. Ayrıca, 63 katılımcı ise risk ve belirsizliklerin bu süreçte yönetilmesi konusunda güçlüklerin ortaya çıkabileceğini düşünmektedir. Buna karşın, finansal tablo kullanıcılarının bu bilgilere ihtiyaç duymuyor olması karşılaşılabilecek bir zorluk olarak nitelendirilmemektedir. Bu durum böyle bir ihtiyacın var olduğunun katılımcılar tarafından kabul ediliyor olması ile tutarlıdır.

4.3.2.3.7. Tarihi Finansal Tablolarda Kullanılan Finansal Tahminlere İlişkin Görüşler

Bir önceki kısımda incelendiği üzere dönem sonu finansal tablolarda yer alan finansal tahminler, kapsadığı dönem dışında GYFB’ler ile aynı özellikleri paylaşmaktadır.

Bu nedenle, meslek mensupları dönem sonu finansal tabloların bağımsız denetiminde bu bilgilerle karşılaşmakta ve denetim standartlarına uyumlu şekilde incelemektedir.

Meslek mensuplarının bu konu ile ilgili görüşlerini almak amacıyla ISAE 3400 Standardı gözönünde bulundurularak, dönem sonu mevcut finansal tablolarda kullanılan finansal tahminlerin raporlanması hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. 11 kişi dönem sonu finansal raporlarda yer alan tahminlerin zaten denetlenmekte olduğunu, ayrıca raporlamaya ihtiyaç olmadığını belirtmiştir. Buna karşın, 24 kişi dönem sonu finansal raporlarda yer alan tahminlerin sonucu etkilediğini, bu nedenle ayrıca raporlanıp denetlenmesi gerektiğini söylemiştir. 31 kişi ise finansal tablolarda yer almayan geleceğe yönelik finansal tahminlerin, bir başka deyişle güvence standartları kapsamına giren bilgilerin de raporlamaya dahil edilmesi gerektiğini savunmuştur. Ancak, 48 kişi ile çoğunluk geleceğe yönelik finansal bilgilerin bir bütün olduğunu, bu nedenle bu bilgilerin bir bütün olarak standartlar çerçevesinde raporlanması gerektiğini düşünmektedir.

Buna ek olarak, ankette meslek mensuplarından, yayınlanmasa da ülkemizde işletmeler tarafından hangi geleceğe yönelik finansal bilgilerin hazırlandığına dair görüş almak istenmiştir. Sonuçlara göre işletmelerin hazırladığı GYFB'ler şunlardır:

Tablo 17. İşletmelerin Düzenlediği GYFB'ler

GYFB	Sayı	Yüzde
Önemli varsayımların özetleri ve önemli muhasebe politikaları	38	33.3
Bilanço kalemleri	62	54.4
Gelir tablosu kalemleri	62	54.4
Nakit akış tablosu kalemleri	51	44.7
Çalışma sermayesi raporları	17	14.9
Fon ihtiyaçları tahminleri	33	28.9
Kâr tahminleri	57	50.0
Birleşme kazançları raporları	9	7.9
Açıklayıcı finansal projeksiyonlar/duyurular	21	18.4
Satış, harcama seviyeleri ve kârlılık ile ilgili finansal bilgi tahminleri	38	33.3

İşletmelerin mevcut durumda düzenlediği ancak kullanıcılara raporlamadığı GYFB'lerin bilanço, gelir tablosu ve nakit akış tablosu kalemleri olduğu ve k r tahminlerinin işletme içinde hazırlandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak bazı anket katılımcılarına göre, işletmeler önemli varsayımların  zetleri ile önemli muhasebe politikaları; satış, harcama seviyeleri ve kârlılık ile ilgili finansal bilgi tahminleri ve fon ihtiyaçları tahminleri gibi GYFB'ler de düzenlemektedir.

BÖLÜM V. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada geleceğe yönelik her türlü finansal bilginin doğruluğunun ve güvenilirliğinin incelenmesi süreci olarak tanımlanan geleceğin denetimi konu edinilmiştir. Son dönemde süregelen birçok ekonomik kriz sonrası güvenilir bilgi ihtiyacına bir yanıt olarak ortaya çıkan ve kullanıcılara çok çeşitli konuda güvence sağlayan güvence hizmetlerinin önemi her geçen gün artmaktadır. Bu kapsamda IAASB tarafından düzenlenmekte olan Güvence Sözleşmeleri Standartları'nın amacı, tarihi finansal tabloların kapsamına girmeyen finansal bilgilerin incelenmesi ve bu sözleşmelerin hazırlanması için denetçilere yol gösterici rehberlik sağlamak ve temel prensipler ile teknikleri saptamaktır.

Geleceğe yönelik finansal bilgi için meslek mensubu tarafından verilecek güvence, Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Standardı (ISAE) 3400 Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi Standardı ismiyle, ayrı bir başlık altında incelenmektedir. Bu standart, meslek mensuplarına geleceğin denetimi ile ilgili inceleme ve raporlama ilkelerini tanımlamaktadır. Geleceğe yönelik bilgilerin finansal tablo kullanıcılarına sunulması, özellikle finansal araçların değerlendirilmesi, işletme risklerinin belirlenmesi ve diğer tüm ilgili tarafların işletme ile ilgili çeşitli kararlar alabilmeleri açısından önem kazanmıştır.

Türkiye’de ise güvence sözleşmeleri kapsamında ulusal bir düzenleme henüz bulunmamaktadır. Meslek mensuplarıyla yapılan görüşmelerde bu konudaki gelişmelerin ülkemiz düzenlemelerine de yansıtılması gerekliliğinden söz edilmiştir. Yeni TTK hükümleri doğrultusunda gelecekte bu düzenlemelere doğacak ihtiyaç ile Kamu Gözetimi Kurumu (KGK) önderliğinde, Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları çerçevesinde ulusal denetim ve güvence standartları düzenlenecektir. Kurumun bu yönde çalışmaları devam etmektedir. Bununla beraber, SPK’nın 22 Temmuz 2013 tarihinde yürürlüğe giren Pay Halka Arzına İlişkin Format ve Kılavuzlar Pay Tebliği’nde ISAE 3400 standardına atıfta bulunulmakta ve geleceğe yönelik bazı kar tahmin ve beklentilerine yönelik bağımsız

denetim kuruluşları tarafından bağımsız güvence raporunun hazırlanması gerektiği belirtilmektedir⁵⁰.

Geleceğe yönelik finansal bilgilerin incelenmesi konusunda Türkiye'deki beklentilerin ve mevcut uygulamaların neler olduğunu tespit etmek amaçlı araştırma sonucunda çeşitli türdeki denetim firmaları ve meslek mensuplarından görüşler alınarak, güvence standartlarına ülke yaklaşımının nasıl olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma ile ülkemizde UDGS altında ISAE 3400 Standardı çerçevesinde bağımsız denetçiler tarafından GYFB'lerin incelenmesinin bugüne kadar yapılmadığı gözlemlenmiştir. Ancak birçok meslek mensubunun konu ile ilgili olması ve ülkede geleceğe yönelik finansal tabloların bağımsız denetim sürecine tabi olması gerektiğini düşünüyor olması elde edilen olumlu bir sonuç olarak yorumlanabilir. Buna paralel olarak, bu çeşit finansal bilgilerin denetim mekanizmasından geçmesinin kullanıcılara birçok yönden faydalar sağlayacağı görülmektedir. Bu bilgilerin ve varsayımların makul düzeyde kabul edilebilir ve güvenilir olduğunun veya olmadığının kullanıcılara ayrı bir bağımsız denetim raporuyla sunulması verilen güvence seviyesini belli oranda arttıracaktır. Böylece, meslek mensupları bu bilgilerin hazırlanmasından raporlanmasına kadar olan süreçte vereceği çeşitli hizmetler ile etkili bir role sahip olacaktır.

Meslek mensupları tarafından, ISAE 3400 Standardı'nın 27. maddesinde geçen GYFB'lerin incelenmesine yönelik raporlarda bulunması gereken unsurlar arasından en önemlisi olarak, ikinci bölümde vurgulanan GYFB'nin öngördüğü sonuçların elde edilebilirliği ve fiili sonuçlardan farklı olabileceği konusundaki uyarı notu seçilmiştir. Bununla beraber, yine ikinci bölümde detaylı olarak açıklanan bir GYFB'nin hazırlanması, sunulması ve bu bilginin hazırlanma sürecinde geliştirilen tüm varsayımlara ait sorumluluğun işletme yönetiminde olması konusu önem teşkil etmiştir. Sonuç olarak meslek mensupları, standarda göre raporlarda yer alması gereken bilgiler arasından kullanıcılara uyarı niteliği taşıyan sorumluluk ile GYFB'lerin elde edilebilirliği konularını ön plana çıkarmaktadır.

⁵⁰ SPK, Payların Halka Arzında Kullanılacak Tek Belgeden Meydana Gelen İzahname Formatı ve Hazırlanmasına İlişkin Kılavuz, 2013.

GYFB'lere ait tüm sorumluluğun işletme yönetiminde olması, özellikle yönetim düzeyinde bilginin hazırlanma ve sunum süreçlerinde planlanmasını gerektirmektedir. İşletme yönetiminin yalnızca GYFB'ler ile değil, tüm faaliyetler, ürünler ve endüstri ile ilgili bilgi ve tecrübesi bu süreçte çok önemlidir. Buna karşın araştırma sonuçlarına göre, geleceğe yönelik finansal tabloların incelenmesi çerçevesinde ülkemizde karşılaşılabilecek başlıca zorluğun işletme yönetimlerinin bu konuda yeterli bilgiye sahip olmaması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu bilgiler çerçevesinde doğacak risk ve belirsizliklerin yönetimi konusunda da zorluklarla karşılaşılabileceği düşünülmektedir.

Meslek mensuplarının özellikle sorumlu taraf olarak nitelendirilen işletme yönetimleri ile ilgili genel görüşleri dikkat çekicidir. Günümüzde UFRS ve UDGS ile ilgili tüm eğitim, konferans, kongre ve sempozyumların genellikle meslek mensupları düzeyinde olduğu gözlenmektedir. Ancak güvence sözleşmeleri ve ilgili standartlar konusunda bu eğitimler yeterli olmayacaktır. Ülkelerde bu konuda yaşanan ihtiyaç ülkemizde de gündeme gelecektir ve düzenleyici kurumların geleceğe yönelik finansal tablo hazırlanması, incelenmesi ve analizi süreçleri için ülke koşullarına uyumlaştırılmış özel rehberler yayınlamaları ve çeşitli eğitimler vermeleri gerekebilecektir. İşletme yönetimlerinin GYFB'lerin hazırlanması, raporlanması ve devamında analiz edilmesi sürecinin tamamından sorumlu ve tek yetkili taraf olması durumu göz önünde bulundurulmalıdır. Meslek mensubu konu ile ilgili yalnızca hizmet sunmakta ve sözleşme çerçevesinde bir yetki kabul etmektedir. Bu nedenle, ülkemizde sadece meslek mensupları için değil, işletme yönetimleri için de UDGS konusunda eğitimler düzenlenmelidir. Bu konudaki bilgi seviyesinin artırılması için çalışmaların gecikmeden başlatılması uygun olacaktır.

Çalışmanın önemli sonuçlarından biri de meslek mensuplarının çoğunluğunun geleceğe yönelik finansal bilgilerin tümünü finansal tablolarda bir bütün olarak yer almasını benimsiyor olmalarıdır. Bu nedenle “tarihi” veya “geleceğe yönelik” şeklinde ayırıma gitmeden tüm finansal tahmin ve projeksiyonların varsayımlarla birlikte standardın öngördüğü şekilde incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Buna paralel olarak tarihi finansal tablolar dışında raporlanmayan GYFB niteliğindeki tüm bilgilerin inceleme ve raporlama sürecine dahil edilmesi gerektiği savunulmaktadır.

ABD ve AB ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de mevzuat ve uygulamalarda standardın tahmin tanımını genişletilerek, geleceğe yönelik olan her türlü finansal bilginin bir bütün olarak değerlendirilmesi önerilebilir. ISAE 3400 standardının genişletilmesi, mevcut tarihi finansal tablolardaki tahminlerin de ayrı bir inceleme sürecine tabi tutularak, ayrı denetim raporuyla kullanıcıya sunulması anlamına gelmektedir. Ancak bu standardın güvence sözleşmeleri kapsamında olması ve kapsadığı dönem itibarıyla yalnızca gelecekte henüz gerçekleşmemiş değerlerle ilgili olması nedeniyle tarihi finansal tablolarda yer alan her türlü bilgidен bağımsız düşünülmesi IAASB tarafından öngörülmektedir. Bunun temel nedeni işletme yönetimi ve meslek mensubuna ait sorumlulukların belli çerçeveye oturtulması ve kullanıcılara sunulan hizmetin bir denetim değil, bir derleme veya inceleme hizmeti olmasıdır.

Gelecekte yürürlükte olması beklenen bu standartların ülkemiz açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle uygulama sırasında karşılaşılabilecek zorluklar her ülkenin mali yapısına göre farklılık göstereceği için Türkiye'nin de kendi uygulamaları ve ihtiyaçları doğrultusunda mevzuatına eklemeler veya değişiklikler yapması gerekebilecektir. Örneğin, ülkemizde işletmeler tarafından düzenlenen GYFB'lerin yapısı belirlenmeli ve buna göre ayrı bir sınıflandırma ihtiyacının olup olmayacağı tespit edilmelidir. Özellikle burada dikkat çekilmesi gereken konu, standartların uygulamaya girmesiyle Kamu Gözetim Kurumu'nun GYFB'nin hazırlanması, raporlanması ve incelenmesi çerçevesinde ayrıca kılavuzlar düzenleyerek işletme yönetimleri ile birlikte meslek mensuplarının yönlendirmesi gerekebileceğidir.

ABD, Avrupa ülkeleri ve Avustralya gibi birçok ülkede ISAE 3400 Standardı'nın ulusal mevzuatta yerini aldığını ancak mevcut uygulama süreçlerine uyumlu hale getirilerek yeniden düzenlendiğini görmekteyiz. Araştırma sonuçları bu konuda ülkemizdeki mevcut uygulamaların diğer ülkelere göre farklı olduğu sonucunu yansıtmaktadır. Ancak AB ülkeleri arasında düzenlenen raporlarda AB ülkelerinin kendi içerisinde de benzer farklılıkların bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle, araştırmaya katılan meslek kuruluşları bu tartışma raporlarında yer alan katılımcılara benzer fikirler ortaya koyarak, her ülkenin kendi uygulamalarının dikkate alınmasını sağlamışlardır.

Bu sorunları ortadan kaldırmanın ve kullanıcıların beklentilerine cevap verecek bir düzenlemenin getirilmesi kaçınılmaz olacaktır. Birçok ülkenin kendi sermaye piyasa yapılarına ve raporlama esaslarına göre detaylı kılavuz düzenlemeleri ülkemiz için örnek teşkil etmelidir. Bununla birlikte, standardı uygulamaya birebir geçirmekten ziyade konu ile ilgili detaylı mevzuatın meslek odaları tarafından, uygulamadan birçok katılımcı ile birlikte, düzenlenmesi çok daha fazla fayda sağlayacaktır. Elliot ve Pallais (1984) AICPA'nın konuyla ilgili ilk kılavuzu geliştirdiği yıllardaki araştırmalarında, bu kılavuzun mesleğe ve kamuoyuna çok önemli etkisi olacağını belirtmiş, ancak süreçte yer alan ilgili tarafların kılavuzun hazırlanma sürecinde görüş vermeleri gerektiğini savunmuştur. Bu şekilde, meslek için en iyi kılavuzun oluşturulabileceğini öngörmüşlerdir. Hodgkinson (2003) ise ICAEW'in daha iyi piyasalar için ilk geliştirdiği GYFB kılavuz ile daha sağlıklı sermaye piyasalarının varlığından bundan sonra söz edilebileceğini belirtmiştir. Ayrıca, uluslararası düzeyde etkili olma ve özellikle AB finansal piyasalarına uyumun sağlanmasında bu kılavuzun önemli bir rol üstlendiğinin altını çizmiştir. Bu tespit, ortak bir çalışmanın katılımcılar tarafından daha kolay benimsendiği gerçeği ile uyumludur.

Genel olarak Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları, muhasebe ve denetim mesleğine rehber olarak, kullanıcılar için belli düzeyde beklenti seviyesini karşılamayı ve sunulan hizmetlerde istikrarlı bir kalite kazanmayı sağlamak amacıyla düzenlenmiştir. Bu standartlar ve denetim olgusunun geleceğe yönelik bilgilerle bir araya gelmesiyle birlikte, işletme yönetimlerine ait tahminlerin gelişmesi ve bununla beraber de genel olarak finansal raporlamanın kalitesinin artması beklenebilir. Örneğin, gereğinden fazla iyimser olan tahminler nedeniyle finansal bilgi kullanıcılarının işletme ile ilgili yanlış yönde karar almalarına, meslek mensubunun bu süreçte yer alması ile, engel olunacaktır. Bu gibi sapmaları sınırlandırarak meslek mensubu aynı zamanda matematiksel hataları, varsayımlardaki uygunsuzluğu ve genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden doğan ayrılıkları belirleyebilecektir. Bunlara ek olarak, geleceğe yönelik finansal bilgilerin bağımsız denetimden geçmesi işletme yönetimi dahil tüm finansal tablo kullanıcıları için de etkin bir strateji olarak kabul görmektedir.

Bu tür çalışmaların literatüre olan katkılarının yanı sıra uygulamaya sağlayacağı katkılardan da söz edilebilir. Ülkemizde meslek mensuplarının bir güvence hizmeti olan geleceğe yönelik finansal bilgilerin incelenmesi konusundaki görüşlerinin belirlenmesi

sonucunda, denetim şirketlerinin ön bir planlama yaparak eğitim ve bilgi seviyelerini bu hizmetler kapsamında genişletmelerine yardımcı olacaktır. Benzer şekilde, GYFB'lerle ilgili sorumlu tarafın işletme yönetimi olması, işletmelerin özellikle yönetim düzeyinde eğitim ve bilgi düzeyine yatırım yapmalarına olanak sağlayacaktır. Aynı zamanda, ülkelerin kendi düzenlemelerini geliştirmiş olması sonucunda kamu gözetim kurumu ve meslek odalarının meslek mensuplarıyla ortak yürütecekleri kapsamlı çalışmalar başlatmasında yol göstereceği olacaktır. Literatürde geleceğe yönelik finansal bilgilerin incelenmesi üzerine yapılan çalışmaların yetersiz olduğu düşünüldüğünde, gelecekte bu konuyla ilgili araştırmalara ihtiyaç devam edecektir. Örneğin, bu çalışmada yalnızca meslek mensuplarının konu ile ilgili görüş ve tespitleri ele alınmış olup, gelecek araştırmalarda ülkemizde bu hizmetleri meslek mensuplarından talep edecek olan sorumlu taraf durumundaki işletme yönetimlerinin görüşlerine de başvurmak yararlı olacaktır. Son olarak da bu çalışma doğrultusunda finansal tahminlerin yer aldığı tarihi veya geleceğe yönelik finansal tabloların bir bütün olması görüşünün ortaya çıkması ile bağımsız denetim raporlarının kullanıcılara ne şekilde sunulacağı gelecekte araştırmalara konu olabilir. Finansal raporlama ile ilgili önemli bir araştırma konusu olan tümleşik (entegre) raporlama ile birlikte sürdürülebilirlik, stratejik yönetim gibi konular GYFB'lerin raporlanması doğrultusunda incelenebilir. Geleceğe yönelik finansal bilgilerin finansal tablolardan ve bir veya daha fazla finansal tablo unsurundan oluşması ve bunların kullanıcılara bilgi sağlayan faaliyet raporları veya kredi verenler için hazırlanan tahmini nakit akımlarını içeren belge şeklinde olması nedeniyle, raporlama biçimleri de tartışma konusu olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- ACCA. 2009. *The Future of Audit After the Financial Crisis*. <<http://www2.accaglobal.com/allnews/national/poland/3250010>>
- AICPA. 2009. *Prospective financial information: with conforming changes as of March 1, 2009*. New York: AICPA.
- AICPA. 2013. *Report of the Special Committee on Assurance Services (The Elliott Report)*.<http://www.aicpa.org/InterestAreas/FRC/AssuranceAdvisoryServices/Pages/AssuranceServicesCD.aspx>
- Akdoğan, N. ve Sevilengül, O. 2007. *Türkiye Muhasebe Standartları ile Uyumlu Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması*. Gazi Kitabevi. 12. Baskı
- Akdoğan, N. ve Tenker, N. 2007. *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*. Gazi Kitabevi. 12. Baskı.
- Akdoğan, N. 2009. *Tekdüzen Muhasebe Sisteminde Maliyet Muhasebesi Uygulamaları*. Gazi Kitabevi. 8. Baskı.
- Aksoy, T. 2002. *Tüm Yönleriyle Denetim*. Yetkin Yayınları: Ankara.
- Altıntaş, N.N. 2013. *Bağımsız Denetim ve Vergi Denetimi Dışındaki Güvence Hizmetleri: Türkiye'deki Uygulamalar Hakkında Bir Araştırma*. <<http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=2&sid=212b9fa5-158d-41c0-9030-bbe7add3fea1%40sessionmgr115&hid=125&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtG12ZQ%3d%3d#db=nlebk&AN=608275>>
- APB. 1998a. Forecasting the future. *Governance*, 58: 1, 12.
- APB. 1998b. *Prospective financial information- a discussion paper; responses received*. London : Auditing Practices Board.
- Arens, A. A., Loebbecke, J. K., Elder, R. J., Beasley, M. S., ve AICPA. 2000. *Auditing: An integrated approach*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall. Vol. 8.
- Arens, A. A., Randal J. E. ve Mark, S. B. 2006. *Auditing and Assurance Services: An Integrated Approach*. Prentice Hall.
- ASIC. 2011. *Regulatory Guide 170: Prospective Financial Information*. ASIC. <[http://www.asic.gov.au/asic/pdf/lib.nsf/LookupByFileName/rg170-010411.pdf/\\$file/rg170-010411.pdf](http://www.asic.gov.au/asic/pdf/lib.nsf/LookupByFileName/rg170-010411.pdf/$file/rg170-010411.pdf)>
- Başpınar, A. 2005. Türkiye'de ve Dünyada Denetim Standartlarının Oluşumuna Genel Bir Bakış. *Maliye Dergisi*, 148, 35-62.
- Bell, T. ve Wright, A. M. 1995. *Auditing practice, Research, and Education: A Productive collaboration*. New York: American Institute of Certified Public Accountants.
- Berlinger, R. W., ve Robbins, W. B. 1986. Using forecasts and projections to raise capital. *Journal of Accounting, Auditing and Finance* 1: 347-352.
- Bozkurt N., 2000. *Muhasebe Denetimi*. 3.Basım, İstanbul: Alfa Basım.
- Brackney, K. S. ve Helms, G. L. 1996. Practice Notes: A Survey of Attestation Services. *Auditing: A Journal of Practice&Theory*, C:XV, 2: 85-98.
- Burns, R. B. 2000. *Introduction to Research Methods*. Fourth Edition, Sage Publications.
- CICA. 2011. *Guide for Auditors*. Publication of the Canadian Institute of Chartered Accountants. <[http://www.cica.ca/focus-on-practice-areas/small-and-medium-practices-\(smp\)/implementing-the-accounting-standards/item69430.pdf](http://www.cica.ca/focus-on-practice-areas/small-and-medium-practices-(smp)/implementing-the-accounting-standards/item69430.pdf)>

- Corless, J. C., ve Norgaard, C. T. 1974. User reactions to CPA reports on forecasts. *Journal of Accountancy*, 46–54.
- Cuthbertson, K., ve Nitzsche, D. 2005. *Quantitative Financial Economics: Stocks, Bonds and Foreign Exchange*. John Wiley & Sons.
- Çalışkan, A. 2006. Sekizinci Yönerge Çerçevesinde Avrupa Birliğinde Bağımsız Denetim. *Sayıştay Dergisi*, Sayı 63: 51-58
- Davey, A. 2001. Working with prospective financial information, *Corporate Finance Guideline*. London : ICAEW Corporate Finance Faculty 23: 1-15.
- Davey, A. 2006. *Financial due diligence*. Kingston-upon-Thames : CronerCCH.
- Deloitte. 2010. *Yeni Türk Ticaret Kanunu ve Bağımsız Denetim*. <https://www.deloitte.com/assets/Dcom-Turkey/Local%20Assets/Documents/turkey_tr_ttk_yenittkvebagimsizdenetim_100511.pdf>
- Dev, S., ve Webb, M. 1972. The accuracy of company profit forecasts. *Journal of Business Finance*, 4:26–39.
- Dönmez, A., Berberoğlu, P. B. ve Ersoy, A. 2005. Ülkemiz Bağımsız Dış Denetim Standartlarının ABD Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları-AB Sekizinci Yönergesi ve Uluslararası Denetim Standartlarıyla Karşılaştırılması, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 9.
- Dönmez, A. ve Ersoy, A. 2006. Bağımsız Denetim Firmaları Bakış Açısıyla Türkiye Bağımsız Dış Denetim Sisteminin Değerlendirilmesi. *Bilig*, sayı 36: 69-9. <<http://www.yesevi.edu.tr/files/article/6.pdf>>
- Elliott, R. K., ve Pallais, D. M. 1984. Prospective Financial Statements: Guidelines for a Growing Practice Area. *Journal of Accountancy*, 157: 56-69.
- El-Masry, E. E. ve Reck, J. L. 2008. Continuous online auditing as a response to the Sarbanes-Oxley Act. *Managerial Auditing Journal*, 23: 8.
- Esendemirli, E. 2013. *Annual Reports: A Bridge between Past and Future*. MODAV 10. Uluslararası Muhasebe Konferansı, İstanbul
- FASB. 2013. *Facts About FASB*. <<http://www.fasb.org/facts/index.shtml#mission>>
- FEE. 1998. *Setting The Standards Statutory Audit in Europe*. FEE Position Paper. <http://www.fee.be/images/publications/auditing/Setting_the_Standards_98288200959124.pdf>
- FEE. 2004. *Discussion paper on the auditor's involvement with the new EU Prospectus Directive*. Brussels : FEE.
- FEE. 2005. *Analysis of responses to FEE discussion paper on the auditor's involvement with the new EU Prospectus Directive*. Brussels : FEE.
- Groot, T. L. C. M. 2001. *Environmental strategy, corporate strategy, performance measurement and the creation of economic value*. European Accounting Association Annual Congress, Refereed Conference Proceedings, April.
- Güredin, E. 2010. *Denetim ve Güvence Hizmetleri*. Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- Hasan, M., Maijoor, S., Mock, T. J., Roebuck, P., Simnett, R., & Vanstraelen, A. 2005. The different types of assurance services and levels of assurance provided. *International Journal of Auditing*, 9(2): 91-102.
- Hodgkinson, R. 2003. *The Future of Reporting*. www.accountancymagazine.com
- IFAC. 2012a. *International Framework For Assurance Engagements*. <<http://www.ifac.org/sites/default/files/downloads/b003-2010-iaasb-handbook-framework.pdf>>
- IFAC. 2012b. *International Standard On Assurance Engagements (ISAE) 3000* <http://www.ifac.org/sites/default/files/downloads/2008_Auditing_Handbook_A270_ISAE_3000.pdf>

- IFAC. 2012c. **International Standard on Assurance Engagements (ISAE) 3400** <<http://www.ifac.org/sites/default/files/downloads/b013-2010-iaasb-handbook-isae-3400.pdf>>
- IFAC. 2012d. **International Standard On Related Services (ISRS) 4400**. <<http://www.ifac.org/sites/default/files/downloads/b015-2010-iaasb-handbook-isrs-4400.pdf>>
- IFAC. 2012e. **International Standard On Related Services (ISRS) 4410 (Revised) Compilation Engagements**. <[http://www.ifac.org/sites/default/files/publications/files/B012%202012%20IAASB%20Handbook%20ISRS%204410%20\(revised\).pdf](http://www.ifac.org/sites/default/files/publications/files/B012%202012%20IAASB%20Handbook%20ISRS%204410%20(revised).pdf)>
- IFAC. 2013a. **About IFAC**. <<http://www.ifac.org/about-ifac/>>
- IFAC. 2013b. **About IAASB**. <<http://www.ifac.org/auditing-assurance/about-iaasb/>>
- IFAC. 2013c. **About IFAC: Members Bodies**. <<http://www.ifac.org/about-ifac/membership>>
- IFAC. 2013d. **Basis of ISA Adoption**. <<http://www.ifac.org/about-ifac/membership/compliance-program/basis-isa-adoption>>
- IFAC. 2013e. **Terms of Reference**. <<http://www.ifac.org/auditing-assurance/about-iaasb/terms-reference>>
- ICAEW. 2003. **Prospective financial information - guidance for UK directors**, London: ICAEW. <<http://www.icaew.com/~media/Files/Technical/Financial-reporting/Information%20for%20better%20markets/IFBM/PFI.pdf>>
- Izza M. 2008. The Future of Audit. ICAEW. <<http://www.ion.icaew.com/MoorgatePlace/14884>>
- Jauch, L. R., & Glueck, W. F. 1988. **Business Policy and Strategic Management**. Singapore: McGraw-Hill, Fifth Edition.
- Johnson, D. A. ve Pany, K. 1984. Forecasts, auditor review and bank loan decisions. **Journal of Accounting Research**, 22: 731-743.
- Karausta, T. ve Dönmez, A. 2013. Mesleki Hile Ve Bir Çözüm Önerisi Olarak Adli Denetim: Türkiye’de Spk’dan Yetki Almış Denetim Firmalarına Yönelik Bir Araştırma. **Mali Çözüm**, Ocak – Şubat.
- Kaval, H. 2008. **Muhasebe Denetimi**. Gazi Kitabevi.
- Kepekçi, C. 1996. **Bağımsız Denetim**. Lazer Ofset.
- KGK. 2013a. **2012 Faaliyet Raporu**, http://www.kgk.gov.tr/contents/files/KGK_Faaliyet_Raporu_2012.pdf
- KGK. 2013b. Bağımsız Denetim Standardı 200: Bağımsız Denetçinin Genel Amaçları ve Bağımsız Denetimin Bağımsız Denetim Standartlarına Uygun Olarak Yürütülmesi. **Türkiye Denetim Standartları**. <http://www.kgk.gov.tr/contents/files/BDS/BDS_200.pdf>
- KGK. 2013c. **Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve**. Türkiye Muhasebe Standartları. [http://www.kgk.gov.tr/contents/files/TFRS_2013/F_R_I_K_C\(1\).pdf](http://www.kgk.gov.tr/contents/files/TFRS_2013/F_R_I_K_C(1).pdf)
- KGK. 2013d. **TMS 12 Gelir Vergileri**. Türkiye Muhasebe Standartları. <http://www.kgk.gov.tr/contents/files/TFRS_2013/TMS/TMS12.pdf>
- KGK. 2013e. **TMS 16 Maddi Duran Varlıklar**. Türkiye Muhasebe Standartları. <http://www.kgk.gov.tr/contents/files/TFRS_2013/TMS/TMS16.pdf>
- KGK. 2013f. **TMS 2 Stoklar**. Türkiye Muhasebe Standartları. <http://www.kgk.gov.tr/contents/files/TFRS_2013/TMS/TMS2.pdf>
- KGK. 2013g. **TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü**. Türkiye Muhasebe Standartları. <http://www.kgk.gov.tr/contents/files/TFRS_2013/TMS/TMS36.pdf>

- KGK. 2013h. *TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar*. Türkiye Muhasebe Standartları. < http://www.kgk.gov.tr/contents/files/TFRS_2013/TMS/TMS37.pdf>
- KGK. 2013i. *TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar*. Türkiye Muhasebe Standartları. < http://www.kgk.gov.tr/contents/files/TFRS_2013/TMS/TMS38.pdf>
- Kopczynski, F. J. 1996. *Prospective Financial Statement Analysis*. John Wiley and Sons, Inc.
- Mak, Y. T. 1990. The accuracy and bias of profit forecasts in New Zealand prospectuses. *Accounting Forum*, 14: 43–65.
- Mcconomy, B. J. 1998. Bias and Accuracy of Management Earnings Forecasts: An Evaluation of the Impact of Auditing. *Contemporary Accounting Research*, 15: 2.
- Messier, W. F., Steven M.G. ve Douglas F.P. 2008. *Auditing&Assurance Services: A Systematic Approach*. Mc-Graw Hill.
- Morris, G. 1998. Looking to the future. *Tolley's Practical Audit & Accounting*, 9 (9): 97-99.
- NZICA. 1996. *Financial Reporting Standard (FRS) No. 29*. New Zealand Institute of Chartered Accountants. < <http://www.ifac.org/sites/default/files/meetings/files/0308.pdf>>
- Öğredik, G. 2012. *Due Diligence Raporları Hizmet İhracı Kapsamında Mıdır?* <<http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/guray/047/>>.
- Özer, H. 1997. *Kamu Kesiminde Performans Denetimi ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi*. T.C. Sayıştay: 135. Kuruluş Yıldönümü Yayınları. < <http://www.sayistay.gov.tr/yayin/yayinicerik/135.k4kamper.pdf>>
- Özer, H. 2013. Yeni Türk Ticaret Kanunu, Mali Tablolar ve Denetim. *Dış Denetim*, Sayı: 6, Ekim - Aralık
- Özerhan, Y., ve Yanık, S. 2010. Açıklamalı ve Örnek Uygulamalı Türkiye Muhasebe Standartları–Türkiye Finansal Raporlama Standartları. *TÜRMOB Yayınları*, 377, Ankara.
- Pekdemir, R. 2010. Denetim ve Güvence Standartları; Gerçekler ve Beklentiler. *Mali Çözüm Dergisi*, 101.
- PwC. 2011. *Corporate Reporting: From Compliance to Competitive Edge*. <http://www.pwc.com/en_GX/gx/corporate-reporting/assets/pdfs/Thought.piece.survey.Competitive.Edge.2011.pdf>
- Rankin, L. J. ve Sharp, F. C. 2000. Are CPA Firms Jumping on the New Assurance Services Bandwagon?, *The Ohio CPA Journal*, Ekim-Aralık, 15-19.
- Reed, R. O. 2001. Assurance Services: The Expansion of the CPAs' Traditional Services in Local CPA Firms, *The Journal of Applied Business Research*, C:XVII, 1: 15-28.
- Rodgers, W. ve Housel, T. 2001. *Investment decision making in the high technology industry: implications for the accounting profession*. European Accounting Association Annual Congress, Refereed Conference Proceedings, April.
- Rodgers W. ve Housel, T. J. 2004. The effects of environmental risk information on auditors' decisions about prospective financial statements. *European Accounting Review*, 13(3): 523-540.
- Ruhnke, K. ve Lubitzsch, K. 2010. Determinants of the maximum level of assurance for various assurance services. *International Journal of Auditing*, 14: 233–255.

- Sayar, Z. 2013. Bağımsız Denetimin Kamu Gözetiminde Dünya Uygulamaları ve Türkiye Örneği. **TÜRMÖB Yayınları**, 451.
- Schelluch, P. ve Gay, G., Assurance provided by auditors' reports on prospective financial information: implications for the expectation gap. **Accounting and Finance**, 46: 653-676.
- Sevilengül, O. 2013. **Genel Muhasebe**. Gazi Kitabevi. 17. Baskı
- Shafer, W.E. ve Morris, R.E. 1998. Small Practitioners' Views on New Assurance Services, **National Public Accountant**, C:XLIII, 10: 26-29.
- Silvoso, J. A. 1972. Report of the Committee on Basic Auditing Concepts. **The Accounting Review**, 47: 15-74.
- Simunic, D. A. 2003. **The Adoption of International Auditing Standards in Canada**. Certified General Accountants Association of Canada. < http://www.cga-canada.org/en-ca/ResearchReports/ca_rep_2003-12_simunic.pdf>
- Sipahi, B., Yurtkoru, E. S., ve Çinko, M. 2010. **Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi**. Beta Basım A.Ş. İstanbul.
- SPK. 2006. **Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, No: 22**. 26196 Sayılı 12.06.2006 Tarihli Resmi Gazete. < <http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pageid=590&fn=...>>
- SPK. 2013. **Payların Halka Arzında Kullanılacak Tek Belgeden Meydana Gelen İzahname Formatı ve Hazırlanmasına İlişkin Kılavuz** <<http://www.spk.gov.tr/indexcont.aspx?action=showpage&showmenu=yes&menuid=12&pid=0&subid=12&submenuheader=0>>
- Stewart, T. A. 1991. Brainpower. **Fortune**, 123(11): 44.
- SAICA. 2005. **Revised Guide on Forecasts**. SAICA. < http://www.jse.co.za/Libraries/JSE_-_Listing_Requirements_%E2%80%93_JSE_Related_Guides/03_Revised_Guide_on_Profit_Forecasts.sflb.ashx>
- Türk Ticaret Kanunu (TTK). 2011. **6335** Numaralı Kanun. 30 Haziran 2012 Resmi Gazete. <<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120630-5.htm>>
- Türk Ticaret Kanunu (TTK). 2012. **6102** Numaralı Kanun. 14 Şubat 2011 Resmi Gazete. <<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110214-1-1.htm>>
- Türker, İ. 2006. Muhasebe Tahminlerinin Denetimi. **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Temmuz Sayısı, 137-151.
- Türker, M. 2005. Muhasebe Denetim Standartları. **Dayanışma Dergisi**, 85:5.
- Türker, M., & Pekdemir, R. 2002. **Uluslararası Denetim Standartları, Türkiye Uygulaması ve Beklentiler**. XVII. Türkiye Muhasebe Kongresi, 10-12. <http://www.semor.com.tr/misc/muhasebe/turker-pekdemir_bildiri.html>
- Uzay, Ş. 2006. Denetçilerin Denetiminde Yeni Bir Model Olarak Kamu Gözetim Kurulu ve Türkiye'de Uygulanabilirliği. **MÖDAV - Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt:8, Sayı 4, 175-210. <http://iibf.erciyes.edu.tr/akademi/mh/suzay/SUZAY_KG.pdf>
- Uzay, Ş., Tanç, A. ve Erciyes, M. 2009. Türkiye'de Muhasebe Denetimi: Geçmişten Geleceğe - 2. **Mali Çözüm Dergisi**, 96: 129. <<http://iibf.erciyes.edu.tr/akademi/mh/suzay/E3.2.pdf>>
- Wilmott, P. 2006. **Paul Wilmott Introduces Quantitative Finance**. John Wiley & Sons.
- Yanık, S. ve Türker, İ. 2012. Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler (Tümleşik Raporlama). **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, 47: 291-308.

EK-1. MAKUL DÜZEYDE NESNELLİK ÜZERİNE ÖRNEKLER

Aşağıda, AICPA tarafından düzenlenen örnekler⁵¹, bir finansal tahmini raporlamak için makul düzeyde nesnel bir dayanağın var olup olmadığını değerlendirme sürecinde sorumlu tarafın göz önünde bulundurması gereken koşulları açıklamaktadır.

Örnek 1: Aileler için inşaat yapan bir müteahhit firma son 3 yıl içerisinde iki adet bahçe-apartman kompleksleri inşa etmiştir. Firma yeni bir kompleks inşa etmeyi planlamakta ve bu projeyi sendika aracılığıyla yönetmek istemektedir. Her iki mevcut kompleks tam doluluk oranına ulaşmak üzeredir. Yerel ekonomi güçlü ve çeşitliliği yüksek temellere oturmaktadır. Ayrıca, bölgede gayrimenkul değerleri artış göstermekte ve arazilere yatırım artmaktadır. Bu piyasa koşulları devam ettiği sürece, arz talebi 4 yıl içerisinde aşması beklenmektedir. Firma projesini planlama ve tahmin geliştirme sürecinde, bu faktör ile birlikte tesisin ilişkili maliyetlerini gözönünde bulundurarak hareket etmektedir.

Müteahhit her iki projesini de yerel finansal kurumlar tarafından izin verilen en yüksek miktar ile beş yıl süreyle finanse etmiştir. Geçmiş projelerin tahminleri beş yıl finansman süresi öngörmüş ve bu sürenin sonunda gayrimenkullerin satışının gerçekleşeceğini varsaymıştır. Bu yeni proje için ise firma, projenin tahmini maliyetinin %70'lik kısmını 3 yıllık faiz oranı üzerinden kredi olarak finanse etmiştir. Bankacılar ile yapılan güncel tartışmalar ise bu krediyi, normal kredi uygulamaları ile uyumlu bir şekilde kiralardaki istikrarlığı sağladıktan sonra uzun vadeli bir finansmana dönüştürme konusunda isteklilik olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, işletme 3 yıl sonunda bağlı olduğu kredi miktarını yaklaşık %76 oranında aşan bir miktrala yeniden finanse edeceğini planlamaktadır. Bunun gibi ek tutarların yatırımcılara nakit olarak dağıtılacağı düşünülmektedir. İşletmenin bunların dışında olabilecek kaynakları yeniden finansman için anlamlı bir garanti sağlamamaktadır.

⁵¹ AICPA, 2009. Prospective financial information: with conforming changes as of March 1, 2009. New York: AICPA, Tablo 7.08-7.30

Finansal tahmin 5 yıllık dönem için yapılacak ve bu tahmine, dönemin sonunda hipotetik olarak satışların gerçekleşeceği projeksiyonu eklenecektir. Buna göre, bilgiler şu şekilde özetlenebilir:

Tahmini proje maliyeti	10.000\$
Tahmini maliyetin %70lik finanse edilen tutarı	<u>7.000\$</u>
Tahmini yatırım tutarı	<u>3.000\$</u>
Finansman tutarı:	
- 3 yıl süreli uzun dönem yeniden finansman borcu	7.000\$
- Ortaklara ödemeler için ek finansman	5.000\$
- Borçlanma maliyetleri	<u>300\$</u>
	<u>12.300\$</u>
4.yıl (borçlanma öncesi) tahmini nakit akışlar	<u>1.500\$</u>
Aktifleştirme oranı	9%
3. yıl sonunda aktifleşen tutar	<u>16.700\$</u>

Soru: Sorumlu taraf (müteahhit firma) öngörülen yeniden finansman tutarını tahmin etmek için makul düzeyde nesnel bir dayanağı var mıdır?

Cevap: Bu soru iki yeni soruyu beraberinde getirmektedir.

- İşletme yeniden bir finansmanı tahmin edebilir mi?
- Yeniden finansman tutarı ve koşulları hakkında geliştirilen varsayımlar kabul edilebilir düzeyde nesnel midir?

Yeniden finansmanın tahmini:

Yatırımcı firma yerel borçlanma usullerine göre, 3 yıllık süreyle krediyi almıştır ve bankacılar bu usullere tutarlı olarak sürekli finansman sağlama konusunda isteklilik göstermiştir. Buna göre, işletmenin yeniden 3 yıllık bir finansman tahmini için makul düzeyde nesnel bir dayanağı olacaktır. Bununla beraber, apartman göreceli olarak yeni olarak kabul edilecek ve bakım planlarına göre iyi koşullarda olması gerekecektir. Ayrıca, bölgede gayrimenkul piyasasında değerlerin artacağı ve borçlanma öncesi beklenen nakit akışların yeniden finansman varsayımı ile tutarlı olması beklenmektedir.

Yeniden finansman tutarı ve koşulları:

Müteahhit firmanın mevcut finansman tutarına yakın yeni bir finansman tahmin edebilmesi için makul düzeyde nesnel bir dayanağı olması, bu tutarın üzerinde bir finansman için aynı dayanakların mevcut olduğu anlamına gelmemektedir. Örneğin, aşağıdaki faktörler göz önünde bulundurulmalıdır:

- Yerel ekonomi güçlü ve çeşitli olsa dahi, rekabetin yüksek olması nedeniyle benzer yatırımların da olduğu ve gerçekte bu durumun arzın talebi aşacağı riskini doğurduğu bilinmelidir.
- İşletme tahmin tutarına gayrimenkullerdeki arz miktarının artacağı etkisini faktör olarak eklemiş ve mevcut sermaye oranlarını tahmini nakit akışlara yansıtarak 3 yıl sonundaki proje değerini hesaplamıştır. Ancak, sermaye oranları zaman içerisinde değişiklik gösterebilmektedir. Bu nedenle, tahmini proje değeri bu değerlere göre hesaplanan nakit akışların elde edilebilirliğine bağlı olacaktır.
- İşletme, inşaat sektöründe tecrübelidir, ancak daha büyük projeler için daha az tecrübe ve daha sınırlı sermayeye sahiptir.

Bu esaslar doğrultusunda, işletmenin önemli ölçüde mevcut kredi tutarından daha yüksek olan yeniden finansman tutarı için ele alınan dayanaklar gelecekteki olaylar ve koşullara yüksek derecede bağlıdır. Bu koşullar; beklenen nakit akışlar, ekonomik koşullar, borçlanma usulleri ve sermaye oranları olarak sıralanabilir. Tahmin sonuçları yeniden finansman varsayımı için dayanak olarak kabul edilebilse de, diğer destekleyici bilgilerin eksikliğinde bu sonuçlar, doğal olarak sorumlu tarafa bu finansman varsayımının yeterli düzeyde nesnel olduğu sonucunu vermeyecektir. Bu durumda, işletmenin sınırlı kaynaklarının olması ve finansmanın tamamlanacağı süre birer risk faktörü olacaktır. Bu risk faktörleri, yeniden finansman tahmini için makul düzeyde nesnel bir dayanağın var olduğu iddiasına sahip olan işletmeye destek oluşturacak tahmin sonuçlarına olan güvenilirliği azaltacaktır. Böylece, ek bilgilerdeki eksiklik ile işletmenin öngördüğü finansman tutarının makul düzeyde nesnel bir dayanağı olduğu sonucuna ulaşmak mümkün olmayacaktır.

Örnek 2: ABC A.Ş. flat-panel AC-plazma bilgisayar-ekran ürünleri üretmektedir. İşletme daha büyük bir işletme olan XYZ şirketinin yönetim grubundan üyeler tarafından 20X0 yılında kurulmuştur. Kurucular çeşitli donanım ve belirli teknolojiyi özel yatırımcılardan gelen 1 milyon \$ fonla XYZ şirketinden indirimli olarak satın almıştır. ABC şirketi, yeni geliştirilmiş ancak henüz ispatlanmamış teknoloji ile AC-plazma ürünlerini düşük maliyetlerle üretmeyi ve bu ürünlerin satışında lider olmayı amaçlanmaktadır. Böylece, piyasada diğer plazma ürünleri (DC-plazma) ile daha etkin bir şekilde rekabet edebilmeyi hedeflemektedir. DC-plazma ürünleri düşük birim maliyetler nedeniyle mevcut piyasada en yaygın kullanılan ürünler olup, AC-plazmalara göre parlaklık ve çözünürlükte daha az kalitelidir.

Ürün yelpazesi ve Rekabet:

ABC firmasının ürün yelpazesinin dayanağında AC-plazma panellerini yeni ve düşük maliyetli sürüm devreleriyle birleştiren “plazma ekran sistemi” olacaktır. Piyasada rekabeti yüksek olan DC-plazma ürünleriyle karşılaştırıldığında, ABC’nin ürünü hiç titreşim olmadan üç kat daha fazla parlaklığı olup, yarı yarıya daha ekonomik enerji tüketimi sağlayan, geniş bir görüş açısına sahip, daha büyük ölçülerde üretilebilen ve daha uzun ömre sahip bir üründür. DC-plazmalar mevcutta ucuz maliyet ile üretilmektedir, ancak AC-plazmanın devre ve üretim tecrübesiyle işletme yönetimi bu maliyet farkını kapatacağını planlamaktadır. ABC şirketi bugün bu yeni teknolojiyi uygulamak üzerine çalışmaktadır. Prototipler başarıyla üretilmiş, fakat yönetim XYZ şirketinden satın aldığı donanım ile bir yıl içerisinde yüksek hacimli üretim seviyelerini oluşturmayı hedeflemektedir.

Diğer plazma üreticileri arasından ilk olarak AC-plazma üretimine en yakın, ürünlerini kendi içerisinde kullanan imalatçı ACpan olarak tespit edilmiştir. ACpan son beş yıldır piyasada olup, ABC şirketine kalite açısından rakip olmaktadır. Ancak süregelen çalışmalara rağmen ACpan düşük bir piyasa nüfuzu oluşturmuştur. Bunun nedeni ABC firması ve diğer plazma üreticileri gibi, ACpan de yüksek hacimli üretim alanı oluşturup hayata geçirmeyi başaramamıştır. Eğer ABC’nin üretim alanı başarıyla oluşturulsaydı, imalat süreci ve düşük maliyetli sürücü devresiyle ACpan ile avantajlı bir şekilde rekabet etme olanağına sahip olacaktı. Diğer firmalar ise ACpan’e göre askeri ve özel sektörlere

satış yaparak daha yüksek bir fiyatlandırma politikası takip etmektedir. Daha büyük ekranlı ürünlerin yer aldığı piyasalarda ise, ABC işletme olarak etkin bir düz-panel ürünlerde etkin bir rekabetin olduğuna inanmamaktadır.

Ayrıca, ABC A.Ş. yaklaşık tahmini satışlarının %5'ini oluşturacak ihtiyaçlarını karşılayan düzeyde plazma ekranlarını satın alacağına dair XYZ A.Ş'den sözel garantiyi almıştır.

Satış ve Pazarlama:

ABC A.Ş. öncelikli olarak imalatçılara iç satış gücü ile satış yapacaktır. Ayrıca, imalatçı temsilcileri veya satış organizasyonlarını kullanarak yabancı piyasalara nüfuz etmeyi planlamaktadır. Şirketin ürünleri çeşitli fuarlarda gösterilecek ve belirli ticari ürün dergilerin reklamlarında yer alacaktır.

Firma ilk büyüme planının içerisinde bazı piyasaları hedeflemiştir. Bu piyasalar (a) anabilgisayar interaktif uygulamalar, (b) taşınabilir kişisel bilgisayarlar, (c) CAD/CAM/CAE işistasyonları ve (d) imalat kontrol ürünleri

ABC A.Ş. tahmini satışlarını 20X2 yılında 600.000\$, 20X3 yılında 16 milyon \$ ve 20X4 yılında 40 milyon \$ olarak hesaplamıştır. Sanayi büyüme oranlarının beklenen düzeyde olması durumunda bu satış rakamları sırasıyla plazma-panel piyasasının %0,3, %6 ve %11'lik kısmını oluşturmaktadır.

Ürün İmalatı:

İşletme yönetimi XYZ A.Ş.'den satın alacağı donanımın en son teknoloji ürünleri olacağına inanmaktadır. ABC A.Ş. bu ekipmanı yeni bir tesise taşıma ve modern, otomatik üretim tesis kurma sürecindedir. Birkaç yenileme gerektiren bu tesis, işletmenin yaklaşık altı ay içerisinde sınırlı ölçüde üretime başlamasına olanak sağlayacaktır. Bunun yanında, yeterli düzeyde alan gelecek dönemlerdeki büyüme için mevcuttur. Yüksek hacimli üretim nedeniyle ortaya çıkabilecek tasarım sorunlarının aşılabileceği varsayımı ile yeni tesisin kurulma ve bu tesise taşınma sürecinde önemli problemler beklenmemektedir.

Üretim miktarları 20X2 yılında 500 AC-plazma-ekran-sistem birim, 20X3 yılında 36.000 ve 20X4 yılında 115.000 birim olarak tahmin edilmiştir.

İşletme Yönetimi ve Personel: İşletme yönetimi bilgisayar endüstrisi genelinde plazma-ekran teknolojisi ve üretiminde bir lider olarak tanınmaktadır. Dört kurucusu şirket ile birlikte düz-panel ekranları alanında elli yılı aşkın bir deneyime sahiptir ve kurucular görüntü teknolojisi alanında önemli akademik ve üretim başarıları ortaya koymuştur. İşletmenin şuanda üç tam zamanlı ve onbir yarı zamanlı çalışanı vardır. Yönetim, üç satış ve pazarlama çalışanı dahil, 20X2 yılında ilave otuzbeş çalışanı işe almayı planlamaktadır.

İşletme, 20X4 yılında istihdamda yaklaşık 250 çalışan kadar büyüme beklemektedir. Üretim biriminde çalışanlarında artış ve eğitime gereksinim olsa dahi, ilgili görevleri gerçekleştirmek için gerekli temel teknik beceriler ile işgücü piyasası, ihtiyaç duyulan işgücünü tedarik etmek için yeterli olmaktadır. Bununla beraber, yönetim de yeterli eğitim deneyimine sahiptir. Ayrıca, işletme satış pozisyonları için birkaç aday ile görüşmeler yapmış ve kalifiye personel alımında zorluklar öngörmemektedir.

Soru: Yönetimin bir finansal tahmin sunmak için makul düzeyde nesnel bir dayanağı varmıdır?

Cevap: ABC A.Ş.'nin finansal tahmini iki temel varsayıma dayanmaktadır: (1) başarılı tasarım ve işletmenin birim maliyetlerini önemli düzeyde düşürecek yüksek hacimli üretim hattının kurulumu ve (2) zamanlama ve satış miktarları

Yüksek hacimli üretim:

ABC A.Ş. AC-plazma-ekran ürünlerini bilgisayar terminallerinde kullanımı için üretmeyi ve satmayı planlamaktadır. İşletmenin başarısı DC-plazma ürünlerine rakip fiyatlarla satılacak büyük miktarlarda bu ürünleri üretme kabiliyetine bağlı olacaktır. İşletme ürünlerinin prototipleri üretilmiş, yüksek hacimli üretim ile uyumlu devre geliştirilmiş ve deneyimli bir yönetimle işe başlanmış olmasına rağmen, planlanan yüksek hacimli üretim hattının tasarımı ve kurulumu henüz tamamlanmamıştır. Daha önce belirtildiği gibi, yönetimin mevcut tahmini içerisinde bu işin tamamlanmasına en az oniki ay gibi bir sürenin olmasıdır. Bununla birlikte, diğer AC-plazma-ekran uniteleri

üreticilerinin üretim maliyetlerini düşürme konusunda başarılı olmadıkları görülmektedir. Ayrıca XYZ A.Ş.'nin kendi AC-plazma-ekran birimini satma konusundaki istekliliği üretim maliyetlerini azaltma yeteneği hakkında da belirsizlik göstermektedir.

Yukarıdaki paragrafta açıklanan nedenlerden ötürü, işletme yönetiminin yüksek hacimli ve düşük maliyetli üretime ulaşabileceği varsayımı göreceli olarak öznel kabul edilebilir. Bu varsayım, diğer DC-plazma ürünlerinin fiyatlandırması ile rekabet gösterecek bir fiyatlandırma yapısına izin veren üretim maliyeti seviyesinin azaltılmasına bağlı olan işletmenin satış tahminleri açısından önemlilik göstermektedir. Rekabetçi bir fiyatlandırma yapısı olmadan, işletmenin satış varsayımları geçerli görünmeyecektir. Buna göre, ABC A.Ş. finansal tahmin sunmak için makul düzeyde nesnel bir dayanağa sahip olmayacaktır.

Diğer konular:

Eğer işletmenin belli bir birim maliyet üzerinden ürününü rekabetçi bir fiyatlandırma ile yüksek hacimlerden üretebilme kapasitesinin uygulanabilirliği kabul edilebilir düzeyde garanti edilebilirse, bir finansal tahmin sunmak için makul düzeyde nesnel bir dayanağın var olduğundan söz edilebilir. Bu sonuca ulaşmadan önce, işletmenin piyasa nüfuzu ile ilgili varsayımlarının gözönünde bulundurulması gerekir. ABC A.Ş. satış ve pazarlama planı geliştirmiştir, ancak agresif bir piyasa nüfuzu varsayımları ile ilgili soru işaretleri bulunmaktadır (örneğin, 20X4 yılı sonunda plazma-panel piyasasının %11'ini yakalamak). Satış varsayımlarını destekleyen birkaç görünür faktör bulunmaktadır: ürünlerdeki teknolojik üstünlük, rekabetçi fiyatlama, işletme yönetiminin ürün tecrübesi, ve ürünün mevcut kullanıcılara kabul edilebilirliği (XYZ A.Ş. gibi). Ancak yine de, piyasa nüfuzu ile ilgili varsayımların makul düzeyde nesnel bir dayanağı olduğundan söz edebilmek için güncel piyasa sonuçları ile ilgili ek bilgi toplamak gerekecektir. Ayrıca, işletmenin satış varsayımları ile ilgili belirsizlik, çeşitli aralıklarla yapılacak tahminlerle bu gibi varsayımların çok daha kolay desteklenebileceğini göstermektedir.

EK-2. ANKET SORULARI

GELECEĞE YÖNELİK FİNANSAL BİLGİLERİN İNCELENMESİNE İLİŞKİN BAĞIMSIZ DENETÇİLERİN YAKLAŞIMLARININ TESPİTİNE YÖNELİK BİR PİLOT ARAŞTIRMA

Çalışmanın Amacı:

Yeni Türk Ticaret Kanunu (TTK)'nın yürürlüğe girmesiyle yasal bir zemin bulan ve yakın gelecekte uygulamaya girmesi beklenen Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları (UDGS)'nın, özellikle de, ISAE 3400 No'lu Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi Standardı'nın ülkemiz açısından uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. ISAE 3400, güvence sözleşmeleri standartları altında, tahmine dayalı finansal bilgi için denetçi tarafından verilecek güvence düzeyini ayrı başlık altında incelemektedir. Bu standarda göre, tahmine dayalı finansal bilgiler gelecekte olabilecek olaylar ve işletmenin olası eylemleri hakkındaki varsayımlara dayanan finansal bilgi demektir.

Bu araştırmada hedef; Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları ile uyumlaştırma çalışmalarında geleceğe yönelik finansal bilgilerin denetiminde Türkiye'yi nelerin beklediğini, meslek mensuplarının bu konuya ne derece hazır olduklarını ve ülkemizde denetçinin rolünün bu bilgilerin sunulmasında ne derece etkili olacağını tespit etmektir.

DİKKAT:

Bu anket, Başkent Üniversitesi Muhasebe ve Finansman Doktora Programı çerçevesinde "Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Çerçevesinde Geleceğin Denetimi" konulu doktora tez araştırması kapsamında hazırlanmıştır. Ankette sorulan sorular bilimsel amaçlı olup yanıtlar yalnızca doktora tezi çalışmasında kullanılacaktır. Alınan cevaplar son derece gizlidir. Üçüncü şahıslara verilerek delil ve isbat aracı olarak kullanılamaz.

Anketin güvenilirliğinin, tarafsızlığının ve amaca uygunluğunun sağlanması için soruların özenle cevaplandırılmasını rica eder, zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Sorular:

1. Cinsiyetiniz

() 1.1. Kadın

() 1.2. Erkek

2. Yaşınız

() 2.1. 34 ve altı

() 2.2. 35 ve üstü

3. Eğitim Durumunuz

() 3.1. Meslek Lisesi

() 3.2. Lisans

() 3.3. Yüksek Lisans

() 3.4. Doktora

4. Görev yapmakta olduğunuz denetim firmasının türü:

- ☐ 4.1. SMMM Şirketi
☐ 4.2. YMM Şirketi
☐ 4.3. Bağımsız Denetim ve SMMM Şirketi
☐ 4.4. Bağımsız Denetim ve YMM Şirketi
☐ 4.5. Uluslararası Bağlantılı (temsilcilik vs.) Denetim Şirketi
☐ 4.6. Diğer (Lütfen Belirtiniz):

5. Görev yapmakta olduğunuz denetim firmasında çalışan eleman sayısı:

- ☐ 5.1. 1-19
☐ 5.2. 20-39
☐ 5.3. 40 ve daha fazla

6. Denetim sırasında hangi unvanı kullanmaktasınız? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)

- ☐ 6.1. Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM)
☐ 6.2. Yeminli Mali Müşavir (YMM)
☐ 6.3. SPK Lisanslı Bağımsız Denetçi

7. ISAE 3400 Numaralı “Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi” isimli Uluslararası Güvence Sözleşmeleri Standardı ile daha önce karşılaştınız mı?

- ☐ 7.1. Evet
☐ 7.2. Hayır

8. Daha önce ISAE 3400 Standardı çerçevesinde geleceğe yönelik finansal tablo denetimi yaptınız mı?

- ☐ 8.1. Evet
☐ 8.2. Hayır (Lütfen 11. Soruya geçiniz)

9. Bu denetim hangi ülkede gerçekleşti?

- ☐ 9.1. Türkiye
☐ 9.2. ABD
☐ 9.3. AB Ülkesi (Lütfen belirtiniz):.....
☐ 9.4. AB Dışında bir Avrupa Ülkesi (Lütfen belirtiniz):
☐ 9.5. Diğer (Lütfen belirtiniz) :

10. Bu denetim raporu özellikle hangi kullanıcılar için düzenlendi? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)

- ☐ 10.1. işletme yönetimi
☐ 10.2. kredi kuruluşları

- () 10.3. yatırım şirketleri
() 10.4. Sermaye piyasası kurumu
() 10.5. Banka
() 10.6. Diğer (Lütfen belirtiniz):.....

11. Geleceğe yönelik finansal tablolar açısından bir bağımsız denetim mekanizmasına sizce ihtiyaç var mıdır?

- () 11.1. Evet
() 11.2. Hayır
() 11.3. Kararsızım

12. Geleceğe yönelik finansal tabloların raporlanması kullanıcılara hangi düzeyde fayda sağlar?

- () 12.1. Çok fayda sağlar (Lütfen bu faydaları kısaca belirtiniz):.....
() 12.2. Fayda sağlar (Bu faydaları kısaca belirtiniz): :.....
() 12.3. Kararsızım
() 12.4. Fayda sağlamaz
() 12.5. Hiç fayda sağlamaz

13. Geleceğe yönelik finansal tabloların bağımsız denetimden geçerek ayrı bir bağımsız denetim raporuyla sunulması kullanıcılara hangi düzeyde fayda sağlar?

- () 13.1. Çok fayda sağlar ((Lütfen bu faydaları kısaca belirtiniz):
() 13.2. Fayda sağlar ((Lütfen bu faydaları kısaca belirtiniz):
() 13.3. Kararsızım
() 13.4. Fayda sağlamaz
() 13.5. Hiç fayda sağlamaz

14. Geleceğe yönelik finansal tablolar için düzenlenen bağımsız denetim raporu ile kullanıcıların bu finansal bilgilere olan güvence seviyesi hangi düzeyde değişir?

- () 14.1. Daha az güvence sağlar
() 14.2. Hiçbir güvence sağlamaz
() 14.3. Belli düzeyde güvence sağlar
() 14.4. Çok güvence sağlar
() 14.5. Güvence düzeyinde bir değişim olmaz
() 14.6. Diğer (Lütfen açıklayınız):

15. Geleceğe yönelik finansal tabloların denetlenmesi durumunda finansal raporlarda sizce hangi bilgilere ihtiyaç vardır? (Lütfen önemlilik sırasına göre 1’den 6’ya kadar numaralandırınız. 1: en önemsiz, 6: en önemli)

- ☐ Geleceğe yönelik finansal bilgi ve bu bilginin dayandığı varsayımlara ilişkin işletme yönetiminin sorumlu olduğunu gösteren bir beyan
- ☐ Geleceğe yönelik finansal bilginin amacı ve/veya sınırlı kullanımına atıfta bulunma
- ☐ Bilginin kalitesini etkileyen önemli, uygun ve duyarlılığı yüksek olan varsayımların özeti
- ☐ Önemli muhasebe politikalarının bir özeti
- ☐ Geleceğe yönelik finansal bilginin kapsadığı süre
- ☐ Kapsanan dönemde elde edilen fiili sonuçların sunulan verilerden farklılık gösterme ihtimalinin olduğunu ve bu farklılıkların önemli olabileceğini belirten bir uyarı notu

16. Geleceğe yönelik finansal tabloların incelenmesi standardı çerçevesinde ülkemizde karşılaşılabilecek zorluklar hangi alanlarda yoğunlaşabilir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

- ☐ 16.1. İşletme yönetiminin bu konuda bilgi eksikliği
- ☐ 16.2. Denetçilerin konuyla ilgili bilgi/eğitim eksikliği
- ☐ 16.3. Denetçilerin uygulamada tecrübe eksikliği
- ☐ 16.4. Risk ve belirsizliklerin yönetim güçlüğü
- ☐ 16.5. Varsayımların makul düzeyde kabul edilebilir olmasının sağlanmasındaki güçlülük
- ☐ 16.6. İşletme yönetiminin bu bilgileri raporlamaya istekli olmaması
- ☐ 16.7. Kullanıcıların (yatırımcılar, kreditorler vs.) bu bilgilere ihtiyaç duymuyor olması
- ☐ 16.8. Diğer (Açıklayınız):

17. “Geleceğe Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi” Standardı gözönünde bulundurularak, dönem sonu mevcut finansal tablolarda kullanılan finansal tahminlerin raporlanması hakkındaki düşünceniz nedir?

- ☐ 17.1. Dönem sonu finansal raporlarda yer alan tahminler zaten denetlenmektedir, ayrıca raporlamaya ihtiyaç yoktur.
- ☐ 17.2. Dönem sonu finansal raporlarda yer alan tahminler sonucu etkiler, bu nedenle ayrıca raporlanmalı ve denetlenmelidir.
- ☐ 17.3. Finansal tablolarda yer almayan geleceğe yönelik finansal tahminler de raporlamaya dahil edilmelidir.
- ☐ 17.4. Geleceğe yönelik finansal bilgiler bir bütündür, bu nedenle bu bilgiler bir bütün olarak standartlar çerçevesinde raporlanmalıdır.
- ☐ 17.5. Diğer (Açıklayınız):.....

18. Ülkemizde şirketler, halen yayınlamasa da geleceğe yönelik olarak hangi finansal bilgileri hazırlamaktadır? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

- ☐ 18.1. Önemli varsayımların özetleri ve önemli muhasebe politikaları
- ☐ 18.2. Bilanço kalemleri
- ☐ 18.3. Gelir tablosu kalemleri
- ☐ 18.4. Nakit akış tablosu kalemleri
- ☐ 18.5. Çalışma sermayesi raporları,
- ☐ 18.6. Fon ihtiyaçları tahminleri,
- ☐ 18.7. Kâr tahminleri,
- ☐ 18.8. Birleşme kazançları raporları,
- ☐ 18.9. Açıklayıcı finansal projeksiyonlar/duyurular
- ☐ 18.10. Satış, harcama seviyeleri ve kârlılık ile ilgili finansal bilgi tahminleri
- ☐ 18.11. Diğer (Açıklayınız):